

Röportajlar...

Müşteşar Yardımcısı Sezai UÇARMAK ve İTO Başkanı İbrahim ÇAĞLAR ile gündeme dair...

DIŞ TİCARETTE REKABET GÜCÜ,
2023 Hedefi ve Gümrüklerimiz

Anayasal İktisat ve
Ufuktaki Yeni Anayasa

Rahmetli İRFAN KIZIKLI Üstadımızla...

Türkiye'de Ticaret Borsalarına Bakış...

Mevzuatlar arasında yolunuzu kaybetmeyin

Dış ticarete, ürünün fabrika çıkışından itibaren taşınması, gümrüklenmesi, depolanması ve mağazadaki raflara dizimine kadar lojistik sürecin tamamında yolunuz her zaman açık olsun.

Dış ticarete dair ne varsa; bilmeniz, büyümeniz ve ilerlemeniz için.

SOLMAZ
Taşımacılık • Gümrük • Lojistik

*Uygulamaya başladığından beri
Yetkilendirilmiş Gümrük Müşavirliği hizmetleri
yurt genelinde etik kurallara uyarlı,
eksiksiz ve güvenli olarak sürdürülmektedir.*

Nitelikli hizmete profesyonel adres

Sınırları Aşmak İçin CAN'la Başla...

CAN GÜMRÜK MÜŞAVİRLİĞİ LTD. ŞTİ.

Mrk. : Maliye Cad. No:29 Mocan Han Kat:3 Karaköy / İSTANBUL

Şube : 1476-1 Sok. No:12 D:8 Kat:8 35220 Alsancak / İZMİR

Şube : Camii Şerif Mah. 5207 Sok. Kardeşler İş Hanı Kat:3/7 MERSİN

Ofis : Marmara Mah. Limanlar Cad. Altaş Hizmet Binası Kat:3 D:312 Yakuplu-Beylikdüzü/İST.

Ofis : Atatürk Mah. Sulun Cad. Gülay Sk. No:11/4 Kat:2 Ataşehir / İSTANBUL

Ofis : Yeni Yıldız Mah. Gümrük Binası Zemin Kat Dilovası / KOCAELİ

Ofis : Mimar Sinan Mah. Eşref Bitlis Cad. No:1 Kat:1 D:13 Yarımca - Körfez / KOCAELİ

Tel: (0212) 252 75 20 (Pbx) Fax: (0212) 252 75 30

Tel: (0232) 464 69 31-32-33 Fax: (0232) 465 06 79

Tel: (0324) 238 46 80-81-83

Tel: (0212) 875 38 82

Tel: (0212) 456 33 82

Tel: (0262) 754 90 81

Tel: (0262) 528 17 99

Fax: (0212) 875 38 86

Fax: (0212) 456 33 83

Fax: (0262) 754 90 81

Fax: (0262) 528 17 99

www.cangumruk.com

GÜMRÜK & TİCARET DERGİSİ

GÜMRÜK VE TİCARET MÜFETTİŞLERİ DERNEĞİ SÜRELİ YAYINI

Gümrük&Ticaret Dergisi

Gümrük ve Ticaret Müfettişleri Derneği Adına
Dernek Başkanı Sami CEYHAN

Editör Doç. Dr. Ersan ÖZ
Genel Sekreter Hasan ÖZMEN
Yazı İşleri Müdürü Selçuk ÖZDAMAR
Mali İşler Müdürü Ali Said DOLU
Sosyal İşler Sorumlusu Kubilay DEMİRCİOĞLU

Yayın Kurulu Üyeleri

Ersan ÖZ
Sami CEYHAN
Selçuk ÖZDAMAR
Serkan GÖKTAŞ
Kubilay DEMİRCİOĞLU

Merkez

Gümrük ve Ticaret Müfettişleri Derneği
Oğuzlar Mahallesi Çetin Emeç Bulvarı 1368.Sokak No:3/7 Balgat- ÇANKAYA

İletişim

Anafartalar Caddesi No:6 Kat:9 Ulus / ANKARA
Tel: 312 3068101 - 02- 03 • Faks: 312 3068105
info@gtmd.org.tr • www.gtmd.org.tr

İstanbul Temsilcileri

Güven YILDIZ & Faruk ŞEN
Rihtim Caddesi Çinili Rihtim Han Kat:1 Karaköy / İSTANBUL
Tel: 212 377 31 00 • Faks: 212 377 31 25

İzmir Temsilcileri

Evren KILIÇ & Eray DAĞNIK
Atatürk Caddesi No:107 Kat:6 Alsancak / İZMİR
Tel: 232 4648017-93 • Faks: 232 4640149

Dergi Tasarımı

İmajans İletişim Reklam Ltd. Şti.
Cinnah Cad. Kırkpınar Sok. No: 8/4 Çankaya / ANKARA
Tel: 312 465 00 90 • Faks: 312 465 00 92
info@imajans.com.tr • www.imajans.com.tr

Baskı

Başak Matbaacılık ve Tan. Ltd. Şti.
Tel: 312 397 16 17

3 Aylık Süreli Hakemli Dergi

ISSN: 2147-9283

Baskı Tarihi

Şubat 2014

Dergimiz üç ayda bir yayımlanan HAKEM DERGI olup, yayın kuruluna ulaşan makaleler değerlendirilmek üzere en az iki hakeme iletilmektedir.

5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'na göre tüm hakları Gümrük ve Ticaret Müfettişleri Derneğine aittir.

Dergide yayımlanan yazıların herhangi bir yayın kuruluşunca yayımlanması yayın kurulunun izniyle ve kaynak gösterilmesi kaydıyla mümkündür.

Dergimizde yayımlanan yazılar yazarların kendi görüşleri olup, Gümrük ve Ticaret Bakanlığı ile Gümrük ve Ticaret Müfettişleri Derneğini bağlamaz.

HAKEM HEYETİ

Prof. Dr. Abuzer PINAR – Harran Üniversitesi
Prof. Dr. Ahmet Burçin YERELİ- Hacettepe Üniversitesi
Prof. Dr. Ahmet ULUSOY- Karadeniz Teknik Üniversitesi
Prof. Dr. Billur YALTI – Koç Üniversitesi
Prof. Dr. Ekrem KARAYILMAZLAR – Pamukkale Üniversitesi
Prof. Dr. Ertuğrul ACARTÜRK – Adnan Menderes Üniversitesi
Prof. Dr. Fatih SAVAŞAN – Sakarya Üniversitesi
Prof. Dr. Gülsen GÜNEŞ – Bahçeşehir Üniversitesi
Prof. Dr. Hakan SARITAŞ – Pamukkale Üniversitesi
Prof. Dr. Hasan Hüseyin BAYRAKLI – Afyon Kocatepe Üniversitesi
Prof. Dr. Hüseyin ŞEN – Yıldırım Beyazıt Üniversitesi
Prof. Dr. İbrahim Attıla ACAR – Katip ÇELEBİ Üniversitesi
Prof. Dr. İsa SAĞBAŞ- Afyon Kocatepe Üniversitesi
Prof. Dr. Kemal ÇELEBİ – Celal Bayar Üniversitesi
Prof. Dr. Mehmet TOSUNER - Dokuz Eylül Üniversitesi
Prof. Dr. Mehmet ARSLAN - Balıkesir Üniversitesi
Prof. Dr. Mehmet YÜCE – Uludağ Üniversitesi
Prof. Dr. Metin TAŞ – Gazi Üniversitesi
Prof. Dr. Mustafa Ali SARILI – Adnan Menderes Üniversitesi
Prof. Dr. Necmiddin BAĞDADIÖĞLU- Hacettepe Üniversitesi
Prof. Dr. Nevzat SAYGILIOĞLU- Gazi Üniversitesi
Prof. Dr. Nurettin BİLİCİ- Çankaya Üniversitesi
Prof. Dr. Osman PEHLİVAN- Karadeniz Teknik Üniversitesi
Prof. Dr. Recai DÖNMEZ- Anadolu Üniversitesi
Prof. Dr. S. Ateş OKTAR – İstanbul Üniversitesi
Prof. Dr. N. Semih ÖZ – Ankara Üniversitesi
Prof. Dr. Zeynep ARIKAN- Dokuz Eylül Üniversitesi
Doç. Dr. Adnan GERÇEK – Uludağ Üniversitesi
Doç. Dr. Ali ÇELİKKAYA – Osmangazi Üniversitesi
Doç. Dr. Birol KARAKURT- Karadeniz Teknik Üniversitesi
Doç. Dr. Cemil RAKICI- Karadeniz Teknik Üniversitesi
Doç. Dr. Emine KOBAN-Beykoz Lojistik Meslek Yüksek Okulu
Doç. Dr. Erkan ÜYÜMEZ- Anadolu Üniversitesi
Doç. Dr. Ersan ÖZ – Pamukkale Üniversitesi
Doç. Dr. Gökhan Kürşat YERLİKAYA – Yalova Üniversitesi
Doç. Dr. Hakkı ODABAŞ – Uşak Üniversitesi
Doç. Dr. İbrahim DURSUN- Polis Akademisi
Doç. Dr. İbrahim ORGAN – Pamukkale Üniversitesi
Doç. Dr. Keremettin TEZCAN – Katip ÇELEBİ Üniversitesi
Doç. Dr. Mine YILMAZER- Celal Bayar Üniversitesi
Doç. Dr. Mustafa YILDIRAN – Akdeniz Üniversitesi
Doç. Dr. Murat DEMİR – Harran Üniversitesi
Doç. Dr. Nagihan OKTAYER- İstanbul Üniversitesi
Doç. Dr. Semih BİLGE- Osmangazi Üniversitesi
Doç. Dr. Seyfi YILDIZ – Kırıkkale Üniversitesi
Doç. Dr. Şaban NAZLIOĞLU- Pamukkale Üniversitesi
Doç. Dr. Tamer BUDAK- İnönü Üniversitesi
Doç. Dr. Tarık VURAL – Abant İzzet Baysal Üniversitesi
Doç. Dr. Temel GÜRDAL – Sakarya Üniversitesi
Doç. Dr. Tekin AKDEMİR- Erciyes Üniversitesi
Doç. Dr. Yusuf KILDİŞ- Dokuz Eylül Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Abdullah TEKBAŞ – Dokuz Eylül Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Engin HEPAKSAZ – Katip ÇELEBİ Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. İlhan KÜÇÜKKAPLAN- Pamukkale Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Ümit Süleyman ÜSTÜN – Selçuk Üniversitesi

Yrd. Doç. Dr. Zübeyir YILDIRIM-Antalya Üniversitesi
Sezai UÇARMAK-Gümrük ve Ticaret Bakanlığı Müsteşar Yardımcısı
Zafer YILDIRIMLI-Gümrük ve Ticaret Bakanlığı Rehberlik ve Teftiş Başkanı
Zeki TÜYEN- Gümrük ve Ticaret Başmüfettişi
Dr. İrfan KALPALI- Gümrük ve Ticaret Başmüfettişi
İsmail Sabri SARI-Gümrük ve Ticaret Başmüfettişi
Hasan KÖSEOĞLU-AB ve Dış İlişkiler Genel Müdürü
Cemal DERELİ- Gümrük ve Ticaret Başmüfettişi
Mehmet ERYILMAZ- Gümrük ve Ticaret Başmüfettişi
Cenap AŞÇI-Gümrükler Genel Müdür V.
Harun USLU- Risk Yönetimi ve Kontrol Genel Müdürü V.
Ümit KAYA- Gümrük ve Ticaret Başmüfettişi
Özkan ARSLAN- Gümrük ve Ticaret Başmüfettişi
Mehmet AYDIN- Gümrük ve Ticaret Başmüfettişi
Cahit GÖKÇELİK- Gümrükler Eski Genel Müdür Yardımcısı
Hacı Murat ÖZSOY-Gümrükler Genel Müdür Yardımcısı V.
Hayrettin COŞKUN-Ankara Gümrük Ve Muhafaza Başmüdürü V.
Önder UYSAL-Eğitim Dairesi Başkanı
Mehmet SAĞLAM-Gümrükler Muhafaza Genel Müdür Yardımcısı V.
Ramazan METİN-Personel Dairesi Başkanı V.
Mehmet GELEN-Gümrükler Muhafaza Genel Müdür Yardımcısı V.
Mustafa GÜMÜŞ- Gümrükler Genel Müdür Yardımcısı V.
Muhammet Ali Baylan- Daire Başkanı
Önder GÖÇMEN – Daire Başkanı
Murat KAHRAMAN-Mersin Gümrük ve Ticaret Bölge Müdürü
Nihat ÖZAY- Daire Başkanı
Erkan ERTÜRK- Daire Başkanı
Mustafa ÖZER-Gümrük ve Ticaret Başmüfettişi
Nevzat BOZKURT-Gümrük ve Ticaret Başmüfettişi
Muammer TANRIVERMİŞ- Daire Başkanı
Yakup SEFER- Gümrükler Genel Müdür Yardımcısı
Alpay ARAS- Ankara Gümrük ve Ticaret Bölge Müdür Yardımcısı
Hakan CEYLAN- Gümrük ve Ticaret Başmüfettişi
Mustafa YAVUZ- İç Ticaret Genel Müdür Yardımcısı V.
Soner ALTAŞ- Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Başmüfettişi
Yakup AKKAYA-Gümrük ve Ticaret Müfettişi
Erdal NACAR- Gümrük ve Ticaret Müfettişi
Hasan TEPELİ- Gümrük ve Ticaret Müfettişi
Hasan Özmen- Gümrük ve Ticaret Müfettişi
Evren KILIÇ- Gümrük ve Ticaret Müfettişi
Yasin ÇAKIR- Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu Uzmanı
Mümin Türker- Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu Uzmanı
DANIŞMA KURULU
Prof. Dr. Mehmet TOSUNER- Dokuz Eylül Üniversitesi
Prof. Dr. Ahmet Burçin YERELİ- Hacettepe Üniversitesi
Prof. Dr. Mehmet ARSLAN- Balıkesir Üniversitesi
Prof. Dr. Mehmet YÜCE– Uludağ Üniversitesi
Prof. Dr. Osman PEHLİVAN- Karadeniz Teknik Üniversitesi
Prof. Dr. Ahmet ULUSOY- Karadeniz Teknik Üniversitesi
Doç. Dr. Ersan ÖZ (Editör) – Pamukkale Üniversitesi
Zafer YILDIRIMLI - Gümrük ve Ticaret Bakanlığı Rehberlik ve Teftiş Başkanı
Dr. İrfan KALPALI - Gümrük ve Ticaret Başmüfettişi
Sami CEYHAN- Gümrük ve Ticaret Başmüfettişi

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ.....	7
RÖPORTAJLAR	9
GÜMRÜK VE TİCARET BAKANLIĞI <i>Sezai UÇARMAK, İbrahim ÇAĞLAR</i>	
DIŞ TİCARETTE REKABET GÜCÜ, 2023 HEDEFİ VE GÜMRÜKLERİMİZ.....	18
<i>Dr.İrfan KALPALI</i>	
MAKALELER	
GÜMRÜK VERGİLERİ VE İDARİ PARA CEZALARINA İLİŞKİN ZAMANAŞIMI KONUSUNDA 6455 SAYILI KANUN İLE YAPILAN DEĞİŞİKLİKLER.....	21
<i>Nevzat BOZKURT</i>	
BİRLEŞME VE DEVRALMALARIN REKABET HUKUKU AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ.....	28
<i>İsmail CIVAŞ</i>	
KAMU ALACAKLARININ MUTLAK ÖNCELİĞİNDEN BAHSEDİLEBİLİR Mİ?	35
<i>Muhammet Ali BAYLAN</i>	
VERGİ İNCELEMELERİNDE ELEKTRİK TÜKETİMİNDEN HAREKETLE YAPILAN RANDİMAN ANALİZİ	40
<i>Mehmet YOLCU</i>	
PERSONEL ÇALIŞTIRILMASINA DAYALI HİZMET ALIMLARINDA KDV TEVKİFATI UYGULAMASI	49
<i>Dr. Şaban ERTEKİN</i>	
TÜRKİYE’DE VERGİ GELİRLERİ VE BÜYÜME ARASINDAKİ İLİŞKİNİN AMPİRİK ANALİZİ (1988-2010)	56
<i>Sevinç Yaraşır TÜLÜMCE</i>	
YENİ TTK’DA LİMİTED ŞİRKET ORTAKLARINA GETİRİLEN BORÇ VE YÜKÜMLÜLÜKLER	65
<i>Mustafa YAVUZ</i>	
ANAYASAL İKTİSAT VE UFUKTAKİ YENİ ANAYASA: ANAYASAL İKTİSAT PERSPEKTİFİNDEN 1982 ANAYASASI VE YENİ ANAYASA YAPIM SÜRECİ.....	71
<i>Arş. Gör. İsmail Cem KARADUT</i>	
RAHMETLİ İRFAN KIZIKLI ÜSTADIMIZ	82
<i>Nadir ELİBOL</i>	
SEKTÖREL BAKIŞ	84
<i>Salih Umman HAMİDOĞULLARI</i>	

MESLEK TANITIM VE KRİTİĞİ.....	86
TÜRKİYE'DE TİCARET BORSALARI <i>Eyüp ŞENEL ÖMEROĞLU</i>	
GÜMRÜKTE GÜNDEM.....	89
<i>Sercan BAHADIR, Yakup GÜNEŞ</i>	
TİCARETTE GÜNDEM	92
<i>Özlem ARABACI</i>	
SEKTÖR TANITIMI	95
OTOMOTİV SEKTÖRÜNE BAKIŞ <i>Prof. Dr. Ercan TEZER</i>	
PANORAMA	101
ÇİN İLE TİCARET VE YATIRIM GELECEĞİMİZİ ŞEKİLLENDİRECEK <i>Mehmet ÖĞÜTÇÜ</i>	
GÜMRÜĞE TERK KONULAR.....	106
<i>Hakan UÇAK</i>	
PRATİK BİLGİLER	
5607 SAYILI KAÇAKÇILIKLA MÜCADELE KANUNU'NDA KAÇAKÇILIK SUÇU SAYILAN FİİLLER VE YAPTIRIMLARI	108
VERGİ KAYBINA NEDEN OLAN CEZALAR.....	111
USULSÜZLÜK CEZALARI.....	115
6102 s. TÜRK TİCARET KANUNU'NUN 51 İNCİ MADDESİ KAPSAMINDA CEZAİ YAPTIRIMA BAĞLANAN FİİLLER VE YAPTIRIMLAR.....	118
6102 s. TÜRK TİCARET KANUNU'NUN 562 NCİ MADDESİ KAPSAMINDA CEZAİ YAPTIRIMA BAĞLANAN FİİLLER VE YAPTIRIMLARI	120
TÜRK TİCARET KANUNUNA İLİŞKİN 2014 YILINDA UYGULANACAK İDARİ PARA CEZALARI..	122
YARGI KARARLARI.....	126
<i>Özlem ARABACI, Ali Said DOLU</i>	
BUNLARI BİLİYOR MUYDUNUZ?	137
<i>Murat PALAOĞLU, Hakan UÇAK</i>	
TÜRK TİCARİ HAYATINDA BAZI KÜÇÜK AYRINTILAR.....	140
<i>Özlem ARABACI</i>	
GÜMRÜK VE TİCARET DERGİSİ MAKALE YAZIM KURALLARI.....	143

SUNUŞ

Değerli okurlarımız;

Ekonomik ve mali meseleleri etik kurallar dışına çıkmadan, bilimsel kaidelere uygun olarak derinlemesine inceleyen özgün konuları tartışmaya açan bir içerikle karşınıza çıkmak her zaman en öncelikli hedefimiz.

Bu yaklaşımla, dergimizin bu sayısında, ticaret, gümrük, mali ve iktisadi meselelere dair; Gümrük Vergileri ve İdari Para Cezalarına ilişkin Zamanaşımı Konusunda 6455 Sayılı Kanun ile Yapılan Değişiklikler, Kamu Alacaklarının Mutlak Önceliğinden Bahsedilebilir mi? Türkiye’de Vergi Gelirleri ve Büyüme Arasındaki İlişkinin Ampirik Analizi ve Anayasal İktisat ve Ufuktaki Yeni Anayasa, Yeni TTK’da Limited Şirket Ortaklarına Getirilen Borç ve Yükümlülükler, Anayasal İktisat ve Ufuktaki Yeni Anayasa: Anayasal İktisat Perspektifinden 1982 Anayasası ve Yeni Anayasa Yapım Süreci gibi makalelerin yanı sıra; Türkiye’de Ticaret Borsaları, Çin ile Ticaret Yatırım ve Geleceğimizi Şekillendirecek konulu çok kıymetli çalışmalarla karşınızdayız. Dergimizde; Dünyada ve Ülkemizde hızla değişen ve gelişen ekonomik ve siyasi konjonktüre uyum sağlayan çalışmalara yer verilebilmesi adına yoğun bir uğraş verilmektedir. Bu yönüyle sizlerin de kamuoyunu yakından ilgilendiren güncel çalışmalarla dergimize renk katmanız bizleri memnun edecektir.

Şimdiye kadar dergimize göstermiş olduğunuz teveccühe çok teşekkür ediyor, üçüncü sayımızda buluşmayı ümit ediyoruz. Bu duygularla ayrılırken, sevincimizi, heyecanımızı sizlerle paylaştığımız gibi hüznümüzü de paylaşmak istiyoruz.

Geçtiğimiz Aralık ve Ocak aylarında iki meslek büyüğümüzü yitirdik. 8 Aralık 2013 günü Sn. İrfan KIZIKLI, 10 Ocak 2014 günü Sn. Dr. Turhan ATAN; geride onur, özveri ve üretkenlik sözcükleriyle taçlandırdıkları bir ömür bırakarak kalbimizden değil aramızdan ayrıldılar. Minnet ve şükranla anıyoruz.

Gümrük ve Ticaret Dergisi Yayın Kurulu

www.ugm.com.tr

Gümrükleme ve
lojistik uzmanlığımızla

**30 YILDIR
NERDE
BEKLENİYORSAK
ORADAYDIK**

Ünsped Gümrük Müşavirliği ve Lojistik Hizmetleri A.Ş.

Mahmutbey Mahallesi Küçük Halkalı Caddesi Altuğ Sokak No: 3 Bağcılar / İstanbul / TÜRKİYE
Tel. : +90 (0212) 410 99 99 Fax : +90 (0212) 546 76 61 E-mail : info@ugm.com.tr

GÜMRÜK VE TİCARET BAKANLIĞI

GÜMRÜK & TİCARET
DERGİSİ

Sayı:2 Yıl:2013

Sezai UÇARMAK
Müsteşar Yardımcısı

Gümrük ve Ticaret Müfettişleri Derneği olarak,

Sayın Sezai UÇARMAK'a, kıymetli vakitlerini bizlere ayırdığı ve görev yaptığı süreçle ilgili kamuoyunu bilgilendirdiği için teşekkürlerimizi sunuyor, çalışmalarında başarılar diliyoruz.

Öncelikle sizleri kısaca tanıyabilir miyiz?

1 964 yılı Korgan/Ordu doğumluyum. İlkokulu Korgan'da, ortaokul ve liseyi Samsun'da tamamladım. 1987 yılında İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Kamu Yönetimi bölümünden mezun olduktan sonra aynı yıl Maliye ve Gümrük Bakanlığı Teftiş Kurulunda Gümrük Müfettiş Yardımcısı olarak memuriyete başladım. Müfettiş ve Başmüfettiş olarak 16 yıl görev yaptım. 1994-1998 yılları arasında İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksek Okulunda Dış Ticaret ve Gümrük Mevzuatı dersleri verdim. Bir yıl süreyle ABD'de Boston'da gümrük sonradan kontrol konusunda inceleme ve araştır-

malarda bulundum. Haziran 2003 ile Aralık 2005 tarihleri arasında Gümrükler Genel Müdürlüğü, Mayıs 2008 – Kasım 2011 tarihleri arasında da Teftiş Kurulu Başkanlığı görevlerinde bulundum. Gümrük ve Ticaret Bakanlığı kurulduktan sonra Kasım 2011 tarihinden bu yana Müsteşar Yardımcısı olarak görev yapıyorum. Evliyim ve 3 çocuğum var.

Müfettişlik mesleğinin, kariyerinize ve geleceğe bakışınıza etkilerini bizimle paylaşabilir misiniz?

Meslek seçiminin geleceğe dönük olumlu ya da olumsuz yansımalarının olması kaçınılmazdır.

Müfettişliğin kamuda kariyer planlaması bakımından iyi bir başlangıç olduğu anlayışı benim mesleğe girdiğim yıllarda daha baskındı. Mesleğe girmeden önce “gümrük müfettişi olacağım” diye bir düşüncem yoktu. O dönem birkaç kurumun adı ön plana çıkmasına rağmen gümrük müfettişliği mesleğini bu kuruma girdikten sonra tanıdım.

**2003-2005 yılları arasında Gümrükler Genel Müdürlüğü ve 2008-2011 yılları arasında da Teftiş Kurulu Başkanlığı görevlerinde bulundu-
nuz. Bu dönemlerdeki çalışmalarınızı kısaca değerlendirir misiniz?**

Müfettişlikten doğrudan genel müdürlüğe atandığım için bazen müfettiş gibi davrandığımız hakkında espriler yapılmıştır. Ara kademeleri atladığımız için idari mekanizmalar içinde yetişmiş olanlara göre daha farklı bir yaklaşım içerisinde bulunmamız olağan bir durum. Benim açımdan iyi çalışan idarenin ölçüsü, kurallara uygun davranan mükelleflerin işlerinin gümrük idaresinde rahatça sonuçlandırıp sonuçlandıramadığıdır. İş kurallara uygun olmayan zaten yasa dışı yolları her zaman zorlayacaktır. Bu bakımdan idarelerin görevi, mükellefin kurallara uygun işini yasal zemin dışına çıkılmasına sebebiyet vermeden sonuçlandırmak olmalıdır. İdareciliğin kurallarının

öğrenildiği bir örgün eğitim kurumu yok. Dolayısıyla her idareci, eğitimi, mesleki bilgisi ve birikimini aile terbiyesi ile harmanlayarak ortaya bir uygulama çıkarır. Öyle ki, kurumunu tanımayan, empati yapmayan ve temel ahlaki kurallara sahip olmayan bir yöneticinin idare ettiği kurumda olmayı kimse arzu etmez.

İdarede pek çok yeni uygulamayı hayata geçirdik. Tabi önceki uygulamaları kısmen de gözden geçirdiğimizi ve daha iyi bir noktaya getirdiğimizi söyleyebilirim. Ayrıca, yöneticilerin şu tebliğ, yönetmelik ya da genelge benim zamanımda çıktı gibi beyanları her zaman hafiflik olarak algılamışım. Bu zamana kadar hala tam olarak uygulama etkin hale getirilemese de, akaryakıt antrepolarında denetimi kolaylaştıran elektronik ölçüm cihazları ile genel antrepolarda kamera sisteminin kurulması o günlerde yaptığımız düzenlemelerdi. Başka pek çok konu var ancak sorduğunuz için bir örnek vermiş olayım. Özellikle uygulamaya yön vermek üzere yayımladığımız genelgelerin lafi dolaştırmadan sorunu doğru ortaya koyan ve çözümünü de doğrudan ifade eden farklı genelgeler olduğu muhatapların tamamı tarafından -yağcılık yapmak için söylenen sözler değilse- hep ifade edilmiştir.

Bildiğim kadarıyla Gümrükler Genel Müdürlüğü yaptıktan sonra Teftiş Kurulu Başkanlığı yapan "ilk" kişiyim. Genel Müdürlük tecrübesi, Başkanlık görevime çok değerli katkılar sağlamıştır. Gümrük Teftiş Heyeti, gümrük teşkilatının omurgasıdır. Tarihi boyunca kurumun yetişmiş insan kaynağı, zor zamanlarda kurumu ayağa kaldıran bir itici güç olmuştur. Ancak zaman çok şeyin değiştiğinin tanığıdır. Yüzyıllara meydan okuyan yapılar bile zamanla aşınıp şekil değiştirirken bazı mesleki yapıların değişmemesi mümkün değildir.

Teftiş Kurulu Başkanı olduktan sonra müfettişlere değişimin önündeki engel olarak bakıldığını fark ettim. Ancak bugün bile ifade etmem gerekir ki; Bakanlığımızın hem gümrük hem de ticaret bölümü için müfettişlik müessesesi gereklidir. Ticaret bölümü tamamen düzenleyici ve denetleyici olduğu için bu fonksiyonunu yerine getirebilmesi buna bağlıdır. Gümrük bölümü ise doğrudan icrai faaliyette bulunduğundan hem asayiş sağlayabilmek hem de idarenin çalışmalarını izleyebilmek için bu müesseseye ihtiyaç kaçınılmazdır. Çıkan asayiş sorunlarını gizlemenin ya da zamanında çözmemenin faturası her zaman ağır olmuştur.

Unutmamak gerekir ki bu kurumların tamamı ticaretin daha rahat ve daha güvenli yapılabilmesi içindir. İş asıl, denetim zorunlu ancak talidir. Bu değerlendirmeme bazı arkadaşlar katılmayabilirler ancak kapsamlı düşünen çok kişi ile aynı değerlendirmeleri yapacağımızdan eminim.

Tecrübelerinizle geçmişten bugüne teşkilatınızda nasıl bir değişim gözlemliyorsunuz?

2011 yılı, KHK ile bazı Bakanlık ve diğer teşkilat yapılarının ciddi değişimler geçirdiği bir yıl olmuştur. Gümrük Müsteşarlığı da Sanayi ve Ticaret Bakanlığının ticaret bölümü ile birleştirilerek Gümrük ve Ticaret Bakanlığı oluşturuldu. Bakanlığımızın ticaret bölümünü oluşturan İç Ticaret, Tüketicinin Korunması ve Piyasa Gözetimi, Kooperatifçilik ile Esnaf ve Sanatkârlar Genel Müdürlükleri, bunların taşra teşkilatını oluşturan 81 il müdürlüğü Bakanlığımıza farklı bir derinlik kazandırmıştır. Gümrük idaresi ile birlikte düşündüğünüzde toplumun tamamını kuşatan herkesi ilgilendiren bir yapı ortaya çıkmıştır. Geçtiğimiz iki yıl içinde gerek birlikte çalıştığım birimlerde yaptığımız

çalışmalar gerekse diğer birimlerin izlediğim çalışmalarını bana bunu daha iyi gösterdi. Anılan genel müdürlükler çok spesifik çalışma alanlarına sahip, düzenleyici ve denetleyici özellikleri çok güçlü olan ve olması gereken birimlerdir. Gümrük teşkilatı ile çalışma disiplinleri birbirinden farklı olmakla birlikte önümüzdeki yıllarda karşılıklı ciddi etkileşimlerin olacağını düşünüyorum.

Gümrükle ilgili birkaç husustan da bahsetmek istiyorum. Teşkilat içinden yetişmediği halde kuruma üst düzey yönetici olan pek çok kişi ile yaşadığım anekdotları anlatsam mizah külliyatına ciddi katkıda bulunmuş olurum. Gümrük teşkilatı, mensubiyetinden mutluluk duyulan bir kurum olduğu gibi kamuoyu baskısıyla bu mensubiyetin başkalarına ifade edilemediği bir kurumdur aynı zamanda. Şahsen bu baskının altında kalmamak için hep haksızlıklarla mücadele eden bir grubun içinde olmaya çalıştım. Doğruya doğru eğriye eğri demekten sakınmayan bir tarz geliştirmeye çabaladım. Bunun bedeli oldu ancak tanıyanlar bilir yılmadım. Hep amatör ruhlu oldum. Bazı görevleri yapmakla birlikte size amatör biri olarak kurumsal değişimi nasıl anlatabilirim. Gümrük teşkilatı enternasyonal uygulamalara her zaman açık olmuştur. Çünkü kuralları evrenseldir. Temel gümrük konularında (menşe, kıymet, tarife, gümrük formalitelerinin basitleştirilmesi ve sınır geçişlerinin kolaylaştırılması) ulusal olarak dünyadan kopuk uygulamaya koyduğunuz bir şeyin hiçbir anlamı ve değeri yoktur. Ancak küresel gelişmeler ve IT teknolojisindeki gelişmeler ve dünya ticaretindeki hacim büyümesi ve muhteva değişiklikleri gümrük teşkilatını evrensel kurallara uyum konusunda zorlamıştır. Bunun yanında son on bir yıldır aynı hükümetin işbaşında olması yani siyasal istikrarın olması gümrük idarelerinin altyapısında ciddi yenilenmeleri sağlamıştır. Ancak halen fiziki altyapı konusunda bazı eksikliklerimizin olduğu açıktır. Beşeri altyapı konusunda da son iki yılda beş bin yeni personel alınmış, merkezi idarenin tamamında uzman istihdamı sağlanmıştır. Bunun yanında fiziki altyapı olarak belirtilmesi gereken bir gelişme de Esenboğa'da iki yüz yataklı bir oteli ile yaklaşık beş yüz kişinin eğitim görebileceği bir Eğitim Tesisinin teşkilata kazandırılmış olmasıdır. Fiziki ve beşeri altyapıda-

ki bu ilerleme Sayın Bakanımızın bizzat ilgi alaka ve talimatlarıyla gerçekleştirilmiştir.

Sorunuzun esas cevabı olduğuna inandığım anlayış kısmına gelince fiziki ve beşeri altyapıdaki gelişmelerin ve zaman zaman yönetim kademele-
rindeki müdahalelerin anlayışın değişmesinde bir miktar katkısı olduğunu düşünüyorum. Bunun değişmesi için daha çok çalışmak gerekmektedir. Buradaki değişikliklerin ahlaka ve etik değerlere sahip memur ve amirlerden geçtiğini düşünüyorum.

Dünya ticaretinin kolaylaştırılmasına yönelik birçok ülkede uygulanan ve bu paralelde Türkiye'nin de adapte olmaya çalıştığı sistemlere geçişte, Türk Gümrük Sistemini başarılı görüyor musunuz? Bu anlamda ticaretin kolaylaştırılması uygulamalarının suistimal edilmemesi adına Bakanlığımızın hem merkez hem de taşra birimlerinin üstlenmesi gereken fonksiyonlar neler olmalıdır?

Gümrük formaliteleri, dünya ticaret örgütünde bilinen adıyla enternasyonal uygulamalardır. Dünya ticaretinin önündeki engellerin kaldırılması bu formalitelerin azaltılmasına ve sınır geçişlerinin kolaylaştırılmasına bağlıdır. Temel gümrük konularında zaten uluslararası sözleşmeler geçerlidir. Ancak özellikle IT teknolojilerinin gelişmesiyle artık klasik gümrük süreçleri ve uygulamaları da ciddi bir değişim geçirmektedir. Nitekim temel gümrük konuları Tarife, Kıymet ve Menşeden ticaretin kolaylaştırılması, sınır geçişlerinin hızlandırılmasına doğru kayma göstermiştir.

Türk gümrük idaresinde bu çerçevede sınır geçişlerinin kolaylaştırılması kapsamında tek durak, diğer gümrük idarelerinde ise tek pencere, ortak transit sistemi (NCTS), yerinde gümrükleme ve izinli gönderici gibi yeni uygulamaların hazırlıkları yapılmış ya da uygulamaya başlanmıştır.

Gümrük idaresinin temel görevi, yurda giren ve çıkan eşyanın ne olduğunu bilmektir. Aslında diğer görevlerin tamamı bunun türevidir. Ancak dış ticaretin miktar ve sayısal işlem olarak artışı, bilme görevinin eşyanın tamamının fiziki muayenesi ile sağlanamayacağını göstermektedir. Bunun için risk unsurlarının belirlenerek yurda giren ya da yurttan çıkan eşyanın daha azının fi-

ziki muayeneye tabi tutularak, risk unsuru içermeyen eşyanın ve mükelleflerin, işlemlerini daha kolay yapabilmesinin sağlanması gerekmektedir. Basitleştirilen gümrük formalitelerinin yanında işini daha düzgün yapanlara pozitif ayrımcılık yapılmasını öngören yukarıda adlarını belirttiğim uygulamalar da artık hayatımıza girmiştir.

Bu uygulamaların kötüye kullanılması tabii ki mümkündür. Ancak kötüye kullanılabileceği gerekçesiyle bu uygulamaların ötelenmesi çağdaş gümrük idarelerinin yaklaşımı olamaz. Gümrük idarelerinde ertelenen kontrolün mutlaka düzenli olarak yapılması gerekir. Biz şu an da ertelediğimiz kontrolü gereği gibi yapamıyoruz. Bunda herkesin bu uygulamalara farklı anlamlar yüklemesinin de etkisi olduğunu düşünüyorum. Ayrıca 2000'li yılların başından bu yana gümrük idarelerinde ulusal/uluslararası güvenlik unsurları da gümrük denetimlerinin baskın unsuru haline gelmiştir. Arz zinciri güvenliği ve konteyner güvenliği gibi farklı adlarda bir kısım uygulamalar güçlü ülkelerin kontrol aracı olmuştur. Bu nedenle gümrük idaresi de kolay ve güvenli ticareti ön plana çıkarmıştır.

Dış Ticarete 2023 vizyonu doğrultusunda, Bakanlığımızın politikalarından kısaca bahsedebilir misiniz? Bu anlamda gelecek dönemlerde hayata geçirilmesi planlanan faaliyetler nelerdir?

Cumhuriyetin kuruluşunun 100'üncü yılı olan 2023 yılı için hükümetin koyduğu temel ekonomik hedefler arasında ihracatın 500 milyar dolara yükseltilmesi de bulunmaktadır. İhracatın bu düzeye yükseltilebilmesi en az aynı miktarda ithalatın yapılmasını zorunlu kılmaktadır. Bu hedefler aynı zamanda geleneksel ihraç mallarımızda katma değeri yükseltmemizi ve düşük katma değer ortaya koyabildiğimiz alanlarda ar-ge faaliyetlerine ayrılacak kaynaklarla ileri teknoloji ifade eden malların yatırım-üretim-ihraç süreçlerini geliştirmemizi gerektirmektedir. Yaklaşık 1 trilyon doların üstüne çıkacak olan dış ticaret hacmi, coğrafi ve siyasi olarak bağlantı noktası olan ülkemizin ticaret hacminin transit ve depolama gibi faaliyetlerle gümrük idarelerin bu yoğunluktaki bir mal hareketine hazırlıklı olması gerektiğini

göstermektedir. Bu da şu anki hacmimizin en az üç-dört katı demektir. Personelimizi birkaç katına çıkaramayacağımıza göre daha seçici kontrol yöntemleri bulmamız gerekir. IT teknolojilerinden etkili bir şekilde yararlanmamız, kurumlar arası hatta ülkeler arası işbirliğini artırmamız, daha çok işi daha az personel ile gerçekleştirmemiz gerekir.

2023 hedeflerini gerçekleştirebilmek için gümrük idarelerinin fiziki altyapılarının yenilenmesi ve kapasitelerinin artırılması ve personelin niteliğinin geliştirilmesi gerekmektedir.

Bakanlığımızın size bağlı birimlerinden de kısaca bahsederek, yeni dönemle birlikte bu birimlerin görev alanlarına ilişkin plan ve projelerini siz aktarabilir misiniz?

Bana bağlı olarak çalışan birimler, Gümrükler Genel Müdürlüğü, Risk Yönetimi ve Kontrol Genel Müdürlüğü ile Personel Dairesi Başkanlığıdır. Bildiğiniz gibi son iki yılda Bakanlığa 5 bine yakın personel alımı oldu. Bu sayı genel içinde ciddi bir oranı ifade ediyor. Bunların eğitilerek sisteme entegre edilmesi gerekir. Ayrıca Devlet Memurlarının Görevde Yükselme Yönetmeliğindeki kısıtlardan dolayı müdür ve müdür yardımcısı konumunda olan personelin test sınavıyla alınması gerekiyordu ve sözlü sınava tabi tutulmasına izin verilmiyordu. Devlet Personel Başkanlığı bu yılın ilk yarısında önce gümrük müdürü, müdür yardımcısı ve bölge amirliği sınavlarında sözlü sınav yapılabilmesi için gümrük idaresine istisna getirdi. Daha sonra yönetmelikle yapılan değişikliklerle temel olarak müdür kadrolarında yazılı ve sözlü sınav yapılması imkânını tüm kurumlar için getirdi. Gümrük ve Ticaret Bakanlığı Görevde Yükselme Yönetmeliği ile bunu kendi yönetmeliğimize aktararak müdür ve müdür yardımcısı düzeylerinde bir iyileştirmeyi sağlamaya çalışıyoruz. Konu personel olunca, hayal tacirliği yapmadan uzun vadeli düşünerek sorunlara tek tek çözüm aramak gerekiyor.

Teknik gümrük konuları Gümrükler Genel Müdürlüğü'nün alanında yer almakla birlikte 640 sayılı KHK ile görevlerin genel müdürlükler arasında dağıtılmasından kaynaklanan ve kimsenin ilgilenmediği alanın kalmaması çerçevesinde de bazı çalışmalarımız var. Temel çabamız IT tekno-

lojilerinden gümrük süreçlerinde azami şekilde yararlanmamızı sağlayacak çok sayıda programı hayata geçirmeye çalışmaktır. Çünkü geleneksel gümrük idaresinde memur ve amirlerin yorumları uygulamaya yön verirken iyi kurgulayıp uygulamaya koymazsanız çok basit, bir memurun yorumlayıp uygulayabileceği kolaylık, program kısıtları nedeniyle genel müdürlüklere ya da Bilgi İşlem Dairesi'ne gelmek zorunda kalabilmektedir.

Bakanlığımızın taşra ve merkez teşkilatına yeni katılan personelimize neler söylemek istersiniz?

Bakanlığımızın muhtelif birimlerinde çalışan arkadaşlar için yapabileceğim tavsiye işlerini sevmeleri ve önemli bir iş yaptıklarını unutmamalarıdır. Her zaman doğrunun yanında olmalarını, ülke menfaatlerini korumak isteyenlerin mutlaka bazı zorluklarla karşılaşabileceklerini ve sabırlı olmaları gerektiğini belirtmek isterim. Yanlış kişilerle mücadele etmenin bir külfet değil bir zevk olduğunu da zamanla anlayacaklarından eminim. Birkaç cümle de müfettişlere söylemeye hakkım olduğunu düşünüyorum. Nasreddin Hocaya sormuşlar, Hocam dünyanın merkezi neresidir? Hoca sağ ayağını yerden kaldırıp bir adım ötesine koymuş. Dünyanın merkezi burası, demiş. Soranlar hayretler içinde biraz da alaycı bir tavırla "Hocam nerden biliyorsun burası olduğunu" deyince hocanın karşılığı "inanmıyorsanız ölçün" olmuş. Kendisine ötelere ilham geldiğini sanan yöneticiler olduğu gibi kendini her şeyin merkezi sanan arkadaşlarımız da var. Bu, doğru bir yol ve yöntem değildir. Müfettişlerin saygınlıklarını korumaları gerekir. Bu da ancak müfettişlerin özverisiyle olabilir. Görevi ne olursa olsun, hangi düzeyde olursa olsun memur ya da amir kendi istediği sürece görev yapamaz. Her şeyin bir zaman sınırı var. O zaman herkes için tek amaç kalıyor, kendinden sonra "iyi insandı" dedirtmek. Yani "kubbede hoş bir seda bırakmak".

Çok değerli vakitlerinizi bize ayırdığınız için Gümrük ve Ticaret Müfettişleri Derneği olarak teşekkür eder, bundan sonraki çalışmalarınızda başarılarınızın devam etmesini temenni ederiz.

Ben de bana bu fırsatı verdiğiniz için teşekkür ederim.

İbrahim ÇAĞLAR
İTO Yönetim Kurulu Başkanı

Gümrük ve Ticaret Müfettişleri Derneği olarak,

Sayın İbrahim ÇAĞLAR'a, kıymetli vakitlerini bizlere ayırdığı ve görev yaptığı süreçle ilgili kamuoyunu bilgilendirdiği için teşekkürlerimizi sunuyor, çalışmalarında başarılar diliyoruz.

Kısaca sizi tanıyabilir miyiz?

Ticaretle yoğrulmuş bir aileden geliyorum. Ailemin rahle-i tedrisinden geçtim. 7 yaşında eniştemin dükkânında çalışmaya başladım. 18 yaşında da Nurtop Anonim Şirketi ile ilk şirketimi kurdum. O gün bugündür ticaret hayatının içindeyim. Çok şükür... Yüzümüz kara çıkmadı, günlere geldik. Yatırımlarla ülke ekonomisine katkı sunan şirketleri yönetirken, aynı zamanda sivil toplum ve meslek kuruluşlarında da çalışmaya başladım. Tabii, İstanbul Ticaret Odası'nın bu noktada benim için çok ayrı bir anlamı var. 1999 yılında

meclis üyesi olarak İTO'nun kapısından girdim. Allah nasip etti, sağ olsunlar üyelerimiz de arkamızda durdu şimdi Yönetim Kurulu Başkanlığına geldim. Bundan sonraki hedefim de ülkeye, İstanbul'a ve üyelerimize en iyi hizmeti vermek.

Ülkemizin 2023 vizyonu çerçevesinde İTO'yu nasıl konumlandırıyorsunuz? Bu kapsamda kurumsal olarak hedefleriniz nelerdir? Odanızın geliştirdiği, katkı sağladığı ya da planlama aşamasında olan proje ve uygulamalar bulunmakta mıdır?

Türkiye'nin en büyük Odasıyız. Tabii ki 2023 yılı hedefleri noktasında sorumluluğumuz da bü-

yük, ödevlerimiz de. Bir kere 350 bin üyenin sahip olduğu ekonomik güç çatımız altında. Ülke ekonomisinin önemli bir bölümünün sesi olmak durumundayız. Ülke olarak hedefimiz dünyanın ilk on ekonomisi arasına girmiş bir Türkiye. Elbette Odamız da, üyesiyle birlikte bu işin tam merkezindedir. İhracatı 500 milyar dolara çıkarmak için elimizi değil, kendimizi taşın altına koyuyoruz. Projelerimizle, faaliyetlerimizle, çalışmalarımızla ülke ekonomisinin hizmetindeyiz. 350 bin civarında üyemiz, 81 meslek komitemiz var. Komitelerimizin her biri, ekonominin şahdamarları. Biz işte bu büyük güçten yararlanıyoruz.

Bu kadar büyük bir çerçeveyi düşündüğümüzde pek çok noktada proje ve hedeflerinizin olması da doğal. İnşaat projelerimiz de var, ekonomi aktörlerini bir araya getirerek ortak akıl oluşturma çabalarımız da. Ama şu noktanın altını çizmek isterim... Bizim asıl hassasiyetimiz verimli, hızlı ve etkin çalışmak. Gereksiz bürokrasiden, çağın gereklerini kullanamayan idari yapılardan sıyrılıyoruz. Üyemizle doğrudan iletişime geçip, hem ekonomik fotoğrafımızı net şekilde görüyoruz ve hem de üyelerin sahip olduğu gücü ileriye taşıyoruz.

Seçim döneminde oda üyeleriyle yapmış olduğunuz görüşmelerde başkan olmanız halinde sizden en çok hangi konuda çalışma yapmanız ya da hangi sorunla ilgilenmeniz yönünde talepler geldi? Bu konularda neler yapmayı düşünüyorsunuz?

Oda'da en fazla şikâyet edilen konuların başında verimli çalışma ve hızlı olma noktasında oluyor. Türkiye'nin en büyük Odasıyız ama daha önemli olan üyesine aidiyet bilinci kazandırmak. "Oda ne yapıyor?" diye soruyor bize üyemiz. Evet... Biz Oda yönetimi olarak işte bu sorunu ortadan kaldırıyor, üyemizin bu sorusuna cevap veriyoruz. Oda kimliği etrafında, tüm üyelerimizi kucaklıyoruz.

İstanbul başta olmak üzere ülke çapında istihdamın artırılması ve özellikle üyelerinizce ihtiyaç duyulan nitelikli işgücünün geliştirilmesi konusunda İTO'nun çalışmaları nelerdir?

Öncelikle şunu ifade etmek gerekir. Türkiye'de insan kaynağı var mı? Var. Peki, nitelikli insan kaynağı var mı? İşte orada sorunlarımız olduğu gerçek. Bakıyorsunuz piyasaya... İşveren, istediği niteliklere sahip işçiyi bulamamaktan yakınıyor. Öte taraftaysa işsizlikten yakınanlar var. Demek

ki ülke olarak doğru insanı, doğru işe yönlendirme noktasında adımlarımızı doğru atmamışız. Bunu ifade etmek lazım. Şimdi biz Oda olarak mesleki eğitimi çok önemsiyoruz. İşverenle işçiyi aynı zeminde buluşturmak için çaba sarf ediyoruz. UMEM'deki etkin rolümüz ve Türkmek gibi projelerle ekonomiye katkı veriyoruz.

Yeni Tüketici Kanunu'nu genel olarak nasıl değerlendiriyorsunuz? Söz konusu kanun ile ilgili olarak üyelerinizden ne yönde tepkiler almaktasınız?

2014 yılında yürürlüğe girecek yeni yasa çok şeyi değiştirecek. Banka kredilerinden indirimli satışlara kadar birçok sahada yeni bir döneme giriyoruz. Kanun, garanti belgelerindeki bürokrasinin azaltılmasından tutun da, internetten satışların daha güvenli bir mecraya çekilmesine kadar büyük bir çerçeveyi içine alıyor. Özellikle bankacılık alanındaki ücret ve komisyonlar meselesi de bu yasa ile birlikte tüketicinin haklarını belirginleştiriyor. Bu yasa sayesinde basiretli tüccar, bilinçli tüketici ilkesi de hayata geçecektir. İnanıyorum ki hem satıcı hem de alıcı daha şeffaf, hatları daha iyi çizilmiş bir alışveriş içinde olacaklar.

Bildiğiniz üzere Türk Ticaret Kanunu'nun ilk halinden sonra Ticaret Odalarının da talepleri üzerine önemli değişiklik yapıldı. Son değişiklikler Odanızın taleplerini karşılar nitelikte midir? Üyelerinizin söz konusu kanuna intibaklarını nasıl değerlendiriyorsunuz?

Şunu ifade etmek gerekir ki hiçbir yasa mükemmel değildir. Eksiklikler olacaktır, sektör temsilcilerinin beklentilerini dışında şeyler olacaktır. Önemli olan bunları oturup konuşmak ve uzlaşmak... Ortak akıl etrafında buluşmak asıl mesele. Biz yeni Türk Ticaret Kanunu sürecinde de bunu yaşadık. Yasanın eksikliklerini, üyelerimizin talep ve beklentilerini esas alarak sürece dahil olduk. Bu noktadan itibaren asıl meselelerimizden biri, yeni kanuna adapte olmak. Yani kanun var ama onu gören, bilen yok durumunda olmayalım. Nitekim biz de Oda olarak eğitimlerle, seminerlerle, yayınlarımızla ekonomik hayatın aktörlerine yol göstericiliği yapıyoruz.

AVM ve büyük marketler ile bunlarla esnaf ve kobiler arasındaki ticari ilişkinin düzenlenmesiyle ilgili olarak uzun zamandır devam eden bir yasa tasarısı çalışması bulunmaktadır. Bu kapsamda kamuoyunun görüşünü açılmış olan Perakende Ticaret Düzenlenmesi Hakkında Kanun Tasarısı hakkındaki görüşleriniz nelerdir?

Ekonomi bir bütün... Büyüğüyle küçüğüyle her işletmemiz ekonomi havuzunu büyütüyor. Olaya böyle baktığımızda birbirilerinden ayrı tarafların olmadığını görürüz. Bu çerçevede perakende ticaretin düzenlenmesi ile ilgili kanun tasarısında AVM'lerin içindeki belli ölçülerdeki alanların küçük esnaf için ayrılması çok önemli bir husus. Bir başka nokta da şu; nerede AVM yapılacağına ilişkin olarak bir komisyon kurulması lazım. Buna gerçekten de çok ihtiyacımız var. Nitekim AVM'lerin, şehrin her yerinde ve kontrolsüz biçimde yer almaları küçük esnafın da bizzat AVM'lerin kendisinin de zararına. Bu durumda kamu kurumları ve sivil toplum kuruluşları ile birlikte Odamız da bu komisyon içerisinde yer alarak işin çerçevesi daha net biçimde çizilebilecektir diye düşünüyorum.

Ülkemizde ihracatın geliştirilmesi amacıyla odanızca yürütülmekte olan "İhracata İlk Adım Programı" hakkında bilgi verir misiniz? Bu programdan kimler faydalanabilir? Hali hazırda bu hizmetten faydalanan firma ve sektörler konusunda bilgi verir misiniz? Faydalanmak isteyen firmaların yapması gereken işlemler nelerdir?

Ekonomik tablomuza baktığımızda görüyoruz ki, firmalarımızın bir kısmının yurtdışına açılma potansiyeli var ama bunu nasıl yapacağını ya da eksikliklerini nasıl kapatacağını bilmiyor. İşte biz İhracata İlk Adım Programıyla hiç ihracat yapmamış ya da bu işi düzenli biçimde yapamayan KOBİ'leri hedefliyoruz. Onların yurtdışına açılmaları için danışmanlık hizmeti veriyor, yol gösteriyor. Etap etap gerçekleştirilen programın dokuzuncu ayağını geçtiğimiz yıl gerçekleştirdik. Nitekim 2005 yılından bugüne kadar da toplam 180 firma bu programdan yararlandı.

Artan rekabet ve ticari uyumsuzlukların çözümlenmesi amacıyla Odanız bünyesinde oluşturulan "İTO Tahkim Müessesesi" konusunda bilgi verir misiniz? Bu kapsamda ne tür işlemler yapılmaktadır?

Ticarette anlaşmak kadar anlaşmamak da var. Ama önemli olan anlaşmamak değil, anlaşmazlığa saplanıp kalmamaktır. Ticari işlemlerin önünü tıkamamak adına, hızlı sonuç almak için tahkim merkezlerinin rolü büyük. Bu noktada Tahkim Merkezimiz 1979 yılından beri verimli ve hızlı bir ticari hayat adına bir uzlaşma adresi olarak işlev gösteriyor. Sözleşmelerinde, olası ihtilafların İTO Tahkim Merkezi'nde çözüleceğine yönelik bir ibare olması halinde tarafların yaşadığı anlaşmazlıklarda merkezimiz uzlaştırıcı bir rol üstlenebiliyor. Hızlı, etkin ve ticari bilgilerin gizliliğini koruduğu bu sistem, tüccarımız için etkili bir çözüm yolu olmaya devam ediyor. Tabii şimdi biz bunu bir üst aşamaya taşıyoruz. Buna göre, Türkiye'nin Uluslararası Tahkim Merkezi'nin hayata geçiriyoruz. Üstelik yeni merkez, yalnızca ülkemiz için değil, bölgesindeki ülkeler için de hizmet verecek. Sonuç olarak küresel ölçekli ticaret için, küresel bir uzlaşma adresini inşa ediyoruz.

Son olarak teşkilatımız çalışanlarına vermek istediğiniz bir mesaj var mıdır?

Öncelikle Gümrük ve Ticaret Müfettişleri Derneği'ni tebrik etmek isterim. Çünkü böylesi dernekler, sivil toplum örgütlerinin gerçekten de çok yönlü, çok faydalı işlevleri oluyor. Diğer yandan da aslında bu iş bir sevda işi, gönül işi. Bu noktada sizlere yürekten teşekkür ediyor, başarılarınızın devamını diliyorum.

Evet... Mesleğinizin meşakkatli olduğunu çok iyi biliyorum. Ticaret hayatının zorluklarını da, yasal ve idari birtakım zorlukları sizler de yaşıyorsunuz. Ama şu hususun altını özenle çizmek isterim. Ne olursa olsun... Denetimin birinci önceliği mükellefi doğru bilgilendirme ve doğru yönlendirme olmalı. Bunu başarabilecek bürokratlara ve idari kadrolara sahip olduğumuzdan eminim. Sizin aracılığınızla tüm müfettişlerimize selam ve sevgilerimi sunuyorum.

DIŞ TİCARETTE REKABET GÜCÜ, 2023 HEDEFİ VE GÜMRÜKLERİMİZ

Dr.İrfan KALPALI*

Rekabet, günlük yaşamda sıkça kullanılan bir kavram. Ancak, tanımı konusunda fikir birliği bulunmamaktadır. Yazımın konusuyla örtüşen bir tanımlamayla uluslar arası ticaret alanında rekabet, ya da rekabetçilik; ürünlerin, hizmetlerin alıcıların istediği şekilde, istediği mekanda ve zamanda sunma yeteneğini de içeren, üretimde kullanılan kaynakların fırsat maliyetini karşılayabilme becerisidir. Rekabetin bulunduğu her alanda olduğu gibi dış ticaret arenasında da kendine yer bulabilme ve yerini koruyabilme şansı rekabet gücünün varlığına bağlıdır. Uluslararası piyasada firmanın rekabet yeteneği, ürün kalite-fiyat bileşkesinde rakiplerine oranla en uygun seviyeyi yakalamış olmasına, ürününü rakiplerinden daha süratli ve kararlaştırılan zamanda teslim etmesine, teslim sonrasında da servis gibi unsurlar açısından üstünlüğünü sürdürebilmesine bağlıdır.

Yirminci yüzyılın son yıllarında, batı merkezli dünya ekonomisi çok aktörlü ve çok merkezli yapıya sürüklenirken, Çin Halk Cumhuriyeti ve Hindistan'ın başını çektiği gelişmekte olan ülkeler dünya ticaretinin yapısını da değiştirmiştir. Bölgesel entegrasyonların da ivme kazandırdığı küreselleşme, bir yandan ülkeler arasında akdedilen ikili ya da çok taraflı serbest ticaret anlaşmalarında artışa yol açmış, diğer taraftan da uluslararası ve bölgesel kuruluşların daha güçlü ve fonksiyonel yapılara dönüşümünü sağlamıştır. Bu dinamiklerin etkisiyle dünya ticareti bu dönemde yüksek bir performans sergilemiştir.

* Gümrük ve Ticaret Başmüfettişi- Celal Bayar Ün. UBYO Uluslararası Ticaret Bölümü Öğretim Görevlisi

1980-2012 yılları arasında imalat sanayi ürünlerinin uluslar arası ticareti yıllık ortalama yüzde 7 artarken, aynı ürünlerin Dünya üretimi yıllık ortalama yüzde 3 oranında artış göstermiştir. Uluslar arası ticaretin daha hızlı artış göstermesinin ardında dış açılma politikaları, teknolojik değişim ve gelişim, artan ve yoğunlaşan iletişim-ulaşım olanakları yanında dış ticaretin önündeki engellerin kaldırılması ve kolaylaştırılması çabaları yatmaktadır. Küresel ekonomide yaşanan bu çarpıcı gelişim ve değişim, tüm ülkeleri, uluslararası ticaret alanında faaliyet gösteren firmalarının rekabet gücünün artırılmasına yönelik dış ticaret politikaları üretmek ve uygulamak arayışına yöneltmiştir. Bu kapsamda, rekabet gücünü önemli ölçüde etkileyen, dış ticaret işlem maliyetlerinin düşürülmesi ve zaman kayıplarının azaltılması yolunda yoğun çaba sarf edildiği görülmektedir.

22 Ocak 2013 tarihinde Davos'ta yayımlanan Dünya Ekonomik Forumu (WEF)'nin Ticareti Kolaylaştırma Programı çerçevesinde hazırlanan "Ticareti Kolaylaştırma: Büyüme Fırsatlarının Değerlendirilmesi" raporunda, verimsiz sınır yönetimi ve ithalat-ihracat prosedürleri, karmaşık yasal düzenlemelerin tedarik zincirindeki engellerin başında geldiğine, uluslararası ticareti olumsuz etkilediğine ve gümrük tarifelerinden daha büyük kayıplara yol açtığına işaret edilmiştir. Tüm ülkelerin, eşyanın giriş ve çıkışını kolaylaştırma seviyesini ifade eden sınır yönetimi, nakliye, telekomünikasyon hizmetleri ve diğer ilgili hizmetlerde küresel iyi uygulama örneğininin yarısı kadar iyileştirme yapması durumunda küresel GSYH'nin 2.6 trilyon dolar (% 4,7), dünya ticaretinin ise 1.6 trilyon dolar (% 14,5) artması öngörülmektedir. Buna karşılık,

tüm ithalat tarifelerinin kaldırılması ile küresel GSYH'nin yalnızca 0.4 trilyon dolar (%0.7) ve dünya ticaretinin 1.1 trilyon dolar (%10,1) artacağı ileri sürülmektedir.

Türkiye'nin dış ticaret vizyonu kapsamında 2023 yılı hedefi yıllık 500 milyar dolar ihracat rakamına ulaşmaktır. Bu hedefe ulaşabilmek için yıllık ihracatın ortalama yüzde 11,7 seviyesinde artırılması gerekmektedir. Bu hedef gerçekleştiğinde Türkiye'nin 2012 yılında Dünya ihracatı içindeki yaklaşık yüzde 0,8 olan payının, 2023 yılında yüzde 1,46'ya çıkacağı öngörülmektedir. Dış ticarete 2023 hedefine ulaşılmasının tartışmasız önkoşullarından biri Türkiye'de bu alanda faaliyet gösteren firmaların uluslar arası rekabette başarılı olmasına bağlıdır. Rekabetteki başarının önemli unsurlarından biri de, ticaretin kolaylaştırılması yoluyla dış ticaret işlem hızının artırılması ile maliyetlerinin azaltılmasıdır. Buna yönelik yürütülecek stratejik plan ve dış ticaret politikasının önemi büyüktür.

Bir dizi uluslararası kuruluş ve çok sayıda şirketin katkı ve bilgi paylaşımı ile belirlenen küresel rekabet gücü, ülkede iş yapma kolaylığı ve lojistik performans endeksleri, ülkenin dış ticaret hedeflerini gerçekleştirilebilme yeteneğini belirleyen önemli göstergelerdir. Birbiriyle sıkı ilintili bu dinamiklerin, diğer ülkelerle karşılaştırmalı endeks değerleri, yabancı yatırımcılarda dahil ülkenin dış ticaretinin yönetiminde yer alan aktörlerce belirlenecek strateji, atılacak adım ve izlenecek politikaların tayininde göz önünde tutulan önemli işaret taşlarıdır.

Bu dinamikler itibarıyla ülkemizin 2012 ve 2014 yılı değerleri aşağıdaki gibidir.

Ticaretin kolaylaştırılması faaliyetlerinde basit ve evrensel bir gösterge olarak kullanılan Lojistik Performans İndeksi (LPI) sıralamasında, Türkiye 2012 yılında, 155 ülke arasında 3,51 puanla Çin Halk Cumhuriyeti'nin ardından 27'nci sırada yer almıştır. 2010 yılına göre 12 basamak yükselmiştir. OECD, Alman Lojistik Derneği kaynaklı verilere göre; lojistik maliyetini oluşturan nakliye, depolama, finansman, paketleme, idari ve diğer masraflar arasında nakliye masraflarının

yeri yüzde 25 seviyesindedir. Bir diğer deyişle doğrudan (arındırılmış) nakliye masrafları tüm lojistik maliyetlerin yaklaşık dörtte birini oluşturmaktadır. Bu tespit, dış ticaret işlem maliyetleri ile zaman kayıplarının yüklediği ilave maliyetlerin önemini ortaya koymaktadır. Lojistik performansı yüksek olan ülkeler dış ticarete daha rekabetçi olabilmekte, daha hızlı büyüyebilmektedir. Düşük gelirli ülkelerde lojistik performansın artırılmasının ticaret hacmini yüzde 15 oranında artırtabileceği tahmin edilmektedir.

Dünya Ekonomik Forumu (WEF) tarafından yayımlanan 2012 yılı Küresel Ticaretin Kolaylaştırılması Endeksi (ETI Score)'nde Türkiye 132 ülke arasında 4,10 puanla 61'nci sırada yer almıştır. Önemli bir referans kaynağı olan Ticaretin Kolaylaştırılması Endeksi, ülkelerin sınırlardan varış noktasına kadar, ticarete konu olan eşyanın serbest dolaşımını kolaylaştırmak için geliştirdiği kurumların, politikaların ve hizmetlerin derecesini ölçmektedir. Endeksle ilgili olarak yapılan analiz sonucunda, ihracatçı bir ülkenin endeksinde kaydettiği yüzde 1'lik bir puan artışının, o ülkenin ihracatında yüzde 1.7'lik bir artışa, ithalatçı ülkeler için de endekste yüzde 1'lik bir puan artışının, ülkenin ithalatında yüzde 2.3'lük bir yükselişe yol açtığı; ele alınan ülke çiftinin ortalama endeksinde yüzde 1'lik bir artışın, bu iki ülkenin karşılıklı ticaretinde yüzde 4'lük bir artışa işaret ettiği tahminine ulaşılmıştır.

Doing Business 2014 Raporu'na göre Türkiye, sınır ötesi ticaret göstergesi bakımından 189 ülke arasında bir önceki yıla göre 1 sıra gerileyerek 86'nci sırada yer almıştır. Türkiye'de; bir ihracat işlemi için 6 günü belge hazırlığı, 2 günü yurt içi taşımacılık, 3 günü liman işlemleri, 2 günü gümrük işlemleri dahil teknik kontroller olmak üzere ortalama süre 13 gün, konteyner başına maliyet 990 \$'dır. Aynı göstergeler, bir ithalat işlemi için 8 günü belge hazırlığı, 1 günü yurt içi taşımacılık, 3 günü liman işlemleri, 2 günü gümrük işlemleri dahil teknik kontroller olmak üzere olmak üzere ortalama süre 14 gün, konteyner başına maliyet 1235 \$'dır. Bakanlığımız verilerine göre, 2013 yılında gümrük işlem sürecinin başladığı andan itibaren işlem gören ihracat beyannamelerinin

yüzde 78'inin işlemleri ilk yarım saatte, yüzde 94'ünün işlemleri ise ilk dört saatte, ithalatta işlem gören gümrük beyannamelerinin yüzde 55'inin işlemleri ilk sekiz saatte, yüzde 71'inin işlemleri ise ilk yirmidört saat içinde tamamlanarak sonuçlandırılmıştır.

2013 Ocak-Kasım ayı verilerine göre 2013 yılı dış ticaret hacmimizin 400 milyar doları aşacağı tahmin edilmektedir. İthalat ve ihracat işlemlerine ilişkin bu rakama gümrük idarelerince sonuçlandırılan bedelsiz ithalat/ihracat, transit, geçici ithalat/ihracat, yolcu, antrepo, tasfiye vb. işlemlerin parasal hacmi ilave edildiğinde yarım trilyon doları aşkın bir eşya ve bu eşyayı taşıyan araç hareketinin söz konusu olduğu rahatlıkla söylenebilir. Bu büyüklükteki bir iktisadi hareketliği zamanla yarışarak yöneten gümrük idarelerimiz bir yandan yasa dışı ticareti önlemek diğer taraftan güvenli ve kolay ticaretin önündeki engelleri kaldırmak yönünde Avrupa Birliği mükteabatına uyumlu çeşitli projeleri uygulamaktadır. Bakanlığımız bu kapsamda; eşyanın nakline ilişkin risk analizi odaklı selektif, ancak etkin bir gümrük denetimini hedefleyen "Varış Öncesi Özet Beyan", transit eşyasının işlemlerini basitleştirip hızlandırarak zaman kaybının önüne geçilmesini ve maliyetlerin düşürülmesini sağlayan "Ortak Transit Rejimi" ve "Yeni Bilgisayarlı Transit Sistemi" (NCTS) uygulamalarını yürürlüğe koymuştur. Gümrük işlemlerinin basitleştirilmesi ve kolaylaştırılmasına yönelik olarak

uygulamaya konulan "Onaylanmış Kişi Statüsü" ve "Yetkilendirilmiş Yükümlü Statüsü" düzenlemeleriyle, ticaret erbabımıza "eksik beyan usulü", "kısmi-götürü teminat uygulaması", "fatura beyanı" "ihracatta yerinde gümrükleme", "izinli gönderici" gibi daha az ve öncelikli muayene kolaylıkları başta olmak üzere pek çok basitleştirilmiş ve hızlandırılmış usullerle zaman ve maliyet tasarrufu sağlaması hedeflenmiştir.

Hayata geçirilen bu uygulamalar yanında, Bakanlığımızın koordinatörlüğünde yürütülmekte olan, dış ticaret işlemlerine hız, kalite ve esneklik katarak sürecin daha etkin ve verimli bir şekilde yönetilmesini sağlayacak "Tek Pencere" sisteminin uygulamaya konulması çalışmaları sonuçlandırıldığında önemli oranda ilave zaman-maliyet tasarrufu sağlanacaktır.

Dış ticaret işlemlerinin uygulama ve sonuçlandırma sürecinde etken, belirleyici, katılımcı ve merkezi rol üstlenen Bakanlığımıza 2023 İhracat Stratejisi ve Eylem Planında konumuna uygun oranda yer verilmemesi önemli bir eksikliklerdir.

Ülkemizin, başta Avrupa, Orta Asya, Kuzey Afrika ve Orta Doğu'da olmak üzere tüm Dünya'da giderek artan ekonomik etkinliğini sürdürebilmesi ve 2023 yılı dış ticaret hedefini gerçekleştirebilmesi için dış ticaret arenasında yer alan tüm aktörlerin koordinasyon ve işbirliği içerisinde hedefe kilitlenmeleri, mazeretsiz ve ödünsüz bir şekilde sürece katkı sağlamaları gerekir.

GÜMRÜK VERGİLERİ VE İDARİ PARA CEZALARINA İLİŞKİN ZAMANAŞIMI KONUSUNDA 6455 SAYILI KANUN İLE YAPILAN DEĞİŞİKLİKLER

Nevzat BOZKURT*

Özet

6455 sayılı Gümrük Kanunu ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile gümrük mevzuatında kapsamlı değişiklikler yapılmış olmakla birlikte, Yasa kapsamında en çok dikkat çeken değişikliklerden biri olarak idari para cezalarına ilişkin zamanaşımı konusundaki tereddütleri ortadan kaldıran Kanununun 231'inci maddesinde yapılan değişikliği sayabiliriz. Zira, söz konusu değişiklik ile bundan sonra idari para cezalarının zamanaşımı süresi de vergi aslı gibi 3 yıl olarak belirlenmiştir. Bu ise, Kabahatler Kanunu çerçevesinde nispi para cezalarına ilişkin zamanaşımı konusunda idareler ile adli makamlar nezdinde zaman zaman yaşanan görüş ayrılıklarını ortadan kaldıracak niteliktedir.

Anahtar Kelimeler; Tarh Zamanaşımı, Tahsil Zamanaşımı, Kabahat, İdari Para Cezası

Jel Sınıflaması: H20, H26, H29

THE CHANGES MADE BY THE LAW CODE 6455 RELATED TO THE BARRED CUSTOMS TAXES AND ADMINISTRATIVE FINES

Summary

With the Customs Law No. 6455 and the Law on Changing Some Laws and Decree Laws, extensive changings has been realised in the Customs Law; however, the most noticeable changing of all is the one removing the hesitations about limitations periods of administrative fines which was stated at the Article 231. Hence, the duration of the limitations periods of administrative fines will be 3 years as it is in the tax base. This will eliminate the dissidences which happens sometimes on limitations periods of relative fines between public bodies and judicial authorities.

Key words; *limitation period of tax imposition, limitation period of collection of tax, delinquency, administrative fine.*

Jel Classification: H20, H26, H29

* Gümrük ve Ticaret Başmüfettişi

Giriş

Bilindiği üzere, 6455 sayılı Gümrük Kanunu ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, 11 Nisan 2013 tarihli ve 28615 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiş olup, söz konusu Kanunla sadece Gümrük Mevzuatı’nda değil, TOBB Kanunu, Vergi Usul Kanunu ve Türk Ticaret Kanunu gibi birçok alanda kapsamlı değişiklikler gerçekleştirilmiştir.

Ancak Yasanın adında yer aldığı üzere, yapılan değişikliklerin özünü gümrük ve paralelinde Kaçakçılık Kanunu’nda yapılan değişiklikler oluşturmaktadır. Bu çalışmamızda gümrük mevzuatı ile ilgili yapılan değişiklikler bağlamında gümrük idari para cezalarına ilişkin zamanaşımı ile ilgili olarak yapılan değişiklikler eski ve yeni düzenlemeler ışığında değerlendirmeye tabi tutulacaktır.

Yapılan düzenlemeleri Gümrük Kanunu’ndaki ceza fillerinin bir bölümünün yeniden düzenlenmesi şeklinde özetleyebiliriz. Kuşkusuz bu değişikliklerde Kaçakçılık Kanunu’nda yer alan bazı cezaların Gümrük Kanunu’na aktarılmasında yaşanan pratik sorunlar ve mahkemelerce idare aleyhine verilen kararların etkisi bulunmaktadır.

Kanun kapsamında yapılan değişikliklere kısaca değinecek olursak; yapılan bir değişiklikte konusu ve yükümlüsünün aynı olması, aralarında maddi veya hukuki yönden bağıllık bulunması şartıyla; birden fazla işleme veya beyannameye ilişkin gümrük vergileri ve para cezalarına tek tahakkuk ve ceza kararı düzenlenebilmesinin önü açılmıştır. Böylelikle, hem usul ekonomisine uygun düzenleme yapılmış, hem de idarenin ve yargının yükü azaltılmıştır.

Diğer bir düzenleme ile de tasfiyelik hale gelen eşyanın, daha ekonomik değerlerini yitirmeden biran önce ekonomiye kazandırılması öngörülmektedir. Yine 4458 sayılı Kanunun 236’ncı maddesinde yapılan başka bir düzenleme ile gümrüksüz satış mağazaları ve gümrük antrepolarında kayıtlara göre farklı çıkan eşya ile ilgili olarak mevzuat boşluğu giderilmiştir.

Bu paralelde, 5607 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu’nda yer alan kabahat fillerinin benzerlerinin aynı zamanda 4458 sayılı Gümrük Kanunu’nda kabahat olarak düzenlenmesi ve ayrı cezalar öngörülmesi nedeniyle, her iki kanunda kabahat olarak düzenlenen fiillere ilişkin hükümlerin, Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu’ndan çıkarılması ve sadece Gümrük Kanunu’nda düzenlenmesi meydana gelecek mükerrerliği önleyecektir.

Yine aynı düzeyde hukuki etkileri olan ve önem taşıyan diğer bir değişiklik ise, Kanunun 234’üncü maddesinde yer alan beyan ve yapılan muayene neticesindeki farklılıklara ilişkin yaptırımla ilgilidir. Keza, Kanunun 234’üncü maddesinde daha önce gümrük vergisi ifadesi yer almaktaydı. Ve özellikle adli makamlarca “gümrük vergisi” ve “ithalat vergilerinin” kapsamına yönelik değerlendirme farklılıkları uygulanacak cezanın içeriğini etkilemekteydi. Bu ise birçok hukuki sorunun yaşanmasına neden olmaktadır. Kuşkusuz ithalat vergileri gümrük vergisini de kapsayacak şekilde daha üst bir kavrama sahiptir. Bu nedenle, bu maddede ithalat vergileri ifadesine yer verilmesi, hukuki belirsizliği gidermiş ve uygulanacak cezanın anlaşılır olmasını sağlamıştır.

1. Gümrük Vergi ve Cezalarında Zamanaşımı Konusunda Eski ve Yeni Düzenlemeler

Zamanaşımı kavramına ilk aşamada değinecek olursak, söz konusu kavram; alacağın doğumunu takip eden ve kanunla belirlenmiş süre içinde alacaklının alacağını istememesi ya da alacağını tahsil etmek için borçluyu dava etmemesi nedeniyle alacak hakkını isteme ve dava açma hakkının ortadan kalkması şeklinde tanımlanabilir.

Zamanaşımına uğramış bir borç, ifa edilebilen, fakat dava edilemeyen eksik borç haline dönüşmektedir. Zamanaşımına uğramış bir borcun yerine getirilmesi geçerli bir ifa sayılmakta ve bu nedenle sebepsiz zenginleşmeye konu olmamaktadır. Dolayısıyla, zamanaşımı kavramı hak düşürücü süreden farklı niteliktedir. Zamanaşımı borçluya bir def’i hakkı vermektedir ve

lehine olan tarafından ileri sürülmedikçe, hakim tarafından re'sen dikkate alınmamaktadır. Hak düşürücü süreler ise itiraz niteliğinde olduğundan hakim tarafından kendiliğinden göz önünde tutulmaktadır. 22.04.2011 tarih ve 27913 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Tahsilat Genel Tebliğinde, üç yıl içinde tahakkuk ettirilmeyen gümrük vergilerinin bu süre dolduktan sonra ilgisinden istenemeyeceği belirtilmiştir. Dolayısıyla tahakkuk zaman aşımına uğramış gümrük vergilerinin hak düşürücü niteliği bulunduğu değerlendirilmektedir.

Bu bağlamda 6455 sayılı Kanun ile zamanaşımı konusunda değişiklikler olmakla birlikte, bu değişikliklerin idari para cezaları için olduğu, vergi aslına ilişkin zamanaşımının ise Kanun öncesi gibi 3 yıl olarak uygulanmaya devam edecektir.

1.1. Gümrük Vergi ve Para Cezaları İçin 6455 Sayılı Yasa Öncesi Zamanaşımı Kavramı

Gümrük vergilerinin tahakkuk zamanaşımı, 4458 sayılı Gümrük Kanununda, tahsil zamanaşımı ise 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanunda düzenlenmiştir. 4458 sayılı Kanunun 197 nci maddesinde yer alan "Yapılan denetlemeler sonucunda hiç alınmadığı veya noksan alındığı belirlenen veya birinci fıkrada belirtilen şekilde tebliğ edilemeyen gümrük vergilerine ilişkin tebligat, gümrük yükümlülüğünün doğduğu tarihten itibaren üç yıl içinde yapılır.." hükmü uyarınca gümrük vergileri açısından tahakkuk zamanaşımı süresi üç yıldır. Gümrük yükümlülüğünün ne zaman başlayacağı hususu ise 4458 sayılı Kanunun 181 ila 194 üncü maddeleri arasında düzenlenmiştir.

Gümrük Kanununda tahakkuk zamanaşımının durmasına neden olan tek bir durum düzenlenmiş olup; gümrük yükümlülüğünün doğduğu olayla ilgili olarak dava açılmış olması durumudur. Gümrük Kanununun 197'nci maddesinin ikinci fıkrası "... Şu kadar ki, gümrük yükümlülüğünün doğduğu olayla ilgili olarak dava açılması zamanaşımını durdurur." hükmü ve dördüncü fıkrası "Gümrük vergileri alacakları, ceza uygulamasını gerektiren bir fiile ilişkin olması ve zamanaşımı daha uzun bulunan bu fiil nedeniyle

ceza davası açılmış olmak kaydıyla, bu alacaklar Türk Ceza Kanunundaki dava ve ceza zamanaşımı süreleri içerisinde kovuşturulup tahsil edilir." hükümleri uyarınca da tahakkuk zamanaşımı süresi uzamaktadır.

Dolayısıyla, gümrük yükümlülüğünün doğduğu olayla ilgili olarak dava açılması tahakkuk zamanaşımını durduracaktır. Gümrük yükümlülüğünün doğmasına ilişkin olayın, dava konusu edilmesi halinde, yargı aşamasında geçen süre boyunca tahakkuk zamanaşımı süresi işlemeyerek, davanın neticelenmesini müteakip kaldığı yerden itibaren yeniden işlemeye başlayacaktır. Bu durumda, gümrük yükümlülüğünün doğduğu tarihten itibaren 3 yıldan daha fazla süre geçmiş olması, vergilerin tahakkukuna engel teşkil etmeyecektir. Bu durumda duran sadece zamanaşımı süresidir, bu süre zarfında takibat işlemlerine devam edilmesi, örneğin mükellefe vergi tebliğ edilmesi mümkündür.

Buna karşın, tahsil zamanaşımı 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanunun "Tahsil Zamanaşımı" başlıklı 102'nci maddesinde düzenlenmiş olup; söz konusu madde "Amme alacağı, vadesinin rastladığı takvim yılını takip eden takvim yılı başından itibaren 5 yıl içinde tahsil edilmezse zamanaşımına uğrar. Para cezalarına ait hususi kanunlardaki zamanaşımı hükümleri mahfuzdur. Zamanaşımından sonra mükellefin rızaen yapacağı ödemeler kabul olunur" hükmünü içermektedir. Tahsil zamanaşımı, kamu alacağının vadesinin rastladığı takvim yılını takip eden takvim yılı başından itibaren kanunda belirtilen sürenin geçmesine rağmen, kamu alacağının tahsil edilemediği durumda geçerli olan zamanaşımıdır. Tahsil zamanaşımından bahsedebilmek için verginin süresi içinde tahakkuk ve tebliğ edilmesi gerekir. Bu zamanaşımı, vergiler ve diğer kamu alacakları için de geçerlidir. Ayrıca, tahsil zamanaşımı süresini durduran ve kesen sebepler 6183 sayılı Kanunun 103 ve 104'üncü maddelerinde ayrıntılı olarak sayılmıştır.

Bu bağlamda, 4458 sayılı Gümrük Kanunu'nun 198'inci maddesi uyarınca yükümlüsüne tebliğ edilen vergilerin 15 gün içerisinde ödenmesi ge-

rekmetedir. Ancak, Kanununun 242'nci maddesi uyarınca itiraz edilmesi ödeme süresini kesmektedir.

Diğer taraftan, Gümrük Kanunu'nun 232'nci maddesinde "gümrük vergileri ile birlikte alınması gereken para cezaları bu vergiler ile aynı zamanda karara bağlanarak tebliğ edilir ve aynı zamanda ödenir." hükmü yer almaktadır.

5326 sayılı Kabahatler Kanunu'nun 3'üncü maddesi uyarınca da, 4458 sayılı Gümrük Kanunu'nun On Birinci Kısmının "Vergi Kaybına Neden Olan İşlemlere Uygulanacak Cezalar" başlıklı ikinci Bölümünde ve "Usulsüzlüklere İlişkin Cezalar" başlıklı Üçüncü Bölümünde yer alan para cezalarının verilmesi, idari yaptırım kararlarının içeriği, uygulanması, tebliği, yasal başvuru süreleri ve başvuru yolları, kesinleşmesi, tahsili, zamanaşımı ve idari para cezalarının Genel Bütçeye gelir kaydedilmesi hususlarında, 5326 sayılı Kanunun genel hükümlerinin uygulanması gerekmekte olup, söz konusu Kanun ile nispi para cezalarında zamanaşımı süresi de 8 yıl olarak belirlenmişti.

Dolayısıyla, yapılan denetlemeler sonucunda hiç alınmadığı veya noksan alındığı belirlenen ancak, üç yıl içinde tahakkuk ettirilmeyen gümrük vergilerinin, bu süre dolduktan sonra ilgisinden istenilemeyeceği, gümrük yükümlülüğünün doğduğu olayla ilgili olarak dava açılmasının zaman aşımını durduracağı, gümrük vergilerinin ceza gerektiren ve zamanaşımı daha uzun olan bir fiile ilişkin olması ve 5607 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu ve diğer ceza kanunları uyarınca mahkemeye intikal ettirilmiş olması durumunda, ceza davasının sonuçlanması beklenilmeksizin gelir eksikliğinin ilgili kanunlarda belirlenmiş olan yeni zamanaşımı süreleri içerisinde takip ve tahsil edilmesi gerekmektedir.

Tebliğ edilen gümrük vergilerine karşı ilk derece mahkemesinde dava açılmasının tahsilât takibini durduracağı, ilk derece mahkemesince yükümlü aleyhine verilen karara karşı itiraz veya temyize gidilmesi halinde yürütmeyi durdurma kararı verilmediği sürece tahsilâtı durdurmaya çağrı bilinmelidir.

Görüldüğü üzere, 5326 sayılı Kabahatler Kanunu ile uygulanacak yaptırımlar açısından kabahate ilişkin çerçeve belirlenmiş olup, bu bağlamda, 4458 sayılı Gümrük Kanununda yer alan para cezalarının verilmesi, idari yaptırım kararlarının içeriği, uygulanması, tebliği, yasal başvuru süreleri ve başvuru yolları, kesinleşmesi, tahsili, zamanaşımı ve idari para cezalarının genel bütçeye gelir kaydedilmesi hususlarında Kabahatler Kanunu'nun genel hükümlerinin uygulanması gerekmektedir.

6455 sayılı Kanundan önce 5326 sayılı Kabahatler Kanunu'nun yürürlüğe girmesiyle birlikte, gümrük idare amirleri veya yardımcıları tarafından bu hususta verilen para cezalarına ilişkin olarak anılan Kanun hükümlerinin uygulanmasına rağmen, Kaçakçılık Kanunu uyarınca da idari para cezalarının Cumhuriyet Savcılıklarınca verilmesi ve bu cezaların zamanaşımı sürelerinin farklılık arz etmesi ve dolayısıyla, Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu hükümlerine göre düzenlenen idari para cezalarına itiraz adli yargıda, Gümrük Kanunu hükümlerine göre düzenlenen idari para cezasına itirazın ise idari yargıda yapılması ve bu durumda, aynı fiil için iki ayrı dava açılması söz konusu olabilmekteydi.

Bu itibarla, Kaçakçılıkla Mücadele Kanunundaki kabahate ilişkin hükümler ile Gümrük Kanununda kabahat olarak düzenlenen fiillere ilişkin hükümlerin, 5607 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunundan çıkarılması ve sadece Gümrük Kanununda düzenlenmesinin mevzuatı sadeleştirdiğini söyleyebiliriz.

1.1.1. Konuya İlişkin Örnek Yargı Kararı

Konuya ilişkin örnek bir yargı kararı olarak Danıştay 7. Dairesinin (K: 2006/1710, E: 2005/3842) zamanaşımına uğraması nedeniyle alınması olanaklı olmayan vergilere dayanılarak ceza uygulanamayacağı hakkındaki 23.05.2006 tarihli Kararını inceleyecek olursak, mezkûr Kararda özetle;

Gümrük Kanununun 197'nci maddesine göre, yapılan denetimler sonucunda hiç alınmadığı ya da noksan alındığı tespit edilen vergilere ilişkin tebligatın gümrük yükümlülüğünün doğduğu tarihten itibaren üç yıl içerisinde yapılması ge-

rekiyorsa da; gümrük yükümlülüğünü doğuran olayla ilgili olarak, sözü edilen süre içerisinde dava açılması halinde, zamanaşımının durduğu sürece veya davanın sonuçlanmasından sonra kalan süre içerisinde tahakkuk işlemi yapılarak mükellefine tebliğ edilebileceği gibi, gümrük vergileri alacaklarının ceza uygulanmasını gerektiren bir fiile ilişkin olması durumunda da, tahakkukun suçun tabi olduğu zamanaşımı süresi içerisinde yapılması olanaklı bulunduğu, öte yandan 4458 sayılı Gümrük Kanununun 234'üncü maddesi uyarınca para cezası kararı alınabilmesi için, öncelikle, ortada alınması gereken bir verginin bulunması gerektiği, olayda; davacı şirket adına alınan ceza kararlarına konu para cezalarının dayanağını oluşturan vergilere ilişkin tebligatın, gümrük yükümlülüğünün doğduğu tarihten itibaren üç yıllık zamanaşımı süresi geçirildikten sonra yapılmış olması ve davalı idarece de beyanname nedeniyle, tahakkuk zamanaşımı süresi içerisinde zamanaşımını durduracak idari dava veya ceza davası açıldığı ya da gümrük yükümlülüğünü doğuran olayın ceza uygulanmasını gerektirmesi nedeniyle ilgililer hakkında açılmış bir ceza davasının varlığı konusunda herhangi bir bilgi ve belgenin sunulmamış bulunması karşısında; zamanaşımına uğraması nedeniyle alınması olanaklı olmayan vergilere dayanılarak ceza uygulanmasının hukuka uygun olmayacağına karar verildiği görülmüştür.

1.2. 6455 sayılı Yasa İle Zamanaşımı Konusunda Yapılan Değişiklikler

Yapılan değişikliklerden en çok dikkat çeken noktalardan biri, gümrük vergi alacağına bağlı olarak alınan idari para cezaları uygulamalarında kendini göstermektedir. Keza, yapılan değişiklikten önce, yukarıda ifade ettiğimiz üzere Kabahatler Kanunu hükümleri çerçevesinde, gümrük vergisi alacağı zamanaşımına uğrasa da Kabahatler Kanunu'nun nispi para cezalarına ilişkin zamanaşımına ilişkin hükümleri çerçevesinde 8 yıl içerisinde ceza yükümlüden istenebilmekteydi.

6455 sayılı Kanun ile yapılan değişiklikle, gümrük vergileri alacağına bağlı idari para cezalarının zamanaşımı, bu idari para cezalarına ilişkin

gümrük vergilerinin zamanaşımına tabi olması öngörülmüştür. Bir başka ifadeyle, ceza gümrük vergileri alacağına bağlı ise zamanaşımı vergi istenmesinde olduğu gibi 3 yıl olacaktır. Ancak mahkemeler zamanaşımı süresini daha kısa olarak dikkate almakta ve aslı olmayan bir verginin cezasının da olmayacağı şeklinde yaklaşımla idare aleyhine kararlar vermektedir.

Oysa 6455 sayılı Kanun ile 4458 sayılı Kanunun 231'inci maddesinde yapılan değişiklikle, vergi aslına bağlı para cezalarının zamanaşımı süresinin, verginin zamanaşımı süresine tabi tutulması sağlanarak, vergi aslı zamanaşımına uğrayan para cezalarının tahsil edilmeye çalışılmasından vazgeçilmiştir. Zira, söz konusu değişiklikle, idari yaptırıma konu fiilin, ceza uygulamasını gerektiren bir fiile ilişkin olması ve zamanaşımı daha uzun bulunan bu fiil nedeniyle ceza davası açılmış olmak kaydıyla, idari yaptırım kararlarının Türk Ceza Kanunu'ndaki dava ve ceza zamanaşımı süreleri içerisinde uygulanması gerektiği ve ayrıca, gümrük vergileri alacağına bağlı idari para cezalarının zamanaşımının, bu idari para cezalarına ilişkin gümrük vergilerinin zamanaşımına tabi olduğu hükme bağlanmıştır.

Konu bağlamında önem arz eden ve aynı düzeyde hukuki etkileri olan diğer bir değişiklik ise, 4458 sayılı Gümrük Kanununun 234'üncü maddesinde yer alan beyan ve yapılan muayene neticesindeki farklılıklar bağlantılı olarak yapılan değişikliktir. Keza, Kanunun 234'üncü maddesinde daha önce gümrük vergisi ifadesi yer almaktaydı. Her ne kadar Kanunun Tanımlar başlıklı 3'üncü maddesinde bazı kavram değişikliği yapılmış olsa da, Kanunun 234'üncü maddesinde bu yönde bir değişikliğin olmaması yine birçok hukuki sorunun yaşanmasını gündeme getirmekteydi.

Bilindiği üzere, 5911 sayılı Kanunla değişik 4458 sayılı Gümrük Kanunu'nun 3'üncü maddesinde, "Gümrük vergileri" deyimini, ilgili mevzuat uyarınca eşyaya uygulanan ithalat vergilerinin ya da ihracat vergilerinin tümünü; "İthalat vergileri" deyimini ise, Eşyanın ithalinde ödenecek gümrük vergisi ile diğer eş etkili vergiler ve mali yükler ile tarım politikası veya tarım ürünlerinin işlen-

mesi sonucu elde edilen bazı ürünlere uygulanan özel düzenlemeler çerçevesinde ithalatta alınacak vergileri ve diğer mali yükleri ifade etmektedir.

Bu bağlamda, serbest dolaşıma giriş rejimi veya kısmi muafiyet suretiyle geçici ithalat rejimine tabi tutulan eşyaya ilişkin olarak, yapılan beyan ile muayene ve denetleme veya teslimden sonra kontrol sonucunda ortaya çıkan noksanlıklar ve buna ilişkin cezai müeyyideler gümrük vergisi yerine daha geniş bir kapsama sahip olan ithalat vergileri tabiri üzerinden yeniden düzenlenmiştir. Böylelikle, ithalat vergileri ifadesine Kanunda yer verilmesi, hukuki belirsizliği gidermiş ve uygulanacak cezanın daha anlaşılır olmasına katkı sağlamıştır.

Öte yandan, Gümrük Vergilerinin Tahakkuku, Tebliği ve Ödenmesi başlıklı 197'nci maddesine göre, yapılan denetlemeler sonucunda hiç alınmadığı veya noksan alındığı belirlenen veya 1'inci fıkrada belirtilen şekilde tebliğ edilemeyen gümrük vergilerine ilişkin tebligatın, gümrük yükümlülüğünün doğduğu tarihten itibaren üç yıl içinde yapılması gerektiği, gümrük yükümlülüğünün doğduğu olayla ilgili olarak dava açılmasının zamanaşımını durduracağı, gümrük vergileri alacaklarının, ceza uygulamasını gerektiren bir fiile ilişkin olması ve zamanaşımı daha uzun bulunan bu fiil nedeniyle ceza davası açılmış olmak kaydıyla, bu alacakların Türk Ceza Kanunundaki dava ve ceza zamanaşımı süreleri içerisinde kovuşturulup tahsil edilmesi öngörülmüştür.

Yine aynı maddeye göre, bu madde hükümlerine göre tebliğ edilen gümrük vergileri; 242'nci maddede belirtilen sürelerde itirazda bulunulmaması veya süresi içinde idari yargı mercilerine başvurulmaması hallerinde bu sürelerin bittiği tarihte kesinleşeceği; dava açılması halinde mahkemece yükümlü aleyhine verilen kararın gümrük idaresine tebliğ edildiği tarihte ise tahsil edilebilir hale geleceği hükme bağlanmıştır.

4458 sayılı Kanunun 198'inci maddesine göre de yapılan kontrol ve denetlemeler sonucunda hiç alınmadığı veya noksan alındığı belirlenen

gümrük vergileri ile işlemleri daha sonra yapılmak üzere teslim edilen eşyaya ilişkin gümrük vergilerinin, yükümlüye tebliğ edildiği tarihten itibaren on beş gün içinde ödenmesi zorunlu olup, tebliğ edilen gümrük vergilerine karşı 242'nci madde çerçevesinde gümrük idareleri nezdinde itiraz edilmesinin ödeme süresini keseceği, ödeme süresi idarenin ya da yargı mercii kararının tebliğ edildiği tarihten itibaren yeniden başlayacağı hükme bağlanmış olup, süresi içinde ödenmeyen kesinleşmiş gümrük vergileri hakkında ise, 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun hükümlerinin uygulanması gerekmektedir.

Anlatılanlar ışığında, idari para cezalarına ilişkin zamanaşımı dahil olmak üzere, bazı alanlarda 6455 sayılı Kanun ile değişiklik olmakla birlikte, ödeme süresi, tahsil zamanaşımı, tarh ve tahakkuk zamanaşımını kesen hususlarda değişiklik olmadığını ifade edebiliriz.

Sonuç

6455 sayılı Kanun ile 4458 sayılı Gümrük Kanunu'nda yapılan değişikliklerle, gümrük vergileri zamanaşımına uğradığı takdirde, aslı ortadan kalkan alacağa ilişkin idari para cezasının da tahsil edilemeyeceği, zira 6455 sayılı Yasanın 10'uncu maddesi ile 4458 sayılı Kanunun 231'inci maddesinde yapılan değişikliklerle, idari yaptırıma konu fiilin, ceza uygulamasını gerektiren bir fiile ilişkin olması ve zamanaşımı daha uzun bulunan bu fiil nedeniyle ceza davası açılmış olmak kaydıyla, idari yaptırım kararları Türk Ceza Kanunu'ndaki dava ve ceza zamanaşımı süreleri içerisinde uygulanacağı ve ayrıca, gümrük vergileri alacağına bağlı idari para cezalarının zamanaşımının, bu idari para cezalarına ilişkin gümrük vergilerinin zamanaşımına tabi olacağı şeklinde hükme bağlanmıştır. Yapılan bu değişikliklerle idare ile yükümlüler arasında çeşitli hukuki sorunlar yaşanması neden olan yasal boşlukların büyük bir kısmının giderildiğini söyleyebiliriz.

Söz konusu yasal değişikliklerde yargı kararlarının da etkisi bulunmaktadır. Danıştay 7. Dairesinin (K: 2006/1710, E: 2005/3842) 23.05.2006

tarihli kararında; para cezası kararı alınabilmesi için, öncelikle, ortada alınması gereken bir verginin bulunması gerektiği, zamanaşımına uğraması nedeniyle alınması olanaklı olmayan vergilere dayanılarak ceza uygulanmasının hukuka uygun olmayacağı değerlendirilmesi yapılmış olup; bu bağlamda, gümrük idarelerince zamanaşımına uğramış gümrük vergilerine ilişkin para cezalarının da zamanaşımına uğradığı hususunun 6455 sayılı Yasayla kabul edilerek, söz konusu yargı kararına uygun bir düzenleme yapıldığını görmekteyiz. Böylece, vergi aslına bağlı para cezalarının zamanaşımı süresinin, verginin zamanaşımı süresine tabi tutulması sağlanarak, vergi aslı zamanaşımına uğrayan para cezalarının tahsil edilmeye çalışılmasından vazgeçilmiştir.

Konuyu bütünleyen ve 234'üncü maddede yapılan diğer bir değişiklikle ise, serbest dolaşıma giriş rejimi veya kısmi muafiyet suretiyle geçici ithalat rejimine tabi tutulan eşyaya ilişkin olarak, yapılan beyan ile muayene ve denetleme veya teslimden sonra kontrol sonucunda ortaya çıkan noksanlıklar ve buna ilişkin cezai müeyyideler gümrük vergisi yerine daha geniş bir kapsama sahip olan ithalat vergileri tabiri üzerinden yeniden düzenlenmiştir. Keza, 6455 sayılı Yasanın 11 inci maddesi ile 4458 sayılı Kanunun 234 üncü maddesinin birinci fıkrasının (a) bendinde yer alan "gümrük vergisi" ibareleri "ithalat vergileri", (b) bendinde yer alan "gümrük vergisine" ibaresi "ithalat vergilerine", (a), (b) ve (c) bentlerinde yer alan "gümrük vergisinden" ibareleri "ithalat vergilerinden" şeklinde değiştirilmiştir.

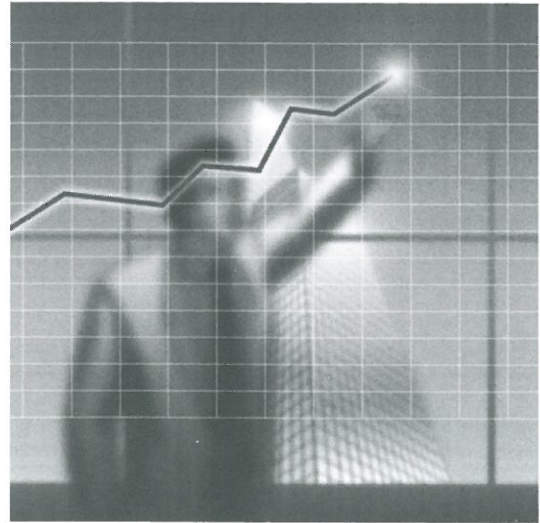
Netice itibarıyla, 6455 sayılı Yasa ile yapılan değişiklik neticesinde; idari para cezalarının idarece istenebilmesine ilişkin yasal süre değişmiş bulunmaktadır. Söz konusu Yasal değişiklikle, idari para cezalarındaki zamanaşımı süresi de Kanunun 197'nci maddesine paralel olarak 3 yıla düşürülmüş olup, böylelikle, Kabahatler Kanunu'nun nispi para cezalarının 8 yıl içinde istenebileceğine yönelik düzenlemenin sadece ceza öngören maddeler hariç gümrük vergisine bağlı alacaklar için hukuki anlamda geçerliliği

kalmamıştır. Yani, Kabahatler Kanunu çerçevesinde, gümrük idaresi ile adli makamlar nezdinde oluşan görüş ve Kanuni yorum farklılığı neticesinde tesis edilen işlemlere ilişkin gerekçeyi ortadan kaldırmıştır. Bu ise, usul ekonomisi açısından yerinde bir yaklaşım olup, daha önce bu hususta verilen Danıştay Kararları ile de paralellik arz etmektedir.

Bunlarla birlikte, 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanununun 102'nci maddesinde yer alan "*Zamanaşımından sonra mükellefin rızaen yapacağı ödemeler kabul olunur*" hükmü çerçevesinde tahakkuk zamanaşımı dolan beyannameler için yapılan ödemelerin kabul edilmesi mümkün olmakla birlikte, söz konusu maddenin sadece tahsil zamanaşımına uğramış vergiler için düzenlenmiş bir hüküm olduğu dikkate alınarak tahakkuk zamanaşımına uğramış bir verginin istenemeyeceğinin bilineni gerekir.

Kaynakça

- 4458 sayılı, 27/10/2009 tarihli Gümrük Kanunu (04/11/1999 tarihli ve 23866 sayılı Resmi Gazete).
- 5326 sayılı, 30.03.2005 tarihli Kabahatler Kanunu (31/03/2005 tarih ve 25772 sayılı Resmi Gazete).
- 6455 sayılı, 28/03/2013 tarihli Gümrük Kanunu ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun (11/04/2013 tarih ve 28615 sayılı Resmi Gazete).
- <http://www.gumrukticaret.gov.tr/altsayfa/mevzuat/39/mevzuat.html> (erişim:29.04.2013).

BİRLEŞME VE DEVRALMALARIN REKABET HUKUKU AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

İsmail CIVAŞ*

Özet

4054 sayılı Rekabetin Korunması Hakkında Kanun, teşebbüslerin hâkim durum yaratmaya veya mevcut hâkim durumlarını daha da güçlendirmeye yönelik olarak, rekabetin önemli ölçüde azaltılması sonucunu doğuracak nitelikteki birleşme ve devralmalarını yasaklamaktadır. Bununla birlikte, 4054 sayılı Kanun kapsamında birleşme veya devralma sayılan haller ile bu kapsamda değerlendirilemeyecek işlemlerin nelerden ibaret olduğu, hangi tür birleşme ve devralmaların hukuki geçerlilik kazanabilmek için Rekabet Kurumunun iznine tabi olduğu, birleşme ve devralmaların Kurula bildirilmesi yükümlülüğü ile bu bildirimler hakkında Rekabet Kurulunca yapılacak değerlendirmede göz önünde bulundurulacak hususlar Kurumun çıkaracağı tebliğlerle ilan edilmektedir. Bu çalışmada, söz konusu tebliğlerle belirlenen kriterler ve teşebbüslerce yerine getirilmesi gereken yükümlülükler ile bunlara uyulmaması halinde Rekabet Kurumunca uygulanacak yaptırımlardan bahsedilmektedir.

Anahtar Kelimeler: birleşme, devralma, hakim durum, pazar payı, ciro eşiği

Jel Sınıflandırma Kodu: G34, M48

EVALUATION OF MERGERS & ACQUISITIONS FROM THE POINT OF COMPETITION LAW

Abstract

Competition Act No. 4054 prohibits mergers or acquisitions of entities intended for creating or strengthening their dominant positions that brings about declination in the competition significantly. Besides, Competition Authority proclaims communiques showing the situations regarded or not regarded as mergers & acquisitions within the scope of Act. No 4054, the types of mergers & acquisitions that should be given permission by the Competition Authority to be valid, the responsibility for notification of mergers & acquisitions to the Competition Board via the considerations to be taken into account by Competition Board while evaluating these notifications. In this study, the criterias determined by these communiques and liabilities to be met by the entities and also sanctions to be applied by the Competition Authority in case of violation of the liabilities are mentioned.

Keywords: merger, acquisition, dominant position, market share, turnover threshold

Jel Classification Code: G34, M48

* Gümrük ve Ticaret Müfettişi

Giriş

Bilindiği üzere, ticaret şirketlerinin birleşme, bölünme ve tür değiştirmeleri 14/02/2011 tarihli, 27846 sayılı Resmî Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun 134 ila 194 üncü maddelerinde düzenlenmiş olup, Kanunun 153/1 inci maddesi gereği birleşme, ticaret siciline tescil ile hukuki geçerlilik kazanmakta, tescil anında devrolunan şirketin bütün aktif ve pasif kendiliğinden devralan şirkete geçmektedir. Bunun doğal sonucu olarak da Kanunun 153/2 nci maddesinde belirtildiği şekilde devrolunan şirketin ortakları devralan şirketin ortağı olmaktadır. Ancak, anılan Kanunun 153/3 üncü maddesinde, birleşme ve devralmalar konusunda 07/12/1994 tarihli ve 4054 sayılı Rekabetin Korunması Hakkında Kanun hükümlerinin saklı olduğu belirtilmektedir.

Zira, 4054 sayılı Kanunun "Birleşme veya Devralma" başlıklı 7/1 inci maddesinde "bir ya da birden fazla teşebbüsün hakim durum yaratmaya² veya hakim durumlarını daha da güçlendirmeye³ yönelik olarak, ülkenin bütünü yahut bir kısmında herhangi bir mal veya hizmet piyasasındaki rekabetin önemli ölçüde azaltılması sonucunu doğuracak şekilde birleşmelerinin veya herhangi bir teşebbüsün ya da kişinin diğer bir teşebbüsün mal varlığını yahut ortaklık paylarının tümünü veya bir kısmını ya da kendisine yönetimde hak sahibi olma yetkisi veren araçları, miras yoluyla iktisap durumu hariç olmak üzere, devralmasının hukuka aykırı ve yasak olduğu" hüküm altına alınmıştır.

Bir başka anlatımla, 4054 sayılı Kanunun 7 nci maddesi ile teşebbüslerin, bir yandan hakim durum yaratmaya veya hakim durumlarını daha da güçlendirmeye yönelik olarak rekabetin önemli ölçüde azaltılması sonucunu doğuracak nitelikteki birleşmeleri, bir yandan da diğer teşebbüsler üzerindeki kontrolü Kanunda belirtilen şekilde devralmaları yasaklanmıştır.

2 Hakim Durum: Belirli bir piyasadaki bir veya birden fazla teşebbüsün, rakipleri ve müşterilerden bağımsız hareket ederek fiyat, arz, üretim ve dağıtım miktarı gibi ekonomik parametreleri belirleyebilme gücünü ifade eder. (Rekabet Terimleri Sözlüğü, 2010 : s.49)

3 Hakim Durumun Güçlendirilmesi: Bir piyasada hakim durumda bulunan teşebbüsün bu durumunu kötüye kullanması ya da bir yoğunlaşma etesinde, özellikle pazar payını artırarak güçlendirmesidir. (Rekabet Terimleri Sözlüğü, 2010 : s.49)

1. 4054 sayılı Kanun Kapsamında Birleşme veya Devralma Sayılan Haller

Kontrolde kalıcı değişiklik meydana getirecek şekilde gerçekleşen aşağıdaki işlemler 4054 sayılı Kanunun 7 nci maddesi kapsamında birleşme veya devralma işlemi sayılır.

- iki veya daha fazla teşebbüsün birleşmesi ya da
- Bir veya daha fazla teşebbüsün tamamının ya da bir kısmının doğrudan veya dolaylı kontrolünün hisse ya da mal varlığının satın alınmasıyla, sözleşmeyle veya diğer bir yolla ya da daha fazla teşebbüs veya halihazırda en az bir teşebbüsü kontrol eden bir ya da daha fazla kişi tarafından devralınması.

Kontrol, ayrı ayrı ya da birlikte, fiilen ya da hukukî bir teşebbüs üzerinde belirleyici etki uygulama olanağını sağlayan haklar, sözleşmeler veya başka araçlarla meydana getirilebilir. Bu araçlar, özellikle bir teşebbüsün malvarlığının tamamı ya da bir kısmı üzerinde mülkiyet veya işletilmeye müsait bir kullanma hakkı, bir teşebbüsün organlarının oluşumunda ya da kararları üzerinde belirleyici etki sağlayan haklar veya sözleşmelerdir. Kontrol, hak sahipleri ya da bir sözleşmeye göre hakları kullanmaya yetkili kılınmış olan veya böyle bir hak ve yetkisi olmamakla birlikte fiilen bu hakları kullanma gücüne sahip olan kişiler veya teşebbüsler tarafından elde edilebilir. (2010/4 sayılı Rekabet Kurulundan İzin Alınması Gereken Birleşme ve Devralmalar Hakkında Tebliğ, md. 5)

Görülebileceği üzere, birleşme ve devralma sayılan hallerin tespitinde esas olan unsur **teşebbüsün kontrolünde meydana gelecek kalıcı değişiklik** tir. Grup içi işlemler ya da yalnızca azınlık hakkı sağlayan hisse devirleri gibi kontrolde değişikliğe yol açmayan işlemler, Kanunun 7 nci maddesi kapsamında birleşme ya da devralma sayılan hallerden değildir. (16/07/2013 tarihli, Birleşme ve Devralma Sayılan Haller ve Kontrol Kavramı Hakkında Kılavuz, md. 1/3)

Ticari hayatın gereği teşebbüsler⁴, piyasadaki

4 Teşebbüs: piyasada mal veya hizmet üreten, pazarlayan, satan gerçek ve tüzel kişilerle, bağımsız karar verebilen ve ekonomik bakımdan bir bütün teşkil eden birimleri ifade eder. (Rekabet Terimleri Sözlüğü, 2010: s.92) 6102 sayılı Kanun birleşme ve devralmalar konusunda "şirket" ibaresini kullanmakta, 4054 sayılı Kanun ise "Teşebbüs" kavramına yer vermektedir. Dolayısıyla, 4054 sayılı Rekabet Kanunu kapsamında birleşme veya devralmaları gerçekleştiren tarafların tüzel kişi (şirket) statüsünde olmaları zorunlu olmayıp, gerçek kişi teşebbüsler ya da diğer ekonomik birimler de birleşen veya devralan sıfatına sahip olabilirler.

konumlarını ya da finansal yapılarını güçlendirmek amacıyla diğer teşebbüslerle birleşme ya da başka bir teşebbüsü devralma yoluna gidebilir. Bu birleşmeler bir yandan teşebbüslere, maliyetlerin düşürülmesi, ürün/hizmet kalitesinin/çeşitliliğinin artırılması, yeni teknolojilerin araştırılması ve geliştirilmesi gibi avantajlar sağlarken öbür yandan piyasadaki rekabet ortamını bozacak derecede güçlü teşebbüslerin ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Bu şekilde, birleşme ya da devralma yoluyla hakim duruma geçen ya da mevcut hakim durumunu daha da güçlendiren teşebbüsler, piyasadaki diğer küçük rakiplerini piyasanın dışına itme, faaliyetlerini zorlaştırma, maliyetlerini artırma ya da piyasaya girişlerini engelleme şeklinde davranışlarda bulunmaktadırlar. Bu davranışlar ise, rakip firmaları olumsuz etkilemelerinin yanı sıra piyasaya sunulan bazı mal ve hizmetlerin miktarını/çeşitliliğini/kalitesini azaltmak ve fiyatlarını yükseltmek suretiyle nihai olarak tüketicilere de zarar vermektedir. İşte bu noktada, Rekabet Kurumu tarafından **birleşme ve devralmaların kontrol edilmesi ile** yüksek fiyatların yanı sıra ürün çeşitliliğinin sınırlandırılması, yeni ve daha kaliteli ürünlerin geliştirilememesi ya da pazara girişin engellenmesi nedeniyle ortaya çıkan toplumsal refah kaybının önüne geçilmesi planlanmaktadır.(Rekabet El Kitabı, s. 30)

Bu bağlamda, 4054 sayılı Kanunun 7/2 nci maddesi gereği, hangi tür birleşme ve devralmaların Rekabet Kurumunun kontrolünden geçmesi gerektiği, diğer bir deyişle hukuki geçerlilik kazanabilmek için Rekabet Kurumuna bildirilerek izin alınması gerektiği Kurum tarafından çıkarılacak tebliğlerle ilan edilmektedir.

Bu anlamda, Rekabet Kurumunca çıkarılan ilk Tebliğ(1997/1 sayılı Rekabet Kurulundan İzin Alınması Gereken Birleşme ve Devralmalar Hakkında Tebliğ, md. 4)⁵ göre, bir birleşme işleminin izne tabi olması için, birleşen teşebbüslerin ülkenin tamamında veya bir bölümünde ilgili ürün pazarındaki⁵ **toplam pazar paylarının**

5 İlgili Ürün Pazarı: İlgili Pazar tanımının iki ayağından birisini oluşturan ilgili ürün pazarı, tüketicinin gözünde fiyatı, kullanım amaçları ve nitelikleri bakımından aynı sayılan mal veya hizmetlerden oluşan pazar olarak nitelendirilmekte, yapılacak analizde bu nitelendirmeye uygun olan talep ikamesinin yanısıra pazardaki geçiş maliyetleri, potansiyel rakiplerin makul bir maliyetle ve makul bir sürede üretime katılıp katılmayacakları gibi unsurlar dikkate alınarak belirlenen arz ikamesi gibi hususlar da göz önüne alınmaktadır.(Rekabet Terimleri Sözlüğü, 2010 : s. 54)

%25'i veya **toplam cirolarının 25 milyon TL'yi aşması** gerekmekte iken, 01/01/2011 tarihinde yürürlüğe giren ve 1997/1 sayılı Tebliği yürürlükten kaldıran 2010/4 sayılı Tebliğ'e göre, söz konusu birleşme işleminin izne tabi olması için;

- a) İşlem taraflarının **Türkiye ciroları toplamının yüz milyon TL'yi ve işlem taraflarından en az ikisinin Türkiye cirolarının ayrı ayrı otuz milyon TL'yi** veya
- b) Devralma işlemlerinde devre konu varlık ya da faaliyetin, birleşme işlemlerinde ise **işlem taraflarından en az birinin Türkiye cirounun otuz milyon TL'yi ve diğer işlem taraflarından en az birinin dünya cirounun beş yüz milyon TL'yi**

aşması gerekmektedir. (2010/4 sayılı Rekabet Kurulundan İzin Alınması Gereken Birleşme ve Devralmalar Hakkında Tebliğ, mad. 7)

Görülebileceği üzere, "Rekabet Kurulundan İzin Alınması Gereken Birleşme ve Devralmalar Hakkında Tebliğ" in ilk haline göre (1997/1 sayılı Tebliğ), bir birleşme işleminin Rekabet Kuruluna bildirilerek geçerlilik kazanabilmesi için pazar payı eşiği (%25) ya da ciro eşiği (25 milyon TL) kriterlerinden birinin aşılması gerekir iken, 2010/4 sayılı Tebliğ ile, pazar payı⁶ eşiği kriteri kaldırılmış, yalnızca ciro eşiği⁷ kriter olarak belirlenmiştir. 2010/4 sayılı Tebliğ'e göre ciro, tek düzen hesap planına göre bildirim tarihinden bir önceki mali yıl sonunda veya bunun hesaplanması mümkün olmazsa, bildirim tarihine en yakın mali yıl sonunda oluşan net satışlardan meydana gelir. Ciro hesaplanırken esas alınacak kriterlere anılan Tebliğin 8 ve 9 uncu maddelerinde ayrıntılı olarak yer verilmiştir.

6 Pazar Payı: Bir pazardaki teşebbüsün toplam üretim veya satış ya da kapasite oranı bakımından nispi büyüklüğünün ölçüsüdür. Türk Rekabet Hukukunda, pazar payı özellikle hakim durum tespitinde önemlidir. Ayrıca, izne tabi birleşme/devralmalar için belirlenen eşiklerden biri de pazar payı eşiğidir. Bu tür izin işlemlerinin değerlendirilmesinde pazar payı, işlem ertesinde hakim durum oluşup oluşmayacağını ya da mevcut bir hakim durumun güçlenip güçlenmediğini belirlemekte kullanılır.(Rekabet Terimleri Sözlüğü, 2010 : s. 76-77)

7 Ciro Eşiği Kriteri: Türk Rekabet Hukuku uygulamalarında, birleşme ve devralma işlemlerinin Rekabet Kurulunun iznine tabi olup olmadığının belirlenmesi amacıyla ciro eşiği kriteri kullanılmaktadır. Buna göre, birleşme ve devralma işlemleri ancak 2010/4 sayılı Tebliğ'de öngörülen ciro eşiklerinin aşılması durumunda Rekabet Kurulunun iznine tabi olmaktadır. (Rekabet Terimleri Sözlüğü, 2010 : s. 27)

Öte yandan, 1997/1 sayılı Tebliğde, Rekabet Kurumu'na bildirilmesi gereken birleşmeler konusunda birleşen teşebbüslerin sadece ülke içindeki faaliyetleri ve ciroları esas alınırken, 2010/4 sayılı Tebliğ ile, birleşen tarafların Türkiye cirolarının yanı sıra uluslararası faaliyetleri sonucu elde ettikleri dünya ciroları da hesaba katılmış ve aşılması gereken ciro rakamları Tebliğde belirtilen sınırlara yükseltilmiştir.

1.1. Pazar Payı Eşiği Kriterinden Neden Vazgeçilmiştir

Özellikle dünya çapındaki birleşme ve devralmaların kontrolü rejimlerinin giderek şeffaflaşması ve basitleşmesi karşısında 1997/1 sayılı Tebliğde yer alan ilgili ürün pazarı temelli ciro ve pazar payı eşiklerinin değiştirilmesi gündeme gelmiştir. 2010/4 sayılı Tebliğ ile yoğunlaşma işlemlerini denetime tabi kılan diğer ülkelerin rekabet otoritelerinin çoğunun da benimsemiş olduğu gibi pazar payı eşiğinin kaldırılarak eşiklerin tamamen ciro üzerinden değerlendirilmeye tabi kılınması sağlanmıştır.1997/1 sayılı sayılı Tebliğde yer alan eşiklerden oldukça farklı olan bu sistemin ortaya çıkmasının arkasında yatan neden olarak ilgili pazar tanımı yapılmasını gerektiren eşiklerde, teşebbüslerce tanım yapılmasının oldukça meşakkatli ve hataya açık olması, hukuki belirsizlikler içermesi ve dünya genelinde trendin toplam ciro bazında bildirilebilirliğinin belirlenmesi olarak sayılabilecektir.(Gürkaynak, İnanılır, Yıldız, Duman, 2012: s. 110-111)

Ayrıca, 1997/1 sayılı Tebliğin uygulanmasının teşebbüsler açısından pazar payının ve ilgili ürün pazarının belirlenmesi bakımından önemli bir işlem maliyeti ve hukuki belirsizlik yarattığının da belirtilmesi gerekmektedir.(Solmaz, Dere, 2013: s. 82)

Bu sebeple, 2010/4 sayılı Tebliğ ile, teşebbüsler için hukuki belirliliğin artırılması amacıyla pazar payı eşiğinden vazgeçilerek ciro esaslı bildirim eşiği sistemine geçilmiştir.(03/05/2011 tarihli, Birleşme ve Devralmalarda İlgili Teşebbüs, Ciro ve Yan Sınırlamalar Hakkında Kılavuz, md. 2)

1.2. Birleşme veya Devralma Sayılmayan İşlemler Nelerdir?

Aşağıda belirtilen işlemler 4054 sayılı Kanunun 7 nci maddesi kapsamında birleşme veya dev-

ralma sayılmayıp, bu tür işlemler için Rekabet Kurulundan izin alınması gerekmemektedir. (2010/4 sayılı Rekabet Kurulu'ndan İzin Alınması Gereken Birleşme ve Devralmalar Hakkında Tebliğ, md. 6)

- a) Kontrol değişikliğine yol açmayan grup içi işlemler⁸ ile diğer işlemler,
- b) Olağan faaliyetleri kendileri veya başkaları hesabına menkul kıymetlerle işlem yapmak olan teşebbüslerin yeniden satış amacıyla satın aldıkları menkul kıymetleri, bu menkul kıymetlerden doğan oy haklarının menkul kıymetleri çıkaran teşebbüsün rekabet politikalarını etkileyecek şekilde kullanmamaları kaydıyla geçici olarak ellerinde bulundurmaları,
- c) Kontrolün; tasfiye, infisah, ödeme güçlüğü, ödemelerin tatil edilmesi, konkordato, özelleştirme yapılması amacıyla veya benzeri bir nedenle ve Kanun gereği bir kamu kurum ve kuruluşu tarafından elde edilmesi,
- ç) 2010/4 sayılı Tebliğin 5 inci maddesinde belirtilen "Birleşme veya Devralma Sayılan Haller" in miras yoluyla gerçekleşmesi.

2. Birleşme ve Devralmaların Rekabet Kurumuna Bildirilmesi Yükümlülüğü

2010/4 sayılı Tebliğe göre, bildirim, taraflarca birlikte ya da taraflardan herhangi biri veya bunların yetkili temsilcileri tarafından yapılabilir. Ayrıca, bildirimde bulunanın, diğer ilgili tarafı durumdan haberdar etmesi zorunludur. Bildirim, Kurul kayıtlarına intikal ettiği tarihte yapılmış sayılır.(4054 sayılı Kanun, md. 12)

4054 sayılı Kanunun 10/1 inci maddesi gereği Rekabet Kurulu, 7 nci madde kapsamına giren birleşme veya devralma anlaşmalarına Kurula bildirildiği tarihten itibaren onbeş gün içinde yapacağı ön inceleme sonucunda ya izin vermek ya da işlemi nihai incelemeye almaya karar verdiği takdirde, bu işlemin nihai karara kadar askıda olduğunu ve uygulamaya sokulamayacağını ilgililere tebliğ etmek durumundadır.

⁸ Grup İçi Birleşme ve Devralmalar, teşebbüsler arası birleşme ve devralma olarak kabul edilmediğinden Rekabet Kurulundan izin alınması gerekmeyen birleşme ve devralmalardır. (Rekabet Terimleri Sözlüğü, 2010 : s. 27)

Ancak, Kanununun 10/2 nci maddesi gereği, Kurulun birleşme veya devralmaya ilişkin müracaata süresi içinde herhangi bir cevap vermediği ya da herhangi bir işlem yapmadığı takdirde, birleşme veya devralma anlaşmaları bildirim tarihinden 30 gün sonra hukuki geçerlilik kazanacaktır.

Bu itibarla, izne tabi birleşme veya devralmalara ilişkin olarak yapılan bildirim hakkında 4054 sayılı Kanununun 10/1 inci maddesi çerçevesinde açıkça veya 10/2 nci maddesi çerçevesinde zımnen bir karar verilmeden önce birleşme veya devralma hukuken geçerli olamayacak, yapılan başvuruya karşı idarenin (Rekabet Kurumu) sessiz kalması durumunda ise birleşme veya devralma işlemi bildirim tarihinden 30 gün sonra kendiliğinden geçerli olacaktır.

3. Rekabet Kurumunca Birleşme ve Devralmaların Değerlendirilmesi

Rekabet Kurumu'nca, birleşme ve devralmalar değerlendirilirken özellikle; ilgili pazarın yapısı, ülke içinde veya dışında yerleşmiş olan teşebbüslerin fiili ve potansiyel rekabeti, teşebbüslerin pazardaki durumu, ekonomik ve mali güçleri, sağlayıcı ve müşteri bulabilme alternatifleri, arz kaynaklarına ulaşabilme imkanı, pazarlara giriş engelleri, arz ve talep eğilimleri, tüketicilerin menfaatleri, tüketici yararına olan etkinlikler ve diğer hususlar göz önünde tutulur.

Tek başına ya da birlikte hakim durum yaratmaya⁹ veya hakim durumu daha da güçlendirmeye yönelik olarak, ülkenin bütünü yahut bir kısmında rekabetin önemli ölçüde azaltılması sonucunu doğuran birleşme veya devralmalara izin verilmez.

Ayrıca, teşebbüsler arasında rekabeti sınırlayıcı amacı veya etkisi olan ve bağımsız bir iktisadi varlığın tüm işlevlerini kalıcı olarak yerine getirecek bir ortak girişimin oluşturulması, 4054 sa-

9 Birlikte Hakim Durum (Hakimiyet): iktisadi olarak doğrudan karşılığı olmayan hukuki bir kavramdır. Genel bir ifade ile birlikte, hakimiyetin fiyatları rekabetçi seviyelerin üzerinde tutabilmek için davranışlarını gizli işbirliği ile koordine edebilen, az sayıda büyük teşebbüsün olduğu pazarlarda meydana geldiği düşünülür. Bu nedenle koordinasyonun açık bir şekilde olması gerekli değildir. Başarılı bir işbirliği sadece fiyatlar ve ürün seviyesinde uzlaşma içinde olmayı değil, aynı zamanda işbirliğine aykırı davranışlarda bulunanlara yönelik bazı cezalandırma stratejilerini de gerektirir. Anılan işbirliğinin gerçekleşmesiyle birlikte ortaya çıkan sonuç "birlikte hakimiyet" ile ifade edilmektedir.(Rekabet Terimleri Sözlüğü, 2010 : s. 26)

yılı Kanununun 4 üncü ve 5 inci maddeleri çerçevesinde de değerlendirilir. (2010/4 sayılı Rekabet Kurulundan İzin Alınması Gereken Birleşme ve Devralmalar Hakkında Tebliğ, md. 13)

Zira, Kanununun 4 üncü maddesinde Rekabeti Sınırlayıcı Anlaşma, Uyumlu Eylem ve Kararların nelerden ibaret olduğu sayılmış, bu davranışlara hangi hallerde muafiyet tanınacağı ise Kanununun 5 inci maddesinde belirtilmiştir.

Bu meyanda, Kurul, 5 inci maddede gösterilen şartların gerçekleşmesi halinde, belirli konulardaki anlaşma türlerine bir grup olarak muafiyet tanınmasını sağlayan ve bunların şartlarını gösteren tebliğler çıkarabilir.

4. Bildirimde Bulunmamanın ve Yanıltıcı Bildirimde Bulunmanın Sonuçları

Bildirim, Kurul tarafından hazırlanacak Bildirim Formlarında yer alan tüm bilgi ve belgeleri tam ve doğru olarak içermelidir. Kurul, bildirilmesi istenilen bilgileri "Rekabet Kurulundan İzin Alınması Gereken Birleşme ve Devralmalar Hakkında Tebliğ" ekinde yer alan Birleşme ve Devralmalar Hakkında Bildirim Formu ile duyurur. Bildirim Formunda özetle; birleşme veya devralmanın kapsamı, tarafları, birleşen tarafların adı, ticaret ünvanı, iletişim bilgileri, ciroları, birleşme veya devralma işleminin değeri, teşebbüslerin işleminden önceki ve sonraki kontrol yapısı, pazar tanımları ve pazar payları, etkilenen pazarları, pazara giriş koşulları ve ortak girişimlere ilişkin bilgilere yer verilir. Bu bilgilerde Kurul karar verece kadar oluşacak değişiklikler gecikmeksizin Kurula bildirilmelidir. Yanlış veya yanıltıcı beyanda bulunanlar hakkında Kanununun 16/1 inci maddesi uyarınca, teşebbüsler ile teşebbüs birlikleri veya bu birliklerin üyelerinin karardan bir önceki mali yıl sonunda oluşan veya bunun hesaplanması mümkün olmazsa karar tarihine en yakın mali yıl sonunda oluşan ve Kurul tarafından saptanacak olan yıllık gayri safi gelirlerinin binde biri oranında idari para cezası uygulanır.

4054 sayılı Kanununun 11/1 inci maddesine göre, bildirilmesi zorunlu olan birleşme ve devralmaların Kurula bildirilmemesi halinde ise, Kurulun işleminden haberdar olarak başlattığı inceleme sonucunda, öncelikle taraflara izin başvurusunda bulunmadıkları için Kanununun 16/1 inci mad-

desinde gösterilen yıllık gayri safi gelirlerinin binde biri oranında idari para cezası uygulanır.

Ancak, işlemin aynı zamanda Kanununun 7/1 inci maddesi kapsamında olduğu, yani teşebbüslerin hakim durum yaratmaya veya mevcut hakim durumlarını güçlendirmeye yönelik olarak, rekabetin önemli ölçüde azaltılması sonucunu doğuracak nitelikte birleşme veya devralma işlemi gerçekleştirdikleri belirlenirse, bu defa Kanununun 16/3 üncü maddesi gereği, teşebbüs ile teşebbüs birlikleri veya bu birliklerin üyelerinin nihai karardan bir önceki mali yıl sonunda oluşan veya bunun hesaplanması mümkün olmazsa nihai karar tarihine en yakın mali yıl sonunda oluşan ve Kurul tarafından saptanacak olan yıllık gayri safi gelirlerinin yüzde onuna kadar idari para cezası ile birlikte birleşme veya devralma işleminin iptal edilmesine karar verilir.

Rekabet Kurumu, ayrıca hukuka aykırı olarak gerçekleştirilmiş olan tüm fiili durumların ortadan kaldırılmasına; şartları ve süresi Kurul tarafından belirlenecek şekilde ele geçirilen her türlü payın veya mal varlığının eğer mümkünse eski maliklerine iadesine, bu mümkün olmadığı takdirde üçüncü kişilere temlikine ve devrine, bunların eski malik veya üçüncü kişilere temlik edilmesine kadar geçen süre içinde devralan kişilerin devralınan teşebbüslerin yönetimine hiçbir şekilde katılamayacağına ve gerekli gördüğü diğer tedbirlerin alınmasına karar verir.(4054 sayılı Kanun, md. 11/b)

İdarî para cezası birleşme işlemlerinde tarafların her birine, devralma işlemlerinde ise sadece devralana verilir.

5. Birleşme ve Devralmalara İlişkin Taahhüt Mekanizması

Rekabet Kurumu, Kanununun 7 nci maddesi kapsamında ortaya çıkabilecek rekabet sorunlarının giderilmesi amacıyla, taahhütte bulunmaları şartıyla teşebbüslerin birleşme veya devralmalarına izin verebilir. Teşebbüsler tarafından verilen taahhütler, rekabetçi sorunları tamamen ortadan kaldırıcı nitelikte olmalıdır. Ayrıca, Rekabet Kurumu, izin kararında, taahhütlerin yerine getirilmesini sağlamaya yönelik şart ve yükümlülük öngörebilir. Taahhüt, ön inceleme veya nihai inceleme safhasında verilebilir. Ön

inceleme safhasında taahhüt verilmesi halinde bildirim, taahhüt metni Kurum tarafından alındığı tarihte yapılmış sayılır. (2010/4 sayılı Rekabet Kurulundan İzin Alınması Gereken Birleşme ve Devralmalar Hakkında Tebliğ, md. 14)

Örneğin Rekabet Kurumunca, sakız pazarında gerçekleşen bir devralma işleminin değerlendirilmesi neticesinde, "X" firmasının "Y" şirketini devralmasıyla tatlandırıcılı ve şekerli sakız pazarlarında hakim duruma gelmeyeceği, ancak şekersiz sakız pazarında hakim duruma ulaşacağı ve bu devralmanın bahsi geçen pazarda rekabeti önemli ölçüde azaltacağı sonucuna ulaşmıştır. Bunun üzerine "X" firması, şekersiz sakız pazarında faaliyet gösteren "Z" markasının lisansını süresiz olarak devretmeyi ve markanın rekabet edebilirliği için gerekli bilgileri (teknik know-how da dahil) lisans alana sağlamayı Rekabet Kuruluna taahhüt etmiştir. Kurul, söz konusu taahhüt sonrasında işleme izin verilmesine karar vermiştir.¹⁰ Böylece, devralmanın, şekersiz sakız pazarındaki rekabeti önemli ölçüde azaltmasının önüne geçilmiştir.(Rekabet El Kitabı, s. 32)

Sonuç

4054 sayılı Rekabetin Korunması Hakkında Kanununun 7 nci maddesi ile, teşebbüslerin hâkim durum yaratmaya veya mevcut hâkim durumlarını güçlendirmeye yönelik olarak, rekabetin önemli ölçüde azaltılması sonucunu doğuracak nitelikteki birleşme veya devralma işlemleri yasaklanmakta, hangi tür birleşme ve devralmaların hukuki geçerlilik kazanabilmesi için Rekabet Kurumuna bildirilerek izin alınması gerektiği ve bu bildirimler hakkında Rekabet Kurulunca yapılacak değerlendirmelerde göz önünde bulundurulacak hususlar Kurumun çıkaracağı tebliğlerle ilan edilmektedir.

Bu çerçevede, Rekabet Kurumunca çıkarılan ilk Tebliğe(1997/1 sayılı Rekabet Kurulundan İzin Alınması Gereken Birleşme ve Devralmalar Hakkında Tebliğ) göre, bir birleşme işleminin Kurumun iznine tabi olması için, birleşen te-

¹⁰ Söz konusu kararın tam metni için bkz. 23/08/2007 tarihli ve 07-67/836-314 sayılı Rekabet Kurulu Kararı

şebbüslerin ilgili ürün pazarındaki toplam pazar paylarının %25 i veya toplam cirolarının 25 milyon TL'yi aşması gerekli görülmüş, başka bir deyişle, pazar payı ve ciro olmak üzere iki eşik değer belirlenmiştir. Ancak, pazar payının belirlenmesi oldukça güç ve hata yapmaya müsait olduğundan bu durum teşebbüsler açısından hem önemli bir işlem maliyeti oluşturmuş hem de hukuki bir belirsizlik yaratmıştır. Bundan dolayı, 1997/1 sayılı Tebliğin yerine geçmek üzere 07/10/2010 tarih ve 27722 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak 01/01/2011 tarihinden itibaren yürürlüğe giren 2010/4 sayılı "Rekabet Kurulundan İzin Alınması Gereken Birleşme ve Devralmalar Hakkında Tebliğ" ile pazar payı eşiklerinden vazgeçilerek ciro esaslı bildirim eşik sistemi geçilmiştir.

Öte yandan, teşebbüslerin kontrolünde kalıcı değişiklik meydana getirecek şekilde gerçekleşen işlemler Kanununun 7 nci maddesi kapsamında birleşme veya devralma işlemi sayılmakta, grup içi işlemler ile yalnızca azınlık hakkı sağlayan hisse devirleri gibi kontrolde değişikliğe yol açmayan diğer işlemler Kanununun 7 nci maddesi kapsamında birleşme ve devralma sayılmayıp, bu tür işlemler için Rekabet Kurumundan izin alınması gerekmemektedir. Rekabet Kurumu, bildirilmesi zorunlu olan birleşme ve devralmaların bildirilmemesi ya da yanlış veya yanıltıcı beyanda bulunulması halinde, 4054 sayılı Kanununun 16 ncı maddesinde belirtilen idari para cezasını uygulamakta, birleşme veya devralmanın aynı zamanda Kanununun 7 nci maddesi kapsamına girmesi halinde ise birleşme veya devralma işleminin iptal edilmesine karar vermektedir.

2010/4 sayılı Tebliğ ile Rekabet Kurumunun iznine tabi birleşme veya devralmaların belirlenmesinde pazar payı eşiklerinden vazgeçilmesi ve yalnızca ciro eşik kriterinin benimsenmesi, teşebbüsleri pazar payının tespitinde, özellikle de ilgili ürün pazarının tespitinde yaşanan güçlükler nedeniyle önemli bir işlem maliyeti ve iş yükünden kurtarmaktadır. Bununla birlikte, yalnızca ciro eşik kriterinin esas alınması, hukuki belirliliğin artırılması açısından da önemli bir

role sahiptir. Kanımızca, pazar payı eşiklerinden vazgeçilerek daha somut verilere dayanan ciro eşik kriterinin esas alınması isabetli olmuştur. Zira, teşebbüslerin yaptıkları birleşme ve devralmaların izne tabi olup olmadığını tespit edebilmeleri için pazar paylarını belirleyebilmeleri konusunda iktisadi alanda ihtisas sahibi olmaları beklenemeyeceğinden ve yalnızca mali tablolarına bakarak cirolarını kolaylıkla hesaplayabileceklerinden daha bilinçli bir şekilde Rekabet Kurumuna başvurmaları sağlanacaktır. Bu da, teşebbüslerin gerçekleştirdikleri her birleşme veya devralma işlemi ceza almak korkusuyla Rekabet Kurumunun önüne getirmelerini önleyecek ve böylece Rekabet Kurumu da büyük bir iş yükünden kurtulacaktır.

Bununla birlikte, 2010/4 sayılı "Rekabet Kurulundan İzin Alınması Gereken Birleşme ve Devralmalar Hakkında Tebliğ" in 7/2 nci maddesinde, ciro eşik tutarlarının iki yılda bir Kurul tarafından yeniden belirleneceği belirtildiğinden, teşebbüslerin birleşme ve devralmalar konusunda Rekabet Kurumunun çıkaracağı tebliğler ile ilan edeceği ciro eşik değerlerini ve bu değerlerde meydana gelecek değişiklikleri yakından takip etmeleri yararlarına olacaktır.

Kaynakça

- Gürkaynak G, İnancılı Ö, Yıldız C, Duman M (2012 Ekim) Rekabet Dergisi, Cilt 13, Sayı 4
- Solmaz E, Dere G, (2013 Nisan), Rekabet Dergisi, Cilt 14, Sayı 2
- Rekabet Kurumu, 16/07/2013 tarihli Birleşme ve Devralma Sayılan Haller ve Kontrol Kavramı Hakkında Kılavuz
- Rekabet Kurumu, 03/05/2011 tarihli Birleşme ve Devralmalarda İlgili Teşebbüs, Ciro ve Yan Sınırlamalar Hakkında Kılavuz
- Rekabet Kurumu, 2010/4 sayılı Rekabet Kurulundan İzin Alınması Gereken Birleşme ve Devralmalar Hakkında Tebliğ
- Rekabet Kurumu, 1997/1 sayılı Rekabet Kurulundan İzin Alınması Gereken Birleşme ve Devralmalar Hakkında Tebliğ
- Rekabet Kurumu, Rekabet El Kitabı, 3. Baskı
- Rekabet Kurumu, Rekabet Terimleri Sözlüğü, 3. Baskı
- Rekabet Kurulu Kararı(23/08/2007 tarihli, 07-67/836-314 sayılı)
- 4054 sayılı Rekabetin Korunması Hakkında Kanun
- 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu

KAMU ALACAKLARININ MUTLAK ÖNCELİĞİNDEN BAHSEDİLEBİLİR Mİ?

Muhammet Ali BAYLAN*

Özet

Borçlar ve alacaklılar, farklı yasal kategorilere ayrılmakta ve bazı alacaklıların diğerlerine karşı önceliği ve üstünlüğü söz konusu olabilmektedir. Alacaklar arasındaki sıralamanın esas itibarıyla 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun ve 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu ile düzenlendiğini görmekteyiz. Bu iki Kanunla kanun koyucunun kamu alacaklarına daha öncelikli bir statü kazandırmayı hedeflediği söylenebilir. Alacaklar arasındaki sıralama özellikle iflas durumunda daha bir önem kazanmaktadır. Dolayısıyla iflas anında kime borçlu olduğu ve alacaklının statüsü büyük önem arz etmektedir.

Kamu alacaklarının diğer alacaklara karşı önceliği söz konusu mudur? Diğer özel alacakların kamu alacaklarından daha öncelikli olduğu durumlar var mıdır? Haciz durumunda kamu alacağının rehinli alacaklara karşı durumu nedir? Bu makalemizde bu sorulara yanıt aramaya çalışacağız.

Anahtar kelimeler: Rehin, amme alacağı, haciz, alacak, imtiyazlı alacak.

CAN WE SAY THAT THE GOVERNMENT ALWAYS HAS A PURE PRIORITY AMONG OTHER CREDITS?

Abstract

Debts and creditors fall into different types of legal categories, meaning that some of creditors have more rights to collect and a bigger ability to affect the businesses than do others. The rank of credits is regulated by two main Laws numbered 6183 and 2004. We can say that the major purpose of the law-maker is to provide a higher statute for public credits by those two Laws. The consequence of statute and rank of a credit appears usually in bankruptcy. So, it is very important that who you owe money to and who is the creditor.

Can we say that the government always has a pure priority among other credits? Are there any other prioritized private credits that come before public credits? In case of a garnishment, which one comes first, a debt that secured by a lien or public credits? In this article, we will try to find answers about these questions.

Key words: Lien, public credits, garnishment, credits, prioritized credits.

* Risk Yönetimi ve Kontrol Genel Müdürlüğü, Daire Başkanı

Giriş

Ticari faaliyette bulunan şirketler ve gerçek kişiler için, işler normal olduğunda, tüm borçlar zamanında ödendiğinde kısacası asayiş berke-mal olduğunda herhangi bir sıkıntının olmadığı söylenebilir. Ancak işler ters gitmeye başlarsa, borçlar zamanında ödenemiyorsa, hele ki devlete karşı borçlar söz konusuysa karşımıza çıkan soru, “kamu alacaklarının her zaman mutlak üstünlüğü var mıdır?” sorusudur. Bazı borçlar kamu alacağı niteliğinde olmadığı halde, Borçlar Kanunu’na tabi özel alacak bile olsalar, sıralamada daha üstlerde yer alabilirler mi?

Hukuki düzenlemelere bakıldığında, alacakların öncelikli olma durumlarının 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun ve 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu’nda yer alan hükümlerle açıklığa kavuşturulduğu görülmektedir. Oldukça eski tarihli olan söz konusu Kanun hükümlerinin hayli karmaşık ve zor anlaşılır nitelikte olduğunu da belirtmeden geçemeyeceğiz.

Bahse konu düzenlemelerle kamu alacaklarının korunması kapsamında rüçhan hakkı müessesesi getirilerek kamu alacaklarının diğer alacaklara karşı daha üst sıralarda tahsilinin sağlanması amaçlanmıştır. Bu düzenlemelerin, kamuoyunda da yaygın bir şekilde dillendirildiği üzere, devletin alacaklarına karşı “şahin” olduğu algısıyla da uyumlu olduğu görülmektedir.

Alacakların kendi aralarındaki sıralamanın genelde haciz ve iflas durumunda karşımıza çıktığını görmekteyiz. İflasta prensibin, alacakların eşit olarak ödenmesi olduğu söylenebilirse de, bu eşitlik mutlak eşitlikten çok adaletin temin edilmesini amaçlayan bir eşitliktir. Bu nedenle alacakların belli bir sıraya göre tanzim edilmesi düşünülmüş ve sıra düzenine ihtiyaç duyulmuş-tur (Deynekli, 2005: 192).

1. Kamu alacaklarında rüçhan hakkı

6183 sayılı Kanun’un “Amme Alacaklarında Rüçhan Hakkı” başlıklı 21’inci maddesi, “Üçüncü şahıslar tarafından haczedilen mallar paraya

çevrilmeden evvel o mal üzerine amme alacağı için de haciz konulursa bu alacaklı da hacze iştirak eder ve aralarında satış bedeli garameten taksim olunur. Genel bütçeye gelir kaydedilen vergi, resim, harç ile vergi cezaları ve bunlara bağlı zam ve faizler için tatbik edilen hacizlerde 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu’nun 268’inci maddesinin birinci fıkrasının son cümlesi hükmü uygulanmaz.

Rehinli alacakların hakları mahfuzdur ancak gümrük resmi, bina ve arazi vergisi gibi eşya ve gayrimenkulün aynından doğan amme alacakları o eşya ve gayrimenkul değerlerinden tahsilinde rehinli alacaklarından evvel gelir.

Borçlunun iflası, mirasın reddi ve terekenin resmi tasfiyeye tabi tutulması hallerinde amme alacakları imtiyazlı alacak olarak 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu’nun 206’ncı maddesinin **üçüncü** sırasında, bu sıranın önceliğini alan alacaklar da dahil olmak üzere tüm imtiyazlı alacaklar ile birlikte işleme tabi tutulur.” hükmünü amirdir.

Dolayısıyla kamu alacaklarında rüçhan hakkını, “üçüncü şahıslara ait alacakların söz konusu olması halinde amme alacağını üstün kılan bir koruma müessesesi” olarak tanımlamak mümkündür (Güzel-Özdemir, 2007: 41).

Amme alacaklarına ilişkin rüçhan hakkı özellikle bir eşya üzerinde kamunun yanı sıra üçüncü şahısların da alacağının olması durumunda önem arz etmektedir. Yukarıda belirtilen maddede metninden de anlaşılacağı üzere, bir mal üzerinde üçüncü şahıslar lehine bir haciz söz konusuysa, bu hacizden dolayı mallar paraya henüz çevrilmeden kamu alacağı için de haciz konulursa, kamunun haczi daha sonra konulsa da satıştan elde edilen gelir üçüncü şahıslar ve kamu arasında garameten (alacakları nispetinde eşit olarak) bölüşülür.

Bu hususu bir örnekle açıklamaya çalışalım.

Örnek 1:

A şahsı 50.000 TL alacağı karşılığında B şahsının varlıklarına haciz koydurmuştur. Bu haciz işleminden sonra C kamu idaresi de 100.000 TL

kamu borcuna karşılık haciz işlemi yaptırmıştır. Borçlunun varlıkları da 90.000 TL bedelle satılmıştır.

Bu durumda, toplam borç tutarı 150.000 TL olduğundan ve B şahsının varlıklarının satışından elde edilen tutar da 90.000 TL olduğundan, satış bedeli A şahsı ve C kamu idaresi arasında garameten (alacakları oranında) dağıtılacaktır. Yani 90.000 TL'nin 30.000 TL'si A şahsına 60.000 TL'si de C kamu idaresine ödenecektir. Satıştan elde edilen tutar 150.000 TL'yi geçseydi garameten taksime gerek kalmayacaktı.

Dolayısıyla, A şahsının koydurduğu haciz işlemi daha önce gerçekleşmesine rağmen, satıştan elde edilen bedelin dağıtımında herhangi bir önceliği söz konusu değildir. Kamu alacaklarındaki rüçhan hakkı müessesesi gereği, kamu idaresinin haczi daha sonra konulmuş olsa da bedelin dağıtımında kamu idaresi de alacağı oranında hakka sahip olmaktadır.

Burada dikkat çeken husus, kamu alacağının mutlak üstünlüğünün de söz konusu olmamasıdır. Yani aynı mal üzerinde hem kamunun hem de üçüncü şahısların alacaklarına karşı haciz konulmuşsa, önce kamunun tüm alacakları ödenmeli, artarsa üçüncü şahısların alacaklarına sıra gelmeli denilemez. Nitekim yukarıdaki örneğimizde de görüleceği üzere 90.000 TL'nin tamamı C kamu idaresine ödenmemiştir.

Rüçhan hakkı uygulamasında rehinli alacakların haklarının saklı tutulduğunu görmekteyiz. Rehlinli alacakları, mülkiyeti müflise ait malın rehni ile temin edilmiş olan alacaklar olarak tanımlamak mümkündür (Kuru, 1993: 3003). Ancak adi alacaklardan ne kastedildiği konusunda bir düzenleme bulunmamakla birlikte, adi alacakların rehinli alacakların karşılığı olarak kullanıldığı ve rehinli olmayan alacakları ifade ettiği söylenebilir. Diğer taraftan adi alacakların imtiyazlı alacakları da kapsadığını söyleyebiliriz.

Rehinli alacakların öncelikli durumunun bir istisnası olarak, eğer kamu alacağı eşyanın kendisinden doğan bir alacaksa, örneğin eşyanın ithalinden doğan bir gümrük vergisine ilişkinse,

bu kamu alacağının rehinli alacaklardan da öncelikli olduğunu görmekteyiz.

Bu hususu da bir örnekle açıklamaya çalışalım.

Örnek 2:

A şahsı, 50.000 TL alacağı karşılığında B şahsının gümrükte bekleyen malı üzerine haciz koydurmuştur. Bu haciz işleminden sonra C kamu idaresi de 100.000 TL kamu borcuna karşılık haciz işlemi yaptırmıştır. Gümrükte bekleyen eşyanın gümrük vergisi tutarı da 20.000 TL'dir. Borçlunun malı, 80.000 TL bedelle satılmıştır.

Bu durumda, toplam borç tutarı 170.000 TL olduğundan ve B şahsının varlıklarının satışından elde edilen tutar da 80.000 TL olduğundan, borçların tamamı ödenemeyecektir. Gümrük vergisi eşyanın aynından doğan bir kamu alacağı olduğu için, öncelikle 20.000 TL gümrük vergisinin tamamının ödenmesi gerekmektedir. Satış bedelinden geriye kalan 60.000 TL de A şahsı ve C kamu idaresi arasında garameten paylaşılacaktır. Dolayısıyla A şahsına 20.000 TL, C kamu idaresine de 40.000 TL ödeme yapılacaktır.

İcra ve İflas Kanunu'nun 268'inci maddesi uyarınca, ihtiyati haciz varsa o eşyaya ihtiyati hacizden sonra kesin haciz konulursa ihtiyati haciz sahibinin de kesin hacze iştiraki söz konusudur. Ancak rehinden önce ihtiyati veya icrai haciz bulunması hâlinde, genel bütçeye gelir kaydedilen bir vergi veya ceza niteliğindeki âme alacağı hariç hiçbir haciz rehinden önceki hacze iştirak edemez.

2. İflas halinde kamu alacaklarında sırası

2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu'nun 206'ncı maddesinde adi ve rehinli alacakların sırası düzenlenmiştir. Borçlunun iflas etmesi nedeniyle iflas masasının kurulması ve borçlunun varlıklarının satılması suretiyle elde olunan bedelin dağıtımının hangi önceliklere göre yapılacağı da yine 206'ncı maddede belirlenmiştir.

Buna göre, yukarıda da belirtildiği üzere, o eşyanın aynından doğan kamu alacaklarının (gümrük vergisi, motorlu taşıtlar vergisi gibi) önceliği

söz konusudur. Bu alacağın ödenmesinden sonra da alacakları rehinli olan alacaklıların önceliği söz konusudur.

Bunların dışında yani eşyanın aynından doğan bir kamu alacağı yoksa ve başka bir rehinli alacak da söz konusu değilse, iflas sonrasında borçlunun varlıklarının satılması sonucu elde olunan tutarların dağıtılmasında 206'ncı maddedeki sıralama dikkate alınmak durumundadır. Dolayısıyla 206'ncı maddedeki alacakları imtiyazlı alacak olarak tanımlamak mümkündür.

206'ncı maddedeki sıralamanın da aşağıdaki gibi olduğu görülmektedir.

"Birinci sıra

- A.** İşçilerin, iş ilişkisine dayanan ve iflâsın açılmasından önceki bir yıl içinde tahakkuk etmiş ihbar ve kıdem tazminatları dahil alacakları ile iflâs nedeniyle iş ilişkisinin sona ermesi üzerine hak etmiş oldukları ihbar ve kıdem tazminatları,
- B.** İşverenlerin, işçiler için yardım sandıkları veya sair yardım teşkilatı kurulması veya bunların yaşatılması maksadıyla meydana gelmiş ve tüzel kişilik kazanmış bulunan tesislere veya derneklere olan borçları,
- C.** İflâsın açılmasından önceki son bir yıl içinde tahakkuk etmiş olan ve nakden ifası gereken aile hukukundan doğan her türlü nafaka alacakları.

İkinci sıra

Velâyet ve vesayet nedeniyle malları borçlunun idaresine bırakılan kimselerin bu ilişki nedeniyle doğmuş olan tüm alacakları;

Ancak bu alacaklar, iflâs, vesayet veya velâyetin devam ettiği müddet yahut bunların bitmesini takip eden yıl içinde açılırsa imtiyazlı alacak olarak kabul olunur. Bir davanın veya takibin devam ettiği müddet hesaba katılmaz.

Üçüncü sıra

Özel kanunlarında imtiyazlı olduğu belirtilen alacaklar.

Dördüncü sıra

İmtiyazlı olmayan diğer bütün alacaklar."

İşçilerin alacaklarının sıralamada en üstte yer almasının, Anayasa'nın "Çalışma hakkı ve ödevi" başlıklı 49'uncu maddesindeki "Devlet, çalışanları... korumak...için gerekli tedbirleri alır." ve "Ücrette adalet sağlanması" başlıklı 55'inci maddesindeki "Ücret emeğin karşılığıdır. Devlet, çalışanların yaptıkları işe uygun adaletli bir ücret elde etmeleri ve diğer sosyal yardımlardan yararlanmaları için gerekli tedbirleri alır." şeklindeki hükümlerin bir yansıması olduğunu söylemek mümkündür.

6183 sayılı Kanun'un 21'inci maddesi uyarınca kamu alacakları da imtiyazlı alacak sayılmakta ve 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu'nun 206'nci maddesindeki üçüncü sırada yer almaktadır.

Üçüncü sırada aynı zamanda özel kanunları uyarınca imtiyazlı olduğu belirtilen alacaklar da yer almaktadır. Bunlara örnek olarak, 1136 sayılı Avukatlık Kanunu, 7397 sayılı Sigorta Murakebe Kanunu, 4389 sayılı Bankalar Kanunu sayılabilir.

Rehinli ve imtiyazlı kabul edilmeyen bütün alacakların 4. sıraya girdiğini söyleyebiliriz.

Sıralar arasındaki ilişkinin de 207'nci madde ile düzenlendiğini görüyoruz. Buna göre "Her sıranın alacaklıları aralarında müsavi hakka maliktirler. Bir sıra evvelki alacaklılar alacaklarını tamamen almadıkça sonra gelen sıradakiler bir şey alamazlar." Yani aynı sırada yer alan alacaklıların birbirlerine karşı önceliği bulunmamaktadır. Bu nedenle, bir sıraya isabet eden para bu sırada yer alan bütün alacaklılara alacakları nispetinde eşit olarak paylaşılır (Uyar, 2008: 2126).

Sonuç

Alacakların, niteliği gereği birbirinden farklılaşabildiği, kamu borcu niteliğinde olan borçlar ile özel hukuk ilişkisine dayanan borçların da kendi arasında farklılaştığı, aynı zamanda kamu borçları ve özel borçların da kendi aralarında farklılık gösterdiği görülmektedir. Borçlunun varlıklarının, tüm borçlarını ödemeye yetmemesi durumunda, özellikle iflas durumunda, hangi alacağın daha öncelikli olduğu, hangisinin daha ikincil bir önceliğe sahip olduğu kanun koyucu tarafından belirlenmiş, rüçhan hakkı müessesesi ihdas edilmiştir. Kanun koyucu tarafından iflas tasfiyesinin özelliği gereği bazı alacakların öncelikle ödenmesi gerektiği hüküm altına alınmıştır. Bu alacaklardan bir kısmı rehinli alacaklardan da önce ödenmesi gereken alacaklardır. Rehlinli malın muhafaza ve satış masraflarından doğan alacaklar, bütün diğer alacaklardan da önce ödenmelidir. Eşya ve gayrimenkulün ayınından doğan vergi alacağı ise (gümrük vergisi, motorlu taşıtlar vergisi gibi), rehinli alacaklardan da önce ödenmelidir. Dolayısıyla, iflas tasfiyesinde rehinli alacaklardan önce ödenmesi gereken alacaklar varsa önce bunlar ödenecek, sonra da rehinli alacaklıların rehin kapsamındaki alacakları ödenecektir.

Hukuki düzenlemelere bakıldığında, kamu alacaklarının mutlak önceliğinin söz konusu olmadığı görülmektedir. Dolayısıyla, bir kişinin hem kamuya hem de özel kişilere borcunun olması durumunda, öncelikle kamunun tüm borçlarının ödenmesi, eğer kalırsa diğer özel borçların ödenmesi gerekir denilemez. Yukarıda ayrıntılı olarak ifade ettiğimiz gibi, rüçhan hakkı müessesesinde borcun niteliğinin büyük önem kazandığını görmekteyiz.

Kaynakça

- 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun (28.07.1953 günlü 8469 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanmıştır).
- 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu (19.06.1932 günlü 2128 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanmıştır).
- Deyekli, Adnan; "4949 Sayılı Kanunla Değişik İcra Ve İflas Kanununa Göre Adi Ve Rehlinli Alacakların Sırası" AÜHFD, Yıl 2005.
- Güzel, Ahmet; Özdemir, Muharrem; Amme Alacakları Tahsil Usul ve Esasları, Nobel Kitabevi, Ankara, 2007.
- Kuru, Baki; İcra ve İflas Hukuku, C. III, Adalet Yayınevi, Ankara, 1993.
- Uyar, Talih; İcra ve İflas Kanunu Şerhi, C. II, Adalet Yayınevi, Ankara, 2008.

VERGİ İNCELEMELERİNDE ELEKTRİK TÜKETİMİNDEN HAREKETLE YAPILAN RANDIMAN ANALİZİ

Mehmet Yolcu*

Özet

Vergi sistemi beyan esasına dayanan ülkelerde, beyanların gerçeği yansıtmayı yansıtmadığının kontrolü vergi incelemesi ile mümkün olmaktadır. Yapılan vergi incelemelerinde kullanılan yöntemlerden birisi de randıman analizidir. Randıman analizinde işletmenin kullandığı tüm girdi ve maliyetler dikkate alınarak üretmesi gereken mamul miktarı hesaplanır. Randıman analizinde işletmenin üretimde kullandığı hammadde ve yardımcı maddelerin yanı sıra elektrik ve diğer enerji tüketiminden hareketle hesaplama yapılabilmektedir. Bu çalışmada elektrik tüketimi dikkate alınarak yapılacak randıman analizlerinde önem arz eden konular açıklanmaya çalışılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Vergi İncelemesi, Randıman Analizi, Elektrik Tüketimi.

STARTING FROM THE ELECTRICITY CONSUMPTION TAX INVESTIGATION YIELD ANALYSIS PERFORMED

Abstract

In Countries, tax system based on declaration, to control the consistence of the declarations with reality is only possible by the tax assessments. One of the powerful tool utilized in the tax inspection process is yield analysis. In the yield analysis method, feasible product quantity is reckoned by considering the business efficiency and input consumption during the production process. Although raw and auxiliary materials are the prominent inputs of yield analysis, electricity and other energy consumption can be used as an input in the equation. In this study, the essential point of the yield analysis in which electricity considered as a prominent factor is examined by the light of adjudication decision.

Key Words: Tax Audits, Efficiency Analysis, Electricity Consumption

JEL Classification Codes: H20.

* Aydın Vergi Denetim Kurulu Grup Başkanı

Giriş

213 Sayılı Vergi Usul Kanunu'nun 134. maddesinde, vergi incelemesinden maksadın, ödenmesi gereken vergilerin doğruluğunu araştırmak, tespit etmek ve sağlamak olduğu belirtilmiştir. Bu nedenle vergi incelemesine yetkililer, yaptıkları incelemelerde, ödenmesi gereken verginin doğruluğunu tespit etmek için değişik inceleme tekniklerinden ve bilgilerden faydalanmaktadır. Bu tekniklerden biriside randıman analizidir. Üretim işletmelerinde, imalata giren hammadeden, yardımcı maddelerden ve üretimde kullanılan enerji ve işçilik maliyetlerinden hareketle yapılan hesaplamalara göre, üretilmesi gereken mamul ve diğer çıktılarının hesaplanması randıman (verim) olarak adlandırılmaktadır. Randıman analizinde esas olarak hammadde hareketle hesaplamalar yapılmakla birlikte, bazı durumlarda yardımcı maddelerden ve üretimde kullanılan enerji miktarından, özellikle elektrik tüketiminden hareketle hesaplamalar yapılmaktadır. Bu çalışmada, vergi incelemelerinde elektrik tüketiminden hareketle yapılan randıman hesaplamalarına ilişkin açıklamalara yer verilmiştir.

1. Vergi İncelemesi

Vergi incelemesi, mükelleflerin hesap ve işlemlerinin, vergi incelemesine yetkili kılınmış görevliler tarafından, vergi mevzuatı yönünden denetlenmesidir. Mükellefler tarafından vergi idaresine yapılan beyanların doğruluğunun kontrolü vergi incelemesi ile yapılmaktadır. Beyan esasının geçerli olduğu vergi sistemlerinde, vergi incelemesinin caydırıcı etkisi ile mükelleflerin mevzuata uygun şekilde beyanlarını yapmaları sağlanmaya çalışılmaktadır.

1.1. Vergi İncelemesinin Amacı

Türk vergi sisteminde esas itibarıyla beyan esas geçerlidir. Bazı istisnalar hariç matrah ve vergi, mükellef tarafından beyanname ile vergi dairesine bildirilir ve mükellefin beyanı esas alınarak vergilendirme işlemleri yapılır. Mükellefler tarafından verilen beyanların doğruluğunun tespit edilmesi gerekmektedir. Mükellef beyanlarının tespiti vergi incelemesi yoluyla yapılmaktadır. 213 Sayılı Vergi Usul Kanunu'nun 134. maddesinde, vergi incelemesinden maksadın,

ödenmesi gereken vergilerin doğruluğunu araştırması, tespit edilmesi ve sağlaması olduğu belirtilmiştir. Vergi incelemesi sonucunda mükellef tarafından beyan edilen verginin eksik veya zamanında beyan edilmediğinin tespiti halinde, re'sen veya ikmalen tarhiyat yapılarak bu eksiklik tamamlattırılmaktadır. Bunun yanında; vergi bilincinin yerleştirilmesi, hak ve yükümlülükler konusunda farkındalık oluşturulması, vergide adalet ve eşitlik ilkelerinin sağlanmaya çalışılması, incelemelerin etkinliğinin artırılması ve mükelleflerin inceleme sonrası gönüllü uyumunu sağlamaya yönelik olumlu etkilerin yaratılması da vergi incelemesinin diğer amaçlarındandır (Vergi Denetim Kurulu 2012 Faaliyet Raporu; 22).

2012 Yılında Vergi Müfettişleri tarafından yapılan vergi incelemeleri sonucunda bulunan matrah farkı ve tarhi önerilen vergi tutarı ile kesilmesi önerilen ceza tutarları Tablo 1.1.1.' de gösterilmiştir.

Tablo 1.1.1. 2012 Yılı Vergi İncelemesi Sonuçları

Bulunan Matrah Farkı	Tarhi Önerilen Vergi Tutarı	Kesilmesi Önerilen Ceza
131.000.851.812	4.535.523.091	8.776.095.415

Kaynak: Vergi Denetim Kurulu 2012 Faaliyet Raporu, 44).

2012 Yılında merkezi yönetim bütçe gelirleri içerisinde, vergi gelirleri toplamı 278.780.848.000 TL olarak gerçekleşmiştir (Muhasebat Genel Müdürlüğü Bütçe İstatistikleri, 2012 Yılı Merkezi Yönetim Bütçe Gelirlerinin Ay İçi Gerçekleşmeleri)

Yapılan incelemeler sonucunda bulunan vergi farkı ve ceza tutarı toplamı (4.535.523.091 + 8.776.095.415) 13.311.618.506 TL' dir. 2012 Yılı vergi gelirleri toplamı ile tarhi önerilen vergi ve kesilmesi önerilen ceza tutarı toplamı kıyaslandığında, vergi gelirleri toplamının %4,7' si oranında tarhi gereken vergi farkı ve kesilmesi gereken ceza tutarı bulunduğu hesaplanacaktır. Yapılan vergi incelemeleri sonucu bulunan rakamlar, beş yıllık zamanaşımı süresi dikkate alındığında geçmiş yıllara ilişkin incelemeleri de kapsamaktadır. Bu nedenle geçmiş dönemlere ilişkin tarhi gereken vergi miktarına, tahsilat

aşamasında gecikme faizi tutarları da eklenmektedir.

1.2. Vergi İncelemesi Yapmaya Yetkili Olanlar

Vergi Usul Kanunu'nun 135. Maddesinde sayılan Vergi Müfettişleri, Vergi Müfettiş Yardımcıları, İlin en büyük mal memuru ve vergi dairesi müdürleri vergi incelemesine yetkilidir. Gelir İdaresi Başkanlığının merkez ve taşra teşkilatında müdür kadrolarında görev yapanlar da vergi inceleme yetkisine haizdir.

10/07/2011 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanan 646 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile Maliye Teftiş Kurulu, Hesap Uzmanları Kurulu, Gelirler Kontrolörleri Başkanlığı ve Vergi Denetimleri Büro Başkanlıkları lağvedilmiş, Maliye Bakanlığı bünyesinde ve doğrudan Bakana bağlı olarak Vergi Denetim Kurulu Başkanlığı kurulmuştur. Bu kararnameyle Maliye Bakanlığı'nda vergi inceleme yetkisine haiz tüm denetim elemanları tek çatı altında toplanmıştır.

Vergi incelemesine yetkili olanlar tarafından yapılan incelemeler sonucunda vergi inceleme raporları düzenlenmektedir. Düzenlenen vergi inceleme raporlarına göre tarh edilmesi gereken vergi ve ceza tutarlarına ilişkin olarak mükellefler tarhiyat öncesi uzlaşma, tarhiyat sonrası uzlaşma, cezada indirim haklarını kullanabilecekleri gibi dava açma yolunu da seçebilmektedirler.

1.3. Vergi İnceleme Türleri

Vergi incelemelerinde uyulacak usul ve esaslar hakkındaki yönetmelikte, kapsamına göre tam ve sınırlı olmak üzere iki inceleme türüne yer verilmiştir.

Tam inceleme, Bir mükellef hakkında, bir veya birden fazla vergi türü itibarıyla bir veya daha fazla vergilendirme dönemine ilişkin her türlü iş ve işlemlerinin bütün matrah unsurlarını içerecek şekilde, yapılan vergi incelemesini ifade ettiği belirtilmiştir.

Sınırlı inceleme ise tam inceleme dışında kalan vergi incelemesidir.

Mükellefler hakkında yapılacak incelemelerde amortisman giderleri, sahte belge kullanma, satışları vb. belirli bir konu ve vergi türü ile ilgili

sınırlı olarak inceleme yapılabileceği gibi, mükellefin her türlü iş ve işlemlerini kapsayan tam vergi incelemesi de yapılabilmektedir.

Randıman incelemeleri, mükellefin tüm alış, satış, üretim ve stok gibi faaliyetlerinin tamamının araştırılmasını ve değerlendirilmesini gerektirdiğinden genellikle tam inceleme kapsamında yapılmaktadır. Bu çalışmada üretim sürecinde enerji ve elektrik kullanımı verilerinden hareketle randıman üzerinden vergi incelemesine açıklık getirilmeye çalışılacaktır.

2. Üretim Sürecinde Enerji ve Elektrik Kullanımı

Sanayi devriminden önce üretim süreçlerinde rüzgar, akarsu gibi doğal enerji kaynakları ile insan ve hayvan gücünden faydalanılmakta idi. Sanayi devrimi ile birlikte buhar, fosil yakıtlar, elektrik ve diğer enerji türlerinden de faydalanılmaya başlanmıştır. Çeşitli enerji türleri üretimde direkt olarak kullanılabilirdiği gibi değişik kaynaklardan elektrik enerjisi üretilerek üretimde kullanılmaktadır.

2.1. Üretimde Sürecinde Enerji Kullanımı

James Watt'ın 1765 yılında **buhar makinesini** keşfetmesi ve bunun bir enerji kaynağı olarak kullanılmasından önce üretim, insan ve hayvan gücüne dayanmaktaydı. Buhar gücü ile çalışan makinelerin üretimde yaygın olarak kullanımı ile birlikte sanayi devrimi başlamıştır. Daha sonraki aşamalarda petrol ve elektrik enerjisi ile çalışan makinelerin icadı ve üretim sürecinde yerini alması ile birlikte sanayileşme hız kazanmıştır.

Günümüzde üretim süreçleri çok çeşitlenmiş ve karmaşıklaşmıştır. Az gelişmiş ülkelerde halen geleneksel yöntemlerle üretim yapılmakta iken gelişmiş ülkelerde ileri teknolojiler kullanılarak üretim yapılmaktadır.

Üretim sürecinde, kömür, elektrik, doğalgaz, petrol ürünleri, güneş ve rüzgar enerjisi, nükleer enerji gibi çok çeşitli kaynaklardan yararlanılmaktadır.

Avrupa Birliği'ne üye 28 ülke toplamı ile bu ülkelerden enerji tüketimi yüksek bazılarının ve Türkiye'nin 2001 ve 2011 yılı nihai enerji tüketim miktarı toplamı ve sektörlere göre dağılımı Tablo 2.1.1'de verilmiştir.

Tablo 2.1.1. Sektörlere Göre Nihai Enerji Tüketim Miktarları

Ülke	Toplam		Sanayi		Taşıma		Konut		Hizmet		Diğer	
	2001	2011	2001	2011	2001	2011	2001	2011	2001	2011	2001	2011
Avrupa Birliği Toplamı	1.150,00	1.109,00	330,00	288,00	346,00	366,00	303,00	275,00	128,00	141,00	43,00	39,00
Türkiye	53,66	78,50	19,80	26,43	11,96	16,02	16,30	24,06	2,67	6,51	2,93	5,48
Almanya	222,69	207,09	56,54	59,99	64,45	62,33	69,67	52,93	26,62	29,86	5,41	1,98
Fransa	160,45	148,07	38,96	30,36	50,69	50,06	42,59	36,95	18,76	20,90	9,45	9,80
İtalya	125,98	122,31	38,77	30,13	42,94	42,04	28,92	31,32	11,99	15,75	3,36	3,07
İngiltere	153,49	132,02	36,48	27,65	51,76	52,06	44,28	35,84	17,49	14,08	3,48	2,39

Kaynak: Eurostat Pocketbooks, Energy, transport and environment indicators, s:52

Enerji tüketim miktarları Mtoe (Million Tons Of Oil Equivalent) ölçü birimi cinsinden verilmiştir. Mtoe enerji sektöründe kullanılan bir kısaltmadır. Değişik birimlerde ölçülen enerji türlerinin toparlayabilmek, aynı dilden konuşmalarını sağlayabilmek için yaratılmıştır. Petrol cinsinden ifadesinde kullanılır ve milyon ton anlamına gelir. Türkçe’de Tep (Ton Eşdeğer Petrol) olarak kullanılmaktadır. 1 Mtoe 10.000.000 kcal’ dir (<http://www.itusozluk.com/goster.php/mtoe>).

Tablodan görüleceği üzere Avrupa Birliği’ne üye ülkelerin toplam enerji tüketimi 2001 yılında 1.150 Mtoe iken 2011 yılında 1.109 Mtoe düşmüştür. Bu azalış teknolojiye gelişmelere bağlı

olarak daha az enerji tüketen araç ve makinelerin geliştirilmesi ve kullanımının yaygınlaştırılması ile açıklanabilir.

Türkiye’nin toplam enerji tüketimi 2001 yılında 53,66 Mtoe iken 2011 yılında % 46,3 artışla 78,50 Mtoe çıkmıştır. Türkiye’de şehirleşme ve sanayileşmeden kaynaklanan talep ve kişisel gelirlerin artması ile araba sahipliğindeki ve elektrik tüketimindeki artışlar, toplam enerji tüketimindeki artışa neden olmuştur (Satman, 2007: 4).

Tablo 2.1.1.’ de miktar bazında verilen enerji tüketimine ilişkin veriler, oransal olarak Tablo 2.1.2.’ de gösterilmiştir.

Tablo 2.1.2. Sektörlere Göre Nihai Enerji Tüketim Oranları

Ülke	Toplam Tüketim Miktarı (Mtoe)		Sanayi		Taşıma		Konut		Hizmet		Diğer	
	2001	2011	2001	2011	2001	2011	2001	2011	2001	2011	2001	2011
Avrupa Birliği Toplamı	1.150,00	1.109,00	0,29	0,26	0,30	0,33	0,26	0,25	0,11	0,13	0,04	0,04
Türkiye	53,66	78,5	36,90	33,67	0,22	0,20	0,30	0,31	0,05	0,08	0,05	0,07
Almanya	222,69	207,09	25,39	28,97	0,29	0,30	0,31	0,26	0,12	0,14	0,02	0,01
Fransa	160,45	148,07	24,28	20,50	0,32	0,34	0,27	0,25	0,12	0,14	0,06	0,07
İtalya	125,98	122,31	30,77	24,63	0,34	0,34	0,23	0,26	0,10	0,13	0,03	0,03
İngiltere	153,49	132,02	23,77	20,94	0,34	0,39	0,29	0,27	0,11	0,11	0,02	0,02

Kaynak: Eurostat Pocketbooks, Energy, transport and environment indicators, s:52

Tablodan görüleceği üzere Avrupa Birliğinde 2001 yılında enerji tüketiminin % 29' u sanayi sektöründe gerçekleşirken 2011 yılında bu oran %26' ya düşmüştür. Türkiye'de de benzer şekilde 2001' de %36,90 olan oran, %33,67'ye düşmüştür. Ancak Avrupa Birliği toplamı ve diğer ülkeler ile karşılaştırıldığında Türkiye' de tüketilen enerjinin sanayide kullanım oranının diğer ülkelere göre daha yüksek olduğu görülmektedir.

Enerji maliyetleri işletmenin özelliğine bağlı olarak üretim maliyetleri toplamının bir bölümünü bazen de oldukça önemli bir kısmını oluşturabilmektedir. Toplam maliyetler içerisindeki enerji maliyetinin oranı gıda sektöründe %7,5-10 arasında değişmekte iken, çimento sektöründe %50-55 oranında

değişmektedir (Söğüt ve Oktay, 2006: 153).

2.2. Elektrik enerjisinin üretimde kullanımı

Dünya fosil yakıt rezervlerinin hızla azalması ve fiyatlarının artması nedeniyle güneş, rüzgar ve nükleer enerji gibi alternatif enerji kaynaklarından enerji üretimi gittikçe önem kazanmaktadır. Alternatif enerji kaynaklarının direkt kullanımından ziyade, bu kaynaklardan elektrik üretilerek enerji ihtiyacının kullanımı söz konusudur. Bu nedenle tüketilen enerji türleri içerisinde elektrik enerjisinin payı gittikçe artmaktadır.

Avrupa Birliği'ne üye 28 ülkenin toplamı ve bazı üye ülkeler ile Türkiye'de sanayide tüketilen enerjinin toplam miktarı ve enerji türlerine göre oranları Tablo 2.2.1'de gösterilmiştir.

Tablo 2.2.1. Sanayi Sektöründe Tüketilen Enerjinin Toplam Miktarı ve Enerji Türlerine Göre Oranları

Ülke	Toplam Tüketim (Mtoe)		Katı Yakıtlar		Petrol Ürünleri		Gazlar		Elektrik		Yenilenebilir Enerji		Yenilenebilir Enerji	
	2001	2011	2001	2011	2001	2011	2001	2011	2001	2011	2001	2011	2001	2011
Avrupa Birliği	330	288	14	13	16	11	34	31	28	31	5	7	3	5
Türkiye	19.80	26.43	30	30	37	6	11	32	20	28	1	-	2	5
Almanya	56.54	59.99	16	14	10	4	38	36	33	33	1	5	2	7
Fransa	38.96	30.36	12	13	19	16	36	31	30	33	4	6	-	-
İtalya	38.77	30.13	10	11	15	12	43	31	32	37	1	1	-	8
İngiltere	36.48	27.65	12	11	18	16	41	36	26	32	1	1	3	3

Kaynak: Eurostat Pocketbooks, Energy, transport and environment indicators, s:56

Tablodan görüleceği üzere Almanya hariç tüm ülkelerde sanayide kullanılan enerji içerisinde elektrik enerjisinin payı artmıştır. Türkiye'de ki artış ise diğer ülkelere göre daha fazla olup, artış oranı %40' dır.

Türkiye İstatistik Kurumu verilerine göre, 2011 yılında Türkiye'de tüketilen elektrik miktarı 186.099GWh' dir. Tüketilen elektriğin %47,3'ü sanayide kullanılmaktadır.(TÜİK Enerji İstatistikleri, 2011).

Sanayide kullanılan elektriğin büyük bir kısmı imalat faaliyetinde tüketilmekte, çok az bir kısmı ise aydınlatma, ısınma ve büro makinelerinde kullanılmaktadır.

Sanayi kuruluşları kullanmış oldukları elektriği genellikle kamu ve özel sektöre ait elektrik dağıtım şirketlerinden satın almakta, bazı işletmeler ise bir kısmını veya tamamını kendileri üretmektedir.

3.Vergi İncelemelerinde Randıman Analizi Yönteminin Kullanımı

Vergi Usul Kanunu'nun 3. maddesinde, "Vergilendirmede vergiyi doğuran olay ve bu olaya ilişkin muamelelerin gerçek mahiyeti esastır. Vergiyi doğuran olay ve bu olaya ilişkin muamelelerin gerçek mahiyeti yemin hariç her türlü delille ispatlanabilir. Şu kadar ki, vergiyi doğu-

ran olayla ilgisi tabii ve açık bulunmayan şahit ifadesi ispatlama vasıtası olarak kullanılamaz. İktisadi, ticari ve teknik icaplara uymayan veya olayın özelliğine göre normal ve mutad olmayan bir durumun iddia olunması halinde ispat külfeti bunu iddia eden tarafa aittir." hükmü yer almaktadır. Bu hüküm gereğince, vergi inceleme elemanları bazı incelemelerde randıman hesaplamaları yaparak, ödenmesi gereken vergi miktarını tespit ve ispat etmeye çalışmaktadırlar. Randıman incelemeleri genel olarak üretimde kullanılan hammaddeden hareketle yapılmaktadır. Örneğin, un üretimi yapan bir işletmede üretimde kullanılan buğday miktarından hareketle, ekmek imalatı yapan bir işletmede üretimde kullanılan un miktarından hareketle, restoran veya lokantacılık işletmesinde tüketilen ekmek miktarından hareketle randıman hesaplaması yapılabilmektedir. Ancak üretimde kullanılan yardımcı maddeler ve tüketilen elektrik, su vb. verilerden hareketle de randıman hesaplaması yapılabilmektedir. Bazı durumlarda ise üretimde kullanılan tüm girdiler ve diğer veriler birlikte değerlendirilmekte ve yapılan hesaplamaları desteklemek amacıyla kullanılmaktadır.

Danıştay birçok kararında, randıman analizi yöntemiyle hesaplanarak tarh edilen vergilere ilişkin uyuşmazlıklarda, mali idare lehine kararlar vermiştir. Danıştay'ın idare lehine verdiği bazı kararları aşağıdaki gibidir.

"Randıman incelemesi ile bulunan matrah farkı üzerinden re'sen vergi salınmasında yasaya aykırılık görülmemiştir." (Danıştay Vergi Dava Daireleri E. No: 1998/284 kararı).(<http://www.kararevi.com/karars/803848#.UpWsj8764xo>. Erişim:19.11.2013).

"Randıman veya verimlilik esası verilen yöntem; üretime sevk edilen belli miktar ve nitelikteki ham maddeden, belli üretim tekniğiyle, belli miktarda mamul üretilbileceği gerçeğine dayanır. Bu gerçek ise, vergi ile ilgili muamelelerin gerçek mahiyetlerinin ortaya çıkarılmasında kanıt olarak kullanılmaya elverişli bir teknik icaptır. Dolayısıyla; randıman incelemesi sonucunda, mükellefin beyanına göre fark bulunması, defter ve beyanların gerçeği yansımadığını gösterir ve aksi ispatlanmadıkça, re'sen takdiri gerektiği bir nedendir."(Danıştay 7'nci. Dairesi E.No: 2000/7876 kararı)

Danıştay'ın randıman incelemelerine ilişkin olarak mükellef lehine verdiği bazı kararlar aşağıdaki gibidir.

Randıman farkı bulunması, başkaca nedenler bulunmaksızın yükümlülerin defter ve belgelerinin ihticaca salih olmadığını göstermez. (Danıştay 9. Dairesi, Esas No: 1992/2662, Karar No: 1993/357 kararı)

Açık ve inandırıcı tespit ve hukuken ve geçerli delillerle ortaya konulmadan randıman esasına göre yapılan hesaplamalar sonucunda kayıt dışı hasılatın bulunduğu ve bu durum defter ve belgelerin ihticaca salih olmadığına kanıtı olmaz. (Danıştay 4. Dairesi Esas No: 1989/912 kararı)

Danıştay'ın randıman analizine ilişkin farklı kararları bulunmakla birlikte, genel olarak kararların idare lehine olduğu gözlenmektedir.

4. Elektrik tüketimi esas alınarak yapılan randıman analizleri

Üretim işletmeleri, birçok girdiyi kullanarak üretim faaliyetini gerçekleştirmektedirler. Üretim faaliyeti ister tek safhadan, isterse birden fazla safhadan oluşsun, genel olarak üretim faaliyeti için enerji kullanımı zorunlu olmaktadır. İşletmelerin üretim faaliyetlerinde kullandıkları enerji türleri, kömür, petrol, doğalgaz ve elektrik gibi çeşitlilik göstermektedir. Sanayi devriminin başlarında buhar gücünden faydalanmak için kullanılan kömür, zamanla yerini petrol ürünleri, doğal gaz ve elektrığe bırakmıştır. Günümüzde de bu ürünlerin birçoğu üretim işletmelerinde kullanılmaya devam etmekle birlikte, elektrığın çok daha yaygın bir kullanım alanına sahip olduğu görülmektedir.

Ülkemizde, Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu'nun (EPDK) faaliyete geçmesi ve elektrik dağıtım faaliyetlerinin büyük bölümünün özelleştirilmesi ile birlikte, elektrik üretim ve dağıtımında değişiklikler meydana gelmiştir. Elektrik ihtiyacının her geçen gün artması nedeniyle, rüzgar enerjisinden ve nükleer enerjiden elektrik üretilmesine ilişkin çalışmalar devam etmektedir. İşletmeler, kullandıkları elektrığı genel olarak bu konuda yetkili elektrik dağıtım firmalarından satın almaktadırlar. Ancak kendi bünyelerinde ürettiği elektrığı kullanan işletmelerde bulunmaktadır.

Vergi incelemelerinde randıman analizine, genellikle mal üretimi yapan işletmelerin incelenmesi sırasında başvurulmaktadır. Ancak hizmet üretimi yapan işletmeler incelenirken de randıman analizine başvurulabilmektedir. Örneğin soğuk hava deposu işletmeciliği yapan firmaların incelenmesi sırasında da randıman hesaplamaları yapılabilmektedir. Soğuk hava depolarının soğutma bölümlerinin birçoğu, depolanacak ürünlerin özelliklerine göre kısımlara ve odalara ayrılmakta, depolanan her ürün için farklı oda sıcaklığı söz konusu olmaktadır. Depolanan ürünlerin kısım, kısım depolardan alınması nedeniyle de, boşalan odalar için soğutma işlemine son verilmektedir. Dolayısıyla bu işletmelerde de kullanılan elektrik miktarından hareketle, belirli bir dönemde depolanan ürün miktarı hesaplanabilmektedir.

Yukarıda da belirtildiği üzere, randıman incelemeleri genellikle hammadeden hareketle yapılmaktadır. Ancak inceleme yapılan işletmenin bulunduğu sektör dikkate alınarak yardımcı maddelerden veya elektrikten hareketle randıman incelemesi de yapılabilmektedir. Örneğin pamuk ipliği üretimi yapan bir işletmede dönem içerisinde üretime sevk edilen pamuk miktarından hareketle randıman incelemesi yapılabileceği gibi, elektrik tüketiminden hareketle üretilmesi gereken iplik miktarı da hesaplanabilecektir. Ancak birçok incelemede pamuk ve elektrik miktarı birlikte dikkate alınmakta ve üretilmesi gereken iplik miktarı ayrı ayrı tespit edilerek karşılaştırılmaktadır. İncelemelerde en sağlıklı sonucu, üretim sürecinde kullanılan ve analizde kullanılması mümkün olan tüm girdi ve maliyetler dikkate alınarak yapılan randıman hesaplamaları vermektedir.

Danıştay 3. Dairesi 09/03/1989 tarih ve E:1988/2019, K:1989/655 sayılı kararında “Çeltik kırma ve pirinç imalinde elektrik sarfiyatından hareketle randıman hesaplaması yapılabilecektir.” görüşüne yer vermiştir.(Danıştay 3. Dairesi E:1988/2019 kararı)

Konu hakkında Danıştay 4. Dairesi 27/06/1986 tarih ve E:1985/2102, K:1986/2491 sayılı kararında ise “İmalat olayında yapılan üretimin özelliği göz önüne alındığında elektrik tüketiminin temel bir girdi olduğu konusunda hiç kuşku

yoktur. Dolayısıyla tüketilen elektrik miktarına göre yapılan üretimin hesaplanması yerinde bir uygulamadır.” hükmüne yer vermiştir. (Danıştay 4. Dairesi E:1985/2102 kararı)

Danıştay 4. Dairesi 17/10/1991 tarih ve E:1988/4463, K:1991/3175 sayılı kararında “Yalnızca kullanılan elektrik miktarından hareketle matrah tespiti yoluna gidilmesi, bu tespit başkaca delillerle kuvvetlendirilmedikçe mümkün değildir” diyerek farklı bir karar vermiştir. (Danıştay 4. Dairesi E:1988/4463 kararı)

Elektrik tüketiminden hareketle yapılan randıman incelemeleri diğer verilerden hareketle yapılan incelemelere göre daha sağlıklı sonuçlar verebilmektedir. Çünkü işletme bünyesinde elektrik üretimi yapılmıyorsa (birçok işletmede böyle bir durum söz konusu değildir) işletme kullanacağı elektriği bu konuda yetkili dağıtım firmasından almak zorundadır. Dolayısıyla işletmenin yıl içinde tükettiği elektrik miktarı, dağıtıcı firmalar tarafından işletme adına düzenlenen faturalardan kolaylıkla tespit edilebilmektedir. Ancak işletmenin kaçak elektrik kullanması ve bu durumun tespit edilememesi durumunda doğru bir hesaplama yapılamayacaktır.

Elektrik tüketiminden hareketle yapılan randıman hesaplamasında, bir birim mamulün üretimi için kullanılması gereken elektrik miktarının gerçeğe en yakın şekilde tespit edilmesi gerekir. Bu miktar, işletmenin kapasite raporlarından, sanayi odalarından, elektrik ve makine mühendisleri odasından, ilgili mesleki teşekküllerden, üniversitelerden ve bilimsel kuruluşlardan, imalatta kullanılan makinelerin üretimini yapan işletmelerden bilgi istenerek de tespit edilebilir. Ancak bu miktarın tespitinde öncelikle mükellefin vereceği miktar dikkate alınmalı ve bu miktarın doğruluğu ilgili kuruluşlardan gelen bilgiler ile karşılaştırılmalıdır. Mükellefin yapacağı iktisadi ve teknik icaplara uygun açıklamalar da değerlendirilmelidir. Mümkün olması durumunda işletmede deneme üretimi de yaptırılabilir.

İşletmenin üretimde kullandığı yöntem ve teknikler ile makinelerin yaşı ve teknolojisi de dikkate alınmalıdır. Eski yöntemler ve makineler ile üretim yapan işletmenin birim başına tüketeceği elektrik miktarı ile yeni teknolojiler ve ma-

kineler ile imalat yapın işletmelerin tüketeceği elektrik miktarı aynı olmayacaktır. Hatta aynı marka ve model makineleri kullanan işletmelerin birim başına harcayacağı enerji miktarları da aynı olmayabilir. Makinelerin yıpranması ve eskimesi ile birlikte tüketeceği elektrik miktarı genellikle artacaktır. İşletmenin işgücü yapısı da tüketim miktarında etkili olabilir. Örneğin daha kalifiye ve deneyimli işçiler ile üretim yapan işletmeler, diğer işletmelere göre daha az elektrik harcayacaktır. İşletmenin bulunduğu coğrafi bölge de elektrik tüketimini etkileyecektir. Yüksek sıcaklıklarda çalışan makineler, soğuk iklim koşullarında daha fazla elektrik tüketecektir. Yine mevsime göre de kullanılan elektrik miktarı değişebilmektedir.

Ayrıca işletmenin tükettiği elektriğin ne kadarının üretimde kullanıldığının hesaplanması gerekir. Çünkü işletmede ve eklentilerinde ısıtma, aydınlatma, büro makinelerinin ve üretim faaliyetinde kullanılmayan elektrikli cihazların bulunduğu elektrik miktarı tespit edilerek, tüketilen elektrik miktarından çıkartılmalı ve üretimde kullanılan elektrik miktarı bulunmalıdır.

Konuyla ilgili Danıştay Yedinci Dairesi 20/10/2003 tarih ve E:2001/10, K:2003/4355 sayılı kararında“Davacı şirkete ait işletmede üretim için ayrı, diğer ihtiyaçlar için ayrı elektrik sayacı bulunduğu anlaşıldığı, belli miktardaki ürün için harcanması gereken elektrik enerjisi miktarının da, davacı şirket yetkilisinin bulunduğu ortamda yapılan fiili üretim ile saptandığı, işletmenin tüm üretiminin kayıtlı üretim kadar olduğunun söylenebilmesinin, üretim için ayrılan sayaçtan okunan elektrik enerjisi miktarının, kayıtlı üretimin gerektirdiği elektrik enerjisi miktarına eşit olmasına bağlı olduğu, oysa, elektrik sayacından okunan elektrik enerjisi miktarının, kayıtlı üretim için gerekli olduğu fiili üretimle saptanan ve olabilecek tüm enerji kayıpları da dikkate alınarak hesaplanan elektrik enerjisi miktarından çok yüksek olduğunun, inceleme tutanakları ve elektrik faturaları ile sabit olduğu, davacı şirket tarafından, aradaki bu farkın haklı nedenlere dayandığının, hukuken geçerli belgelerle kanıtlanamadığı, bu durum, davacı şirketin işletmesinde kayıt dışı hammadde ile kayıt dışı üretim yapıldığını ve hasılatının gizlendiğini

göstereceğinden, mahkeme kararında yazılanın aksine, bu üretimi içermeyen defter kayıtlarına ihticaca salih olarak bakılmasının, muhasebe kurallarına, normal ve mutad olana aykırı olduğu” hükmüne varmış ve üretim faaliyeti dışında kullanıldığı ispatlanamayan elektrik tüketiminin, kayıt dışı üretim yapıldığının ve hasılatın gizlendiğini göstereceğini belirtmiştir.(Danıştay 7. Dairesi E:2001/10 kararı)

Üretim faaliyetinde kullanılan toplam elektrik miktarı ve bir birim mamul üretimi için kullanılması gereken elektrik miktarı hesaplandıktan sonra, üretilen mamul miktarı (Toplam Tüketilen Elektrik Miktarı / Birim Mamul Üretimi için Kullanılması Gereken Elektrik Miktarı) hesaplanmalıdır. Örneğin dönem içinde üretim için toplam 100.000 kW-h elektrik enerjisi harcanmış ve bir birim mamul üretimi için 100 kW-h elektrik harcanması gerektiği tespit edilmiş ise üretilmesi gereken mamul miktarı (100.000 / 100) 1.000 adet olarak hesaplanacaktır.

Ancak tüm bu hesaplamalar yapılırken, iktisat-taki rasyonel davranışlar ilkesine göre, işletmelerin üretimlerini yaparken, mümkün olan en az elektriği kullanmaya çalışacakları da göz önüne alınmalıdır.

Nitekim Danıştay 7. Dairesi 19/04/2004 tarih ve E:2002/4342, K:2004/1060 sayılı kararında “Randıman veya verimlilik esası adı verilen yöntem, üretime sevk edilen belli miktar ve nitelikteki ham maddeden, belli üretim tekniğiyle, belli miktarda mamul üretilebileceği gerçeğine dayanır. Üretim ise, mamul üretmek amacıyla teknoloji kullanılarak, üretim araçlarıyla yapılan bir faaliyettir. Enerji, üretim faaliyetinin olmazsa olmaz ögesidir. Başka anlatımla; enerji kullanılmadan üretim yapılması düşünülemez. Akılcı işletmecilik, bir birim mamulün en az enerji ile üretilmesini amaçlar. Bunun anlamı, enerjinin, üretimin gerektirdiği asgari ölçülerde bu işleme katılması, fazlasının israf edilmemesidir. Soruna bu açıdan bakıldığında; akılcı (rasyonel) olması gereken işletmenin, belli zaman diliminde, üretimde kullandığı enerjinin, bu zaman diliminde yapmış olduğu üretim için kendi teknolojisinin gerektirdiği enerji miktarına eşit olması işin doğası gereğidir.” görüşüne yer vermiştir.

Sonuç

Vergi incelemelerinde, ödenmesi gereken vergilerin doğruluğunun tespit edilmesi ve sağlanması amacıyla randıman hesaplamalarına yer verilmektedir. Randıman hesaplamaları genellikle üretimde kullanılan hammaddeden hareketle yapılmakla birlikte, üretimde kullanılan elektrik miktarı da hesaplamalarda dikkate alınabilmekte veya salt elektrik tüketimi esas alınarak analiz yapılabilmektedir. Yapılan hesaplamalar sonucunda, kullanılan elektrik miktarı ile üretilmesi gereken mamul miktarının uyuşmaması durumunda işletmeler cezalı vergi tarhiyatı ile karşılaşabilmektedir.

Danıştay birçok kararında elektrik tüketiminden hareketle randıman hesaplaması yapılabileceğini belirtmiştir. Ancak bazı kararlarında ise sadece elektrik tüketiminden hareketle randıman hesaplaması yapılamayacağını, bu hesaplamaların ispat edici diğer delillerle desteklenmesi gerektiğine yer vermiştir. Ancak günümüz teknolojik şartları dikkate alındığında, elektrik tüketim miktarından hareketle yapılacak randıman analizleri sonucunda, işletmelerin üretim miktarları gerçeğe en yakın şekilde bulunacağı düşünülmektedir. İşletmelerin kaçak elektrik kullanımı veya elektrik enerjilerinin tamamına veya bir kısmını kendilerinin üretmemesi durumunda, kullandıkları elektrik miktarı tam olarak tespit edilebilmekte ve üretimde kullanılmakta olan makine ve cihazların elektrik tüketimleri de kolaylıkla hesaplanabilmektedir.

Vergi incelemelerinde randıman analizinden daha fazla faydalanılması, elektrik ve diğer enerji tüketim miktarlarından hareketle randıman hesaplamalarının yapılması durumunda, vergi kayıp ve kaçığının azalmasına olumlu katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Kaynakça

- Çelikkaya, A. (2006). "Türk Vergi Hukuku Açısından Randıman İncelemesi ve Hukuki Sonuçları". Mali Çözüm Dergisi, 78: 80-94.
- Danıştay Dokuzuncu Dairesi'nin Tarih 27/01/1993 ve Esas No: 1992/2662, Karar No: 1993/357 sayılı kararı (<http://www.vergi.tc/yargi-karar/1993-357-1992-2662/1f1b8496-89f6-4cd5-b845-2aaccb9da697>). Erişim: 20.11.2013)

- Danıştay Dördüncü Dairesi'nin 22/01/1992 tarih ve Esas No: 1989/912, Karar No: 1992/162 sayılı kararı (<http://legalbank.net/kavramara.aspx?a=DANIŞTAY>). 4. DAİRE KARARI&s=1. Erişim: 22.11.2013)
- Danıştay Üçüncü Dairesi'nin 09/03/1989 tarih ve E:1988/2019, K:1989/655 sayılı kararı. (<http://www.vergi.tc/yargi-karar/1986-2491-1985-2102/ec367ff8-9eb7-4bdf-bab9-a84064ae3c47>). Erişim: 01.11.2013)
- Danıştay Vergi Dava Daireleri'nin 30/04/1999 tarih ve E. No: 1998/284, K. No: 1999/253 sayılı kararı. (<http://www.kararevi.com/karars/803848#.UpWsj8764xo>). Erişim: 19.11.2013).
- Danıştay Yedinci Dairesi'nin 20/02/2003 tarih ve E.No: 2000/7876, K. No: 2003/488 sayılı kararı (<http://www.kararevi.com/karars/245510#.UpWvhM764xo>). Erişim: 05.11.2013)
- Danıştay Yedinci Dairesi'nin 20/10/2003 tarih ve E:2001/10, K:2003/4355 sayılı kararı ((<http://www.vergi.tc/yargi-karar/1991-3175-1988-4463/03a9e450-3959-4e9f-b842-ab5cafe0f38>). Erişim: 26.11.2013)
- Danıştay Yedinci Dairesi'nin 19/04/2004 tarih ve E:2002/4342, K:2004/1060 sayılı kararı (<http://www.kararevi.com/karars/803289#.UpVJ8c764xo>). Erişim: 20.11.2013)
- Eurostat (2013). Pocketbooks, Energy, transport and environment indicators, 52.
- (http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-DK-13-001/EN/KS-DK-13-001-EN.PDF).
- İTÜ Sözlük (<http://www.itusozluk.com>)
- Kelecioğlu, M.A. (2001). "Randıman İncelemeleri" Yaklaşım Dergisi, 106, 143-150
- Muhasebat Genel Müdürlüğü, Genel Yönetim Mali İstatistikleri (www.muhasabat.gov.tr).
- Satman, A. (2007). "Türkiye'nin Enerji Vizyonu", Jeotermal Enerjiden Elektrik Üretimi Semineri, TESKON2007, VIII. Ulusal Tesisat Mühendisliği Kongresi, 25-28 Ekim 2007, İzmir. (http://www.mmo.org.tr/resimler/dosya_ekler/8188c7e9965c217_ek.pdf). Erişim: 18.11.2013)
- Seviğ, V. (2004). "Vergi Hukukunda Randıman", Dünya Gazetesi, 08.11.2004.
- Söğüt Z., Oktay Z. (2006). "Sanayi Sektöründe Enerji Taramasının Enerji Verimliliğine Etkisi Ve Bir Uygulama", Dumlupınar Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi, 10.
- Türkiye İstatistik Kurumu Enerji İstatistikleri, (http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1029). Erişim: 14.11.2013)
- Vergi Denetim Kurulu 2012 Faaliyet Raporu (http://www.vdk.gov.tr/File/?path=ROOT%2FDocuments%2FDosya%2Fvergi+denetim+kurulu_200513.pdf).

PERSONEL ÇALIŞTIRILMASINA DAYALI HİZMET ALIMLARINDA KDV TEVKİFATI UYGULAMASI

Dr. Şaban ERTEKİN*

Özet

Türk Vergi Sistemi içerisinde tevkifat uygulamasının en temel amacı vergi alacağının emniyet altına alınmasıdır. Vergi kayıp ve kaçaklarının en aza indirilmesi, vergi tahsilat oranlarının yükseltilmesi, tahsilatın daha erken yapılması ve hepsinden önemlisi uygulamanın basitliği açısından son derece önemli bir müessesedir. Ülkemizde özellikle son yıllarda, bir takım kamusal hizmetlerin satın alma yolu ile gördürülmesindeki artış, tevkifat müessesesinin önemini bir kat daha artırmaktadır.

Sistem, vergi alacağının güvence altına alınması ile birlikte, personel çalıştırılmasına dayalı hizmet alım ihalelerine bağlı hak ediş ödemelerinde harcama yetkilisi ve gerçekleştirme görevlilerine önemli sorumluluk yüklemektedir. Bu çalışmada kamu hizmetlerinin ifası için yapılan personel çalıştırılmasına dayalı hizmet satın alma işlemlerinden doğan KDV tevkifatı ve uygulamalardan kaynaklanan sorunlar ile çözümler önerileri üzerinde durulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Kamu Hizmetleri, Tevkifat, Hizmet Alım İhaleleri,

VAT (VALUE-ADDED-TAX) WITHHOLDING ENFORCEMENT AT SERVICE PROCUREMENT BASED UPON EMPLOYEE RECRUITMENT

Abstract

The basic aim of withholding on Turkish Tax System is protection of tax receivable.

To minimize tax loss and evasion is a very important application to increase tax receipt ratio and in an earlier process and most important of them to simplicity the application. Especially recent years in Turkey, increases of some public services are get by purchase way and so the necessity of withholding applications increased.

This system gives important responsibilities to spending and actualization officials for claim payments about service purchase auctions based to working of personals. In this work value added tax and withholding applications that occurred by purchase operations for execution of public services are going to be studied.

Keywords: Public Services, Withholding, Service Purchase Auctions

* İzmir Eşrefpaşa Devlet Hastanesi Müdür Yardımcısı, sertekin@hotmail.com.

1.Giriş

Kamusal Hizmetlerin, kamu tüzel kişilerince veya kendi yönetim ve denetimi altında yetkilendirdiği kurumlarca sunulması ve kamu yararı amacıyla ifa edilmesi en belirgin özelliklerinden birisidir. Ülkemizde 1982 Anayasasının 128. maddesinde kamu hizmetlerinin gerektirdiği aslî ve sürekli görevlerin, memurlar ve diğer kamu görevlileri eliyle ifa edilmesine hükümlenmiştir; ekonomik, toplumsal ve siyasal gelişmelere bağlı olarak kamusal hizmetlerin memurlarla birlikte, hizmet satın alınması yolu ile işçiler eliyle gördürülmektedir. Özellikle 4734 sayılı Kamu İhale Kanununun yürürlüğe girmesiyle, asli ve sürekli görevler hariç, birçok kamu hizmetinin hizmet satın alınması yoluyla ifa edildiği görülmektedir.

İdareler, kamu kaynaklarını etkin, verimli, ekonomik ve hukuka uygun kullanma koşuluyla, birçok alanda piyasadan hizmet satın alarak kamusal hizmetleri yürütmektedir. Özellikle son yıllarda toplam kamusal alımların içerisinde, hizmet satın alınmasının payının arttığı görülmektedir. Kamusal hizmet alımlarının önemli bir bölümünü oluşturan personel çalıştırılmasına dayalı hizmet alımlarının çerçevesinin belirlenmesi, söz konusu hizmet teslimlerinde ortaya çıkan KDV tevkifat oranlarında ve buna bağlı olarak uygulamalarda sorunlar yaşanmaktadır.

Bu çalışmada genel olarak personel çalıştırılmasına dayalı hizmet alımlarının genel çerçevesi, KDV tevkifatı uygulamaları, bu süreçte ortaya çıkan sorunlar ve çözüm önerileri üzerinde durulacaktır.

2. Kamu İdarelerinin Hizmet Alım İhaleleri

Kamu idareleri birçok mal ve hizmet ihtiyaçlarını, 4734 sayılı Kanunda belirtilen usul ve esaslar çerçevesinde piyasadan temin edebilmektedir. İdareler ihtiyaçlarını temin ederken, Kamu İhale Kanununun Temel İlkeler başlıklı 5. Maddesinde öngörülen saydamlığı, rekabeti, eşit muameleyi, güvenilirliği, gizliliği, kamuoyu denetimini, ihtiyaçların uygun şartlarla ve zamanında karşılanmasını ve kaynakların verimli kullanılmasını sağlamakla sorumlu kılınmışlardır.

2.1.Hizmet Alımlarının Genel Çerçevesi

İdareler değişen konjonktür ile birlikte birçok mal ve hizmet ihtiyacını kendisi üretmek yerine, piyasadan satın alarak temin etme yoluna gitmektedir. Temizlik hizmetleri, yemek hizmetleri, özel güvenlik hizmetleri, sekreterlik hizmetleri, veri girişi hizmetleri gibi birçok hizmetle birlikte, son yıllarda özellikle tıbbi tanı ve teşhis ile tedaviye dönük sağlık hizmetlerinin piyasadan temin edildiği görülmektedir.

Kamu İhale Kanunu'nun tanımlar başlıklı 4. maddesinde hizmet "*Bakım ve onarım, taşıma, haberleşme, sigorta, araştırma ve geliştirme, muhasebe, piyasa araştırması ve anket, danışmanlık, mimarlık ve mühendislik, tanıtım, basım ve yayım, temizlik, yemek hazırlama ve dağıtım, toplantı, organizasyon, sergileme, koruma ve güvenlik, mesleki eğitim, fotoğraf, film, fıkri ve güzel sanat, bilgisayar sistemlerine yönelik hizmetler ile yazılım hizmetlerini, taşınır ve taşınmaz mal ve hakların kiralınmasını ve benzeri diğer hizmetleri ifade eder*" şeklinde tanımlanmıştır. İdareler bu madde hükmüne dayanarak, piyasadan hizmet satın alma yolu ile hizmetlerini sunmaktadır. Aşağıdaki tablo incelendiğinde kamu harcamaları içerisinde hizmet alımlarının payının gittikçe arttığı, hizmet ifalarının önemli bir kısmının hizmet satın alınması yoluyla yapıldığı görülmektedir.

2003 yılında idarelerin yüklenmiş olduğu görevlerin ifası için yaklaşık 5,6 milyar TL tutarında alım yapılırken, bu rakamın 2010 yılında yaklaşık 69,5 milyar TL ve 2012 yılı sonunda ise yaklaşık 84,8 Milyar TL olarak gerçekleşmesi; kamu alımlarının büyüklüğünü göstermesi açısından son derece önemlidir. Söz konusu alımların içerisinde hizmet alımlarının payının, 2003 yılında yaklaşık 1,2 milyar TL'den 2010 yılında yaklaşık 24,9 milyar TL çıkması ve oransal olarak % 39'lara ulaşması kamu harcamalarının büyüklüğünü ve bu büyüklüğün içerisindeki hizmet alımlarının payını göstermesi açısından dikkate değerdir. Ayrıca söz konusu alımların büyüklüğü KDV ve KDV tevkifatı açısından son derece önem arz etmektedir.

Yıllara Göre Kamu Hizmet Alımları (2003-2012)

Yıllar	Toplam Kamu Alımı (1000 TL)	Hizmet Alımları İhale (1000 TL)	Hizmet Alımları/ Toplam Alımlar (%)	Doğrudan Temin (1000 TL)	4734 Kapsamı dışı Alımlar (1000TL)	Toplam Hizmet Alımı (1000 TL)
2003	5,600,593.00	1,259,527.00	25.00	103,535.00	-	1,263,062.00
2004	16,075,356.00	3,532,828.00	25.00	367,960.00	-	3,900,788.00
2005	30,684,741.00	3,955,566.00	18.00	944,357.00	623,493.00	5,523,416.00
2006	39,023,459.00	8,773,001.00	30.00	900,265.00	1,369,639.00	11,042,295.00
2007	65,978,292.00	16,093,346.00	30.47	1,177,966.00	1,429,954.00	18,701,268.00
2008	83,915,297.00	20,952,356.00	30.73	1,065,510.00	2,251,082.00	24,268,948.00
2009	66,224,836.00	20,003,875.00	37.42	1,009,728.00	1,704,003.00	22,717,606.00
2010	69,510,284.00	21,212,520.00	39.07	988,726.00	2,106,045.00	24,907,285.00
2011	91,771,406.00	16,037,591.00	22.82	2,357,382.00	2,555,264.00	20,950,237.00
2012	83,844,466.00	17,000,347.00	28.82	5,242,273.00	1,926,166.00	24,168,786.00

Kaynak: <http://www1.ihale.gov.tr/duyurular2012/2011> yılsonu kamu alımlarından yararlanılarak tarafımdan düzenlenmiştir.

2.2. Personel Çalıştırılmasına Dayalı Hizmet Alımları

Personel çalıştırılmasına dayalı hizmet alımları, kanunda tam olarak tanımlanmamakla birlikte; 117 seri No.lu Katma Değer Vergisi Genel Tebliğinin İş Gücü Temin Hizmetleri başlıklı bölümünde iş gücü temininin kapsamı belirtilmiştir. Buna göre; gerçek veya tüzel kişiler faaliyetlerinin yürütülmesine ilişkin olarak ihtiyaç duydukları iş gücünü kendilerine hizmet akdi ile bağlı ücretli statüsünde hizmet erbabı çalıştırarak temin etmek yerine, alt işverenlerden veya bu alanda ya da başka alanlarda faaliyette bulunan diğer kişi, kurum, kuruluş veya organizasyonlardan temin etmektedirler. Bu tür hizmetler, esas itibarıyla, temin edilen elemanların, hizmeti alan işletmenin bilfiil sevk, idare ve kontrolü altında çalıştırılabilmesinin mümkün bulunduğu durumlarda tevkifat kapsamına girmektedir.

Kamu İhale Genel Tebliğinin 78. maddesinde "Personel çalıştırılmasına dayalı hizmet alımları; ağırlıklı olarak personel çalıştırılmasına dayanan, çalıştırılacak personel sayısının belirlendiği ve haftalık çalışma saatlerinin tamamının idare için kullanıldığı hizmetlerdir" şeklinde tanımlanmıştır.

Satın alınan bir hizmetin personel çalıştırılmasına dayalı hizmet sınıfında olup olmadığı Katma Değer Vergisi açısından son derece önemlidir. Özellikle KDV tevkifat oranlarının her hizmet için

farklı uygulanması nedeniyle, yukarıdaki tanım çerçevesi net olarak belirlenmelidir. Buna göre bir hizmetin personel çalıştırılmasına dayalı hizmet olup olmadığına, şu özelliklerden yola çıkılarak karar verilebilir. Hizmetin ağırlıklı olarak personel çalıştırılmasına dayalı olması yani en büyük maliyet bileşenin iş gücünden oluşması; söz konusu personelin çalışma süresi, niteliği ve hizmetin süresinin idare tarafından belirlenmesi, çalışma süresinin tamamının idarenin belirlediği yerde ifa edilmesi ve hak edişlerin idare tarafından ödenmesi başlıca özellikleri arasında sayılabilir.

3. Personel Çalıştırılmasına Dayalı Hizmet Alımlarında KDV Uygulaması

Ülkemizde artan kamu harcamalarının finansmanı için daha fazla ve düzenli gelire ihtiyaç duyulmaktadır. Kaynağında kesme nedeniyle sağlamış olduğu otokontrol ve vergi kaçakçılığını minimize etmesi açısından, özellikle dolaylı vergiler üzerinden tevkifat yolu ile alınan vergilerin önemi gün geçtikçe artmaktadır.

3065 sayılı Katma Değer Vergisi Kanununun Vergi Sorumlusu başlıklı 9. maddesindeki "Mükellefin Türkiye içinde ikametgâhının, işyerinin, kanuni merkezi ve iş merkezinin bulunmaması hallerinde ve gerekli görülen diğer hallerde Maliye Bakanlığı, vergi alacağının emniyet altına alınması amacıyla, vergiye tabi işlemlere taraf olanları verginin ödenmesinden sorumlu tutabilir" hük-

müyle, vergi alacağının güvence altına alınması konusunda Maliye Bakanlığı'na yetki verilmiştir. Maliye Bakanlığı da bu yetkiye dayanarak vergi alacağının güvence altına alınması amacıyla usul ve esasa ilişkin çeşitli tebliğler çıkarmıştır. 2004 yılında çıkarılan 91 No.lu tebliğ ile tevkifat oranları ve uygulanacak işlemleri, tevkifat uygulamak zorunda olan kuruluşları, mükelleflerin yapacakları işlemler ayrıntılı olarak açıklamıştır. Yine 18.11.2005 tarihinde çıkarılan 96 seri No.lu Tebliğin İşgücü Temin Hizmetlerinde Tevkifat Uygulaması başlıklı 5/1 maddesi ile 31.12.2005 tarihinde çıkarılan 97 seri No.lu Tebliğ konu hakkında Maliye Bakanlığı tarafından çıkarılan diğer tebliğlerdir. Konu hakkındaki en son düzenleme ise 14 Nisan 2012 tarihli 117 Seri No.lu Katma Değer Vergisi Genel Tebliğidir. 117 Seri No.lu KDV genel Tebliği ile önceki tebliğlerdeki ilgili bölümler yürürlükten kaldırılarak, KDV tevkifat uygulaması ve bu uygulamadan doğan iade taleplerinin yerine getirilmesine ilişkin usul ve esaslar, 01 Mayıs 2012 tarihinden geçerli olmak üzere tek tebliğde düzenlenerek, kapsamı genişletilmiştir. (Apak, 2012:1)

Tevkifat uygulamasının basit bir otokontrolle vergi alacağının güvence altına alınmasıyla birlikte, vergide sağladığı basitlik ve vergi tahsil masraflarını en aza indirmesi, ayrıca vergi kaçakçılığı ile mücadele gibi konularındaki yararları da göz ardı edilmemelidir.

3.1. Hizmet Alımlarında KDV Tevkifatının Amacı

KDV ya da diğer Tüketim Vergilerinde tevkifat uygulaması vergi alacağının güvence altına alınması bakımından son derece önemlidir. Vergi tahsil masraflarının en aza indirilmesi, uygulamasının basit olması, kısa vadede tahsil edilerek devlete gelir üzerinden alınan vergilerden daha erken vadede gelir sağlaması bakımından önemli avantajlar sağlamakla birlikte, en önemli avantajı vergi kayıp ve kaçaklarının en aza indirilmesi amacıdır.

Maliye Bakanlığı konu ile ilgili olarak önce 89 No.lu KDV Genel Tebliğini, daha sonra 91 No.lu KDV Genel Tebliğini ve en sonunda 117 seri No.lu Genel Tebliği yayınlamaya hizmet alımlarında oluşan KDV tahsilatını garanti altına almak

istemmiştir. Hizmet sektöründe faaliyet gösteren mükelleflerin normal şartlarda sürekli KDV ödemeleri gerekirken, bu mükellefler çeşitli yollarla KDV ödemekten kaçınmaktadırlar. Hizmet sektöründe faaliyet gösteren mükellefler için, normal şartlarda verilen KDV beyannameleri sonucunda genel olarak ödenecek bir vergi hesaplanmalıdır. Çünkü hizmet firmaları genelde stoksuz çalışıp daha çok emek, işgücü, bilgi, tecrübe gibi yüksek katma değerli öğeleri satarak gelir elde etmektedirler. Bu hizmetleri sonucunda tahsil ettikleri KDV yüksek olmakla beraber, kendilerinin indirebilecekleri KDV aynı oranda yüksek olmamaktadır. (Başar, 2007:3)

Özellikle Personel Çalıştırılmasına Dayalı Hizmet Alımlarının maliyetlerin büyük oranda KDV içermeyen işgücünden oluşmasına rağmen, uygulamada farklı yöntemlerle indirilecek KDV tutarının yükseltilerek (sahte belge kullanılması, gerçekte satın alınan mal veya hizmet bedelinden daha yüksek tutarda düzenlenen belgelerin kayıtlara alınması vb.) ödenmesi gereken vergilerin düşürüldüğü görülmektedir. Bu sebeple KDV sorumluluğuyla ilgili birçok tebliğ yayınlanmış ve bu tebliğlerde KDV'nin peşin olarak tahsil edilmesi amaçlanmıştır. Kendisinden KDV tevkifatı yapılan mükellefin iade hakkı varsa, ilgili vergi dairesine başvurması ve gerekli belgeleri sunması gerekmekte ve böylece bu işlemle sınırlı da olsa bir vergi incelemesinden geçmesi hedeflenmektedir.

3.2. Hizmet Alımlarında Vergiyi Doğuran Olay

KDV de Vergiyi Doğuran Olay 3065 sayılı Kanunu'nun 10. maddesinde, malın teslimi ve hizmet ifasına bağlanmıştır. Kısım kısım mal teslimleri veya hizmet ifalarında da teslim olunan mal ya da ifa olunan hizmetle beraber Katma Değer Vergisi ortaya çıkmakta ve bu işlem tevkifatı gerektirmektedir.

Personel çalıştırılması için yapılan hizmet alım ihalelerinde günün ticari koşulları veya hizmetin özelliğine göre kısım kısım hizmet satın alınmakta ve hizmetin ifası ve ödemeleri de kısım kısım gerçekleşmektedir. Özellikle kamu kurumlarında temizlik, güvenlik, bilgisayar veri giriş hizmetleri, danışmanlık hizmetleri, yemek hizmetleri gibi satın almalarda, genel bir sözleşme yapıl-

makla birlikte, hizmet ifaları genel olarak birer aylık periyotlar halinde gerçekleştirilmekte ve gerçekleştirilen bölüm tutarlarının kabulleri yapılmaktadır. Kısmen ifa edilen hizmetler için düzenlenen faturalar ve yapılan ödemeler de ilgili kısımları kapsamaktadır. Ancak kanunda da ifade edildiği üzere vergiyi doğuran olayın meydana gelmesi fatura veya faturaya ilişkin ödemelerle değil hizmetin ifası ile ortaya çıkmaktadır.

Vergi güvenliğini temin amacıyla Maliye Bakanlığı tarafından çıkarılan 117 seri no.lu tebliğde, tamamen veya kısmen tevkifat yapılacak işlemler ayrıntılı olarak belirtilmiştir. Özellikle kamu kuruluşları tarafından satın alınan personel çalıştırılmasına dayalı hizmetler kısmi tevkifat gerektiren hizmet grubundadır. Bu tür hizmetlerde ifa yeri ve zamanı genel olarak şartname ve sözleşmelerinde belirtilmiş olmakla beraber, çoğunlukla birer aylık dönemleri kapsamaktadır. Söz konusu hizmetlerde vergiyi doğuran olay, ilgili kısımların ifası ile ortaya çıkmakta ve tevkifatı gerektirmektedir.

3.3. Hizmet Satın Almalarında KDV Sorumluluğu

KDV Kanununun Vergi Sorumlusu başlıklı 9/1 maddesinde Vergi alacağını güvence altına almak amacıyla, vergiyi tabi işlemlere taraf olanların verginin ödenmesi konusunda sorumlu tutabilme yetkisini Maliye Bakanlığı'na vermiştir. Maliye Bakanlığı, kanunun verdiği bu yetkiye dayanarak vergi alacağını güvence altına almak amacıyla öncelikle KDV mükelleflerini tevkifat yapmak konusunda sorumlu tutmuştur.

Bakanlık, bir kısım işlemlerde doğan KDV'nin tamamının, bir kısım işlemlerde ise belirli bir kısmının KDV mükellefi yerine alıcılar tarafından doğrudan ilgili vergi dairesine ödenmesi uygulamasını getirmiştir. Bu doğrultuda KDV mükellefi tarafından ödenmesi gereken KDV'nin tamamının sorumlu sıfatıyla alıcı tarafından ilgili vergi dairesine yatırılması tam sorumluluk olarak tanımlanmakta, KDV mükellefi tarafından ödenmesi gereken KDV'nin bir kısmının alıcı tarafından tevkifat yapılarak, diğer kısmının ise mükellef tarafından ilgili vergi dairesine ödenmesi, kısmi sorumluluk olarak tanımlanmaktadır. (Ercan, 2010:231)

Buna göre KDV mükellefi olmasalar bile aşağıda sayılan kişi ya da kurumlar satın almış oldukları hizmetlerde KDV tevkifatı yapma konusunda sorumlu tutulmuştur. Bunlar 117 seri Nolu KDV Genel Tebliğinde aşağıdaki şekilde sıralanmıştır.

- 5018 sayılı Kanuna ekli cetvellerde yer alan idare, kurum ve kuruluşlar, il özel idareleri ve bunların teşkil ettikleri birlikler, belediyelerin teşkil ettikleri birlikler ile köylere hizmet götürme birlikleri,
- Yukarıda sayılanlar dışındaki, kanunla kurulan kamu kurum ve kuruluşları,
- Döner sermayeli kuruluşlar,
- Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları,
- Kanunla kurulan veya tüzel kişiliği haiz emekli ve yardım sandıkları,
- Bankalar,
- Kamu iktisadi teşebbüsleri (Kamu İktisadi Kuruluşları, İktisadi Devlet Teşekkülleri),
- Özelleştirme kapsamındaki kuruluşlar,
- Organize sanayi bölgeleri ile menkul kıymetler, vadeli işlemler borsaları dahil bütün borsalar,
- Yarıdan fazla hissesi doğrudan yukarıda sayılan idare, kurum ve kuruluşlara ait olan (tek başına ya da birlikte) kurum, kuruluş ve işletmeler,
- Payları İstanbul Menkul Kıymetler Borsasında işlem gören şirketler,

Yukarıda sorumlu sıfatı ile tevkifat yapmak zorunda olanlar tevkif ettikleri vergileri 2 No.lu KDV beyannamesi ile tevkif edilmeyen tutarları ise KDV mükellefleri tarafından 1 No.lu KDV beyannamesi ile bağlı olduğu vergi dairesine süresi içerisinde vergisini ödemek zorundadır. Kanuna dayanılarak Maliye Bakanlığınca sorumlu tayin edilen kişilerin sorumlu sıfatı ile vergi beyanında bulunmaması veya eksik ya da geç beyanda bulunmaları halinde re'sen tarhiyat gerekmektedir. Bu durumda vergi ziya-ı ve gecikme faizine sebep olacaktır.

Ancak yukarıda sayılan kurum ve kuruluşların birbirilerinden yapmış oldukları hizmet alımlarında KDV tevkifatı uygulanmayacaktır. Yine Okul aile birlikleri ile Aile Hekimleri de kapsam

dışında tutulmuştur. Özellikle kamu kaynaklarını etkin ve ekonomik kullanmak adına, Sağlık Bakanlığına bağlı hastanelerin birbirilerinden yapmış oldukları hizmet alımları KDV tevkifatı kapsamı dışındadır. Ayrıca her yıl Maliye Bakanlığı tarafından belirlenen fatura düzenleme sınırı altında kalan hizmet bedellerinde (bu bedel 2012 yılı için 770 TL olarak uygulanacaktır) KDV tevkifatı uygulanmamaktadır.

3.4.Hizmet Alımlarında KDV Tevkifat Oran ve Uygulamaları

KDV tevkifatı mal ve hizmet satışlarında hesaplanan Katma Değer Vergisinin, mal veya hizmeti satan satıcılar yerine, bu mal ya da hizmetlerin alıcıları tarafından kısmen ya da tamamen tevkif edilerek, süresi içerisinde beyan edilmesi ve ödenmesi uygulamasıdır. Tanımdan da anlaşılacağı üzere, Katma Değer Vergisinde tam ve kısmi tevkifat olmak üzere iki türlü tevkifat bulunmaktadır. Söz konusu mal teslimleri veya hizmet ifaları ile ortaya çıkan KDV tamamının satıcı yerine mal veya hizmeti alanlar tarafından tevkif edilerek vergi dairesine ödenmesine tam tevkifat denir. Ancak mal ve hizmet teslimlerinden doğan Katma Değer Vergisinin Maliye Bakanlığı tarafından belirlenen oranlarda bir kısmının hizmeti üreten ve satan ve bir kısmının da hizmeti alan tarafından beyan edilerek ödenmesine kısmi tevkifat denir ve personel çalıştırılmasına konu ihalelerde genel olarak kısmi tevkifat uygulanmaktadır.

KDV mükelleflerin mal veya hizmet satışları sonucu hesaplanan KDV ile mal ve hizmet alımlarında elde ettikleri KDV tutarı indirilerek ilgili döneme ait ödenecek KDV'ye ulaşılmaktadır. Yani yapılan ekonomik faaliyetleri sonucunda oluşan Hesaplanan KDV ile İndirilecek KDV arasındaki pozitif fark KDV olarak ödenmektedir. Hizmet sektöründe faaliyet gösteren mükellefler için normal şartlarda verilen KDV beyannameleri sonucunda genel olarak vergi ödemesi çıkmaktadır. Çünkü hizmet firmaları genelde stoksuz çalışıp daha çok emek, işgücü, bilgi, tecrübe gibi yüksek katma değerli öğeleri satarak gelir elde ederler. Bu hizmetleri sonucunda tahsil ettikleri KDV yüksek olmakla beraber kendilerinin indirebilecekleri KDV aynı oranda yüksek olmamaktadır. Maliyetlerinin çoğunluğunun işgücü gibi KDV içermeyen unsurlardan oluşması nedeni-

le bu tip mükelleflere normal şartlarda sürekli olarak ödenecek KDV iadesi çıkmalıdır Ancak uygulamaya bakıldığında bu tür mükelleflerden bazılarının farklı yollarla indirilecek KDV'lerini arttırdıkları ve böylece ödenecek KDV tutarlarını düşürebildikleri görülmektedir.²

Maliye Bakanlığı yukarıdaki nedenlerle vergi alacağını güvence altına almak üzere, farklı tarihlerde KDV tevkifatı konusunda çıkarmış olduğu tebliğleri 117 no.lu Genel Tebliğde birleştirmiş ve 117 seri No.lu Katma Değer Vergisi Genel Tebliğinde hizmet alımlarına ilişkin tevkifat oranları uygulamaları ayrıntılı olarak düzenlenmiştir. Buna göre personel çalıştırılması amacıyla satın alınan hizmetlerde kısmi tevkifat uygulanacak olup, tevkifat oranı % 90 olarak belirlenmiştir. Yani personel çalıştırılmasına dayalı hizmet alımı ile ortaya çıkan KDV'nin % 90 hizmeti satın alanlar, % 10 ise hizmeti satanlar tarafından beyan edilerek ödenecektir.

Ayrıca Kısmi tevkifat uygulanacak Etüt, Plan-Proje, Danışmanlık ve Denetim Hizmetlerinde % 90, Makine, Teçhizat, Demirbaş Bakım ve Onarım Hizmetlerinde % 50, Yemek Servis ve Organizasyon Hizmetlerinde % 50, Yapı Denetim Hizmetlerinde % 90, Temizlik, Çevre ve Bahçe Bakım Hizmetlerinde % 90, Servis Taşımacılığı Hizmetlerinde % 50... olarak tespit edilmiştir. Genel Tebliğle belirlenen tevkifat oranları ile söz konusu hizmetlerin yaklaşık maliyetleri içerisindeki iş gücü payının birbirine eşit olması dikkat çekicidir. Yani personel çalıştırılmasına dayalı hizmet satın alımlarında, yaklaşık maliyetin ortalama % 90 iş gücünden, % 10 ise makine teçhizat, genel yönetim giderleri ve diğer giderlerden oluşmaktadır. Yine bir malzemeli yemek hizmetinin ortalama % 50'si işçilik maliyetlerinden oluşmaktadır.

3.5. Uygulamada Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri

Hizmet alımlarındaki çeşitliliğin giderek artması, hangi hizmetlerin personel çalıştırılmasına dayalı hizmet olup olmadığı tespit edilmesi sorununun da beraberinde getirmektedir. Bu olay hizmet yüklenicisi olan vergi mükellefi ile tevkifat yapmakla sorumlu tutulanlar arasında, özellikle uygulanacak tevkifat oranları konusunda anlaşmazlıklara yol açmaktadır.

2 Başar, a.g.m., s.

Ayrıca tevkifat işlemleri sonrasında tevkif edilmeyen ve mükellefe ödenen KDV tutarı için mükellefler, bu işlemlerle ilgili yüklenmiş olduğu vergiyi indiremiyorlarsa nakden veya mahsuben iadesini talep etmektedirler. Ancak mükelleflerin iade alabilmesi için iade başvurusu, başvuruyu müteakip vergi inceleme raporunun düzenlenmesi, inceleme sonlanmadan teminat mektubu verilmesi gibi bir dizi bürokratik işlem bulunmaktadır. Bu süreç mükellefi olumsuz yönde etkilemektedir.

Gerek Kamu İhale Kanunu kapsamında satın alınan hizmete ait hak ediş ödemeleri yapılabilmesi için yapılan muayene ve kabul işlemleri ve gerekse vergi kanunları kapsamında yapılması zorunlu işlemler, işçi ücretlerinin ödenmesinde gecikmelere yol açmaktadır. Söz konusu sorunların giderilmesi için, personel çalıştırılmasına dayalı hizmet alım ihalelerindeki hak ediş ödemelerinin; işçiliğe karşılık gelen kısmının yüklenici yerine idareler tarafından doğrudan işçiye ödenmesi sorunu ortadan kaldıracaktır.

Devlet Harcama Belgeleri Yönetmeliğinde hak ediş ödemeleri yapılabilmesi için gerekli olan belgeler ayrıntılı olarak düzenlenmiştir. Yönetmeliğe göre hak ediş ödemesi yapılabilmesi için, çalıştırılan işçi sayısını, puantajlarını, vergi ve sigorta prim ödemelerine ait dekontları ve işçilere ödenecek maaş bordroları ibraz edilmek zorundadır. Kamu idarelerinin söz konusu satın almalarda üst işveren olması da göz önünde bulundurulduğunda, çalıştırılan işçilere ait maaş bordrosunun doğrudan idarelerce hazırlanarak, işçilere yapılacak maaş, yol, yemek ve giyim ücreti gibi ödemelerin yüklenici yerine doğrudan işçilere yapılması, işçinin uygulamadaki birçok mağduriyetini ortadan kaldıracak ve önemli bir sosyal fayda sağlayacaktır. Söz konusu ödeme şekli ihale ilan ve şartnamelerinde belirtilmek koşuluyla, işçi ücreti dışında kalan tutarın ise yükleniciye ödenerek hem bürokratik işlemler azaltılmış hem de vergi kaybı en aza indirilmiş olacaktır. Bu uygulamanın idarelere fazladan iş yükü getireceği gibi olumsuz yönü bulunmaktadır. Ancak yüklenicinin sunmuş olduğu belgelerin kontrol etmekle zaten görevli olan idare, bu işlemi kendisi yaparak sorumluluğunu azaltacaktır.

4.Sonuç

Maliye Bakanlığı, KDV Kanununun 9. maddesinin kendisine verdiği yetkiye dayanarak, vergi alacağının temini alınması amacıyla, kamu kurumlarının yapmış oldukları kimi hizmet alımlarına ait hak ediş ödemelerinde tevkifat yapılmasını öngörmüştür. Tevkifata tabi kamu kurumlarının yapmış oldukları hizmet satın alımlarında biriside personel çalıştırılmasına dayalı hizmet alımlarıdır. Vergi güvenliğinin temini amacıyla yürürlüğe konulan tevkifat son derece doğru ve uygulaması basit bir sistem olmakla birlikte; uygulamada satın alınan hizmetlerin hangi hizmetlerin personel çalıştırılmasına dayalı hizmet olduğu ve hangi oranda tevkifat yapılacağı konusunda tereddütler bulunmaktaydı. Özellikle satın alınan hizmetlerin niteliği ve uygulanacak olan tevkifat oranları konusunda uygulamada sorunlar yaşanmaktaydı. Bu sebeple 91, 96 ve 97 sıra numaralı tebliğlerin konu ile ilgili hükümleri yürürlükten kaldırılarak, yerine 117 seri numaralı KDV Genel Tebliği yürürlüğe girmiştir. Bu tebliğ ile personel çalıştırılmasına dayalı hizmet alımlarında uygulanacak KDV tevkifat oranı % 90 olarak belirlenmiştir. Bu oranın belirlenmesinde ise satın alınan hizmet maliyeti içerisindeki işgücünün payı dikkate alınmıştır. Ancak uygulamada karşılaşılan sorunların çözümü ve vergi kaybının en aza için indirilmesi için, hizmete ait fatura bedeli içerisinde yer alan işçi ücretlerine karşılık gelen tutarın idarelerce bordroları hazırlanarak doğrudan işçiye ödenmesi ve geri kalan tutarın yükleniciye ödenmesi yararlı olacaktır.

Kaynaklar

- <http://www1.ihale.gov.tr/duyurular>. (E:24.05.2013)
- Apak, T. (2012) "Kdv Tevkifat Uygulaması Yeniden Düzenlendi Oranlar Değişti" http://www.alomaliye.com/2012/talha_apak_kdv_tevkifat.htm (25.02.2013)
- Başar, S. (2007) "KDV Tevkifatına Taraf Olanların Yapacakları Muhasebe Kayıtları ve Beyan Şekilleri", E-Yaklaşım, Kasım 2007, <http://www.yaklasim.com/> (15.12.2012)
- Ercan, İ. (2010) "İşgücü Hizmeti Temininde KDV Tevkifatı Uygulaması" Mali Çözüm Dergisi, Kasım-Aralık 2010
- Topluca Türk Vergi Kanunları, (2010) Yaklaşım Yayınları
- 4734 sayılı Kamu İhale Kanunu, <http://www.ihale.gov.tr/Mevzuat.aspx> (02.03.2013)
- 117 Seri No.lu KDV Genel Tebliği

TÜRKİYE'DE VERGİ GELİRLERİ VE BÜYÜME ARASINDAKİ İLİŞKİNİN AMPİRİK ANALİZİ (1988-2010)

Sevinç Yaraşır Tülümce¹

Özet

Vergilerin amacı kamu harcamalarını finanse etmek ve maliye politikası amaçlarına ulaşmaktır. Maliye politikası amaçları arasında ekonomik istikrara ulaşma, gelir dağılımında adaleti sağlama ve büyümeyi gerçekleştirme yer almaktadır. Bu sebeple, vergilerin ekonomi üzerinde yarattığı etkiler politika yapımcıları ve ekonomistler için önemlidir. Vergilerin özellikle ekonomik büyüme açısından analizinde, vergilerin kompozisyonunu göz önüne almak gerekmektedir. Bu çalışmada, Türkiye için 1988-2010 periyodunda dolaylı ve dolaysız vergi gelirleri ile GSYİH arasındaki ilişkinin ampirik analizi Johansen Eş-bütünleşme ve Granger Nedensellik testleri ile gerçekleştirilmektedir. Granger nedensellik testleri uzun dönemde değişkenler arasında bir nedensellik ilişkisinin olmadığını gösterirken, Johansen test bulguları dolaylı vergilerle büyüme arasında pozitif ve anlamlı bir ilişkinin varlığını ortaya koymaktadır.

Jel Kodu: H00, H2, H3

Anahtar Kelimeler: Dolaylı Vergiler, Dolaysız Vergiler, Büyüme, Türkiye

EMPIRICAL ANALYSIS OF THE RELATIONSHIP BETWEEN GROWTH AND TAX REVENUES IN TURKEY (1988-2010)

Abstract

The purpose of taxes is to finance public expenditures and achieve the fiscal policy objectives. Aims of fiscal policy are to achieve justice in the distribution of income, economic growth and economic stability. For this reason, the effects of taxes on the economy is important for policy makers and economists. In analysis of taxes on economic growth, it should take into account the composition of taxes. In this study, the relationship between growth and indirect/direct tax revenues is analyzed by using Johansen Cointegration and Granger Causality tests for the 1988-2010 period in Turkey. While Granger causality tests indicate that there is no causality between variables, Johansen test results reveals the existence of a positive and significant relationship between indirect tax and growth in the long term.

Jel Classification: H00, H2, H3

Key Words: Indirect Taxes, Direct Taxes, Growth, Turkey

¹ Yrd. Doç. Dr., Pamukkale Üniversitesi, Maliye Bölümü, syarasir@pau.edu.tr.

Giriş

Devlet kamu harcamalarını finanse etmek için vergilere, borçlanmaya ve para basmaya ihtiyaç duymaktadır. Devletin gelir kaynakları içindeki en önemli kalemi vergi gelirleri oluşturmaktadır. Devlet vergilerle sadece kamu harcamalarını finanse etme amacı gütmemekte, bir maliye politikası aracı olarak maliye politikası amaçlarını gerçekleştirmeye de yönelmektedir. Maliye politikası amaçları arasında ekonomik istikrarı sağlama, kaynak dağılımında etkinliği gerçekleştirme, gelir dağılımında adalet ile ekonomik büyüme ve kalkınmayı destekleme yer almaktadır. Dolayısıyla, vergiler ile devletin ekonomiyeye müdahalesi sonucunda farklı ekonomik etkiler ortaya çıkmaktadır. Keynesyen yaklaşımda, devletin maliye politikası aracı olarak vergileri kullanması toplam talebi genişletici veya azaltıcı yönde olabilmektedir. Özellikle büyüme ve kalkınma amacının gerçekleştirilmesinde devletin düzenleyici vergiler ve vergi politikaları ile müdahalesi gerekmektedir. Ancak günümüzde ekonomik büyümenin sağlanması yanında sürdürülebilirliği de önem arz etmektedir. Gelişmişte olan ülkeler belirli bir büyüme hızına ulaşmak ve kalkınmayı sağlamak için, gelişmiş ülkeler ise ulaşılan büyüme hızını devam ettirmek için çaba harcamaktadırlar. Ekonomik büyümenin gerçekleştirilmesinde uygulanan vergi politikalarının ve vergi kompozisyonunun destekleyici bir faktör olduğu kabul edilmektedir. Ekonomik büyüme milli gelirdeki net artış olarak ifade edilirse, vergilerin kişilerin tasarruf-yatırım kararları, tüketici davranışları ve emek piyasası üzerindeki etkileri dikkate alınarak, beşeri ve fiziksel sermaye yanında teknolojik ilerlemeyi de etkilemesi vergilerin büyüme üzerindeki etkisini ortaya koyar niteliktedir.

Her bir vergi türünün ekonomik büyüme üzerindeki etkisi farklıdır. Ancak vergilerin türleri kadar yapısının ve kompozisyonun da büyüme üzerindeki etkisi araştırılması gereken bir konudur. Bu kapsamda vergi kompozisyonunu oluşturan ilk ayırım dolaylı ve dolaysız vergilerdir. Devletin mal ve hizmetler üzerinden aldığı ve kolay yansıtılabilen vergiler dolaylı vergileri,

faktör gelirleri (faiz, ücret, rant ve kar) ve servet üzerinden aldığı vergiler ise dolaysız vergileri ifade etmektedir. Dolaylı vergiler, genellikle mal ve hizmetlerin görece fiyatlarında değişikliğe neden olan vergiler oldukları için fiyatlar genel düzeyiyle alakalı olarak kaynak dağılımında sapmalara yol açabilmektedir. Ancak bu vergilerin ilk etkisi tüketici davranışları üzerinde görülmektedir (Turan, 2008: 18-20). Gelir üzerine konulan vergiler, kişilerin elde ettiği kazançların azalması anlamına gelmektedir. Emek ve sermaye üzerindeki vergilerin ekonomik ajanların kararlarını negatif etkilememesi için daha düşük tutulması gerekebilir. Çünkü bu vergilerin artması büyüme faktörleri arasında yer alan emek, sermaye ve teknolojinin kullanımını negatif etkileyebilir. Ekonomi teorisine göre, bir ekonomideki büyüme emek, sermaye ve teknoloji gibi üç üretim faktörü ile ilişkilidir. Bu faktörler birbirleriyle de ilişkilidirler. Emeğin vergilendirilmesi, ekonomik ajanların karar almasını etkileyebilir. Bu durum, emek piyasasına dahil olma kararını saptırabilir ve girişimciliği azaltabilir. Sermayenin vergilendirilmesi yatırım ve tasarruf kararları üzerinde ilk etkisini göstermektedir. Tasarrufların tahsisini bozarak, tasarruf oranlarını değiştirebilir. Kurumlar vergisi gibi vergilerin artışı şirketlerin kararlarını etkileyerek, yatırımlar üzerinde olumsuz etkiler yaratabilir, hatta sermayenin yurtiçinden dışarı akmasıyla sonuçlanabilir. Dolayısıyla emek ve sermaye üzerindeki vergilerin büyümeye olan etkisi bu faktörler üzerindeki vergi yüklerinin azaltılması ile artırılabilir (Zipfel, 2012). Genellikle yüksek oranlı vergilerin büyümeyi ne yönde ve nasıl etkilediği tartışılan çalışma alanlarından birisini oluşturmaktadır.

Bu çalışmada dolaylı ve dolaysız vergi gelirlerinin ekonomik büyüme üzerindeki etkisi 1988-2010 zaman aralığında ampirik olarak test edilmektedir. Çalışmada öncelikle Türkiye'deki vergi kompozisyonu hakkında bilgi verilerek, sonrasında ekonomik büyüme ve vergi gelirleri arasındaki ilişkiye yönelik literatür taramasına değinilmektedir. Son aşamada ise Türkiye için dolaylı ve dolaysız vergilerle ekonomik büyüme arasındaki ilişkinin analiziyle, bulgu ve yorumlar yer almaktadır.

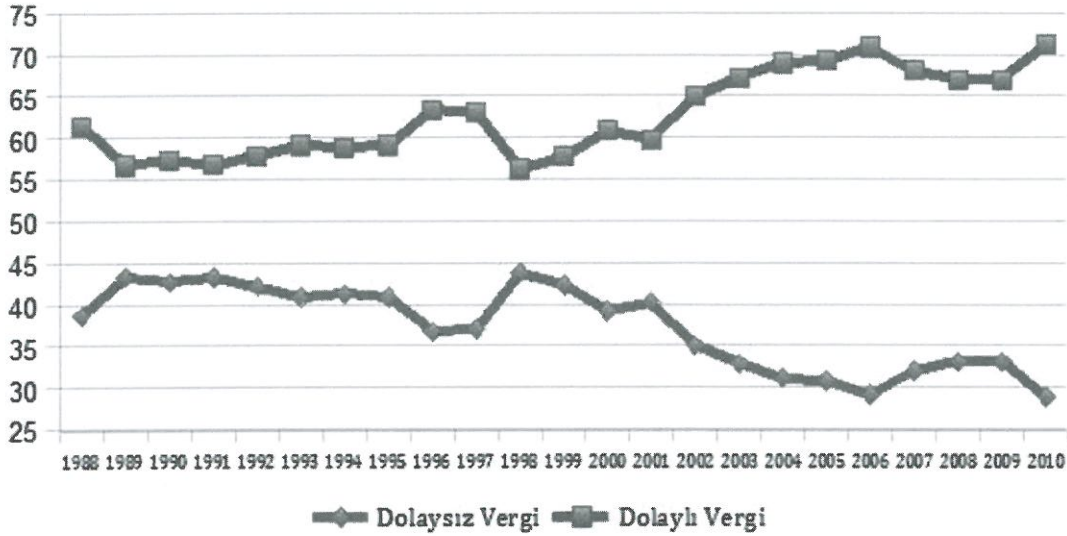
1. Türkiye’de Vergi Kompozisyonuna Bakış

Ülkelerdeki vergi sistemlerinin kompozisyonuna bakıldığında, gelişmekte olan ülkelerde dolaylı vergilerin payının ağırlıklı olduğu gözlemlenirken, gelişmiş ülkelerde sanayileşme, kişi başına gelir düzeyinin artması, kurumsallaşma ve vergi kapasitesinin genişlemesine bağlı olarak dolaysız vergilerin payının arttığı kabul edilmektedir (Mutlu, Çelen, 2012).

Ülkemizdeki dolaysız vergiler içerisinde gelir ve kurumlar vergileri ile veraset ve intikal vergisi,

motorlu taşıtlar vergisi ve emlak vergisi yer almaktadır. Dolaylı vergiler arasında ise katma değer vergisi, özel tüketim vergisi, banka ve sigorta muameleleri vergisi, şans oyunları vergisi, özel iletişim vergisi, gümrük vergisi ve ithalden alınan katma değer vergisi, damga vergisi ve harçlar yer almaktadır. Türkiye’de de gelişmekte olan ülkelere benzer şekilde, dolaylı vergilerin toplam vergi gelirleri içindeki payının yüksek olduğu bir gerçektir. Grafik 1’den izlenebildiği gibi, 1988 yılında dolaysız vergilerin toplam vergi gelirleri içindeki payı %38 iken, dolaylı vergilerin payı %61 seviyesindedir.

Grafik 1: Dolaylı ve Dolaysız Vergilerin Toplam Vergi Gelirleri İçindeki Payı

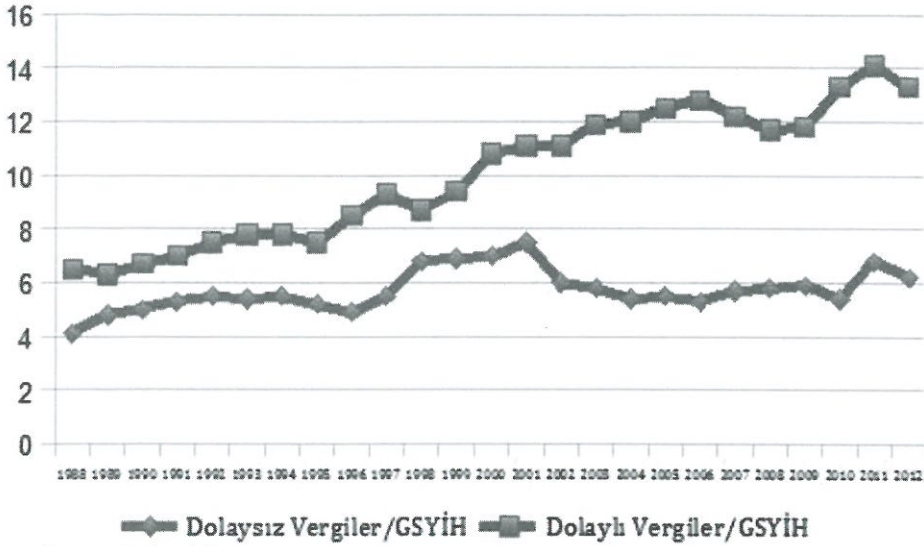

Kaynak: Kalkınma Bakanlığı.

1996 yılında dolaysız vergilerin payı düşerken, dolaylı vergilerin payı artmaktadır. 2001 yılından sonra dolaysız vergilerin toplam vergi gelirleri içindeki payı düşerken, dolaylı vergilerin payı gittikçe artma eğilimi göstermektedir. 2010 yılında ise dolaysız vergilerin toplam vergi gelirleri içindeki payı %29 iken, dolaylı vergilerin payı %71 oranına isabet etmektedir.

Öte yandan dolaylı ve dolaysız vergilerin GSYİH içindeki payına bakılırsa da dolaylı vergilerin yükünün arttığı Grafik 2’den gözlemlenebilmektedir. 1985 sonrasında uygulamaya giren KDV ile birlikte dolaylı vergilerin GSYİH içindeki

payı artmıştır. 1991 kriz dönemindeki kamusal finansman ihtiyacı vergi yüklerinin artmasına neden olmuştur. Tabii ki bu vergi artışlarının amacı sadece gelir sağlamaya yönelik olarak dolaylı vergilere kaymıştır. 2001 krizi ve 2002 ÖTV uygulaması dolaylı ve dolaysız vergi yükleri arasındaki farkı daha da artırmıştır. 2003 yılı dolaylı vergilerin GSYİH içindeki payı dolaysız vergilerin iki katına ulaşmıştır (%12-%6). 2010 yılında ise dolaysız vergilerin GSYİH içindeki payı %5,4 iken, dolaylı vergilerin payı %13,3 seviyesine ulaşmıştır. Görüldüğü gibi gelişmiş ülkelerin aksine ülkemizde dolaylı vergilerin ağırlıklı olduğu bir vergi politikası izlenmektedir.

Grafik 2: GSYİH İçinde Dolaylı ve Dolaysız Vergilerin Payı

Kaynak: Kalkınma Bakanlığı.

2. Teorik ve Ampirik Literatüre Bakış

Ekonomik büyüme milli gelirdeki net artış olarak ifade edilmektedir. Geleneksel büyüme teorilerinin sermaye birikimi ve işgücü ile ekonomik büyümeyi açıklamakta yetersiz kaldığı bilinmektedir. Bu nedenle Yeni içsel büyüme teorileri, teknolojiyi içselleştirerek, kamu politikaları değişkenlerini de büyümeyi etkileyen faktörler olarak ele almaktadır. Böylece devletin maliye politikaları da uzun dönemde büyümeyi etkileyen faktörler olarak araştırmalara konu olmuştur. Uygulanan vergi politikalarının sermaye birikimini etkileyerek, büyümeye neden olması bu çerçevede önemli bir tartışma alanıdır (Umutlu vd., 2011: 80). Özellikle vergi indirimleri ve teşviklerin tasarruf yatırım kararları ile emek arzı üzerinde etkileri göz önüne alındığında, devlet vergi sistemlerinin önemi belirlemektedir (Sivrekli Demircan, 2003: 100-111). Dolaylı vergiler lüks tüketimin kısılarak tasarrufların artırılması yoluyla, gelir üzerinden alınan dolaysız vergiler ise indirim ve teşviklerle çalışmayı, üretimi teşvik ederek büyümeye katkıda bulunmaktadır. Dolaysız vergiler, vergilendirilen faaliyetin getirisinin azalmasına veya maliyetlerinin artmasına neden olmaktadır. Bu sebeple firmalar ve bireyler vergi yüklerini minimize edecekleri faaliyetlerde bulunmayı tercih etmektedirler (Poulson ve Kaplan, 2008: 54).

Literatürdeki çalışmalar, toplam vergilerin ve farklı vergi türlerinin büyüme üzerindeki etkisini analiz etmektedir. Büyüme çalışmalarının bazıları ortalama ve marjinal vergi oranları (Engen ve Skinner, 1996; Paulson ve Kaplan 2008; Miller ve Russek, 1997; Gemmel ve Kneller, 2001; Karagianni, Pempetzoglou ve Saraidaris, 2009; Ferde ve Dahlby, 2012) baz alınırken, bazılarında yasal vergi oranları ile büyüme ilişkisi üzerine (Katz, Mahler ve Franz, 1983) odaklanılmaktadır. Öte yandan vergi gelirleri ve büyüme arasındaki ilişkiyi farklı ülke örnekleri ile ele alan çalışmalara da rastlamak mümkündür. Bu çalışmaların bazılarında toplam vergi gelirleri bazılarında dolaylı ve dolaysız vergi gelirleri, bir kısmında ise sadece spesifik bir vergi türünü ele alan ampirik çalışmalar bulunmaktadır. Dolaylı vergiler ile büyüme arasında negatif ilişkinin varlığını ortaya koyan çalışmalar arasında Nijerya için Iloboya ve Mgbame, 2012; Güney Afrika için Koch-Schoeman, Van-Tonder, 2005; İngiltere ve ABD için Poterba, Rotemberg ve Summers, 1986; Uganda için Musanga, 2007 yer alırken, dolaylı vergilerle büyüme arasında pozitif ilişkiyi ortaya koyan çalışmalara örnek olarak Türkiye için Erdoğan vd., 2013; Arısoy ve Kaplan, 2010; 22 OECD ülkesi için Kneller vd., 1999; Jamaika için Scarlet, 2011; Nijerya için katma değer vergisinin büyüme üzerinde anlamlı etkisini sunan Adereti vd., 2011 gösterilebilir. Literatürde yapılan ampirik bazı ampirik çalışmaların özet ve bulguları Tablo 1'de yer almaktadır.

Tablo 1: Literatürde Yer Alan Bazı Ampirik Çalışmaların Özet ve Bulguları

Yazar(lar)/Çalışmanın Yılı/Ülke (ler)/Yöntem/Çalışmanın kapsadığı yıllar	Bulgular
1. Farklı Ülkeler İçin Yapılan Çalışmalar	
Kneller, Bleaney ve Gemmell (1999), 22 OECD Ülkesi, Panel, 1970-1995	Dolaylı vergilerle büyüme arasında önemli ve pozitif ilişki bulunmuştur. Çalışmada dolaylı vergilerin doğrudan vergilerle karşılaştırıldığında ekonomi için daha az zararlı etkilere sahip olacağı, getiriler üzerinde negatif etkiler yaratmayacağı ifade edilmektedir.
Mutasçu ve Danuletiu (2011), Romanya, VAR, 1999-2010 (aylık)	Çalışmada değişkenler arasında çift yönlü ilişkinin varlığı ve büyüme oranı arttıkça vergi seviyesinde düşüşlerin gözlemlendiği vurgulanmaktadır.
Adereti, Sanni, Adesina (2011), Nijerya, Regresyon ve Nedensellik, 1994-2008	Katma değer vergisi gelirleri ve büyüme arasında resresyon ile pozitif ve anlamlı ilişki ortaya konulmaktadır. Ancak büyüme ve katma değer vergisi gelirleri arasında bir nedensellik bulgusuna ulaşılamamıştır.
Scarlet (2011), Jamaika, Granger, 1990-2010 (çeyrek)	Dolaylı vergi gelirlerindeki artışın uzun dönemde büyümeyi desteklediği, gelir vergisindeki artışların büyüme üzerinde zararlı etkiler yaratacağı ifade edilmektedir.
Ilaboya and Mgbame (2012), Nijerya, Nedensellik ve ARDL, 1980-2011	Dolaylı vergiler ve büyüme arasında negatif ilişki sunulmaktadır.
Ferede and Dahlby (2012), Kanada İlleri, Panel veri, 1977-2006	Yüksek kurumlar vergisi oranlarının daha yavaş büyüme ve özel yatırım ile sonuçlandığı ortaya konulmaktadır. Kurumlar vergisindeki yüzde bir oranındaki bir indirim yıllık büyüme oranını yüzde 0,1-0,2 arasında artırdığı bulgulardandır.
Acosta-Ormaechea and Yoo (2012); 69 Ülke, GMM Panel, 1970-2009	Gelir vergisinin kurumlar vergisinden daha güçlü büyüme üzerinde negatif etkiler yarattığı ifade edilerek, satış vergilerindeki bir indirimin daha hızlı bir büyüme yarattığı ortaya konulmaktadır.
2. Türkiye İçin Yapılan Çalışmalar	
Açıkgöz (2006), Nedensellik ve VAR, 1968-2006.	Vergi yapısı ile büyüme arasında tek yönlü nedenselliğe ulaşılmıştır. Nedenselliğin yönünün ise büyümeden dolaysız vergi gelirlerinin toplam vergi gelirleri içindeki payı ile dolaylı vergi gelirlerinin toplam vergi gelirleri içindeki payına doğru olduğu belirtilmektedir.
Durkaya ve Ceylan (2006), Granger ve Hata Düzeltme, 1980-2004	Dolaysız vergilerle büyüme arasında çift yönlü ilişkinin varlığı, dolaylı vergilerle ekonomik büyüme arasında ise bir nedensellik ilişkisinin olmadığı bulgulardandır.
Erdoğan, Topçu ve Bahar (2013), Eş-bütünleşme ve Hata Düzeltme, 1998-2011	Dolaylı vergilerle büyüme arasında uzun dönemli ilişkiyi ortaya koyarak, kısa ve uzun dönemde dolaylı vergi gelirlerinden büyümeye doğru tek yönlü nedensellik bulgularına ulaşılmıştır. Dolaysız vergi gelirleri ile büyüme arasındaki çift yönlü nedenselliğin varlığı çalışmanın diğer bulgularındandır.
Temiz (2008), Johansen ve Nedensellik, 1960-2006	Toplam vergi gelirleri ile reel GSMH arasında uzun dönem ilişki bulunmuştur. Uzun dönemde ise dolaysız vergilerle pozitif, dolaylı vergilerle negatif ilişkinin varlığı ampirik analizle ortaya konulmaktadır. Nedensellik testleri büyüme ile dolaylı vergiler arasında neden sonuç ilişkisinin olmadığını, dolaysız vergi gelirleri ile ise çift yönlü ilişkiyi sunmaktadır.
Mucuk ve Alptekin, (2008), VAR, Eş-bütünleşme ve nedensellik, 1975-2006	Uzun dönemde değişkenlerin birlikte hareket ettikleri, dolaysız vergilerden büyümeye doğru bir nedenselliği ortaya koymaktadırlar.
Kuştepelı ve Bilman, (2009), Granger ve Johansen, 1975-2004	Toplam vergiler/GSYİH oranları arttıkça uzun dönemde büyüme azalırken, ekonomi büyüdükçe gelir vergisi/GSYİH oranının düştüğü sonucuna ulaşılmıştır.
Arısoy ve Ünlükaplan, (2010) çalışması, OLS, 1986-2006	Büyümenin dolaylı vergi gelirleri ile ilişkili olduğunu ortaya koymaktadırlar.

3. Türkiye’de Vergi Gelirleri ve Büyüme Arasındaki İlişkinin Ampirik Analizi

Türkiye’de vergi gelirleri ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkinin analizinde, vergi kompozisyonuna odaklanılarak dolaylı ve dolaysız vergilerle büyüme arasındaki ilişki 1988-2010 yılları için test edilmektedir.

3.1. Değişkenler ve Yöntem

Çalışmada kullanılan verilerden dolayı ve dolaysız vergi gelirleri, Kalkınma Bakanlığı’nın Ekonominin Genel Dengesi tablolarından elde edilmiştir. GSYİH rakamları da yine Kalkınma Bakanlığı verilerine dayanarak hazırlanmıştır. Verilerin tümü GSYİH deflatörü (1998=100) aracılığı ile reel hale getirilmiştir. Bu kapsamda verilerimiz büyüme kriterine yönelik GSYİH, dolaylı vergi gelirleri ve dolaysız vergi gelirleri rakamlarından oluşmaktadır.

1988-2010 yılları arasındaki reel GSYİH ve vergi gelirleri arasındaki ilişki Johansen Eş-bütünleşme ve Granger nedensellik testleri ile analiz edilmektedir. Eş-bütünleşme analizi (Johansen, 1988), seriler arasında uzun dönemli bir ilişkinin var olup olmadığının tespiti için geliştirilmiş bir yöntemdir. Johansen Eş-bütünleşme yönteminde serilerin aynı seviyeden durağan olması, değişkenler arasında eş-bütünleşmenin ve uzun dönemli ilişkinin var olup olmadığının araştırılması için temel koşuldur. Bu sebeple her değişkenin zaman serisi özelliklerini incelemek için öncelikle serilerin durağan olup olmadıkları araştırılmaktadır. Yapılan birim kök testleri sonucunda, serilerin aynı dereceden durağan oldukları tespit edilmiştir. Sonrasında uygun gecikme uzunluğu belirlenerek, VAR analizine dayalı Johansen eş-bütünleşme analizine geçilmektedir. Johansen eş-bütünleşme uzun dönem denge modelinden sonra ise seriler arasındaki ilişkinin yönünün belirlenmesi için Granger Nedensellik testine yer verilmektedir. Çünkü Granger (1988)’e göre değişkenler arasında eş-bütünleşme ilişkisinin olması aynı zamanda bir nedensellik ilişkisinin varlığına da işaret etmektedir. Bu çerçevede birim kök testlerinin yapılması, gecikme uzunluğunun belirlenerek VAR

modeli varsayımlarının test edilmesi, Johansen Eş-bütünleşme testleri ile hata düzeltme modeline dayalı geliştirilmiş Granger nedensellik testinin yapılması ampirik analizin aşamalarını oluşturmaktadır.

3.2. Ampirik Analiz ve Bulgular

Modelde yer alan değişkenlere ait birim kök testi sonuçları Tablo 2’de yer almaktadır.

Tablo 2: Birim Kök Testi Sonuçları

DEĞİŞKENLER	ADF		Philips-Peron	
	sabit	Sabit + trendli	Sabit	Sabit + trendli
GSYİH (Seviyesinde)	0.287295 (0,9719)	-2,055470 (0,5406)	2,287295 (0,9799)	-2,068658 (0,5338)
Birinci farkında	-4,716382 (0,0013)	-4,658770 (0,0068)	-4,716382 (0,013)	-4,658770 (0,0068)
Dolaylı Vergiler (seviyesinde)	0.628743 (0,9872)	-2,511596 (0,3198)	2,751364 (1,000)	-2,269161 (0,4319)
Birinci farkında	-4.162192 (0,0047)	-3,709431 (0,0501)	-3,037701 (0,0476)	-3,273897 (0,0979)
Dolaysız Vergiler (seviyesinde)	-1,320898 (0,6010)	-2,217764 (0,4575)	-1,320898 (0,6010)	-2,370418 (0,3830)
Birinci farkında	-4.044098 (0,0057)	-3,987863 (0,0260)	-4,043720 (0,0057)	-3,988779 (0,0259)

Değişkenlerin tümü birinci farkında durağandır. Serilerin tümünün birinci farkında durağan olması, değişkenlerin eş-bütünleşik olup olmadığının araştırılmasını gerektirmektedir. Tablo 3’de görüldüğü gibi, bilgi kriterleri uygun gecikme sayısı “2” olarak gösterilmektedir.

Tablo 3: Uygun Gecikme Sayısının Belirlenmesi

Gecikme	LR	FPE	AIC	SC	HQ
0	NA	5.08e+23	63.09749	63.24685*	63.12665
1	12.13455	5.94e+23	63.23908	63.83652	63.35571
2	17.07693*	4.24e+23*	62.82547*	63.87099	63.02957*

Bu kapsamda VAR(2) modeli varsayımlarının test sonuçları ise Tablo 4’de gösterilmektedir.

Tablo 4: VAR(2) Modeli Varsayımlarının Test Sonuçları

Modülüs	Otokorelasyon		Değişen varyans	
	Gecikme	LM stat	P value	İstatistik P value
0.828416	1	7.749136	0.5596	72.10374 0.4744
0.828416	2	14.21815	0.1148	

Tablo 4'de görüldüğü gibi istikrar koşulları yerine getirilmekte, otokorelasyon ve değişen varyans sorunu ile karşılaşılmamaktadır. İstikrar koşuluna göre, ters köklerin birim çemberin içinde olduğu belirlenmiştir. Nitekim ters köklerin değerleri ve onların modülüsleri tablo 4'de yer almaktadır. Sonraki aşamada eş-bütünleşme testinin yapılmasında uygun model spesifikasyonunun belirlenmesi için Pantula Prensibi'nden yararlanılmıştır (Tablo 5)

Tablo 5: Pantula Prensibine Göre Trace İstatistikleri

Rank [®]	Model 2 (Eş-bütünleşmede sabit var, VAR'da sabit/trend yok)	Model 3 (Eş-bütünleşme ve VAR'da sabit var, trend yok)	Model 4 (Eş-bütünleşme ve VAR'da sabit, Eş-bütünleşmede trend yok, VAR'da doğrusal trend var)
None (r=0)	44,07233 (0.0043) Ho red	743,7242 (0.0007) Ho red	49,12237 (0.0107) Ho red
At Most 1 (r=1)	20,60902 (0.04048) Ho red	20,53332 (0.0080) Ho red	21,32817* (0.1660) Ho kabul
At Most 2 (r=2)	7,141343 (0,1191) Ho kabul	7,141777 (0.0075) Ho red	7,144701 (0.3297) Ho kabul

*Ho: Eşbütünleşme hipotezinin ilk kez kabul edildiği model ve rankı gösterir. Tablo satırlardan okunduğunda, Ho hipotezinin ilk kabul edildiği model "Model 4" olarak uygun bulunmuştur.

Tablo 5'de eş-bütünleşme analizinin gerçekleştirilmesinde kabul edilen uygun model spesifikasyonu Model 4 olarak belirlenmektedir. Model 4'ün kullanıldığı eş-bütünleşme analizi sonuçları Tablo 6'da yer almaktadır.

Tablo 6: Johansen Eş-Bütünleşme Test Sonuçları

H ₀ Hipotezi	H ₁ Hipotezi	İz (trace) Test İstatistiği		Öz Değer Test İstatistiği (Max Eigenvalue)	
		İz İstatistiği	Kritik Değer (%5)	En Büyük Öz Değer	Kritik Değer (%5)
r=0	r=1	49.12237	42.91525**	27.79419	25.82321**
r≤1	r=2	21.32817	25.87211	14.18347	19.38704
r≤2	r=3	7.144701	12.51798	7.144701	12.51798

** % 5 seviyesinde istatistiki olarak anlamlılığı göstermektedir.

Johansen eş-bütünleşme test sonuçlarına göre, iz istatistiği ve öz değer istatistiği %5 anlamlılık düzeyindeki tablo değerinden büyük olduğundan Ho hipotezi red edilmektedir. Hiç eş-bütünleşme ilişkisi olmadığı hipotezi reddildiğinde, en fazla bir eş-bütünleşme ilişkisi olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Bu durum serilerin uzun dönemde birlikte hareket ettiğini ifade etmektedir. Uzun dönem denge modelinin sonuçları ise Tablo 7'de sunulmaktadır.

Tablo 7: Uzun Dönem Denge Modeli Sonuçları

GSYİH	Dolaylı Vergiler	Dolaysız Vergiler	C
1.000.000	-10,91648	6,910723	2045.772
Stdrt Hata	(11,41445)	(2,32750)	(961.199)
T-stat	7,717***	2,969***	

Not: Parantez içindeki değerler standart hataları, T-stat değerleri t istatistik değerlerini göstermektedir. t-istatistikleri için kritik değerler 1.645(%10), 1.96(%5), 2.578(%1). ***,**,* yüzde 1, 5, 10 anlam düzeylerini göstermektedir.

Tablo 7 dikkate alındığında uzun dönem denge modeli aşağıdaki gibidir:

Büyüme (GSYİH)-10,91Dolaylı vergiler + 6,91 Dolaysız vergiler=0

Büyüme (GSYİH)=10,91Dolaylı vergiler- 6,91 Dolaysız vergiler

Uzun dönemde dolaylı vergilerin büyüme üzerindeki etkisi anlamlı ve pozitif iken, dolaysız

vergilerin etkisi anlamlı ve negatiftir. Seriler arasında uzun dönemli eş-bütünleşik ortak bir hareketin varlığı tespit edildikten sonra bu ilişkinin yönünün belirlenmesi için hata düzeltme modeline dayalı kısa ve uzun dönem nedensellik analizi gerçekleştirilmektedir. Tablo 8 kısa ve uzun dönem geliştirilmiş Granger nedensellik testi sonuçlarını göstermektedir.

Tablo 8: Hata Düzeltme Modeline Dayalı Granger Nedensellik Testi Tablosu

Bağımlı Değişken	Kısa Dönem Nedensellik		Uzun Dönem Nedensellik	
	Büyüme (GSYİH)	Dolaylı Vergiler	Dolaysız Vergiler	Hata Düzeltme Katsayısı
Büyüme (GSYİH)	-----	0.009617 (0.9219)	0.545334 (46,02)	-0.347813 [-1.22159]
Dolaylı Vergiler	2.369167 (0,1238)	-----	2,915221 (0.0877)*	0.071828 [1.23503]
Dolaysız Vergiler	0.151550 (0.6971)	0.583938 (0.4448)	-----	-0.033053 [-1.37722]

Kısa dönem nedensellik bulgularına göre, %10 anlamlılık düzeyinde dolaysız vergilerden dolaylı vergilere doğru bir nedensellik söz konusudur. Ancak uzun dönemde değişkenler arasında bir nedensellik bulgusuna ulaşılamamıştır.

Sonuç

Vergiler devletin harcamalarının finansmanında önemli bir araçtır. Ancak vergilerin harcamaların finansmanını sağlamak yanında ekonomiyi etkileme fonksiyonları da vardır. Bu bağlamda vergiler maliye politikasının amaçlarını gerçekleştirmek için kullanılan bir maliye politikası aracıdır. Bu amaçlardan birisi de ekonomik büyümenin sağlanmasıdır. Gelişmekte olan ülkelerde belirli bir büyüme hızına ulaşmak amaç iken, gelişmekte olan ülkelerde amaç büyüme hızının devam ettirilmesidir. Ancak gelişmekte olan ülkelerde bu amaca ulaşmak istenirken, diğer maliye politikası amaçları arasında çatış-

malara rastlanabilmektedir. Bu durum vergilerin kompozisyonu ile de ilişkilidir. Gelişmekte olan bir ülke olan Türkiye’de dolaylı vergilerin toplam vergi gelirleri içindeki payı yaklaşık olarak %71 düzeyindedir. Bu vergilerin yüksekliği enflasyon ile mücadele açısından olumlu iken, gelir dağılımı açısından adaletsiz bir durumu ortaya çıkarmaktadır. Ancak dolaysız vergilerin (gelir ve kurumlar vergisi gibi) payının artırılması da yatırımları ve çalışma arzusunu negatif etkileyerek ekonomik büyümeyi olumsuz etkileyebilecektir. Bu sebeplerle, ekonomik büyüme açısından dolaylı vergilerin alınması hükümetlerce uygulanan politikalar arasında yer alabilmektedir.

Bu çalışmada 1988-2010 yılları arasında dolaylı ve dolaysız vergi gelirleri ile büyüme arasındaki ilişki Johansen Eş-bütünleşme ve Granger Nedensellik testleri ile analiz edilmektedir. Bulgular, uzun dönemde dolaylı vergilerle büyüme arasında pozitif ve anlamlı bir ilişkiyi ortaya koymaktadır. Ancak kısa dönemde dolaysız vergilerden dolaylı vergilere doğru bir nedenselliğe ulaşılmamasına rağmen, uzun dönemde değişkenler arasında bir nedensellik ilişkisine rastlanmamıştır. Johansen test sonuçları, Türkiye’de gittikçe artan dolaylı vergilerin büyüme üzerinde pozitif etkiler yarattığını ortaya koyar niteliktedir. Bu bulgu, gelir ve kurumlar vergisi gibi dolaysız vergilerin yüksek oranlı olmasının tasarruf ve yatırım kararlarını negatif etkileyerek, milli geliri azaltacağı görüşünü destekler niteliktedir. Dolaylı vergilerle büyümenin sağlanması bir yandan olumlu görünse de gelir dağılımında adaletin sağlanması açısından olumsuzluklarla karşılaşılmasına neden olmaktadır. Gelir dağılımının başka bir çalışmanın konusu olduğu düşünüldüğünde, Türkiye’de dolaysız vergilerin payının azalmasıyla veya tüketim vergileri olarak ifade edilen dolaylı vergilerin payının artmasıyla ekonomik büyümeyi sağlayan ajanların teşvik edildiği bulgular doğrultusunda söylenebilir.

Kaynakça

- Acosta-Ormaechea, S. ve Yoo, J. (2012), "Tax Composition and Economic Growth: A Broad Cross-Country Perspective", IMF Working Paper, WP/12/257, 1-36.
- Açıköz, Ş. (2006), "Türkiye'de Vergi Gelirleri, Vergi Yapısı ve İktisadi Büyüme İlişkisi: 1968-2006", Ekonomik Yaklaşım, Cilt: 19, Sayı: 68, 91-113.
- Adereti, S.A., Adesina, J.A. ve Sanni, M.R. (2011), "Value Added Tax and Economic Growth of Nigeria", European Journal of Humanities and Social Sciences, 10(1), 456-471.
- Arısoy, I., Ünlükaplan, I. (2010), "Tax composition and growth in Turkey: An Empirical Analysis", International Research Journal of Finance and Economics, 59, 51-61.
- Durkaya, M. ve Ceylan, S. (2006), "Vergi Gelirleri ve Ekonomik Büyüme", Maliye Dergisi, Sayı: 150, Ocak-Haziran, 79-89.
- Engen, E.M. ve Skinner, J. (1996), "Taxation and Economic Growth", NBER Working Paper, No: 5826.
- Erdoğan, E., Topçu, M. ve Bahar, O. (2013), "Vergi Gelirleri ve Ekonomik Büyüme İlişkisi: Türkiye Ekonomisi Üzerine Eş-bütünleşme ve Nedensellik Analizi", Finans Politik Ekonomik Yorumlar, 50 (576), 99-119.
- Ferede, E. ve Dahlby, B. (2012), "The Impact of Tax Cuts on Economic Growth: Evidence From The Canadian Provinces", National Tax Journal, 65 (3), 563-594.
- Gemmel, N., Kneller, R. (2001), "The Impact of Fiscal Policy on Long Run Growth", European Economy, 1, 99-129.
- Granger, Clive. W. J. (1988), "Some Recent Developments In a Concept of Causality", Journal of Econometrics, 39, 199-211.
- Ilaboya, O.J. ve Mgbame, C.O. (2012), "Indirect Tax and Economic Growth", Research Journal of Finance and Accounting, Vol: 3, No: 11, 70-82.
- Johansen, Soren (1998), "Statistical Analysis of Cointegration Vectors", Journal of Economic Dynamics and Control, 12, 231-254.
- Kalkınma Bakanlığı, Sosyal ve Ekonomik Göstergeler.
- Karagianni S., Pempetzoglou M.ve Saraidaris, A. (2009), "Average Tax Rates and Economic Growth: A Non-Linear Causality Investigation for the USA", 8th Annual European Economics and Finance Society (EEFS) Conference, Warsaw, Poland, 4-7 June, available online at: www.eefs.eu/conf/Warsaw/Papers/601a.doc.
- Katz, C. J., Mahler, V.A. and Franz, M. G. (1983), "The Impact of Taxes on Growth and Distribution in Developed Capitalist Countries: A Cross-National Study", American Political Science Review , 77 (4), 871-886.
- Kneller, R, Bleaney, M.F., ve Gemmell, N. (1999), "Fiscal policy and growth: Evidence from OECD Countries", Journal of Public Economics, 74, 171-190.
- Koch, S.F, Schoeman, N.J. ve Van-Tonder, J, J. (2005), "Economic Growth and The Structure of Taxes in South Africa: 1960-2002", South African Journal of Economics, 73 (2), 190-210.
- Kuştepelı, Y. Ve Bilman, M. (2009), "Türkiye'de Vergiler ve Büyüme Arasındaki Uzun Dönem İlişkisi", İşletme Fakültesi Dergisi, 10(1), 119-130.
- Mucuk, M. ve Alptekin V. (2008), "Türkiye'de Vergi ve Ekonomik Büyüme İlişkisi: VAR Analizi (1975-2006)", Maliye Dergisi, Sayı: 155, 159-174.
- Musanga, B. (2007), "Effects of taxation on economic growth (Uganda's experience: 1987-2005)", Unpublished Misc Qualitative Economics. University of Makerere.
- Mutaşcu, M.I. ve Danuletıu, D. C. (2011), "Taxes and Economic Growth in Romania. A Var Approach", Annales Universitatis Apulensis Series Oeconomica, 13(1), 94-105.
- Mutlu, A. ve Çelen, M. (2012), "Dolaylı ve Dolaysız Vergilerin Türk Mali Sistemi İçerisindeki Yeri: Siyasal, Sosyal ve Ekonomik Sonuçları", TÜSİAD, Yayın No: 2012-10/532, 2-96.
- Miller, S.M., and Russek, F.S. (1997), "Fiscal Structures and Economic Growth: International Evidence", Economic Inquiry, 35, 603-613.
- Poterba, J. M., Rotemberg, J. J., & Summers, L. H. (1986), "A Tax-based Test for Nominal Rigidities", The American Economic Review, 76 (4), 659-675.
- Poulson, B. W. Ve Kaplan, J.G. (2008), "State Income Taxes and Economic Growth", Cato Journal, 28 (1), 53-71.
- Scarlett, H.G. (2011), "Tax policy and Economic Growth in Jamaica", Bank of Jamaica Working Paper.
- Siverekli Demircan, E. (2003), "Vergilemenin Ekonomik Büyüme ve Kalkınmaya Etkisi", Erciyes Üniversitesi İİBF Dergisi, Sayı: 21, Temmuz-Aralık, 97-116.
- Temiz, D. (2008), "Türkiye'de Vergi Gelirleri ve Ekonomik Büyüme İlişkisi: 1960-2006 Dönemi", 2. Ulusal İktisat Kongresi, İzmir, 2-18.
- Turan, T. (2008), "Maliye Politikası Araçlarının Ekonomik Büyüme Üzerindeki Etkisi: Bir Literatür İncelemesi", Sayıştay Dergisi, 69, 17-35.
- Umutlu, G., Alizadeh, N. ve Erkilic, A.Y. (2011), "Maliye Politikası Araçlarından Borçlanma ve Vergilerin Ekonomik Büyüme Etkileri", Uludağ Üniversitesi İİBF Dergisi, Cilt. XXX, Sayı: 1, 75-99.
- Zipfel, F. (2012), "The Impact of Tax Systems on Economic Growth in Europe", DB Research, 1-12.

YENİ TTK'DA LİMİTED ŞİRKET ORTAKLARINA GETİRİLEN BORÇ VE YÜKÜMLÜLÜKLER

Mustafa Yavuz¹

Özet

6102 sayılı Türk Ticaret Kanununda, limited şirket ortaklarının hakları ve borçları, menfaatler dengesine uygun olarak yeniden düzenlenmiştir. Şirket ortaklarının kendilerine tanınan haklar kadar, borçlarını ve yükümlülüklerini de bilmeleri menfaatlerine olacaktır. Yeni TTK'da ortaklar için sermaye koyma borcu, haksız alınan kar paylarını geri verme yükümlülüğü, bağlılık (sadaikat) yükümlülüğü, rekabet yasağına riayet etme yükümlülüğü, yan edim yükümlülüğü ve ek ödeme yükümlülüğü gibi borç ve yükümlülükler getirilmiştir. Borç ve yükümlülükleri sadece ortaklar değil, etkili ve verimli bir yönetim sergileyebilmek için limited şirket yöneticilerinin de bilmesi gerekmektedir. İşte buradan hareketle, limited şirket ortaklarının borç ve yükümlülükleri, mülga 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu hükümleri ile karşılaştırmalı olarak, bütüncül anlayışla etraflıca irdelenmiş ve değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Limited şirket, ortak, borç, yükümlülük, sermaye koyma, rekabet yasağı, ek ödeme yükümlülüğü, yan edim yükümlülüğü

Jel Sınıflandırması: F14, K20, O24

DEBT AND LIABILITIES FOR LİMİTED COMPANY SHAREHOLDERS İN TCC NO. 6102

Abstract

The rights and obligations of limited company shareholders are revised in accordance with the balance of interests in the Turkish Commercial Code No. 6102. It will be in shareholders interest to know the debts and obligations up to the rights granted to them. In recently enacted Turkish Code Of Commerce, some obligations and liabilities for shareholders are imposed such as liability to invest capital, obligation to repay unduly collected dividends, obligation for fidelity, obligation to comply with non-competition clause, obligation for supplementary fullfilment and additional payment. Not only the shareholders but also limited company executives need to know debts and obligations in order to exhibit effective and efficient management. Therefore, debt and liabilities for limited company shareholders, as compared with the provisions of the Turkish Commercial Code No. 6762, are discussed and evaluated in detail in a holistic approach.

Keywords: Limited company, shareholder, debt, liability, capital setting, the prohibition of competition, the obligation to pay an additional side performance obligation, side performance obligation

Jel Classification: F14, K20, O24

1 İç Ticaret Genel Müdürlüğü, Genel Müdür Yardımcısı V.

Giriş

Limited şirketler, bir veya daha fazla gerçek ya da tüzel kişi tarafından bir ticaret unvanı altında kurulur ve bu şirketlerin belirli olan esas sermayesi, sermaye paylarının toplamından oluşur. 6102 sayılı Türk Ticaret Kanununda² (YTTK), en az anonim şirketler kadar sanayi ve ticaret hayatında işlev sahibi olan limited şirketlere ilişkin birçok konuda önemli düzenlemeler yapılmıştır. YTTK, limited şirket ortaklarının konumunu ve haklarını güçlendirmiştir. Buna karşın, ortakların borç ve yükümlülükleri de uygulamada karşılaşılan sorunlar çerçevesinde yeniden düzenlenmiştir.

Limited şirket ortaklarının borç ve yükümlülükleri ile ilgili olarak YTTK'nın 573/İ. maddesinde; *"Ortakların, şirket borçlarından sorumlu olmayıp, sadece taahhüt ettikleri esas sermaye paylarını ödemekle ve şirket sözleşmesinde öngörülen ek ödeme ve yan edim yükümlülüklerini yerine getirmekle yükümlü olduğu"* belirtilmiştir. Ancak kanun koyucu bu düzenleme ile yetinmemiş, limited şirketin ve ortakların sorumluluğunun sınırını kesin olarak çizmek ve tereddütleri ortadan kaldırmak amacıyla anılan Kanunun *"Ortakların sorumluluğu"* başlıklı 602. maddesinde ayrıca *"Şirket, borç ve yükümlülükleri dolayısıyla sadece malvarlığıyla sorumludur."* hükmüne yer vermiştir. Bu çerçevede ortaklar, sermaye koyma borcunu ve şirket sözleşmesinde düzenlenmek kaydıyla ek ödeme ve yan edim yükümlülüklerini yerine getirerek sorumluluktan büyük ölçüde kurtulmuş olacaktır.

YTTK'da öngörülen sorumluluk dışında, 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanunda³ limited şirket ortakları hakkında ayrı ve farklı bir sorumluluk da öngörülmüştür. Anılan Kanunun 35. maddesi uyarınca, limited *şirketten tamamen veya kısmen tahsil edilemeyen veya tahsil edilemeyeceği anlaşılan* kamu alacağından şirket ortakları, sermaye hisseleri oranında doğrudan doğruya sorumlu olacaktır.

2 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu, 14/02/2011 tarihli, 27846 sayılı Resmî Gazetede yayımlanmış ve 01/07/2012 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

3 6183 sayılı Kanun, 28/07/1953 tarihli ve 8469 sayılı Resmî Gazetede yayımlanmıştır.

Bu çalışmamızda, YTTK hükümleri kapsamında, limited şirket ortaklarının borç ve yükümlülüklerine ilişkin detaylı ve açıklayıcı bilgi verilecektir. Ancak anılan Kanun dışında 6183 sayılı Kanunda ve diğer mevzuatta limited şirket ortakları hakkında öngörülen sorumluluklar bu çalışmanın kapsamı dışındadır.

1. Limited Şirket Ortaklarının Borç ve Yükümlülükleri

YTTK'da öngörülen limited şirket ortaklarının borç ve yükümlülükleri aşağıda açıklanmıştır.

Konuya geçmeden önce belirtelim ki, mülga 6762 sayılı Türk Ticaret Kanununun (ETTK) 540/İ. maddesinde düzenlenen, şirket sözleşmesi veya genel kurul kararıyla müdür tayin edilmemesi halinde bütün ortakları müdür sayan özden yönetim ilkesi, YTTK'da terk edilmiş ve seçilmiş yönetim organı sistemi benimsenmiş olduğundan, ortakların şirketi idare yükümlülüğü artık kalkmıştır (Can, 2011:4-4). Dolayısıyla sözkonusu yükümlülük, bu çalışmada ayrıca değerlendirilmemiştir.

1.1. Sermaye Koyma Borcu

Bir gerçek veya tüzel kişinin, limited şirkete ortak olmasının sonucu olarak taahhüt edilen payın ödenmesi gerekir. Her limited şirket ortağı, şirket sözleşmesinde koymayı taahhüt ettiği sermayeden dolayı şirkete karşı borçludur. Nitekim YTTK'nın 573/İİ. maddesinde ortakların, şirket borçlarından sorumlu olmadığı, sadece taahhüt ettikleri esas sermaye paylarını ödemekle (...) yükümlü olduğu ifade edilmiştir. Öte yandan, ortak tarafından konulan sermaye öyle bir niteliğe sahiptir ki, esas sermayenin azaltılması hali hariç, ortaklara, esas sermaye payı bedeli geri verilemeyeceği gibi, ortaklar bu borçtan ibra da olunamazlar.

Limited şirketlerde sermaye olarak; nakdi ve aynı⁴ sermaye konabilmektedir. YTTK'nın 585.

4 YTTK'nın 581/1. maddesinde; *"Üzerlerinde sınırlı aynı bir hak, haciz veya tedbir bulunmayan; nakden değerlendirilebilen ve devrolunabilen, fikri mülkiyet hakları ile sanal ortamlar ve adlar da dahil, malvarlığı unsurları aynı sermaye olarak konulabilir. Hizmet edimleri, kişisel emek, ticari itibar ve vadesi gelmemiş alacaklar sermaye olamaz."* denilmektedir.

maddesinde; esas sermaye pay bedellerinin ödenmesi, ödeme yeri, ifa borcu, ifa etmemenin sonuçları, bedelleri tamamen ödenmemiş payların devri hususlarında anonim şirketlere ilişkin hükümlerin kıyasen uygulanacağı belirtilmiştir.⁵ Bu çerçevede, nakden taahhüt edilen payların itibari değerlerinin en az %25'i tescilden önce, gerisi (%75'i) de şirketin tescilini izleyen 24 ay içinde ödenmesi lazımdır. Nakdi ödemeler, 5411 sayılı Bankacılık Kanununa⁶ bağlı bir bankada, kurulmakta olan şirket adına açılacak özel bir hesaba, sadece şirketin kullanabileceği şekilde yatırılacaktır. Taahhüt edilen payların, kanunda veya şirket sözleşmesinde öngörülmüş bulunan ve kanunda yazılı olandan daha yüksek olan tutarlarının ödendiği, ticaret siciline yöneltilecek bir banka mektubu ile ispatlanacaktır. Banka, bu tutarı, şirketin tüzel kişilik kazandığını bildiren bir sicil müdürlüğü yazısının sunulması üzerine sadece şirkete ödeyecektir.

Şirket sermayesinin korunması amacıyla, sermaye koyma borcunu yerine getirmeyenler hakkında YTTK'da bir takım yaptırımlar öngörülmüştür. Bu kapsamda; müdür(ler) her ortağın sermaye koyma borcunu yerine getirmesini ilan yoluyla isteyebilecek, bu borcunu süresi içinde yerine getirmeyen ortak ihtarla gereksiz temerrüt faizi ödemekle yükümlü olacak, şirket sözleşmesiyle ortaklar temerrüt halinde sözleşme cezası ödemekle zorunlu tutulabilecek, şirket ayrıca tazminat için dava açabilecek, müdür(ler) mütemerrit ortakları, iştirak taahhüdünden ve yaptığı kısmi ödemelerden doğan haklarından yoksun bırakmaya ve söz konusu payı satıp yerine başkasını almaya ve kendisine verilmiş pay senedi varsa bunları iptal etmeye yetkili olacaktır (YTTK md. 585, 480-483).

5 YTTK'nın ilk halinde söz konusu 585. madde; "Şirket, kanuna uygun olarak düzenlenen şirket sözleşmesinde, kurucuların limited şirket kurma iradelerini açıklayıp, sermayenin tamamını şartsız taahhüt etmeleri ve nakit kısmı hemen ve tamamen ödemeleriyle kurulur. 588 inci maddenin birinci fıkrası saklıdır." şeklinde idi. Bahsi geçen hüküm, 6335 sayılı Kanun ile makalede belirtildiği şekilde değiştirilmiştir.

6 5411 sayılı Kanun, 01/11/2005 tarih ve 25983 sayılı mükerrer Resmi Gazetede yayımlanmıştır.

1.2. Haksız Alınan Kar Paylarını Geri Verme Yükümlülüğü

Limited şirket ortağı, şirket karından pay alma hakkına sahiptir. Ancak haksız yere kar almış olan ortak, bunu geri vermekle yükümlüdür (YTTK md. 611). Haksız kar, YTTK'ya, şirket sözleşmesine, genel kabul gören muhasebe ilkelere veya bilanço ilke/esaslarına aykırı olarak düzenlenen bir bilançoya göre tahakkuk eden ya da bilanço dışı (bilançoda gösterilmeksizin) dağıtılan kardır. Aktif kalemlerin maliyet ve hatta gerçek değerlerinin üstünde veya pasifteki borçların gerçek değerlerinin altında gösterilmesiyle aktifte meydana getirilen yapay fazlalık da haksız kar niteliğindedir (Akman, 2004:145).

İyi niyetli oldukları takdirde ortağın haksız alınan karı geri verme borcu, şirket alacaklılarının haklarını ödemek için gerekli olan tutarı aşamayacaktır. Şirketin haksız alınan karı geri alma hakkı, paranın alındığı tarihten itibaren beş yıl, iyi niyetin varlığında iki yıl sonra zamanaşımına uğrayacaktır.

Ortaklara karşı geri alma (istirdat) davasını ancak limited şirket tüzel kişiliği açabilir. Söz konusu dava şirket adına müdür(ler) tarafından açılır. Şirket tasfiye halinde ise tasfiye kurulu, iflas halinde ise iflas idaresi davayı açmaya yetkilidir. Ortakların ve alacaklıların dava açma hakkı yoktur (Yavuz, 2011:85).

1.3. Bağlılık (Sadakat) Yükümlülüğü

ETTK'da düzenlenmeyen ancak doktrinde ve yargı tarafından kabul edilen limited şirket ortağının bağlılık (sadakat) yükümlülüğü, YTTK'da açık bir şekilde düzenlenmiştir. Anılan Kanunun 613. maddesinin birinci ve ikinci fıkralarında; "Ortaklar, şirket sırlarını korumakla yükümlüdür. Bu yükümlülük şirket sözleşmesi veya genel kurul kararıyla kaldırılamaz. Ortaklar, şirketin çıkarlarını zedeleyebilecek davranışlarda bulunamazlar. Özellikle, kendilerine özel bir menfaat sağlayan ve şirketin amacına zarar veren işlemler yapamazlar. (...)" hükmüne yer verilmiştir. Kanunda bağlılık yükümlülüğü tanımlanmamış, bu yükümlülüğün kapsamı içinde bulunan "sır saklama" ve "çıkarları zedeleyecek davranışlar-

da bulunmama” yükümlülükleri özel olarak ifade edilmiştir.

Şirkete ait sırları ve gizli bilgileri herhangi bir şekilde öğrenen ortağın bunları şirketin zararına olacak şekilde kullanması, kullandırması, yayması ya da üçüncü kişilere açıklaması yasaktır. Anılan yükümlülüğün şirket sözleşmesi veya genel kurul kararıyla kaldırılması yasaklanmıştır. Bağlılık yükümlülüğünün bir diğer ayağını ortağın, şirketin çıkarlarını zedeleyebilecek davranışlarda bulunmaması oluşturmaktadır. Söz konusu ibare, hükümde somutlaştırılmaya çalışılmıştır. Bu çerçevede, ortakların “özellikle kendilerine özel bir menfaat sağlayan ve şirketin amacına zarar veren işlemleri yapamayacağı” ifade edilmiştir. Diğer taraftan, madde gerekçesinde “çıkarları zedeleyebilecek davranışlar” ibaresinin şirkete karşı, onu engelleyecek, kötüleyecek, güç duruma düşürecek, gelişmesini köstekleyecek, yatırımlarına etki yapacak her çeşit davranışı kapsadığı belirtilmiştir. Bu bağlamda, şirketin korunmaya değer menfaatlerinin (projeleri, yatırımları, kurduğu, kurmakta olduğu ticari, sınai, finansal vs. ilişkiler gibi) ihlali ile şirket işletmesinin, bağlı şirketlerinin, müşteriler çevresinin, dağıtım kanallarının ve ilişkilerinin vs.’nin kayba uğraması halinde bağlılık yükümlülüğüne aykırı davranılmış olacaktır (Yavuz, 2012:196).

Bununla birlikte, geri kalan ortakların tümünün yazılı olarak onay vermeleri halinde ortakların, sır saklama yükümlülüğüne aykırı davranışları hariç, diğer bağlılık yükümlülüklerine aykırı düşen faaliyetlerde bulunabilmeleri mümkündür. Şirket sözleşmesinde mezkur onay yerine genel kurul onay kararı öngörülebilir.

Söz konusu yükümlülüğe aykırı davranılması durumunda, ilgili ortağın ortaklıktan çıkarılması (md. 640), diğer ortakların ortaklıktan çıkma davası açması⁷ (md.638), yükümlülüğü ihlal eden ortak müdürlük görevini yürütüyorsa bu görevden alınması veya yönetim ve temsil yetkisinin kaldırılması ya da sınırlandırılması (md. 630),

⁷ Mahkeme istem üzerine, dava süresince, davacının ortaklık tan doğan hak ve borçlarından bazılarının veya tümünün dondurulmasına veya davacı ortağın durumunun teminat altına alınması amacıyla diğer önlemlere karar verebilir (YTTK md. 638/II) .

her bir ortağın mahkemeden şirketin feshini talep etmesi (md. 636/III) veya genel hükümler çerçevesinde şirketin tazminat davası açması mümkündür.

1.4. Rekabet Yasağına Riayet Etme Yükümlülüğü

Limited şirket ortaklarının rekabet yasağı ile ilgili olarak YTTK’nın 613/II. maddesinde, “*Şirket sözleşmesiyle ortakların, şirketle rekabet eden işlem ve davranışlardan kaçınmak zorunda oldukları öngörülebilir.*” hükmüne yer verilmiştir. Dolayısıyla, limited şirket ortağı hakkında rekabet yasağının uygulanabilmesi için bu durum şirket sözleşmesinde düzenlenmiş olmalıdır. Sözleşmede bu yönde bir hüküm mevcut değilse ortaklar hakkında hiçbir şekilde rekabet yasağı uygulanamaz. Sözleşmede açık hüküm bulunmuyorsa bağlılık yükümünden hareketle de anılan yasağa varılamaz. Öte yandan, şirket sözleşmesinde hüküm bulunsun bile geri kalan ortakların tümü yazılı olarak onay verdikleri takdirde, ortakların, rekabet yasağına aykırı düşen faaliyetlerde bulunabilmeleri mümkündür.

Bir önceki bölümde açıklanan bağlılık yükümlülüğünü ihlal edenler hakkında öngörülen sonuç ve yaptırımlar, bu yükümlülüğe aykırı davranışlar için de geçerlidir.

1.5. Ek Ödeme Yükümlülüğü

Limited şirket ortakları şirket sözleşmesiyle esas sermaye payı bedeli dışında ek ödeme ile de yükümlü tutulabilirler. Esas sözleşmede bu yönde bir hüküm bulunmadıkça ortaklar söz konusu ödemeye yükümlü kılınmaz. Ek ödeme yükümlülüğü kuruluş sözleşmesinde düzenlenebileceği gibi sonradan şirket sözleşmesinde değişiklik yapılarak da öngörülebilir. Ancak şirket sözleşmesini değiştirip, ek ödeme yükümlülüğü içeren veya mevcut yükümlülüğü artıran genel kurul kararlarının, ilgili tüm ortakların onayı (oybirliği) ile alınması zorunludur (YTTK md. 603/I, 607).

Ortaklardan ek ödeme yükümlülüğünün yerine getirilmesi ancak üç durumda istenebilir. Bu halde; şirket esas sermayesi ile kanuni yedek akçe-

ler toplamının şirketin zararını karşılayamaması, şirketin bu ek araçlar olmaksızın işlerine gereği gibi devamının mümkün olmaması ve şirket sözleşmesinde tanımlanan ve öz kaynak ihtiyacı doğuran diğer bir halin gerçekleşmiş bulunmasıdır. Ek ödemede bulunulması, belirtilen üç hal dışında şirketin iflas etmesi durumunda da talep edilir. Şirketin iflasının açılmasıyla ek ödeme yükümlülüğü ortaklar açısından muaccel hale gelir.

Ek ödeme yükümlülüğü şirket sözleşmesinde ancak esas sermaye payını esas alan belirli bir tutar olarak öngörülebilecektir. Ancak bu tutar esas sermaye payının itibari değerinin iki katını aşmamalıdır. Her ortak, sadece kendi esas sermaye payına düşen ek ödemeyi yerine getirmekle yükümlüdür. Şartların gerçekleşmesi halinde ek ödemeler müdür(ler) tarafından ortaklardan istenir. Ek ödeme yükümlülüğünün azaltılması veya kaldırılması ancak esas sermaye ile kanuni yedek akçeler toplamının zararları tamamen karşılaması halinde mümkün olur (YTK md. 603).

Şirket, ortağın şirketten ayrılmasının tescil edildiği tarihten itibaren iki yıl içinde iflas etmiş ise bu eski ortaktan da ek ödeme yükümlülüğünü yerine getirmesi istenir. Ancak ek ödeme yükümlülüğü, halef tarafından yerine getirilmemişse, ortağın sorumluluğu, yükümlülüğü gerçekleştiği tarihte ortağa karşı ileri sürülebileceği ölçüde devam edecektir.

Diğer taraftan, bir esas sermaye payı birden fazla ortağa ait olduğu takdirde, paydaşların şirket sözleşmesinde öngörülen ek ödeme yükümlülüğü ile bir sonraki bölümde açıklanacak olan yan edim yükümlülüğünden dolayı şirkete karşı müteselsilen sorumlu olacağını belirtelim.

1.6. Yan Edim Yükümlülüğü

YTK'nın 606/1. maddesinde; şirket sözleşmesiyle, şirketin işletme konusunun gerçekleşmesine hizmet edebilecek yan edim yükümlülüklerinin öngörülebileceği ifade edilmiştir. Bir esas sermaye payına bağlı yan edim yükümlülüklerinin konusu, kapsamı, koşulları ve diğer önemli

noktaların şirket sözleşmesinde belirtilmesi zorunludur. Bununla birlikte, ayrıntıyı gerektiren konuların genel kurul düzenlemesine bırakılması mümkündür. Şirket sözleşmesinde açıkça belirtilmiş bir karşılığı veya uygun bir karşılığı bulunmayan ve öz kaynak ihtiyacını karşılamaya hizmet eden nakdi ve aynı edim yükümlülükleri de, ek ödeme yükümlülüğüne ilişkin hükümlere tabidir.

Madde gerekçesinde ikincil (tali) sıfatıyla da nitelendirebilen yan edimlerin yapma, yapma, katlanma, kullandırma edimleri olduğu; süt, pancar, şeker kamışı, meyve gibi ham ve/veya işlenmiş ürünlerin teslimi, park yeri veya depo yeri sağlanıp kullandırılması, taşıma gibi hizmetlerin sunulması ve benzeri edimlerin yan edimlerin konusunu oluşturabileceği, bu edimlerin, şirketin konusunu gerçekleştirilmesine, ortaklarının bileşiminin (mesela, süt veya meyve üreticilerine özgülenmiş olmak gibi) korunmasına ve şirketin başka şirketlerin hakimiyeti altına girmemesine hizmet edeceği vurgulanmıştır.⁸

Ek ödeme yükümlülüğünde olduğu gibi yan edim yükümlülüğü getirmek veya mevcut yükümlülüğü artırmak üzere yapılan sözleşme değişiklikleri, ancak ilgili tüm ortakların onayı (oybirliği) ile alınabilir (YTK md. 607).

Sonuç

6102 sayılı Türk Ticaret Kanununda limited şirketler, yapı itibariyle şahıs şirketlerinden anonim şirketlere yaklaştırılmıştır. Durum böyle olmakla birlikte, anılan Kanunda limited şirketler açısından şahıs şirketlerinin özelliklerini çağrıştıran düzenlemelere de yer verilmiştir. Bu düzenlemelerin başında ise limited şirket ortaklarının borç ve yükümlülükleri gelmektedir.

YTK'ya göre limited şirket ortaklarının borç ve yükümlülükleri; sermaye koyma borcu, haksız alınan kar paylarını geri verme yükümlülüğü, bağlılık (sadakat) yükümlülüğü, rekabet yasağına riayet etme yükümlülüğü, ek ödeme yükümlülüğü ve yan edim yükümlülüğüdür.

⁸ Türk Ticaret Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu, Esas No:1/324, S.Sayısı:96.

Her ortak, şirket sözleşmesinde taahhüt edilen sermaye payını ödemekle mükelleftir. Sermaye payını ödemeyen ortaklar, şirketten çıkarılma da (iskat) dahil olmak üzere bir takım yaptırımlarla (temerrüt faizi, gecikme cezası ve tazminat ödeme gibi) karşı karşıya kalacaktır. Ortaklar ayrıca haksız yere almış oldukları karı geri vermekle yükümlüdür. Ancak, şirketin haksız alınan karı geri alma hakkı, sınırsız bir süreye tabi değildir. Haksız olarak dağıtılan karın alındığı tarihten itibaren beş yıl, iyi niyetin varlığında ise iki yıl sonra zamanaşımına uğrayacaktır. Bağlılık yükümlülüğü, "sır saklama" ve "şirket çıkarlarını zedeleyecek davranışlarda bulunmama" olmak üzere iki ayrı yükümlülüğten oluşmaktadır. Sır saklama yükümlülüğünün, şirket sözleşmesi veya genel kurul kararıyla dahi kaldırılması yastaktır. Kanunda, şirketin çıkarlarını zedeleyebilecek davranışlarda bulunma fiili, ortakların özellikle kendilerine özel bir menfaat sağlayan ve şirketin amacına zarar veren işlemler olarak açıklanmıştır. Ancak bu yükümlülük mutlak değildir. Ortakların alacakları kararla, bu davranış yükümlülük olmaktan çıkarması ve bu yükümlülüğe aykırı hareket edilmesine izin verme-

si mümkündür. Bu yükümlülüğten ayrı olarak şirket sözleşmesiyle ortaklara, şirketle rekabet eden işlem ve davranışlardan kaçınma zorunluluğu getirilebilir. YTTK'da limited şirket ortakları için getirilen iki yeni yükümlülük, ek ödeme ve yan edim yükümlülükleridir. Ortakların bu yükümlülüklerden sorumlu tutulabilmesi için anılan yükümlülüklerin şirket sözleşmesinde düzenlenmiş olması şarttır. Şirket sözleşmesini değiştirip, ek ödeme ya da yan edim yükümlülüğü getiren veya mevcut yükümlülükleri artıran genel kurul kararları, ilgili tüm ortakların onayıyla alınmalıdır.

Belirtelim ki, esas sermaye payının, miras, eşler arasındaki mal rejimine ilişkin hükümler veya icra yoluyla geçmesi hallerinde, tüm haklar ve borçlar, genel kurulun onayına gerek olmaksızın, esas sermaye payını iktisap eden kişiye geçecektir (YTTK md. 596/1). Sonuç olarak; kanunda öngörülenlerden daha ağır yükümlülüklerle karşı karşıya kalmamak ve haklarını gereği gibi kullanabilmek için limited şirket ortaklarının YTTK'da düzenlenen hakları yanında yükümlülükleri de bilmeleri ve öğrenmeleri menfaatlerine olacaktır. Ayrıca, bu çalışmanın kapsamı dışında bulunmakla birlikte, anılan Kanun dışında özellikle 6183 sayılı Kanunda da limited şirket ortaklarına önemli yükümlülükler getirildiği de bilinmelidir.

Kaynakça

- 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu.
- 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun
- 5411 sayılı Bankacılık Kanunu
- Mülga 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu
- Akman P. (2004), Anonim Şirket Ortağının Kar Payı Hakkı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Can, M. E. (2011), "Yeni Türk Ticaret Kanununa Göre Limited Şirket Ortağının Borçları ve Yükümlülükleri", Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 4.
- TBMM Adalet Komisyonu Raporu, Türk Ticaret Kanunu Tasarısı, Esas No:1/324, S.Sayısı:96.
- Yavuz, M. (2011), "Pay Sahiplerinin Haksız ve Kötü Niyetle Aldıkları Kar Paylarını İadesi" Yalın Mevzuat Dergisi, 85.
- Yavuz, M. (2012), "Yeni TTK'ya Göre Limited Şirketlerde Ortakların Bağlılık (Sadakat) Yükümlülüğü", Mali Çözüm, 112.

ANAYASAL İKTİSAT VE UFUKTAKİ YENİ ANAYASA: ANAYASAL İKTİSAT PERSPEKTİFİNDEN 1982 ANAYASASI VE YENİ ANAYASA YAPIM SÜRECİ

-CANBABAM ALİ KARADUT'un AZİZ HATIRISINA...

Arş. Gör. İsmail Cem KARADUT¹

Özet

Charles Austin Beards tarafından ilk defa ele alınan ve genellikle ismi James M. Buchanan ile anılan "Anayasal İktisat" akımının temel görüşü; siyasi irade ve iktidarın doğru ekonomik tercihler yapmadığından ve/veya tercihlerini popülist sebeplerden ötürü çok sık değiştirdiğinden hareketle iktisat ve maliye politikalarına yön verecek ilkelerin katı anayasalarda düzenlenmesi gerektiğidir. Söz konusu yaklaşım, ülkemizde 'popülist harcamalar' dolayısıyla sürekli eleştirilen hükümetler düşünüldüğünde, Türkiye için tartışılması gereken önemli bir teorik duruştur. Bu çalışmanın amacı; Türkiye'nin demokratikleşme çabalarının en önemli momentumlarından birisi olması beklenen yeni anayasa yapımı sürecini, anılan teori ışığında değerlendirmektir.

Anahtar Kelimeler: Anayasal İktisat, Yeni Anayasa Süreci, İktisadi ve Mali Politikalar.

Jel Sınıflaması: B-15, H-11, K-10

CONSTITUTIONAL ECONOMICS AND THE NEW CONSTITUTION ON HORIZON: 1982 CONSTITUTION AND THE NEW CONSTITUTION-MAKING PROCESS FROM CONSTITUTIONAL ECONOMICS PERSPECTIVE

Abstract

Having been put forward first by Charles Austin Beards and usually attributed to James M. Buchanan, "Constitutional Economics" essentially points out that the guiding principles of economic and fiscal policies should be stipulated in strict constitutions, since political power and governments are not able to make appropriate economic choices and/or frequently changes them because of populist reasons. Keeping in mind that the governments are incessantly criticized for 'populist spending', this approach appears to be an important theoretical standpoint which needs to be reviewed within the context of Turkey. This paper is intended to review the new constitution process which is expected to be one of the momentous turning points in Turkey's democratization efforts in the light of the relevant theoretical perspective.

Key Words: Constitutional Economics, New Constitution Process, Economic and Fiscal Policies.

JEL Classification: B-15, H-11, K-10

¹ Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,
E-posta: ikaradut@akdeniz.edu.tr/ikaradut@yahoo.com.

Giriş

Türkiye, Tanzimat'tan bugüne ilk kez bir sözleşme niteliğinde olması beklenen/istenen bir anayasa yazımı-yapımı sürecinden geçmektedir. Sürecin en belirleyici özelliği, toplum içerisindeki farklı grupların; istek, beklenti ve çıkarlarının dengelenebileceği bir metin oluşturma çabasıdır. Bu anlamda en çok öne çıkan talepler; devlet erklerinin, kurum ve kuruluşların örgütlenmesinin yanında, siyasal ve kültürel haklara yönelik olanlardır (Karadut, 2012:100-101). Bununla birlikte, anayasalar özellikle 20. Yüzyıl'dan itibaren sosyal ve ekonomik hak ve yükümlülüklerin de tanımlandığı metinler haline gelmiştir (Erdoğan, 2011:130) ki ülkemizdeki yeni anayasa sürecinde bu boyut maalesef diğer yönler nazaran gölgede kalmıştır denilebilir. Devletin niteliği, yapısı, işleyişi, önemli kurum ve kuruluşları ve bunun karşısında bireyin siyasal ve kültürel hakları geniş bir tartışma alanı bulmaktayken (yurttaşlık, laiklik, sivil-asker ilişkileri, resmi ideoloji gibi); iktisadi büyüme, devletin ekonomiyi nasıl düzenleyeceği, ne kadar/ölçüde müdahale edeceği, makro politikaları yönlendirecek anayasal hükümlerin neler olacağı/olması gerektiği, vatandaşların ve çalışanların sosyal hak ve yükümlülüklerinin neler olacağı gibi konular kamusal tartışma platformuna henüz yeterince çıkarılmamış; çalışmamıştır (Karakaş, 2010). Söz konusu tartışmanın yapılabileceği en önemli sosyal bilim iktisat olmakla birlikte bu konuda uzmanlaşmış olan dal, Anayasal İktisat'tır. Anayasal İktisat, aşağıda açıklanacağı gibi, felsefi temelini sözleşmecilikten almakla birlikte, devlete olması gerekenden çok hakkın ve yetkinin devredildiğini, bu yüzden siyasal iktidarların özellikle iktisadi konularda keyfi bir yönetim sergilediğini söylemektedir. Buradan hareketle Anayasal İktisat, devletin ve hükümet aygıtının bağlayıcı hukuk kuralları ile sınırlandırılması gerektiğini ileri sürmektedir ki böylelikle keyfi ve popülist yönetimlerin önüne geçilebilecektir.

Çalışma; müzakere ve uzlaşının öngörülmesi ve bizatihi yasama organı tarafından hazırlanması vesilesiyle sivil karakterli olması beklenen yeni anayasaya, yukarıda anılan teorik duruşun rehberliğinde ekonomik, politik ve hukuksal bir ba-

kaş açısıyla yaklaşmaktadır. Çalışma kapsamında; ilk olarak Anayasal İktisat'ın ne olduğu, nasıl ortaya çıktığı, felsefi olarak hangi fikirlere dayandığı ve nihayetinde hangi temel kabullere sahip olduğu incelenecektir. Bundan sonra, Türkiye'nin anayasalcılık tarihi gözden geçirilecek, mevcut anayasadaki ilgili hükümler tartışılacaktır. Son olarak, yeni anayasa yazımı-yapımında iktisadi ve mali hükümlerin nasıl biçimlendirilmesi gerektiğine dair bir tartışma yapılacak ve buna yönelik çeşitli normatif önerilerde bulunulacaktır.

1. Anayasal İktisat Yaklaşımı

İktisat biliminin; Türkçe'de de kabul gören, Latince ve diğer batı dillerindeki karşılığı "ekonomi"dir: "Eko" ya da "Oikos" ev/yaşam alanı, "nomi" ise kural/kanun anlamına gelmekte; ekonomi deyimini, "ev/yaşam alanının kurallarını koyma ve yönlendirme" olarak algılanmaktadır. Bu anlamıyla iktisat, sosyal bilimlerin en önemli dallarından birisidir. Böylesine önemli bir bilgi nesnesi ve çabaya olan yaklaşımlar da hem teorik hem de pratik boyutta farklılaşmaktadır (Tomanbay, 2001:40). Anayasal İktisat yaklaşımı da, bu kural koyma ve söz konusu kuralları incelemede, özellikle Türkiye'de devam etmekte olan yeni anayasa sürecinde önemli bir teorik duruş olarak karşımıza çıkmaktadır.

1.1. Anayasal İktisat'ın Ortaya Çıkışı

Yaşam alanının şekillendirilmesinde günümüz modern devletlerinin 17. ve 18. Yüzyıllar öncesindeki devlet örgütlenmelerinden çok daha etkin olduğu söylenebilir. Bunun en önemli nedeni, devletlerin kural koyan parlamentolara ve bunları uygulayan gelişmiş bir bürokrasiye sahip olmaları ve anayasalarla birlikte hem kendi düzen ve işleyişini tanımlanması hem de vatandaşlarına çeşitli haklar tanımasıdır (Poggi, 2007:126). Diğer bir deyişle, devletin ekonomiyeye müdahalesi için elinde önemli yasal ve bürokratik araçlar bulunmaktadır. Bu yüzden ki, yaşam alanının düzenlenmesinde ve ekonomiyeye müdahalede devletin rolü her zaman için sorgulanır olmuştur (Habermas, 2010:55). Büyük ekonomik krizlerden, siyasal ve toplumsal büyük çalkantıları takiben yapılanlar devletin büyüklüğü, biçimi ve fonksiyonları ile ilgilidir.

Kapitalizmin yaşadığı krizlerden sonra da ilk olarak 'sorguya çekilen' sistemin kendisi olmamış, bizatihi devlet örgütlenmesi incelenmiş ve değiştirilmeye çalışılmıştır. Zira yalnızca sosyal ve siyasal hayatın değil, iktisadi hayatın da en önemli kurumsal düzenleyicisi devlettir (Hay, 2006:63). Kapitalizmin altın çağı olarak nitelendirilen 1945–1970 döneminden sonra ekonomik ve siyasal anlamda uygulanan politikalar da devletin söz konusu bu işlevlerine yöneliktir: 70'lerdeki Petrol Krizleri ile birlikte devletin ekonomideki büyüklüğü ve rolü sorgulanmış, devletin ekonomik olarak etkin bir aktör olmadığı, fazlaca büyük ve hantal olduğu öngörülmüştür. Bu öngörünün sonucu olarak, 'minimal devlet' anlayışı ortaya atılmış; devletin çekilebilecek en geri noktaya, sadece adalet ve güvenlik hizmetleri sağlaması noktasına kadar çekilmesi öngörülmüştür (Zafir, 2009:76). Dünya genelinde, II. Dünya Savaşı'ndan sonra uygulama alanı bulan Keynesyen politikalar sorgulama ve tartışma konusu haline gelmiştir. Anayasal İktisat da bu sorgulamadan ve tartışmadan doğmuştur.

Anayasal İktisat'ın önde gelen teorisyeni **J. Buchanan** ve **Richard E. Wagner**, Keynes'in politikalarını "politik olarak bir hastalık" olarak görmüş ve "demokrasinin işleyişi için bir tehlike" olarak addetmiştir (Buchanan ve Wagner, 2000:57) Anayasal İktisat, Kamu Tercih Kuramı ile birlikte, devletin büyüklük ve işlevlerinin yanında makro politikalarının da sorgulandığı söz konusu bu konjektürde, Amerika Birleşik Devletleri'nin (ABD) Virginia Üniversitesinde bir grup akademisyen tarafından ortaya konulmuş bir yaklaşımdır (Caniklioğlu, 1998:64). Söz konusu iki yaklaşım aynı üniversiteden ve aynı teorisyenlerden kaynaklandığından birbirleriyle yakından bağlantılıdır.

Anayasal İktisat'a göre devlet örgütü/aygıtı özellikle 19. Yüzyıl'dan sonra 'aşırı' bir şekilde büyümüş (Leviathan Devlet) ve yozlaşmaya başlamıştır. Ekonomik anlamdaki yozlaşmanın en belirgin örneklerinden birisi, siyasetçilerin iktidarlarını sürdürülebilmek için kamu harcamalarını arttırırken vergilerin oranlarını azaltarak ekonominin işleyişine zarar vermeleridir. Bunun en önemli sonuçlarından birisi, kamu harcamalarının

artması ve gelirlerin azalması yüzünden ortaya çıkan bütçe açıklarıdır. Vergi oranlarının artırılmaması, arttırılacaksa da az arttırılması veyahut düşürülmesi kamu harcamaları için vergi dışı kaynakların aranılmasına sebebiyet vermekte ve borç yükünün artmasına neden olmaktadır (Aktan, 2002: 10&13–14). Söz konusu bu durum, kayıt dışı ekonominin de büyümesine (diğer bir deyişle, vergi verenlerden daha çok vergi alınmasına) neden olmakta ve bunun yanında enflasyonun da artmasına sebep olmaktadır.

Devlet aygıtının sosyal, siyasal ve iktisadi hayatın her alanına sirayet etmesi onun siyasal olarak da keyfi davranmasına ve yozlaşmasına yol açmaktadır. Kamusal görevliler rüşvet ve yolsuzluklara karışmakta, devlet kadroları mevcut yönetimin devamını temin için 'yakınlar'la doldurulmakta (nepotizm), bütçe tahsisleri oy gelecek yerlere, seçim bölgelerine yapılmakta (*pork-barrel*) ve siyaset partizan hizmet karşılığı oy toplamaya dönüşmektedir (Aktan, 2002:14–15). Bu anlamda Anayasal İktisat; "*sınırlı devlet idealini iktisadi açıdan gerçekleştirmekte anayasalcılık tekniğini kullanan bir akımdır*" ve para arzı, vergileme, borçlanma, dış ticaretin düzenlenmesi gibi önemli ekonomik konularda siyasi iktidarın anayasal çerçeveye sınırlanmasına yönelik olarak ortaya atılmıştır (Caniklioğlu, 1998:68). Anayasal İktisat; ünlü teorisyeni J. Buchanan'ın tanımıyla, "*ekonomik ve politik birimlerin tercihlerini ve faaliyetlerini sınırlayan alternatif yasal-kurumsal ve anayasal kurallar bütünüünün işleyiş özelliklerini açıklamaya çalışır.*" (Aktan, 2002:16) Yaklaşımına ilişkin tanım ve tespitlerden anlaşılacağı gibi, Anayasal İktisat, devletin ve devlet aygıtını kullanan siyasal iktidarın sınırlandırılmasıyla ilgilenmektedir ki bu anlamda felsefi incelemesini söz konusu bu iki olgunun kaynak ve temellerini açıklamaya çalışan sözleşmeciliğe yöneltmektedir.

1.2. Anayasal İktisat'ın Felsefi Dayanakları

Amerikan tarihçisi Charles Austin Beard 1913 yılında yazdığı "*An Economic Interpretation of the Constitution of the United States*" adlı eserinde anayasayı 'iktisadi bir belge' olarak ele

almış ve bu belgeyi toplumdaki farklı grupların ekonomik çıkarlarının uzlaştırıldığı bir metin olarak değerlendirmiştir (Beards, 2004:156–157). Diğer bir deyişle; anayasaları iktisadi bir perspektiften değerlendirme, 1970'lerden itibaren ortaya çıkan Anayasal İktisat yaklaşımı ile başlamamıştır, dünyanın ilk yazılı anayasası olan Amerika Birleşik Devletleri (ABD) Anayasası'ndan itibaren vardır.

Anayasal İktisat da, Beards'ın açtığı yoldan giderek, felsefi temelini siyaset bilimin önemli kavram ve tasarımlarından olan “sözleşmecilik”te bulmuştur. Sözleşmeciliğe göre, devlet, ahlaki (töresel) toplumdaki sosyal-siyasal topluma geçişi, doğal hukukun hâkimiyetinden pozitif hukukun üstünlüğüne gidişi ve insanların buna riayetini açıklamaktadır (Aslan, 2002: 152–153). Toplum sözleşmesi varsayımından hareketle çeşitli düşünürler kendi devlet nosyonlarını biçimlendirmişlerdir: Örneğin, **T. Hobbes**, doğal hali, bir karmaşa ve kuralsızlık ortamı olarak kurgulamıştır. Doğal hal, “*Her şeyin her şeyle savaşıdır*”. (*Bellum Omnium Contra Omnes*) Toplum sözleşmesi, ‘güçlü’ bir devletin varlığı sebebiyle insanlara, can ve mal güvenliği gibi önemli teminatlar verir; zira doğal halde “*İnsan insanın kurdudur*.” (*Homo Homini Lupus*) (Russell, 1946:578–579) **J. Locke**'da ise daha ‘güçsüz’ bir devlet görülmektedir. Hobbes, mutlak bir devlet öngörürken, Locke daha liberal bir devlet anlayışını benimsemiştir. Dahası Locke, insanların kendilerini özgürce geliştirebilecekleri istikrarlı ve güvenli bir ortam sağlanmadığında, ‘devlete karşı direnme hakkı’ öngörmektedir (Curtis, 2008:386).

Toplum Sözleşmesi kuramının diğer bir yorumunu yapan **J. J. Rousseau**'ya göre, toplum sözleşmesi aklın gerektirdiği bir şeydir. Akıl yarılmaz ve mutlaktır. Bu anlamda, Rousseau'nun monarkların mutlak haklılığına karşı olduğunu ve Tanrısal haklılığı yadsıdığını söyleyebiliriz. Rousseau toplumsal sözleşmenin ‘genel irade’den ortaya çıktığını söyler ki genel irade, toplumdaki bireylerin iradeleri toplamından daha üstün bir şeydir (Camus, 2004:121). Toplumsal Sözleşme ve onun getirdiklerini kabul hususunda da **J. Rawls** sosyal adaletle vurgu yapmaktadır:

Rawls, adalet anlayışının başlangıcı olarak ‘sosyal sözleşme’yi göstermektedir. İnsanlar sosyal sözleşmeyi karşılıklı yarar için yapmışlardır zira toplum içerisinde yaşamak tek başına yaşamaktan yeğdir. Sosyal sözleşmeyi kabul ettiren şey sosyal adalet ilkeleridir ki bu hakların ve sorumlulukların adilce dağılımını (*distributive justice*) ifade etmektedir (Nuttal, 2002:223–224).

Açıklanan yaklaşımlar bir arada değerlendirildiğinde, Anayasal İktisat'ın, J. Locke'un sözleşmecilik anlayışına daha yakın durduğu söylenebilir. Şöyle ki; Anayasal İktisat zaten Hobbes tarafından öngörülen mutlak devlete (*Leviathan*) karşıdır ve yozlaşmanın en önemli sebebi olarak devletin geniş etki alanını ve müdahale gücünü görmekte, bunun anayasal bir sözleşmeyle sınırlandırılmasını istemektedir. Diğer bir deyişle, insanların düzene ‘bilinçli ve ussal’ müdahalesini, felsefi terimlerle söylenecekse “yapıcı rasyonalizm”i savunmaktadır. Buna göre; sosyal düzeni oluşturan kurum ve kurallar, tarafların irade beyanlarına göre şekillenecek, doğal düzenin kendi gidişatına, yani evrime bırakılmayacaktır (Aktan, 2002:17). Sözleşme sonrası ortaya çıkan hukuk devleti, yukarıda açıklanan anlamda, devlet-birey, devlet-toplum ilişkileri ufkundan doğmaktadır ve sosyal adaletin gerçekleşmesinde hayati bir önem arz etmektedir.

Hukuk devleti, en kısa tanımıyla, kendisi hukuk kurallarına bağlı olmakla birlikte vatandaşlarına da hukuki güvence temin eden devlettir. Maddi anlamda; insan onurunun, özgürlüğün, adaletin ve eşitliğin teminatı olan hukuk devleti, şekli anlamda; temel hak ve hürriyetlerin tanınması/korunması, kuvvetler ayrılığı, yargı bağımsızlığı, yasaların anayasal denetimi, idarenin yargısal denetimi, devletin mali sorumluluğu gibi hususları içerisine almaktadır (Odyakmaz, Kaymak ve Ercan, 2011:32&211). Anayasal İktisat'ın da bu anlamda öngördüğü, hukuk devletine yalnızca siyasal ve hukuksal anlamda değil iktisadi anlamda da uyan bir devlet modelidir. Anayasal İktisat, yukarıda bahsedilen tarihsel arka plan, felsefi fikirler ve bunların somut yansımaları olarak anayasa ve sınırlandırılmış devlet gücü ekseninde temel kabullerini oluşturmuştur.

1.3. Anayasal İktisat'ın Temel Kabulleri

Anayasal İktisat'ın temel kabulleri onu geleneksel iktisattan ayıran noktaları ortaya koymaktadır: Anayasal İktisat, mevcut bir anayasayı değiştirenlere veya yeni bir anayasa yapmakta olanlara normatif nitelikli önerilerde bulunurken; geleneksel iktisat, önceden belirlenmiş anayasal kurallara göre hareket etmekte olan siyasal aktörlere belli bir amacı gerçekleştirmek için alternatif iktisat politikaları sunmaktadır. Anayasal İktisat doğrudan oyunun kuralları ile ilgilenirken, geleneksel iktisat oyuncuların var olan kurallar çerçevesinde nasıl hareket edeceği/etmesi gerektiği ile ilgilenmektedir (Savaş, 1997:54). Bu anlamda; Anayasal İktisat, kendisiyle yakın bağlantılı olan Kamu Tercihi Kuramı ile benzer temel kabullere sahiptir ki bunlar; metodolojik bireycilik, bireysel rasyonellik ve politikanın bir mübadele olduğunu söyleyen 'catallaxy'dir (Buchanan, 1990:13; Caniklioğlu, 1998:73; Savaş, 1997:60; Uzun ve Tok, 2009:234²):

- *Metodolojik Bireycilik (Ferdiyetçilik)*: Bireycilik, toplumsal grupların ya da toplulukların değil bireysel tercih ve çıkarların ön plana çıktığı, bireyin siyasal ve ekonomik bağımsızlığının vurgulandığı bir öğretilerdir (Yayla, 2005:40). Bireycilik önüne 'metodolojik' ifadesini aldığı anda, sosyal araştırmalarda bireyi temel analiz birimi olarak alan bir araştırma yöntemi olarak karşımıza çıkmaktadır. Buna göre; insan faaliyetleri/davranışları toplumsal ve özel olarak ikiye ayıramayacağından, toplumsal olarak görünen tercih ve kararlar da aslında bireysel niteliktedir (Savaş, 1997:61). Bu anlamda; Anayasal İktisat, Kamu Tercihi Kuramı gibi araştırma birimi/nesnesi olarak bireyi ve bireysel tercihleri incelemekte ve onların kolektif hükümler olarak anayasalara nasıl yansıtıldığı üzerine yoğunlaşmaktadır, denilebilir.

- *Bireysel Rasyonellik (Maximand)*: Klasik iktisat kuramında olduğu gibi, Kamu Tercihi Kuramı da, bireylerin rasyonel ve tutarlı tercihler yaptığını ve böylelikle bireysel faydalarını maksimize etmeye çalıştığını varsayar. Söz konusu bu varsayımı benimseyen Anayasal İktisat; kendi kişisel çıkarları ve fayda maksimizasyonu peşinde koşan bireylerin (*homo economicus*) ister istemez bir bütün olarak toplumun da çıkarlarına hizmet edeceği görüşünü benimsemektedir (Caniklioğlu, 1998:66). Bu durumun siyasal hayattaki yansımaları da, politik karar alma sürecinde seçmenlerin kendilerine en büyük ekonomik faydayı sağlayacak partilere oy verme eğiliminde olmaları, partilerin ise seçmenlerin bu eğilimine yönelik ekonomi programları hazırlamaya çalışmalarıdır.

- *Catallaxy, "Politika da Bir Mübadeledir!"*: Politika da, seçmenlerin ve adayların katıldıkları karmaşık bir mübadele biçimidir ki söz konusu mübadelenin tıpkı piyasalardaki mübadele gibi katılanların faydalarını arttıran ve kendiliğinden sonuca ulaşan bir mübadele olması beklenmektedir. Bunu temin etmenin yoluysa, siyasetin cereyan ettiği kurumsal ve anayasal çerçeveyi düzenlemektir. Böyle bir düzenlemenin ilk adımı ise toplumsal uzlaşmayı belirleyen anayasadır (Savaş, 1997:70-71). Bununla birlikte, politik mübadele ilişkisi ekonomik mübadele ilişkisinden daha karmaşıktır; zira birincisinde toplumun bütün üyeleri söz konusu iken, ikincisinde yalnızca mübadeleye muhatap iki taraf bulunmaktadır. Bu yüzdendir ki, politik mübadele ilişkisi anayasa sonrasında/ötesinde de devam etmektedir (Caniklioğlu, 1998:68). Politikaların belirlenmesi, yasalar, yönetmelik ve diğer düzenlemelerin oluşturulması sürecinde, söz konusu politik mübadele ilişkisi hem bireysel bazda hem de çıkar grupları ve sivil toplum kuruluşları aracılığıyla sürdürülmektedir.

Söz konusu temel kabullerle ilişkili olarak Anayasal İktisat'ın anayasalarda ve yasalarda bulunmasını öngördüğü temel düzenlemeler şunlardır (Akyol, 2003:6): *Birincisi*, bütçe denkliliği

2 Anayasal İktisat'ın kabulleri konusunda referans verilen ilk iki yazar; "metodolojik bireycilik" ve "bireysel rasyonelliği" işaret etmekteyken, referansta geçen diğer yazarlar bu ikiliye "catallaxy" kabulünü de eklemektedir.

ilkesine uyulmalıdır. Klasik devlet bütçesi mantığı tersine çevrilmeli, gelirler giderlerden önce hesaplanmalı ve gelirlerden fazla harcama yapılmamalı, nihayetinde denk bütçe hazırlanmalıdır. *İkincisi*, kamu kesiminin borçlanma gereksiniminin sınırı gayri safi milli hâsılanın (GSMH) belirli bir oranı olarak belirlenmelidir. Bu oran, %3'ü aşmamalı ve iç ve dış borçlanma anayasal oylamaya bağlanmalıdır. *Üçüncüsü*, vergileme yetkisi GSMH'nin belli bir oranı ile sınırlandırılmalıdır. Buna göre vergi gelirlerinin artırılması ekonomik büyümeyle orantılı olmalıdır. *Son olarak*, Merkez Bankası'nın borçlanma yetkisi sınırlandırılmalıdır. Diğer bir deyişle olağan kamu gelirleri arttırılmadan kamu harcamaları arttırılmamalıdır.

2. Anayasal İktisat Perspektifinden Türk Anayasaları ve Yeni Anayasa Süreci

Yukarıdaki başlıklarda ortaya konulan bu yaklaşım ve kabullerden sonra, aşağıdaki başlıklarda Türkiye'nin Anayasalcılık tarihi, mevcut anayasal hükümler ve yeni anayasa yazımı-yapımı Anayasal İktisat penceresinden değerlendirilecektir.

2.1. Anayasal İktisat Penceresinden Türkiye'de Anayasalcılık Hareketi

Anayasalcılık hareketi en kısa tabiriyle mutlak iktidarların sınırlandırılması hareketidir. Bu anlamda anayasalcılık tarihi 1215 Magna Carta'ya değin götürülebilir. Bununla birlikte, yalnızca iktidarın sınırlandırılması değil, çeşitli hak ve özgürlüklerin vatandaşlık statüsü kazanmış bireylere tanınması anlamında anayasalcılık hareketi 17. Yüzyıl'la başlamıştır diyebiliriz. Öncelikle ortaya anayasal metinler (*Habeas Corpus 1679, Bill of Rights 1689*) çıkmış, sonrasında 18. Yüzyıl'da hareket ürünlerini anayasalar ve haklar bildirgeleri (*1776 Virginia Haklar Bildirgesi, 1787 Amerika Birleşik Devletleri Anayasası*) biçiminde vermeye başlamıştır (Tezcan, Erdem, Sancakdar ve Önok, 2011:41). Ülkemizde ortaya çıkan ilk anayasal metinse, 1808 tarihli *Sened-i İttifak*'tır. Yerel güçler ile merkezi yönetim (padişah) arasında bir taahhütname niteliğinde olan belge, mutlak iktidarın sınırlandırılmasında ilk adım olarak ele alınabilir. Mamafih, bu anaya-

sal belge ile yerel güçler (ayanlar) kendilerinin padişah tarafından tanınması karşılığında merkezi yönetime güç katmış ve destek vermiştir. Yedi maddeden oluşan metnin, iktisadi ve mali hükümleri şöyledir: Şart 3: "*Hazine ve devlet gelirlerinin toplanması ve korunmasına, padişah buyruklarının yerine getirilmesine çalışmaya, buna karşı gelenleri birlikte cezalandırmaya söz verimiz.*" 7'inci ve sonuncu şart ise vergilerin ezici olmamasına dairdir (Tanör, 2009:45). Sened-i İttifak yalnızca bir ay yürürlükte kalmış bir metindir, yine de hükümetin sınırlandırılması ve mal ve can güvenliği bakımından reayanın düşünülmesi anlamında önemli bir girişimdir.

Osmanlı anayasalcılık hareketinde bundan sonraki en önemli dönem Tanzimat dönemidir. Bu dönemde Osmanlı, hem ekonomik hem de hukusal-siyasal anlamda kapitalistleşmeye başlamıştır. Bunun hukuki alt-yapısı ise Tanzimat Fermanı (1839) ile başlayan ve 1876'ta Kanun-i Esasi ile sonlanan süreçtir. Tanzimat Fermanı (diğer ismi ile Gülhane-i Hatt-ı Hümayun) hem kişiler için can güvenliği, mal güvenliği, kanuni ve adil yargılanma, mali güce göre vergi gibi bireysel hakları tanıırken, hem de devlet harcamalarının kanuniliği ilkesine yer vererek siyasal iktidarı sınırlanmış ve iltizam sistemine alternatif düzenli bir vergi sistemi öngörmüştür (Erdoğan, 2011:135). Bununla birlikte, iyiden iyiye Batılı güçlerin denetimine giren Osmanlı harcamalarını kontrol edememiş, özellikle dış borçlanmış ve sonunda genelde maliyesinin özelde borçlarının yönetimini Düyun-u Umumiye adındaki uluslararası bir komisyona bırakmak zorunda kalmıştır (Quataert, 2003:71). Tanzimat Fermanı'ndan sonraki 1856 tarihli İslahat Fermanı'nda ise Müslim ve Gayri-Müslim teba arasındaki eşitlik vurgulanmış, söz konusu bu süreç anayasa ile sonuçlanmıştır.

Siyasal tarihimizin ilk yazılı anayasa metni 1876 tarihinde ilan edilen, Kanun-i Esasi'dir. Bu dönemle birlikte iktidar 'şarta' bağlanmıştır ki dönem için kullanılan Meşrutiyet (şarta bağlı olma) deyişi buradan gelmektedir. Anayasada Tanzimat Fermanı'nda öngörülen iktisadi ve mali ilkelere hemen hepsi öngörülmüştür. Mali güce

göre vergilendirme, verginin kanunla konulması, müsadere ve angarya yasağı gibi hükümler anayasada sayılmıştır. Bunun yanında, kanuni ve aleni yargılama, dilekçe hakkı gibi kimi önemli temel hak ve özgürlükler de sayılmıştır. Yine de, Kanun-i Esasi, padişaha verdiği geniş yetki ile tam bir sınırlama değildir. Kanun-i Esasi kısa bir süre sonra, padişahın yetkilerini kısıtlamasa bile belirli prosedürlere bağladığından, II. Abdülhamit tarafından yürürlükten kaldırılmıştır. Ancak 1909 değişiklikleri ile ki, hakiki bir meşrutiyet Osmanlı İmparatorluğu'nda kurulmuştur (Gözler, www.anayasa.gen.tr).

Temel hak ve özgürlükler kısmına yer veremeyen (zira Kanun-i Esasi'nin ilgili kısımlarını benimseyen) 1921 Teşkilat-ı Esasiye Kanunu'nu ve Kanun-i Esasi'yi yürürlükten kaldırmakla beraber, 1924 Teşkilat-ı Esasiye'si de iktisadi ve sosyal haklar/sorumluluklar anlamında bir yenilik getirmemiştir. Bununla birlikte; 1921 Anayasası'nda yapılan 1923 değişikliği ile Cumhuriyet rejimi kurulmuş, "egemenlik bilâkaydüşart millete tevdi edilmiştir." (Odyakmaz, Kaymak, Ercan, 2011:13–14) İktisadi ve mali anlamda en büyük yenilik, 1961 Anayasası ile olmuştur. Modern anlamda, güçler ayrılığını tanıyan, devleti insan hak ve özgürlüklerine dayandıran metin, sosyal ve ekonomik hakların da ilk defa belirtildiği anayasal belgedir. Bunun yanında, daha önce de belirtildiği gibi, Anayasal İktisat açısından önemli olan sosyal hukuk devleti ilkesi de 1961 Anayasası'nın ülkemiz demokrasisine kazandırdığı bir olgudur (Gözübüyük, 2004:32). Sonrasında 1971 Değişiklikleri ile 'daraltılan' anayasa yerini yine bir askeri müdahale ürünü olan başka bir anayasaya bırakmıştır.

2.2. Mevcut Anayasanın Anayasal İktisat Perspektifinden Değerlendirilmesi

1982 Anayasası devlet-toplum/birey tercihinde devletten ve özgürlük-güvenlik tercihinde güvenlikten yana bir tutum sergilemektedir (Güneş, 2009:202; Parla, 2002:46). İktisadi ve mali açısansa tercihi, sosyal ve ekonomik haklara yönelik giderler konusunda sıklık, gelirler (vergi ve borçlanma) konusunda ise esnekliktir. 1961 ve 1982 Anayasalarını bu bağlamda karşılaştıran

Taha Parla, söz konusu durumu "sosyal devletçilikten idari devletçiliğe" geçiş olarak nitelemekte ve 1961'de sosyal ve ekonomik haklarının sınırının 'devletin verebileceği' iken, 1982'de 'yurttaşların isteyebileceği'ne dönüştüğü noktasına dikkat çekmektedir (Parla, 2002:62). Mevcut Anayasa sözü edilen hususlar ve yukarıda açıklanan Anayasal İktisat Yaklaşımı çerçevesinde değerlendirildiğinde ilgili konular ve hükümler aşağıdaki gibidir:

İlk olarak "Başlangıç" kısmında, Anayasanın "Türkiye Cumhuriyeti'nin refahı, maddi ve manevi mutluluğu"nu temin azminde olduğu belirtilmektedir. Cumhuriyetin niteliklerinin açıklandığı 2. maddede ise, "...demokratik, laik, sosyal bir hukuk devleti" betimlemesi yapılmaktadır. Madde 11'e bakıldığında, "Anayasa hükümleri, yasama, yürütme ve yargı organlarını, idare makamlarını ve diğer kuruluş ve kişileri bağlayan temel hukuk kurallarıdır. Kanunlar Anayasaya aykırı olamaz." denilmektedir. Bu hüküm, Anayasal İktisat için en önemli hükümlerdendir zira bu hükümdedir ki anayasa 'katı' hale gelmekte ve ona 'sınır koyuculuk' özelliği vermektedir. Bunun yanında, mülkiyet hakkı, temel hak ve özgürlükler kısmında sayılmış ve kullanıma dair sınır 'toplum yararı' olarak konulmuştur (T.C. Anayasası, md. 35).

"Sosyal ve Ekonomik Haklar ve Ödevler" adlı üçüncü bölüme bakıldığında, metnin Anayasal İktisat'ın kabullerine, özellikle bireyciliğe uymadığı görülmektedir. Toplumun yapıtaşısı olarak birey yerine aile alınmakta ve bölüm onun korunmasına dair hükümlerle başlamaktadır (T.C. Anayasası md. 41). 2001 yılındaki değişik haliyle kamulaştırmaya dair hüküm, birkaç istisna dışında kamulaştırma bedelinin esas olarak peşin ödenmesi (T.C. Anayasası md. 46) üzerine olumlu bir değişikliktir. İzleyen hüküm, özelleştirme ve devletleştirme ile ilgilidir ki, 1999'daki değişik haliyle özelleştirmeler yasama organının tasarrufuna bırakılarak sınırları esnetilmiştir (Tiryaki, 2008:309–310): "Devletin, kamu iktisadi teşebbüslerinin ve diğer kamu tüzelkişilerinin mülkiyetinde bulunan işletme ve varlıkların özelleştirilmesine ilişkin esas ve usuller kanunla gös-

terilir.” (T.C. Anayasası md. 47). Bunun yanında, çalışma hakkına dair olan hüküm, çalışmayı hak olmakla birlikte bir ‘ödev’ olarak ortaya koymakta (T.C. Anayasası md.49) ve ‘bireyin tercihi’ni önemsiyor görünmemektedir. Son olarak, bu bölüme ilişkin sınır koyucu son hüküm 2001’deki değişik haliyle 65. maddedir: “Devlet, sosyal ve ekonomik alanlarda Anayasa ile belirlenen görevlerini, bu görevlerin amaçlarına uygun öncelikleri gözeterek mali kaynaklarının yeterliliği ölçüsünde yerine getirir.” Sınır koymaktan çok, ‘öncelik belirleme’ gibi geniş bir takdir yetkisi veren bu maddenin uygulanabilirliği sorunludur (Erdoğan, 2011:172). Bununla birlikte; temel hak ve hürriyetlerin yalnızca kanunla sınırlandırılabileceğini (T. C. Anayasası md. 13) öngören Anayasanın bıraktığı boşluk sebebiyle, sosyal haklar ve ödevler kanun hükmünde kararnamelerle de (KHK) düzenlenebilmektedir ki, bu Anayasal İktisat’ın, iktisadi ve mali düzenlemelerin katı anayasalarda düzenlenmesi gerektiği düşüncesiyle uyuşmamaktadır.

Vatandaşlık statüsünün bir gereği ve ödevi olarak vergi, “Siyasal Haklar ve Ödevler” kısmında düzenlenmiştir. Önceki kısımda bahsedildiği gibi, Türk anayasalcılığının ilk metinlerde de bulunan mali güce göre vergi almak, burada da benimsenmiştir, hatta “Vergi yükünün adaletli ve dengeli dağılımı, maliye politikasının sosyal amacı” olarak ortaya konmuştur. İlgili maddenin üçüncü fıkrasında “Vergi, resim, harç ve benzeri mali yükümlülükler kanunla konular, değiştirilir veya kaldırılır.” denilmektedir; dördüncü ve son fıkra bu hükmü esnekletmektedir: “Vergi, resim harç ve benzeri mali yükümlülüklerin muafiyet, istisnalar ve indirimleriyle oranlarına ilişkin hükümlerinde kanunun belirttiği yukarı ve aşağı sınırlar içerisinde değişiklik yapmak yetkisi Bakanlar Kuruluna verilebilir.” (T.C. Anayasası md. 73). Yürütme organı olan Bakanlar Kurulu’na verilen söz konusu yetki Anayasal İktisat’ın öngördüğü mali disiplin ilkesine aykırıdır (Dileyici ve Özkıvrak, 2000:6). Hüküm, hukuk tekniği açısından “-bilir.” ile bittiğinden emredici değildir fakat parlamenter demokrasi ile yönetilen ülkelerde yasama ve yürütme arasında sert bir ayırım olmadığından Bakanlar Kurulu’nun bu yetki-

yi dilediği gibi kullanabilmesinin önünde hukuki bir engel yoktur

Anayasa metninin “Mali ve Ekonomik Hükümler” bölümünde başlangıç, bütçeleme sürecine yer verilmiştir. 161. maddedeki 2005 değişikliğiyle merkezi yönetim bütçesinin hazırlanması ve uygulanması kanuna (5018 Sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu) bırakılmıştır. Anayasada bütçe hazırlanması süreciyle ilgili usule ilişkin çeşitli emredici hükümler de bulunmaktadır. Örneğin; Bakanlar Kurulu bütçe tasarisına ilişkin raporu mali yılın başlangıcından (1 Ocak) en az 75 gün önce Türkiye Büyük Millet Meclisi’ne (TBMM) sunmak, Bütçe Komisyonu raporu en çok 55 gün içerisinde kabul etmek zorundadır. Bütçeye ilişkin Genel Kurul görüşmelerinde ise gider arttırıcı ve gelir azaltıcı önerilerde bulunulamamaktadır. (T.C. Anayasası, md. 161–162) Böylesi hükümler, Anayasal İktisat penceresinden bakıldığında olumlu hükümlerdir. Bölümün ileriki kısımlarda ise, devletin ekonomideki düzenleyici rolü anlatılmıştır. Madde 167’de; devlet, fiili ya da anlaşma sonucu ortaya çıkabilecek tekelleşme ve kartelleşmeyi önlemekle yükümlü tutulmuş ve Bakanlar Kurulu’na dış ticareti ülke yararına düzenleme konusunda vergi ve benzerleri dışında ek mali yükümlülükler koyma yetkisi verilmiştir. Söz konusu yetkinin, yukarıda anlatılan Anayasal İktisat perspektifinden/kabullerinden bakıldığında yasama organı olan parlamentoda olması daha uygun görünmektedir.

Mevcut hükümler genel olarak değerlendirildiğinde, Anayasa iktisadi ve mali anlamda yürütme erkine (hükümet) önemli bir yetki ve tasarruf alanı sağlamaktadır. Bunun en önemli nedeni, başta da belirtildiği üzere 1982 Anayasası’nın yaptığı tercihlerdir. “Kamu otoritesini yeniden tesis etme” üzerine yazılan metin, yürütmeye yalnızca temel hak ve özgürlüklere müdahale bağlamında değil, ekonomik/sosyal hak ve ödevler ile ekonomik/mali hususlarda da önemli yetkiler vermiş, böylelikle iktisat ve maliye politikalarının belirlenmesinde hükümetlere nazaran temsil özelliği ve objektifliği daha güçlü olan yasama organı/parlamento ikinci planda kalmıştır, denilebilir.

2.3. Yeni Anayasa Sürecinde İktisadi-Mali Konular ve Beklentiler

Yeni anayasa yazımı-yapımı süreci; önceki bölümlerde de bahsedildiği gibi sivil bir iradede kaynaklanan, beklentilerin ve çıkarların müzakere edileceği bir süreç olarak görüldüğünden toplumun çeşitli kesimlerinden gelen taleplerle biçimlendirilmeye çalışılmaktadır. İktisadi ve mali olarak en önemli beklenti ise, Anayasal İktisat ilkeleri hesaba katıldığı takdirde “mali bir anayasa” yapmaktır. Mali anayasanın temel öğeleri, diğer bir ifadeyle, anayasada düzenlenmesini öngördüğü noktalar ise şöyledir (Savaş, 1997:114): Devletin faaliyet alanlarının sınırlanması; vergilerin özelliklerinin belirlenmesi; devlet bütçesinin özelliklerinin belirlenmesi; devletin kiralama, satın alma, kamulaştırma, özelleştirme ve el koyma yöntemlerinin belirlenmesi ile birlikte devletin iç ve dış borç yapma koşullarının belirlenmesidir. Bu noktalar sırasıyla değerlendirilirse:

- *Devletin faaliyet alanlarının sınırlanması:* Bu tartışma ilk etapta merkezi yönetimin pek çok görevinin yerel yönetimlere aktarılmasına yönelik yerel yönetimler reformunda ortaya atılmış fakat reform tasarısı hayata geçmemiştir. Bu tasarıda öngörülen, merkezi yönetim birimleri olarak bakanlıkların taşradaki (Ankara dışı) görev ve sorumluluklarının yerel idarelere devridir (Al, 2004:5). Bundan sonraki tartışma ise, yukarıda bahsedildiği gibi güvenlik ve adalet dışındaki tüm alanlarda kamunun geri çekilmesidir. Anayasal İktisat; devletin söz konusu varlık sebebi dışında kamusal mallar üretmesine daha çok vergileme ve harcama olacağı, dolayısıyla kişisel mülkiyet haklarının olumsuz etkileyeceği düşüncesiyle olumsuz bakmakta ve devletin faaliyet alanının sınırlandırılmasını savunmaktadır.
- *Vergilerin özelliklerinin belirlenmesi:* Mali anayasa vergilerin özelliklerinin (artan oranlı olup olmaması, dolaylı/dolaysız vergi dengesi gibi) de anayasa düzenlenmesini öngörmektedir. Anayasal iktisat perspektifinden bakıldığında vergi oranları anayasada belirtilmeli

ve düz oranlı olmalıdır. Ayrıca; harcamaların yasama organınca nitelikli çoğunlukla belirlenecek vergilerle karşılanması; vergilemede kişilere, kamu ve özel sektör kuruluşlarına istisna ve muafiyet gibi uygulamalarda bulunulmaması ve toplam vergi yükünün GSYİH'e veya GSMH'ye oranının açıkça anayasada belirtilmesi mali anayasa yapımı için önemli konulardır (Dileyici, 2005:80-81). Mevcut anayasada, yukarıda da belirtildiği gibi, vergilerin sadece konulması, değiştirilmesi, kaldırılması ve oranlarının belirlenmesine ilişkin hükümler vardır ki Anayasal İktisat perspektifinden bakıldığında bu düzenlemeler yetersiz ve yüzeyseldir; vergi oranları, konuları ve sınırlarıyla anayasada düzenlenmelidir.

- *Devlet bütçesinin özelliklerinin belirlenmesi:* Mali disiplinin sağlanabilmesi için; denk bütçe anayasal bir ilke olarak benimsenmeli, harcama, borçlanma ve vergileme gibi konularda devlete anayasal sınırlar konulmalı, Merkez Bankası'nın özerkliği ve fiyat istikrarını sağlama noktasında para arzının dengesi anayasal güvence altına alınmalıdır (Aktan, 2002:465-466). Oysa devlet bütçesine ilişkin anayasal hükümler yukarıda da anlatıldığı gibi yalnızca usule ilişkindir. Bütçenin usule ilişkin hükümlerinin yanında esasa ilişkin hükümlerin de anayasada düzenlenmesi, yeni anayasa sürecinde mali anayasa için göz önünde bulundurulması gereken bir husustur.
- *Devletin kiralama, satın alma, kamulaştırma, özelleştirme ve el koyma yöntemlerinin belirlenmesi:* Anayasal İktisat'ın öngördüğü anlamda mali anayasanın bu kabulü satın-alma dışında mevcut anayasamızda biçimsel olarak vardır (T.C. Anayasası md. 46, 47 ve 121). Hâlihazırda 4734 Sayılı Kamu İhale Kanunu ile düzenlenen satın almaya ilişkin genel ilkelere ise, siyasi rantı önlemek adına anayasada düzenlenmesi mali anayasa perspektifinden öngörülebilir.
- *Devletin iç ve dış borç alma koşullarının belirlenmesi:* Türkiye'de iç borçlanma yetkisi, Bütçe Kanunu, Merkez Bankası Kanunu ve Belediyeler Kanunu gibi çeşitli kanunlarda

belirlenmiş fakat borçlanmaya ilişkin herhangi bir sınır konmamıştır. Böylesi bir sınırın olmayışı; alınan borçların vergilerle karşılanması ve borçlanmanın halka mali bir yük olarak ortaya çıkması olasılığını ortaya çıkarmaktadır (Özgen, 1999:2-3). Mali anayasanın, yukarıda belirtildiği gibi hem vergi yükünün GSYİH'e veya GSMH'e göre belli bir oranda belirlenmesini hem de iç ve dış borçlanmanın anayasada sınırlanmasını öngörmesiyle söz konusu olasılığı ortadan kaldıran özellikte olduğu söylenebilir.

Söz konusu başlıklar ve yukarıda anlatılanlar çerçevesinde; Anayasal İktisat ve mali anayasa perspektifinden bakıldığında, yeni anayasa sürecinde öngörülebilecek hususlar genel anlamda şunlardır: Devlet; ekonomik anlamda, en azından düzenleme fonksiyonuyla hala önemli bir aktördür. Kaynak yaratılması ve dağılımında devletin müdahalesi gündelik/popülist siyasetten anayasal güvence yoluyla arındırılmalıdır. Bu noktaya yönelik olarak, düzenleyici ve denetleyici kurullarla birlikte Merkez Bankası'nın özerkliği 'anayasa tahtında' garanti edilmelidir. İktisat ve maliye politikalarına birincil etkide bulunan vergi oranlarının belirlenmesi, dış ticaret düzenlemeleri gibi konularda yürütmede (başbakan ve bakanlar kurulu) bulunan hak ve görevler daha temsili ve demokratik olan yasama meclisine devredilmelidir. Devlet bütçesine ilişkin ilkeler yalnızca usule değil esasa da ilişkin olarak anayasada belirtilmeli, olağanüstü durumlara özgü belirli bir esneklik payı bırakılmak suretiyle, denk bütçe ilkesi benimsenmelidir. Devletin hem iç hem de dış borçlanma yetkisinin sınırları anayasada ortaya konmalı ve borçlanmanın halka yük olmaması, diğer bir ifadeyle vatandaşların yararına olması temin edilmelidir. Sonuç olarak anılan bu genel noktalar; kamusal tartışmaya ve uzlaşmaya dayanması öngörülen, çağcıl ve sivil karakterli olması beklenen anayasa süreci için en az siyasal, sosyal ve kültürel konular kadar önemli ve tartışmaya değerdir.

Sonuç

Türkiye, Tanzimat'tan bugüne ilk defa bir anayasal sözleşme yapma beklentisi içerisinde.

Türk anayasalcılık tarihine bakıldığında; anayasalar ve anayasal metinler ya padişah tarafından tek taraflı ilan edilen ferman niteliğindeki belgeler ya da askeri bir müdahaleden sonra yazılan, hemen her sosyal ve siyasal soruna çareler arayan 'reçeteler' şeklinde ortaya çıkmış, olağan dönemde akdedilen bir sözleşme niteliği göstermemiştir. Bugün Türk kamuoyunun en hassas olduğu nokta da, yazılması beklenen metnin içeriğinden/esasından çok bu yönüdür: sivil iradenin bir ürünü olarak toplumsal sözleşme niteliğinde bir anayasa (Karadut, 2012:102). Devletin erklerinin, kurum ve kuruluşlarının, yapısının ve işleyişinin belirleneceği, temel haklar ve özgürlüklerin yanında, sosyal ve ekonomik hak ve özgürlüklerin tanınıp devlet ve birey açısından ekonomik ve mali hükümlerin şekilleneceği yeni anayasa beklentisi ve süreci toplumsal sözleşme bağlamında önemli bir yerde durmaktadır. Söz konusu bu sürecin analizine ve normatif anlamda biçimlendirilmesine yönelik teorik duruş, iktisadi ve mali anlamda Anayasal İktisat'tan gelmektedir.

Anayasal İktisat'a göre devlet ve devletin ekonomiyi düzenleyen ve ona müdahalede bulunan makam ve kurumlar sınırlandırılmalı, böylelikle ekonomik kararlar gündelik siyasetten arındırılmalıdır. Aynı kabulden hareketle, ekonominin geneli için devletin ve dolayısıyla siyasal iktidarların hareket alanı ve sınırları katı bir anayasada düzenlenmelidir. Böylelikle; bütçe denkliliği ilkesine uyan bir devlet idaresine temin edilmeli, klasik devlet bütçesi mantığı tersine çevrilip, gelirler giderlerden önce hesaplanmalı ve gelirlerden fazla harcama yapılamayacak şekilde denk bütçe hazırlanmalıdır. Dahası, kamu kesiminin borçlanma gereksiniminin sınırı gayri safi milli hâsılanın (GSMH) belirli bir oranı olarak belirlenmeli ve toplumun genelini geleceği ile ilgili iç ve dış borçlanma anayasal oylamaya bağlanmalıdır. Mali anayasa ile birlikte vergileme yetkisi GSMH'nin belli bir oranı ile sınırlandırılmalı ve vergi gelirlerinin artırılması ekonomik büyümeyle orantılı olmalıdır. Bunlarla birlikte; iktisadi ve mali konularda karar ve icra yetkisi yasama meclislerine nitelikli oy çokluğu kuralı ve esasları ile bırakılmalıdır.

Sonuç olarak; Türkiye, yeni anayasa sürecinde söz konusu bu önermeleri en az siyasal, sosyal ve kültürel diğer hususlarda olduğu gibi tartışmalı ve uzlaşının sağlandığı hususları anayasal güvenceye bağlamalıdır. Çalışmanın ilgili kısımlarında belirtildiği gibi, Anayasal İktisat'ın temel prensipleri ve kabulleri eski ve mevcut anayasalar anlamında Türkiye'de genel olarak kabul görmemiştir; bununla birlikte, kamusal tartışmanın ve uzlaşının hâkim ilkeler olarak öne çıkarıldığı yeni anayasa sürecinde, söz konusu noktaların değerlendirilmesi için bir fırsat penceresinin açıldığı söylenebilir.

KAYNAKÇA

- Aktan, Coşkun Can (der.) (2002), Anayasal İktisat, Siyasal Kitabevi, Ankara.
- Akyol, Servet (2003), "Refah Devletine Anayasal İktisat Çerçevesinden Bir Bakış: Türkiye Örneği", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.
- Al, Hamza, (2004), "Türk Kamu Yönetiminde Liberal ve Postmodern Esintiler: Kamu Yönetimi Temel Kanunu Tasarısı", Amme İdaresi Dergisi, Cilt: 37, Sayı: 4, ss. 1-10.
- Aslan, Ahmet (2002), Felsefeye Giriş, Vadi Yayınları, Ankara.
- Beards, Charles Austin (2004), An Economic Interpretation of the Constitution of the United States, Dover Publications, New York.
- Buchanan, James M., (1990), "The Domain of Constitutional Economics", Constitutional Political Economy, Vol: 1, No: 1, ss. 1-18: <http://www.walkerd.people.cofc.edu/400/Sobel/2A-8.%20Buchanan%20-%20Constitutional%20Economics.pdf> (15.07.2013)
- Buchanan, James M. ve Wagner, Richard E., (2000), Democracy in Deficit: The Political Legacy of Lord Keynes, Liberty Fund Inc., Indianapolis.
- Camus, Albert, (2004), Başkaldıran İnsan, Çev. Tahsin Yücel, Can Yayınları, İstanbul.
- Caniklioğlu, Meltem Dikmen, (1998), Anayasa Arayışları ve Türkiye, BDS Yayınları, İstanbul.
- Curtis, Michael (ed.), The Great Political Theories: From Greeks to the Enlightenment, Harper Perennial Books, New York, 2008.
- Dileyici, Dilek, (2005), Anayasal İktisat Perspektifinden Para ve Maliye Politikaları, Seçkin Yayınları, Ankara.
- Dileyici, Dilek ve Özkıvrak, Özlem, (2000), "Yeni Yüzyılda Mali ve Parasal Politikalarda Yeniden Yapılanma", Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt: 2, Sayı:2, ss. 1-17.
- Erdoğan, Mustafa, (2011), İnsan Hakları Teorisi ve Hukuku, Orion Kitabevi, Ankara.
- Gözler, Kemal, www.anayasa.gen.tr/kanuniesasi.htm (01.05.2013)
- Gözübüyük, Şeref, (2004), Yönetim Hukuku, Turhan Kitabevi, Ankara.
- Habermas, Jürgen, "İdeoloji" Olarak Teknik ve Bilim, çev. Mustafa Tüzel, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2010.
- Hay, Colin, "(What's Marxist About) Marxist State Theory", The State: Theories and Issues, Palgrave MacMillan, New York, 2006, ed. C. Hay, M. Lister, D. March, içinde.
- Karadut, İsmail Cem, (2012), "Pursuing a Constitution in Turkey: Looking for a Brand-New Contract or Awaiting the Same-Old Social Prescription", Ankara Bar Review, Vol:5, Issue: 2. pp. 89-104.
- Karakaş, Eser, (2010), "Yeni Anayasada Biraz da Ekonomi Konuşalım", Zaman Gazetesi, 28 Ekim 2010: http://www.zaman.com.tr/yorum_yorum-eser-karakas-yeni-anayasada-biraz-da-ekon-omi-konusalim_1045846.html (15.07.2013)
- Nuttall, John, (2002), An Introduction to Philosophy, Oxford University Press, Oxford.
- Odyakmaz, Zehra; Kaymak, Ümit; Ercan, İsmail, (2011), Anayasa Hukuku – İdare Hukuku, Themis Yayınları, İstanbul.
- Poggi, Gianfranco, (2007) ,Modern Devletin Gelişimi: Sosyolojik Bir Yaklaşım, Çev. Şule Kut – Binnaz Toprak, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Quataert, Donald, (2003), The Ottoman Empire, 1700-1922, Cambridge University Press, Cambridge.
- Özgen, Ferhat Başkan, (1999), "Türkiye'de İç Borç Sorunu ve İç Borçların Sınırlandırılması": <http://www.econturk.org/icborc.pdf> (15.07.2013)
- Russell, Bertrand, (1946), A History of Western Philosophy, G. A.&Unwin Ltd., Londra.
- Savaş, Vural, (1997), Anayasal İktisat, Avcıol Basım-Yayın, İstanbul.
- Tanör, Bülent, (2009), Osmanlı-Türk Anayasal Gelişmeleri, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- Tezcan, Durmuş; Erdem, Mustafa R.; Sancakdar, Oğuz; Önok, Rifat M., (2011), İnsan Hakları El Kitabı, Seçkin Yayınları, Ankara.
- Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, (2011), Seçkin Yayınları.
- Tiryaki, Refik, , (2008), Ekonomik Özgürlükler ve Anayasa, Yetkin Yayınları, Ankara.
- Tomanbay, Mehmet, (2001), "İktisat Bilimi ve Son Ekonomik Kriz", Ekonomik Yaklaşım Dergisi, Cilt: 12, Sayı: 41, ss. 39-50.
- Uzun, Turgay ve Tok, Seher, (2009), "Kamu Tercihi Kuramı ve Anayasal İktisat Üzerine Bir Değerlendirme", Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı: 23, ss.223-247.
- Zafir, Ceran Zeynep, (2009), "Neoliberalizmin Minimal Devlet Yaklaşımına Bir Eleştiri", Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Yönetim Bilimleri Dergisi, Cilt: 7, Sayı: 2, ss. 65-82.

SAYIN NADİR ELİBOL'UN KALEMİNDEN... RAHMETLİ İRFAN KIZIKLI ÜSTADIMIZ...

2 8.12.2013 günü Gümrük Teşkilatı duayeni İrfan Kızıklı'yı kaybetti.

16.08.1944 yılında Gümrük ve İnhisarlar vekâleti Teftiş Heyeti'ne müfettiş muavini olarak katılan İrfan Kızıklı 27.09.1947 yılında Müfettişliğe atanmış, 1953-1955 yılları arasında Londra'da "Ad Valorem Tarife Sistemi" ile ilgili araştırmalarda bulunmuştu.

26.07.1956 - 25.09.1958 tarihleri arasında Gümrük ve Tekel Bakanlığı Kontrol Genel Müdürlüğü'nde Şube Müdürü, 25.09.1958-24.10.1963 tarihleri arasında Gümrükler Genel

Müdürlüğü Müşavirliği, 25.10.1963-19.08.1966 tarihleri arasında Dış Münasebetler Daire Başkanlığı görevlerinde bulunmuştur.

İrfan Kızıklı Birleşmiş Milletler Avrupa Ofisi'nde (Cenevre) Türk Daimi Temsilciliği'ne 30.08.1966 yılında atanmış, 11.05.1970 tarihine kadar bu görevde kalmıştır. 11.05.1970 tarihinde Türkiye'ye Gümrük ve Tekel Bakanlığı Müsteşarı olarak dönmüştür. 16.09.1974 tarihine kadar Bakanlığın Müsteşarlık görevini sürdürmüş, Bakanlıktan emekli olarak ayrılmıştır.

Emeklilik sonrasında Atlas Copco firmasında yönetim kurulu üyeliği, yönetim kurulu başkanlığı

* Eski Gümrük Başmüfettişi, Yetkilendirilmiş Gümrük Müşaviri- Nadir ELİBOL

görevleri ile özel sektörde çalışmaya devam etmiş, Selnikel firmasında 2011 yılına kadar danışmanlık görevini sürdürmüştür.

Yetmiş yıla yakın süreli çalışma hayatında tüm arkadaş ve meslektaşlarınca ortaya konulan özelliği hafızası olmuştur.

Kendisinden anılarını yazmasını istenmesi üzerine "Gümrükte 30 yıl" adlı anı kitabını hazırlamıştır.

"Artık yaşlandım" dediği 2013 yılına kadar Bakanlığın tüm etkinliklerinde yer almış, mesleğinde bağlılık ve vefa örneği olmuştur.

Önceki Müsteşarlardan Nevzat Saygılıoğlu'nun Gümrük Günü'ndeki davetinde kendisine Gümrük Müzesi gezdirilirken; odaya girememiş, çok duygulanmış, herkesin merakı üzerine; "Ben 1943 yılında Mülkiye'yi bitirdiğimde Maliye Bakanlığı Merkez Teşkilatı'nda memur olarak bu odada memuriyete başlamış ve Gümrük Müfettişliği'ni kazandığımda 16.08.1944 yılında bu odadan ayrılmıştım" cevabını vermişti. Kala-balık bir anda gün, ay ve tarih karşısında şaşkına dönmüştü, anlattığı olay 60 yılın üzerinde idi.

Son yıllarda eski üstadlarımızdan Nahit Eruz, Recai Erk, Oğuz Anter'inde bulunduğu bir yeni yıl yemeğinde Recai Erk üstada dönerek "Recai, hatırlıyor musun 63 sayılı bir kıymet genelgesi hazırlanmıştı, sen ona parafını koymamıştın, ben de o haldeşerh düş demiştim, hatırladın mı?" diye sorunca herkes 40 yıl öncesinin olayına şaşırıp kalmıştı.

Sevgili Üstadımızdan bir hoş anı da Ümit Kaya kardeşimize olmuştur. Bir yemekte Ümit Kaya kendisine tanıtılınca, yüzüne "bu genç arkadaş başmüfettiş mi? Bizim zamanımızda başmüfettişlik, bir veya sonradan birkaç tane olurdu, o da emekliliğe yakın kısmet olurdu" dediğinde Ümit Kaya'da 18 yıllık müfettişti.

Vefatından iki gün önce, kimi kez İngilizce, kimi kez Fransızca ihtiyacını bildirmeye çalışmasını anlatan yeğeninifadesi; onun muhteşem hafızası ile uğurlandığını gösteriyor.

Bizler İrfan Kızıklı Üstadımızı güzel bir örnek olarak hafızamızda saklayacağız, tıpkı onun gibi da-ima hatırlayacağız.

Sevgili Üstadımıza minnet, şükran ve saygılarımızla...

Salih Umman HAMİDOĞULLARI*

Yetkilendirilmiş Gümrük Müşavirliği Müessesesi

Yetkilendirilmiş Gümrük Müşavirliği Sistemi; ekonomik etkili gümrük rejimleri, nihai kullanım, basitleştirilmiş usul uygulamaları ve diğer gümrük işlemlerinin doğru olarak uygulanmasını sağlamak için eşyanın gümrükçe onaylanmış bir işlem veya kullanıma tabi tutulmasına ilişkin Bakanlığımızca belirlenen tespit işlemlerinin belli şartları taşıyan gümrük müşavirleri eliyle yürütülmesi amacıyla uygulamaya konulmuştur.

Daha önce gümrük personeli tarafından yapılması öngörülen tespit işlemleri ile bazı hizmetlerin, diğer işlemlerin önceliği ve yoğunluğu nedeniyle layığıyla ifa edilemesi üzerine bu yönde bir uygulamaya gidilmiştir. Müessesenin uygulamaya konulmasını müteakip, Daire Başkanları marifetiyle yurdun farklı bölgelerinde tespitler yapılarak raporlara bağlanmış ve akabinde yü-

kümlüler, antrepo işleticileri ve gümrük idare amirlerinin Müsteşarlık Makamınca Ankara'ya çağrılarak görüş ve kanaatlerinin alınmasından sonra, uygulamanın geliştirilerek sürdürülmesi kararlaştırılmış ve yukarıda belirtilen amaç doğrultusunda Gümrük Genel Tebliği ile yetkilendirilmiş gümrük müşavirliği müessesinin çerçevesinin çizilmesi cihetine gidilmiştir.

Gümrük müşavirlerinden belli şartları taşıyanlara Yetkilendirilmiş Gümrük Müşavirliği için öngörülen gümrük hizmetlerini vermeleri, Gümrük Kanununun 10'uncu maddesinin birinci fıkrasının (c) bendine istinaden 19.01.2008 gün ve 26761 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 60 seri No'lu Gümrük Genel Tebliği (Gümrük İşlemleri) ile öngörülmüştür. Halen gümrük müşavirlerinin yaklaşık % 10'u yetkilendirilmiş gümrük müşavirliği mesleki faaliyetini yürütmektedir. Yetkilendirilmiş gümrük müşavirleri gerçek ya da tüzel kişi olarak faaliyetlerini sürdürebilmektedirler.

* Gümrük eski Müsteşar Yardımcısı V, Yetkilendirilmiş Gümrük Müşaviri

Gümrük Kanununda yer alan özel şartlara haiz, 7 yıl süre ile gümrük müşavirliği belgesine sahip olan, son beş yıl içerisinde mesleki faaliyetten men cezası almamış gümrük müşavirleri ile Bakanlıkta denetim ve üst düzey yöneticilik yapmış personele Bakanlığımızca Yetkilendirilmiş Gümrük Müşavirliği Yetki Belgesi verilmek suretiyle mesleki faaliyette bulunabilmeleri sağlanmıştır. Yetkilendirilmiş gümrük müşavirleri, gümrük müşavirleri gibi Gümrük Kanunu'nun geçici 6 ncı maddesinde belirtilen disiplin hükümlerine tabidir.

Gümrük Müsteşarlığınca geliştirilen yazılım programı üzerinden işleyen Yetkilendirilmiş Gümrük Müşavirliği Sistemi, gerek e-devlet gerekse e-gümrük hedeflerimiz paralelinde günümüz bilgi çağına uygun bir şekilde oluşturulmuştur.

Yetkilendirilmiş Gümrük Müşavirliği Sisteminin uygulanmaya konulması ile tespit işlemlerinin yapılmaya başlanması neticesinde, özellikle antrepolarında olmak üzere, gerek kamu gerekse özel sektör açısından maliyetler azalmış, gümrük işlemlerinin hızlanması sağlanmıştır. Yetkilendirilmiş gümrük müşavirleri uygulamasındaki asgari ücret tarifesi ve buna bağlı olarak yapılan sözleşme ile işlemlerin tümüyle elektronik veri değişim sistemi kapsamında yapılması ve tümüyle kayıtlı olması sonucu tüm vergilerin zamanında ve sıfır hatayla tahsili sağlanmış, bunun sonucu YGM şirketlerinin en fazla vergi ödeyenler sıralamalarında yer aldığı gözlenmiştir. Diğer taraftan, yetkilendirilmiş gümrük müşavirinin yanında çalışan personel sayısı dikkate alındığında, sosyal ilimlerde eğitim almış ve üniversitelerden lisans düzeyinde mezun olan kişilere önemli oranlarda istihdam da sağlanmıştır.

YGM sisteminde dolaylı temsil uygulamasından farklı olarak müşavirlerin sorumluluk alacağı antrepolarla ilgili olarak sayısal sınırlandırma öngörülmüştür. Böylelikle şirketlerin daha fazla antrepolarında sorumluluk almaları daha fazla müşavir çalıştırmalarına bağlı kılınmış ve müşavir istihdamına olumlu katkı sağlamıştır.

Antrepolarında YGM lere verilen sorumluluğun, eşyanın belgelerde kayıtlı bilgilere uyumu ile

giriş-çıkışı da kapsadığı ve antrepo işleticilerinin sorumluluğu ile müsavi ve müteselsil olduğu dikkate alındığında, önem ve ciddiyeti ortaya çıkmaktadır. Bu itibarla, YGM müessesesinin devreye girmesi ve antrepolarına geçici depolanan eşya statüsünde eşya alınması uygulamasına son verilmesiyle antrepolarında manipülasyon ihtimalini yok ettiğini söylemek yanlış olmaz.

YGM leri için öngörülen tespit işlemlerini, kamu erki kullanan gümrük idaresi personelinin denetim görevi ile karıştırmamak gerekir. Çeşitli gümrük rejimleriyle ilgili olarak YGM lere verilen tespit işlemleri sonucundan sorumlu olmaları tabiidir. Ancak, antrepoya getirilen veya çıkartılan eşya ile ilgili muayene memuru için öngörülen görevlerin YGM veya çalışanları tarafından yapılması anlamına gelen bazı görüşler zaman zaman ortaya çıkmaktadır. Mevzuatta öngörülenler dışındaki bu tür görüşlere İdarenin zamanında ve net şekilde açıklık getirmesi tüm taraflar ve uygulama birliği açısından önem taşımaktadır.

Gümrük İdaresiyle iletişimin elektronik veri değişim sistemi kullanılmak suretiyle yapılması sonucu temasın asgari düzeyde öngörüldüğü dikkate alındığında son zamanlarda sayım/stok tespitlerinin gümrük görevlileriyle müştereken yapılması gibi düzenlemeler, Gümrük İdaresinin sayım ve stok tespiti de dahil mevzuatta belirlenen her tür denetimi dilediği zaman yapma imkanına nazaran anlamlı olmadığı gibi bu müessesenin getiriliş amacına uyarlı olmadığı mü-talaa edilmektedir. Yine uygulamada, tereddüt doğmaması ve uygulama birliğinin sağlanması açısından özellikle denetimler sonrası oluşan önerilerin Bakanlığın ilgili taraflarınca değerlendirilmesi akabinde talimata bağlanması uygun olacaktır.

Beş yılı aşan YGM uygulaması kapsamının, yeni gelişmelere paralel olarak genişletilmesi ile kapsam dışında tutulan akaryakıt antrepoları ve özet beyan bilgilerinin nitelikli beyan haline dönüşmesi ve elektronik veri değişim sisteminde temin edilmesinden sonra geçici depolama yerlerinin de YGM görev alanına dahil edilmesinin uygun olacağı değerlendirilmektedir.

TÜRKİYE'DE TİCARET BORSALARI

Eyüp ŞENEL ÖMEROĞLU¹

Türkiye’de Ticaret Borsacılığı, 1891 yılında İzmir Ticaret Borsasının kuruluşu ile başlamıştır. 1925 tarihinde yayımlanan 655 sayılı Ticaret ve Sanayi Odaları Kanunundan sonra ticaret borsalarının sayısı hızla artmıştır. 11 Ocak 1943 tarihinde yürürlüğe giren 4355 sayılı Ticaret ve Sanayi Odaları, Esnaf Odaları ve Borsa Kanununun yürürlüğe girmesiyle o zamana kadar ticaret ve sanayi odalarının birer şubesi şeklinde kurulan ve çalışan ticaret borsaları ayrı tüzel kişilikler olarak yapılanma imkanına kavuşmuştur.

Bu kurumlar daha sonra 5590 sayılı yasa ile düzenlenmiş olup, bu gün halen yürürlükte olan 5174 sayılı Türkiye Odalar ve Borsalar Borsalar Birliği ve Odalar ve Borsalar Kanununda kuruluşu, işleyişi, görev ve yetkileri belirlenmiş, tanımı da bu kanunda yapılmıştır.

Buna göre; **“Ticaret Borsaları, bu kanunda yazılı esaslar çerçevesinde borsaya dahil maddelerin alımı, satımı ve borsada oluşan fiyatların tespit, tescil ve ilanı işleriyle meşgul olmak üzere kurulan kamu tüzel kişiliğine sahip kurumlardır”** şeklinde tanımlanmıştır. Biz bu kısa yazımızda, ticaret borsacılığını yakından tanımak için yasadaki unsurları ayrı ayrı irdelemek yerine ülkemizde algı ve uygulamaya temas edip, uluslararası düzeydeki borsacılığı anlamaya ve ülkemiz borsacılığını bu çerçevede değerlendirmeye çalışacağız.

1 Ankara Ticaret Borsası Genel Sekreteri.

Ülkemizde, gerek ulusal, gerekse uluslararası düzeyde ön plana çıkmış bir ticari mal ve ticari alan söz konusu olmadığı için ticaret borsacılığı yöresel tarım ürünleri ticaretinin takip edilip, bu ürün ticaretine sağlanan vergisel avantajlar nedeniyle tescillerinin yapıldığı kurumlar olarak algılanmaktadır. Aynı zamanda uygulama da çoğunlukla bu sınırlar içinde kalmıştır.

Ancak genel anlamda ticaret borsalarındaki bu algı doğru değildir. Çünkü borsaların tanımı ve fonksiyonları bu denli sınırlı ve sığ değildir, zaten olmamalıdır. Bu nedenle, ticaret borsalarını, dünya uygulama ve örnekleri dikkate alarak tanımlamak gerekmektedir.

Ticaret borsaları, standardı oluşturulabilen her türlü ticari emtianın numuneleri üzerinden toptan alım satımının yapıldığı, ürün fiyatlarının serbest piyasa şartlarında olduğu, bu fiyatların tescil ve ilan edildiği, sınırlı ölçüde de olsa kamusal yetkileri kullanan yetki ve sorumlulukları kanun ile belirlenmiş meslek kuruluşlarıdır. Bu tanımlamadan hareketle, ticaret borsacılığında bahsedebilmenin temel şartlarını,

1. Öncelikle ticaretin yapılabileceği fiziki alana sahip olması,
2. Bu alanlarda ticareti yapılacak malların standardize edebilmesi,
3. Ürünlerin fiyatlarına piyasa şartları dışında herhangi bir müdahalenin olmaması,

4. Ticaretin kurallarının yasayla belirlenmiş olması,
5. Ticaretin belli niteliklerine sahip ticaret erbabınca yapılması,

Şeklinde belirlemek mümkündür.

1. Bu temel şartlara sahip olan ve uluslararası kural ve standartlarda kurulup işletilebilen borsalar;
2. Ticarete konu olan ürünlerin standardının oluşturabildiği ölçüde üretici, tacir ve tüketicisi nezdinde ürün güvenliği sağlayacaktır.
3. Fiyatlar, ticari rekabet şartlarında oluştuğu için ticari güven oluşacaktır.
4. Ticarete konu olan ürüne ilişkin her türlü kayıt aranıp takip edileceği için ekonomide kayıt dışılık önlenip haksız rekabet ortadan kalkacaktır.
5. Borsada işlem gören ürünlerin bölgesel, ulusal ve uluslararası nitelik ve tanınırlığına göre, borsanın bulunduğu şehre, bölgeye veya ülkeye önemli bir kimlik kazandırarak ekonomik gelişmesine katkı sağlayacaktır,
6. Borsa işlemlerinin derinliğine ve ürünün niteliğine göre genel kabul gören ticari usul ve teamüller oluşturacaktır.

Ülkemiz borsacılığını değerlendirirken, özet olarak belirtilen borsacılık şartlarına ve var olan uygulamaların doğurduğu sonuçlara bakarak bir kanaat sahibi olmak daha doğru olacaktır.

Bu gün ülkemizde, 58'i il, 55'i de ilçelerde olmak üzere 113 adet ticaret borsası bulunmaktadır. Ancak ABD'nden bile fazla olan bunca sayıya rağmen, birkaç büyük il borsası ve belli sayıda tarım ve hayvancılık ürününün bölgesel düzeydeki ticareti dışında uluslararası düzeyde bir borsacılık faaliyeti gösterilememektedir. Elbette bu sonuç, ülkemiz sanayisi, tarımı ve ticaretinin gelişim süreçleriyle doğrudan ilişkilidir.

Bunun sebeplerine kısaca değinmek gerekirse;

- 1) Öncelikle ülkemiz bu güne kadar, herhangi bir sanayi ürününün uluslararası düzeyde üre-

tim ve ticaretinin merkezi olmadığı için ülkemizde sinai mamül hiçbir zaman ticaret borsacılığının kotasyon listelerine ve ilgi alanına girmemiştir.

- 2) Ticaret borsacılığı sadece tarım ve hayvancılık ürünlerinde yapılabilmektedir. Ancak bu ürünlerimizde standardize olabilme özelliklerinin yeterli olmaması nedeniyle numune üzerinden toplam ticareti yapıp geçerli bir fiyattan bahsedilmemiştir.
- 3) Ülkemizde, ulusal ve uluslararası ticaret konusu olabilecek miktarlarda üretilen ürün fiyatları yakın bir zamana kadar devletçe tespit edilmesi ve devletin alıcı olarak piyasaya girmiş borsalara fiyat oluşturma imkânı tanımamıştır.
- 4) Piyasanın bir talebi olmadığı için, ürünlerin standardını belirleyip ilan edebilecek ulusal ve uluslararası alanda kabul gören bir yetkili sınıflandırıcı otorite ve kuruluş söz konusu olmamıştır.
- 5) Borsalar, mali imkansızlık nedeniyle kendilerine ticari alan alt yapısı oluşturamamış, kurumsal vizyon ve kapasitelerini geliştirip yenileyememişlerdir. Bunun sonucu olarak; ticaret borsacılığı, özellikle, tarım ve hayvancılık sektörüne verilen prim ve teşviklerin denetlenmesi ve bu sektörde vergi kaçığının önlenmesi için bir anlamda devletçe görevlendirilen ve karşılığında tescil ücreti alması sağlanan kurumlar olarak anlaşılmıştır.

Bu gerçeğe rağmen ülkemizde ticaretin libelleşmesi, buna paralel olarak ürünlerin ve ticaretin aynı zamanda tüketici haklarının uluslararası kurallara yüzleşip, evrensel kurallar çerçevesinde konumlanma zorunda kalması, artık ticaret borsacılığın da dünya uygulamaları paralelinde yeniden yapılanma gereğini ortaya çıkarmıştır.

Nitekim devlet istisnai birkaç tarım ürünü dışında fiyat belirleme ve ürün alım uygulamalarından vazgeçmiştir. Belirlenen istisnai fiyatlarda, belli miktarlarla sınırlı müdahale veya referans fiyatı düzeyinde kalmıştır.

Ürünlerimizin yabancı ürün rekabeti karşısında tutunabilmesi için verimlilik, kalite ve standartlarının oluşturulmasına büyük önem verilmiş ve bu konuda ciddi mesafeler kat edilmiştir.

Özellikle tarım ürünlerinin ticaretinde lisanslı depoculukta önemli ticari altyapılar kurulmaya başlanmış ve bu sayede fiziksel ve kimyasal özellikleri ile kimliklendirilmiş, yeri ve miktarı belirlenip garanti altına alınmış ürünleri temsil eden, ürün senetleri alınıp satılmaya başlanmıştır.

Ankara Ticaret Borsası başta olmak üzere bazı borsalar Gümrük ve Ticaret Bakanlığınca Lisanslanmış lisanslı depo inşa etmiş; bu sistemin çalışması için gerekli olan lisanslı kantarları, yetkili sınıflandırıcı laboratuvarları, elektronik ürün senedi satış salonları kurmuştur. Bu altyapıya sahip olan borsalar yine ilgili bakanlıkça "ürün ihtisas" borsacılığı yapmak konusunda yetkilendirilmiştir.

İşte tüm gelişmeler karşısında ticaret borsalarımız kendilerini sorgulamaya başlamış olup imkânları nispetinde yeniden yapılanma ve çağdaş borsacılığa uyum sürecine girmiştir. Bu bağlamda birçok borsa bölgesel düzeyde de olsa ürün satış salonları yapmıştır. Ürünün niteliğine göre pazar yerleri oluşturmuştur.

Dünya örneklerine uygun olarak satış salonları yapabilen, buralarda alıcı ve satıcıyı buluşturabili-

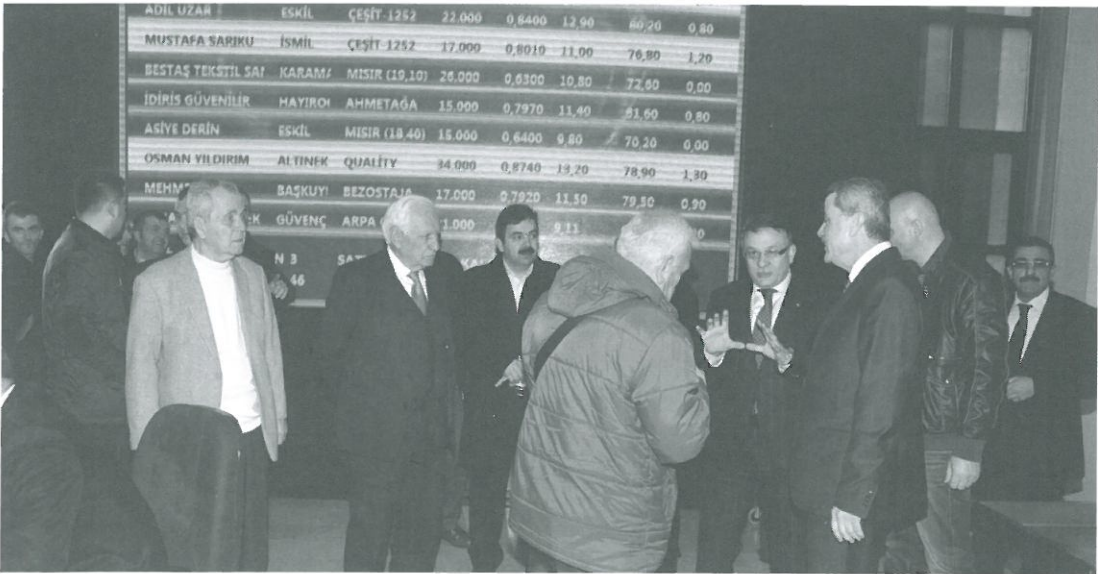
len borsalar, kuruldukları şehirlerin salonlarında ya da borsalarında işlem gören ürünlerde başat referans piyasa haline getirerek şehrin ekonomik gelişmesinde ve ticari kimliğinde önemli gelişmelere vesile olmaya başlamışlardır.

Sonuç:

Ülkemizde devletin ekonomik hayattaki, alıcı ve satıcı sıfatları büyük ölçüde terk edip daha çok düzenleyici denetleyici ve teşvik edici bir konuma gelmesi, bunun sonucunda serbest piyasa şartlarının gelişmeye başlaması, uluslararası ticaretin ürünlerde verimlilik, kalite ve standardı yükseltmesi nedeniyle ürün borsacılığının gelişmesi için büyük bir fırsat doğmuştur.

Kurumsal kapasite, ticari altyapı ve vizyonunun bu gelişmeler parantezinde oluşturulabilen ticaret borsaları hem kendileri hem şehirlerini geliştirebilecek bir potansiyel imkana kavuşmuştur.

Sonuçta, bu potansiyel imkânları harekete geçiren ve kullanabilen borsalar, büyüyecek, gelişecek ve gerçek anlamda borsacılık yapacaklardır. Bu sayede üretici, tüccar, kamu ve ülke kazanacaktır. Aksi halde çağdaş kurallara uygun olarak değişimi ve dönüşümü gerçekleştiremeyen piyasanın ve ekonomik hayatın sunduğu imkânlardan yararlanamayanlar tarih sahnesinde yerlerini alacaklardır.

Sercan Bahadır¹
Yakup Güneş²

2013 yılını geride bırakırken küresel ticaret ve gümrük uygulamalarında hem kamu görevlilerini hem de şirket yöneticilerini yakından ilgilendirecek bir takım değişiklikler yapılmıştır. Özellikle gümrük işlemlerinde yeni bir yaklaşım olan “Yetkilendirilmiş Yükümlü Sertifikası” uygulamasında ithalata ilişkin beklenen düzenlemelerin taslak metni yayınlanması bunların arasında en öne çıkan olmuştur. “İthalatta Yerinde Gümrükleme Uygulamasına” ilişkin düzenlemeler imalatçı-ihracatçı şirketler için büyük önem arz etmekte olup bu dönemin ilk gündem maddesinin “Yetkilendirilmiş Yükümlü Sertifikası” olacağı kanaatindeyiz.

Diğer taraftan, gümrük işlemlerinde kullanılan ve Damga Vergisi Kanunu kapsamında damga vergisine tabi kağıt ve sözleşmelerin damga vergisi ödenip ödenmediği konusu 2013 yılında öne çıkan diğer bir “Gümrükte Gündem” konusu olmuştur. Son dönemde konşimento ve menşe şahadetnameleri için başlayan damga vergisi sorgulamaları, Gümrük Yönetmeliğinin 53 üncü maddesi kapsamındaki “İstisnai kıymet” için verilen sözleşmeler, antrepoda devir işlemleri için gümrük idaresi tarafından (şu an için uygulaması bulunmamaktadır) talep edilmiş olan devir sözleşmeleri ve taahhütnameler gibi belgelere ilişkin olarak da devam etmektedir. Aslında Damga Vergisinin konusuna ilişkin usul ve esaslar Vergi Usul Kanunu kapsamında

vergi idareleri yetkilendirilmiştir. Gümrük idaresinin rolü ise, ödenen damga vergisinin ithalatta KDV matrahına dahil edilmesi aşamasında (KDV Kanunu 21/b) devreye girmektedir. Gümrük işlemlerinde kullanılan kağıtların hem Vergi Dairesi hem de Gümrük İdaresi tarafından damga vergisi açısından sorgulanması damga vergisi konusunun uzun bir süre “Gümrükte Gündem” olmaya devam edeceği düşüncesindedir.

2013 yılının son çeyreğinde öne çıkan mevzuat değişiklikleri aşağıda yer almaktadır:

1- İthalatta yerinde gümrükleme uygulamasına ilişkin taslak metin yayımlandı.

10.01.2013 tarihli ve 28524 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren Gümrük İşlemlerinin Kolaylaştırılması Yönetmeliğinde “İhracatta yerinde gümrükleme” ile ilgili düzenlemeler yapılmıştır. Bu yönetmelikte yer almayan “İthalatta Yerinde Gümrükleme” sistemine ilişkin değişiklik taslağı hazırlanmıştır. Söz konusu değişiklik taslağına “www.gtb.gov.tr” adresinden ulaşmak mümkündür.

Konuya ilişkin Gümrük ve Ticaret Bakanlığının resmi sitesindeki taslak metine göre, Ocak ayında ihracatçı firmalar için uygulamaya koyulan “Yerinde Gümrükleme” sisteminin, imalatçı konumundaki ithalatçı firmalar için de hayata geçirileceği anlaşılmaktadır.

Bu bağlamda, “yetkilendirilmiş yükümlü statüsüne” sahip şirketlerin, ihracat işlemlerinde

1 Eski Gümrük Müfettişi, EY Kıdemli Müdürü

2 Eski Gümrük Müfettişi, EY Müdürü

olduğu gibi ithalat işlemlerinde de 'yerinde gümrükleme' uygulamasından yararlanması hedeflenmektedir. İthalatta yerinde gümrükleme uygulaması ile ithalatçı firmalara gümrük işlemlerini kendi tesislerinden yapabilme imkanına sahip olması, bu uygulama sayesinde yetkilendirilmiş yükümlü sertifikası sahibi firmanın ithal ettiği eşyanın gümrük işlemleri, firmanın tesislerinde yapılabilmesi planlanmaktadır. Böylece ithal eşyasının iç gümrüğe getirilmeden doğrudan firma tesislerine sevk edilebilme imkanı elde edilmiş olacaktır.

Taslak metinde daha önce gümrük tekniğinde kullanılmayan "ithalatta yerinde gümrükleme", "izinli alıcı", "yeşil hat(muayene)" gibi yeni gümrük terimlerine yer verildiği gözlemlenmiştir.

İthalatçı şirketler için önemli olduğunu düşündüğümüz bu değişiklik taslağının 2014 yılının başında yürürlüğe konulacağı beklentisi içindeyiz.

2- Dahilde İşleme Rejiminde ek süre verilmesinde kolaylık sağlandı

09.10.2013 tarihli 28790 sayılı Resmi Gazete ile, Ekonomi Bakanlığınca Dahilde İşleme Rejimine ilişkin 2006/12 sayılı Tebliğ'de değişiklik yapan 2013/6 sayılı Tebliğ yayınlanmıştır.

Bu Tebliğ ile, 2006/12 sayılı Tebliğin 21 inci maddesinde düzenlenen ek süre müracaatı (haklı sebep ve mücbir sebep ile fevkalade hallere ilişkin ek süre müracaatları dahil) için ön görülen süre 1 aydan 3 aya çıkarılmıştır. Böylece, 2006/12 sayılı tebliğin 22 inci maddesinin 1, 2 ve 5 inci fıkraları kapsamında dahilde işleme izin belgelerine ek süre almak için, en geç belge süresi sonundan itibaren 3 (üç) ay içerisinde elektronik ortamda Bakanlığa başvuru yapılması gerekecektir.

Diğer taraftan, 2006/12 sayılı Tebliğin 22 inci maddesi uyarınca, ek süre müracaatının değerlendirilmesinde dahilde işleme izin belgesi kapsamında gerçekleştirilen ihracat değerinin belge ihracat taahhüdü değerine oranı % 50'den %

25'e düşürülmüştür. Bu bağlamda, dahilde işleme izin belgesi kapsamında gerçekleştirilen ihracat değerinin belge ihracat taahhüdü değerine oranının en az %25'i olması halinde (komple tesis veya gemi inşasına ilişkin düzenlenen belgelerde üretimin %25'inin tamamlandığının belgelenmesi halinde) dahilde işleme izin belgesine belge orijinal süresinin yarısı kadar ek süre verilebilecektir.

3- Fazla mesai ve yolluk ücretlerin ithalatta KDV matrahına dahil edilmesine ilişkin açıklama yapıldı.

Gümrükler Genel Müdürlüğü tarafından, fazla mesai ve memur yolluk işlemleri ödemelerinin ithalatta KDV matrahına girmesi gerektiği konusunda bir tasarruflu yazı yayımlanmıştır.

Tasarruflu yazıda konuya ilişkin Gelir İdaresi Başkanlığı ile yazışma yapıldığı ve Maliye Bakanlığı Gelir İdaresi Başkanlığı'ndan 20/05/2013 tarihli 44031 sayılı yazının temin edildiği anlaşılmaktadır.

Maliye Bakanlığı Gelir İdaresi Başkanlığı'na ait anılan yazıda; fazla mesai ve memur yolluk giderlerinin Katma Değer Vergisi Kanunu'nun "İthalatta matrah" başlıklı 21. maddesi karşısındaki durumu ile ilgili olarak;

3065 sayılı Katma Değer Vergisi (KDV) Kanunu'nun;

- 1/2 nci maddesinde; her türlü mal ve hizmet ithalatının KDV'ye tabi olduğu,

- 21/c maddesinde; gümrük beyannamesinin tescil tarihine kadar yapılan diğer giderler ve ödemelerden vergilendirilmeyenler ile mal bedeli üzerinden hesaplanan fiyat farkı, kur farkı gibi ödemelerin ithalatta KDV matrahına dahil olduğu,

Hükmünün yer aldığı belirtilmektedir.

Bu çerçevede, fazla mesai ve memur yolluk işlemleri ödemelerinin gümrük beyannamesinin tescil tarihine kadar yapılan diğer giderler ve

ödemelerden vergilendirilmeyenler kapsamında ithalatta KDV matrahına dahil edilmesi gerekmektedir.

4- ÖTV Kanununun I sayılı listesindeki ürünler için götürü teminat uygulaması kalktı.

21 Kasım 2013 tarihli ve 28828 sayılı Resmi gazete ile "Gümrük Yönetmeliği'nde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik" yayımlanarak Gümrük Yönetmeliği'nde değişiklik yapılmıştır.

Bu değişikliklere bakıldığında iki hususun öne çıktığı görülmektedir:

Sözlü beyan ile gümrük idaresi tarafından verilen dahilde işleme izinleri kapsamına; tamir ve bakım işlemine tabi tutulacak gemilere ait malzeme ve ekipmanlar ile motorlu nakil vasıtaları, tarım makineleri ve bunların parçaları eklenmiştir.

Diğer değişiklik ise götürü teminat uygulamasında yaşanmıştır. Götürü teminat, eşyanın gümrükçe onaylanmış işlem veya kullanıma

tabi tutulmasına ilişkin tüm kamu alacakları için geçerli olacağı ancak, 4760 sayılı Özel Tüketim Vergisi Kanununun eki (I) sayılı listede yer alan eşyaya ilişkin kamu alacakları için götürü teminat uygulamasından yararlanılamayacağı düzenlenmiştir. Bu düzenleme ile ÖTV Kanununun eki (I) sayılı listede yer alan akaryakıt ürünlerine ait kamu alacakları için götürü teminat uygulaması yerine (tek bir teminat vermek yerine) her bir işlem için ayrı ayrı hesaplanan kamu alacakları için teminat verilmesi gerekmektedir. Örneğin, motorinin ÖTV'si litre başına 1,5945 TL'dir. 1 000 000 Litre motorinin antrepoya alınması durumunda antrepo işleticisinin veya kullanıcısının 1.594.500 TL tutarında sadece ÖTV için bir teminat vermelidir. Bu işlemin her bir işlem için yapılacağı dikkate alındığında, bu düzenlemenin ÖTV Kanununun (I) sayılı listesinde yer alan ürünleri depolayan antrepo işleticileri için önemli bir değişiklik olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

Özlem ARABACI*

2 014 Yılı Yeni TTK Uygulama Takvimi
Yeni TTK ile ilgili olarak bazı işlemler 2014 yılında uygulamaya girecek olup söz konusu işlemler aşağıda belirtilmiştir.

1 Ocak 2014	Yeni TTK'nın 39. maddesi uyarınca ticari belgelerde yer alacak bilgilere ilişkin yükümlülüğün yürürlüğe girdiği tarihtir (6102/1534).
14 Şubat 2014	Anonim ve limited şirketler asgari sermayelerini bu tarihe kadar Yeni TTK ile uyumlu hale getirmek zorundadırlar (6102/332, 580, 6103/20).
14 Şubat 2014	Yeni TTK'nın 479/1-2 maddesi uyarınca imtiyazlı oyların Kanunla uyumlu hale getirilmesi gerekmektedir (6103/479-1,2, 6103/28).
1 Temmuz 2014	Anonim şirketler esas sözleşmelerini ve limited şirketler şirket sözleşmelerini Yeni TTK ile uyumlu hale getirmelidirler (6103/22).
1 Temmuz 2014	Bir bağlı şirketin 1 Temmuz 2012 tarihinde, Yeni TTK'nın 202'nci maddesi kapsamında kaybı veya kayıpları varsa bunların denkleştirilmesi veya ilgili şirkete kaybı veya kayıpları denkleştirecek istem haklarının tanınması için son tarihtir (6103/18).

Yeni Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun ve Temel Olarak Getirdikleri

6502 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun 28/11/2013 tarih, 28835 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanmış olup Kanunun 86. maddesinde 4077 sayılı Tüketicinin Korunma-

sı Hakkında Kanun yürürlükten kaldırılacağı ve yine anılan Kanunun 87. maddesinde ise kanunun yayımı tarihinden itibaren altı ay sonra (28/05/2014 tarihinde) yürürlüğe gireceği hüküm altına alınmıştır.

Yeni Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Temel Olarak Neler Getirmektedir?

- Kanun ile tüketicileri daha ileri seviyede korumaya yönelik tedbirler alınmış,
- Tüketicilerin hak arama yolları kolaylaştırılmış,
- Tüketicinin bilgilendirilmesi konusu ön plana çıkarılmış,
- Bürokrasi azaltılmış,
- Hakkaniyete uygun bir ceza sistemi oluşturulmuştur.

Yeni kanun, mevcut düzenlemelerin birçoğunda değişiklik öngörmenin yanı sıra; mevcut Kanunda yer almayan yeni düzenlemeleri de getirmektedir.

Kanunun yürürlük tarihi olan 28/05/2014 tarihinden itibaren uygulanmaya başlanacak düzenlemeler şunlardır:

- Tüketicilerin bilgilendirilmesi esas alınarak; birçok alanda tüketicilerin sözleşme imzalamadan önce bilgilendirilmesi zorunlu tutulmuş olup tüketiciden talep edilecek her türlü

* Gümrük ve Ticaret Müfettişi

- ücret ve masrafa ilişkin hususların, sözleşmenin eki olarak tüketiciye ayrıca verilmesi zorunlu hale getirilmiştir.
- Küçük puntolarla ve karmaşık olarak düzenlenen sözleşmelere son verilmiştir. Tüketicinin taraf olduğu sözleşme ve bilgilendirmelerin “en az on iki punto büyüklüğünde, anlaşılabilir bir dilde, açık, sade ve okunabilir” şekilde düzenlenmesi zorunlu hale getirilmiştir.
 - Sözleşmede öngörülen koşulların; keyfi bir şekilde sözleşme süresi içinde, tek taraflı olarak, tüketici aleyhine değiştirilmesi yasaklanmıştır.
 - Tüketiciden; haksız olarak talep edilen ücret, masraf ve komisyonların alınmasının önüne geçilmiştir.
 - Temerrüt hali de dahil olmak üzere, tüketici işlemlerinde bileşik faiz uygulanmasına son verilmiştir.
 - Mevcut kanunda 7 gün olan cayma hakkı süreleri 14 güne çıkarılarak tüketicilerin hakları genişletilmiştir.
 - Tüketici, sipariş vermediği bir ürünün kendisine gönderilmesi durumunda bundan sorumlu olmayacaktır.
 - Ayıplı mal ve hizmette ihbar mükellefiyeti kaldırılarak tüketiciye sağlanan haklar tüketici lehine genişletilmiştir.
 - Tüketici kredisi ve konut finansmanı (yani mortgage) sözleşmelerinde, tüketicinin isteği dışında sigorta yaptırılması uygulamasına son verilmiştir.
 - Konut kredisi çeken tüketicilerin bu kredilerini erken ödemeleri durumunda mevcut düzenlemelere göre ödemek zorunda oldukları %2’lik erken ödeme tazminatının, kalan vadesi 36 ayı aşmayan kredilerde erken ödenen tutarın %1’ini geçemeyeceği düzenlenerek tüketicilere önemli bir katkı sağlanmıştır.
 - İnşaat firmalarının inşaat ruhsatı almadan maketten satış olarak da bilinen ön ödemeli konut satışı yapması yasaklanmıştır. Tüketicilerin yaşayabileceği mağduriyetlerin önlenmesi amacıyla bina tamamlama sigortası zorunlu hale getirilmiştir.
 - Mağduriyetlerin yoğun olarak yaşandığı “kapıdan satışlarda” tüketicilerin hakları genişletilmiştir. Kapıdan satış yapacakların Bakanlık izin alması zorunlu hale getirilmiştir.
 - Ticari hayattaki önemi her geçen gün artan, internet, telefon, katalog gibi yollarla kurulan mesafeli sözleşmeler ayrıntılı olarak düzenleme altına alınmıştır.
 - Finansal hizmetlerin mesafeli satışı, düzenleme altına alınmıştır. Bu alanda tüketicilere yeni haklar getirilmiştir.
 - Devre tatil, devre mülk ve paket turlarla ilgili tüketicilere yeni haklar tanınmıştır.
 - Elektrik, su, doğalgaz, internet, telefon gibi tüm aboneliklerde tüketiciler, istediği zaman abonelik sözleşmesini feshetme hakkına sahip olmuştur. Ayrıca abonelik sözleşmesinin feshinin; sözleşmenin kurulmasından daha ağır şartlara bağlanması yasaklanmıştır.
 - Gazete ve dergi gibi süreli yayın kuruluşlarınca düzenlenen promosyon kampanyaları daha sıkı kurallara tabi olmuştur.
 - Gerçeği yansıtmayan indirimli satış kampanyaları yasaklanmıştır ve daha sıkı bir şekilde denetleneceği belirtilmiştir.
 - Tüketicilerin bilinçlendirilmesine yönelik çalışmaların artırılması, bu yönde ders kitaplarına tüketici haklarına ilişkin bölümler konulması, yayın kuruluşlarına, tüketiciyi bilinçlendirici program yayınlama zorunluluğu getirilmesine ilişkin düzenlemeler getirilmiştir.
 - Tüketicilerin ticari reklam yoluyla yanıltılmasını engelleyecek tedbirler etkinleştirilmiştir.

- Saldırgan ve aldatıcı nitelikte olan her türlü haksız ticari uygulama yasaklanmıştır.
- Ticari reklamlar ile haksız ticari uygulamaları denetleyecek olan Reklam Kurulu'nun; etkin, verimli ve hızlı çalışması amacıyla yeniden yapılandırılmasına yönelik düzenlemeler yapılmıştır.
- Tüketicilerin hak arama yolları açısından önemli görev üstlenen Tüketici Hakem Heyetlerinin daha etkin bir şekilde çalışması sağlanmaktadır. Böylece tüketicilerin hak arama yolları kolaylaştırılacak ve mahkemelerin iş yükü önemli ölçüde azaltılacaktır.
- Tüketici haklarını ihlal edenlere uygulanacak idari para cezaları caydırıcı, orantılı ve belirli olması ilkeleri göz önünde bulundurularak yeniden düzenlenmiştir.
- Halk arasında "saadet zinciri" veya "çok katmanlı satışlar" olarak bilinen; gerçekçi olmayan para veya malvarlığı kazanma ümidi

vererek, birçok tüketicinin mağdur olmasına neden olan "Piramit Satış Sistemleri" yasaklanmıştır.

Esnaf ve Sanatkarlar Meslek Kuruluşlarının Organ ve Yönetim Kurulu Başkanları Seçimleri

5362 sayılı Kanununun 42. maddesi uyarınca Esnaf ve Sanatkarlar Meslek Kuruluşlarının olağan genel kurul toplantıları dört yılda bir yapılmaktadır. Yine ilgili mevzuat uyarınca yapılan toplantılarda organ ve yönetim kurulu başkanları da seçilmektedir. Esnaf ve Sanatkarlar Meslek Kuruluşlarının en son genel kurulları 2010 yılında yapılmış olup yeni toplantıların oda genel kurulları için ocak, şubat, mart aylarında; birlik genel kurulları için mayıs; federasyon genel kurulları için haziran; konfederasyon genel kurulu için eylül ayında yapılması gerekmektedir. Ancak Esnaf ve Sanatkarlar Meslek Kuruluşlarının seçim tarihleri, Bakanlar Kurulu tarafından bir yılı geçmemek üzere ertelenebilir.

OTOMOTİV SEKTÖRÜNE BAKIŞ

Prof. Dr. Ercan TEZER¹

Otomotiv sanayi, tüm sanayileşmiş ülkelerde ekonominin lokomotif sanayilerinden biridir. Sanayiin ekonomideki lokomotif etkisinin nedeni, ekonominin diğer sanayileri ile olan çok yakın ilişki içindedir. Otomotiv sanayi, demir-çelik, petro-kimya gibi temel sanayi dallarının başlıca alıcısı ve bu sanayilerdeki teknolojik gelişme ve derinleşmenin de sürükleyicisidir. Turizm, altyapı ve inşaat ile ulaştırma ve tarım sanayilerinin gereksinim duyduğu her çeşit motorlu araç, sanayi ürünleri ile sağlanmaktadır. Otomotiv sanayii ayrıca savunma sanayinin de en başta gelen destekçisidir.

Motorlu karayolu taşıtları, yanmalı veya patlamalı motorla tahrik edilen, yük veya yolcu taşımak ve karayolu trafiğinde seyretmek üzere belirli teknik mevzuata göre üretilmiş bulunan dört veya daha fazla lastik tekerlekli taşıt araçlarıdır. Bu araçları üreten sanayi ana sanayi olarak adlandırılmaktadır. Otomotiv yan sanayi ise hem taşıt araçları imalat sanayinde faaliyet gösteren firmalara hem de parktaki araçların parça yenileme talebine yönelik otomotiv ana sanayi tarafından belirlenen teknik dokümanlara uygun aksam, parça, modül ve sistem üreten sanayi koludur. "otomotiv sanayi" deyimini bu iki alt sanayinin tümünü kapsamaktadır.

Türkiye'deki otomotiv sanayii, kurulduğu 1960'lı yıllardan bugüne cari ekonomik politikalar paralelinde önemli aşamalar kaydetmiştir. Bu aşamalar esas itibarıyla beş ana grupta toplanabilir:

- 1960'lı yıllarda **"İthal İkamesi"** amaçlı traktör ve ticari araçların montaj üretimi.
- 1970'li yıllarda aksam parça üretimine yönelik **"Yerlileştirme"** ve **"Otomobil Üretimi"**.
- 1980'li yıllarda **"Yeni Kapasite ve Teknoloji Yatırımları"**.
- 1990'lı yıllarda **"Küresel Rekabet"** için yeniden yapılanma ve küresel sanayi ile entegrasyon.
- 2000'li yıllarda **daha yüksek katma değer yaratarak** dünya pazarlara yönelik tasarım ve üretim için **"Sürdürülebilir Küresel Rekabet Süreci"** ne giriş.

İthal İkamesi politikaları sanayimizin gelişme dönemine damgasını vurdu, Bu dönemde ithalatın yüksek vergilerle sınırlandırıldığı kapalı pazar sanayinin ilk gelişme yılları için önemli idi. Bu dönemin en belirgin özelliği tarım ve ulaştırma sektörlerinin ihtiyacı olan ürünlerin yerli olarak üretimi idi.

Otomobil üretiminin Anadol ile 1960 yılların ortasında başlayan ilk girişimleri daha sonra iki küresel şirketin 1970 yılların başında yaptıkları yatırımlar ile genişledi. Bu dönemin en belirgin özelliği sanayimizin ayrılmaz parçası olan tedarik zincirinin kuruluşunu sağlayan "Yerlileştirme" politikalarıdır.

Daha sonra ekonomideki gelişmelerin paralelinde genişleyen pazar için üretimi arttırmak üzere kapasite yatırımlarının hızlandığı ve aynı zamanda teknoloji geliştirme yatırımlarının da önem taşıdığı bir dönem gözüküyor.

1 OSD Genel Sekreteri.

1990 lı yıllar artık ihracata dayalı gelişmenin ve küresel rekabetin öncelik aldığı yıllardır. Burada özellikle 1996 yılında AB ile Türkiye arasında gerçekleştirilen Gümrük Birliği'nin son dönemindeki tam rekabet koşullarına uyumda otomotiv sanayinin önemli bir başarı gösterdiğini vurgulamak gerekir. Bu dönemde özellikle sağlanan radikal değişimlerle sanayi, kapalı pazardan tam rekabetin bulunduğu pazar koşullarına uyum sağlamakla kalmamış, iç pazarda yoğun ithalat rekabet karşısında iken üretimini ihracata yönlendirerek beklenmedik şekilde büyüme başarısı göstermiştir. Eğer Gümrük Birliğini izleyen yıllarda ekonomik ve siyasi istikrar da sağlanabilse ve daha uygun iş ortamları yaratılabilsede idi, otomotiv sanayi 2002 sonrasında yarattığı gelişmeyi daha önceki yıllarda yaratabilecekti.

2007/2013 yıllarını kapsayan Dokuzuncu Plan döneminde ArGe ve inovasyon alanlarında Devlet Yardımlarının gelişmesi ile bu yetkinliğin artışı sanayimize önemli bir rekabet boyutu kazandırmıştır. Plan dönemi sonunda sanayi ve ihracat strateji planlarının oluşturulması ve 2023 Vizyonun belirlenmesi önemli bir aşama olarak değerlendirilmektedir.

Bu süreçte otomotiv sanayi, üretimde ve işletme yönetiminde çağdaş kalite yönetimi anlayışı ile yalın üretim ve yönetim uygulamasını geliştirmiş, küresel rekabet ve küresel pazarlara ihracat için kamu kurumlarının uyumlaştırarak uyguladığı uluslararası teknik ve ticari mevzuat otomotiv sanayinde tümü ile içselleşmiştir. Bunun sonucu küresel pazarlarda serbest dolaşım ile ihracatta sağlanan başarının, gelişmede en önemli bir etken olduğunun vurgulanması gerekir.

Bununla birlikte, ArGe, tasarım ve yönetimi kültürünün geliştirilmesi ile yeni teknolojilerin yaygınlaştırılmasında önderlik; yatırımlarda ve üretimde daha yüksek katma değer arayışı, yüksek nitelikli insan gücü yetiştirme, rekabet öncesi işbirliği kültürü ve tedarik zincirinde yer alan KOBİ niteliğindeki tüm kuruluşlar ile uzun vadeli stratejik işbirliğinin geliştirilmesi, tüm süreçlerde **"Yenilikçi Yaklaşım"** gibi konularda da başarılar sağlanmıştır.

Tedarik sanayinde "Müşteri Odaklı ve Toplam Kalite Yönetimi" yaklaşımı ile AB ülkeleriyle olan

entegre yapı daha da güçlendirilerek, bu ülkelerdeki pazar payımız artırılmıştır. 2000'li yılların başında 1 milyar \$ seviyesine yaklaşan tedarik sanayi ihracatı 10 yıl içinde yaklaşık 7 kat büyüyerek 7 milyar \$ seviyesine yükselmiştir. Gelişmekte olan ülkeler ile de başlangıç seviyesinde de olsa işbirliklerinin adımları atılmıştır.

Bugün gelinen noktada, üretim ve pazarlama alanlarında **"Küresel Entegrasyon"** büyük oranda tamamlanmıştır. Otomotiv sanayi, üretimde kalite yönetimi ve verimlilikteki yetkinliğini, küresel ve gelişmiş pazarlara yaptığı ihracat ile kanıtlamıştır. Ancak sanayide üretim alanında karlılık yüksek rekabet nedeni ile son derece sınırlıdır ve **Otomotiv Değer Zinciri** içinde yalnız bu alanda kalınması aşırı risklidir. Çünkü küresel üretimde Türkiye'nin karşısında **"Alternatif Ülkeler / Merkezler"** giderek artmaktadır, üretim faaliyeti yer değiştirerek daha uygun üretim ve potansiyel pazar koşullarının bulunduğu yeni ve farklı merkezlere kayabilmektedir. Özellikle BRIC ülkelerindeki yeni gelişmeler ve geleceğe yönelik beklentiler dikkate alınmalıdır.

Sanayinin 2000'li yıllardaki performansı, genel ekonomik gelişmeler ve faiz oranları başta olmak üzere makroekonomik göstergelerdeki değişimlerden etkilenmiştir. 2001 ve 2002 yıllarında yaşanan ekonomik kriz, otomotiv sanayini derinden etkilemiş ve özellikle iç talepteki düşüşe bağlı olarak sanayi üretimi 2001 ve 2002 yıllarında önceki yılların önemli oranda altına düşmüştür. Ancak, daha sonraki yıllarda siyasi ve ekonomik istikrarın sağlandığı ortamda mevcut kurulu kapasiteler tümü ile kullanılarak, otomotiv sanayinde aşağıdaki önemli gelişmeler elde edilmiştir:

- Üretim 2002 yılında 350 bin → 2013 yılında 1.126 bin
- Pazar 2002 yılında 175 bin → 2013 yılında 893 bin
- İhracat 2002 yılında 258 bin → 2013 yılında 828 bin

2013 yılı değerlendirmesi aşağıda görülmektedir, özetlenirse:

2013 yılı Ocak-Aralık döneminde toplam pazar, 2012 yılı aynı dönemine göre yüzde 9 oranında

KONULAR		Aralık			Ocak-Aralık		
		2012	2013	(%)	2012	2013	(%)
Üretim	Toplam	86.944	83.166	-4	1.072.978	1.125.534	5
	Otomobil	44.708	50.935	14	577.296	633.604	10
İhracat	Toplam	64.928	64.999	0	729.923	828.471	14
	Otomobil	35.925	42.834	19	412.991	484.504	17
Pazar	Toplam	121.113	135.596	12	817.620	893.124	9
	Otomobil	80.926	101.199	25	556.280	664.655	19

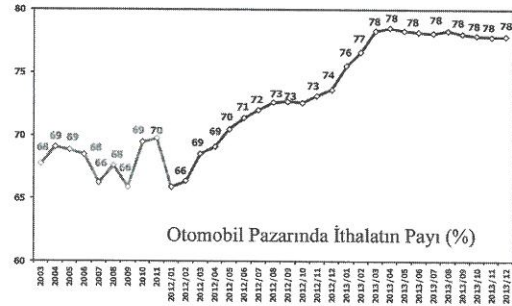
artarak 893 bin adet düzeyinde gerçekleşti. Aynı dönemde otomobil pazarındaki artış yüzde 19 düzeyinde gerçekleşti ve pazar 665 bin adede yükseldi.

2013 yılı Ocak-Aralık döneminde hafif ticari araç pazarı bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 15 oranında azaldı ve pazar 189 bin adet düzeyine geriledi. Ağır ticari araç pazarı değişmedi ve pazar 40 bin adet düzeyinde gerçekleşti. 2013 yılında 2012 yılı dönemine göre kamyon pazarı yüzde 8 oranında azalarak 32 bin adet düzeyine gerilerken, otobüs pazarı ise özellikle kent içi yolcu taşımacılığı talebindeki olumlu gelişmeler nedeni ile yüzde 67 gibi önemli oranda arttı ve 4.027 adet oldu.

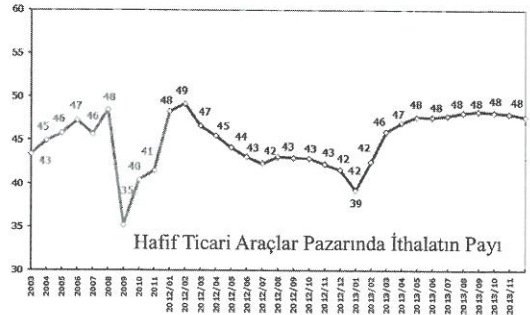
Son 10 yıllık ortalamalara göre toplam pazar yüzde 30,9 otomobil pazarı yüzde 58,9 artarken, hafif ticari araçlar (HTA) pazarı yüzde 16,4 oranında azaldı. Kamyon pazarında 10 yıllık ortalamalara göre yüzde 3,6 azalırken otobüs pazarı ise yerel yönetim alımları ile yüzde 127,3 oranında artış gösterdi.

Pazar (x 1.000)	10 Yıllık Ortalama	2013	Değişim %
Toplam	682,2	893,1	30,9
Otomobil	418,3	664,7	58,9
HTA	225,7	188,7	-16,4
Kamyon	33	31,8	-3,6
Otobüs	1.772	4.027	127,3

Otomobil pazarında 2012 yılının ikinci yarısından sonra ithalatın pazar payı artmaya başladı ve 2013 Aralık ayında yüzde 78 düzeyinde gerçekleşti.

Öte yandan bu ay da yerli hafif ticari araçların pazar payı gerilemeye devam etti.

2013 yılı Ocak-Aralık döneminde bir önceki yıla göre, toplam otomotiv ihracatı yüzde 14, otomobil ihracatı ise yüzde 17 oranında arttı. 2013 yılı Ocak-Aralık döneminde toplam ihracat 828 bin adet, otomobil ihracatı ise 485 bin adet dü-

zeyinde gerçekleşti. Bu dönemde, ticari araç ihracatı ise yüzde 9 artış ile 344 bin adet düzeyinde gerçekleşti.

2013 Ocak-Aralık döneminde bir önceki yılın aynı dönemine göre toplam üretim yüzde 5, otomobil üretimi ise yüzde 10 oranında arttı. Bu dönemde, toplam üretim 1.126 bin adet, otomobil üretimi ise 633 bin adet düzeyinde gerçekleşti. 2013 yılında üretim küçük kamyonunda yüzde 57, otobüste yüzde 30, minibüste yüzde 29, midibüste yüzde 25 oranında arttı, kamyonette yüzde 4, büyük kamyonunda ise yüzde 3 oranında azaldı.

2013 Aralık ayı itibarıyla, otomotiv sanayinin dış ticareti ile ilgili detaylı bilgi aşağıda sunulmaktadır.

Otomotiv sanayi ürünlerini içeren ÜİB ve OAİB verilerine göre²: 2013 yılı Ocak-Aralık döneminde otomotiv sanayinin toplam ihracatı, bir önceki yıla göre yüzde 12 oranında artmış ve 21,5 milyar \$ düzeyinde gerçekleşmiştir. Bu dönemde, 12,5 milyar \$ düzeyinde gerçekleşen ana sanayi ihracatı bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 13 oranında arttı, aksam parça ihracatı ise yüzde 10 oranında artarak 9 milyar \$ düzeyine yükselmiştir.

2013 yılı Ocak-Aralık döneminde 2012 yılı aynı dönemine göre, midibüs-minibüs ihracatı yüzde 9 azalmış, kamyonet ve kamyon ihracatı yüzde 14, otomobil yüzde 13, otobüs ihracatı ise yüzde 10 oranında artmıştır.

² Uludağ İhracatçı Birlikleri (ÜİB) ile Orta Anadolu İhracatçı Birlikleri (OAİB)'nden sağlanan veriler özellikle bazı aksam ve parçaları kapsamamaktadır.

Otomotiv Ana ve Yan Sanayii İhracatı (\$)

Ürün Grubu	2010	2011	2012	2013	Değişim % (Change %)
TOPLAM YAN SANAYİ	6.595.662.583	8.307.826.870	8.215.954.295	9.065.989.776	10
İÇ DİŞ LA STİK	988.990.821	1.373.205.546	1.199.572.093,47	1.130.088.420	-6
EMNİYET CAMI	107.203.983	120.041.467	120.641.763,30	135.200.030	12
MOTOR	305.490.804	273.896.369	272.085.582,31	319.294.885	17
AKÜ	186.504.496	232.611.079	250.104.807,27	306.455.257	23
DİĞER AKSAM ve PARÇALAR	5.007.472.478	6.308.072.409	6.373.550.048,17	7.174.951.182	13
TOPLAM ANA SANAYİ	10.855.476.447	12.128.522.618	11.100.457.162	12.497.186.221	13
OTOBÜS	744.935.284	929.372.870	855.424.303,62	937.790.963	10
MİDİBÜS - MİNİBÜS	120.378.674	145.199.034	161.806.275,12	147.802.463	-9
OTOMOBİL	6.217.404.551	6.541.969.418	6.068.045.119,19	6.855.870.707	13
KAMYON - KAMYONET	3.363.101.038	4.034.772.621	3.433.310.998,81	3.919.399.958	14
ÇEKİCİ	145.710.283	116.912.332	71.336.634,88	77.907.407	9
RÖMORK ve YARI RÖMORK	72.145.150	147.247.613	195.093.536,78	218.649.302	12
TARIM TRAKTÖRÜ	191.801.467	213.048.730	315.440.293,75	339.765.421	8
TOPLAM	17.451.139.030	20.436.349.488	19.316.411.457	21.563.175.997	12

TİM verilerine göre, Otomotiv Endüstrisi İhracatçıları Birliği, 2013 yılı on iki ayda gerçekleşen 21,5 milyar \$ değerindeki ihracatı ile sektörel sıralamada birinci sırada yer almıştır. Birliğin toplam ihracat içindeki payı yüzde 14 düzeyinde

gerçekleşmiştir. Bu dönemde, Türkiye ihracatı geçen yıla göre değişmezken, Otomotiv Endüstrisi İhracatçıları Birliği'nin ihracatı yüzde 12 oranında artmıştır.

SEKTÖREL BAZDA İHRACAT RAKAMLARI -1000 \$

SEKTÖRLER	ARALIK				OCAK - ARALIK			
	1012	2013	Değişim ('13/'12)	Pay(13) (%)	1012	2013	Değişim ('13/'12)	Pay(13) (%)
I. TARIM	1.834.311	2.205.856	20,3	17,0	19.127.253	21.352.808	11,6	14,1
A. BİTKİSEL ÜRÜNLER	1.297.926	1.579.787	21,7	12,2	13.603.744	14.905.493	9,6	9,8
Hububat, Bakliyat, Yağlı Tohumlar ve Mam.	517.211	673.322	30,2	5,2	5.882.530	6.586.157	12,0	4,3
Yaş Meyve ve Sebze	307.999	363.611	18,1	2,8	2.180.176	2.351.780	7,9	1,6
Meyve Sebze Mamulleri	99.774	120.986	21,3	0,9	1.259.674	1.331.417	5,7	0,9
Kuru Meyve ve Mamulleri	110.777	130.665	18,0	1,0	1.364.650	1.439.207	5,5	0,9
Fındık ve Mamulleri	163.691	167.617	2,4	1,3	1.796.990	1.773.285	-1,3	1,2
Zeytin ve Zeytinyağı	26.594	26.954	1,4	0,2	201.151	439.742	118,6	0,3
Tütün ve Mamulleri	65.921	89.657	36,0	0,7	845.418	906.814	7,3	0,6
Süs Bitkileri	5.958	6.975	17,1	0,1	73.154	77.092	5,4	0,1
B. HAYVANSAL ÜRÜNLER	177.066	185.228	4,6	1,4	1.661.916	1.988.676	19,7	1,3
Su Ürünleri ve Hayvansal Mamuller	177.066	185.228	4,6	1,4	1.661.916	1.988.676	19,7	1,3
C. AĞAÇ VE ORMAN ÜRÜNLERİ	359.319	440.841	22,7	3,4	3.861.594	4.458.639	15,5	2,9
Ağaç Mamulleri ve Orman Ürünleri	359.319	440.841	22,7	3,4	3.861.594	4.458.639	15,5	2,9
II. SANAYİ	9.607.946	10.364.951	7,9	79,8	114.226.873	119.048.130	4,2	78,5
A. TARIMA DAYALI İŞLENMİŞ ÜRÜNLER	973.558	1.045.502	7,4	8,0	11.483.180	12.489.069	8,8	8,2
Tekstil ve Hammaddeleri	622.388	663.029	6,5	5,1	7.839.144	8.391.398	7,0	5,5
Deri ve Deri Mamulleri	162.995	179.531	10,1	1,4	1.633.988	1.901.404	16,4	1,3
Hali	188.174	202.941	7,8	1,6	2.010.048	2.196.267	9,3	1,4
B. KİMYEVİ MADDELER VE MAM.	1.405.928	1.603.246	14,0	12,3	17.513.306	17.441.096	-0,4	11,5
Kimyevi Maddeler ve Mamulleri	1.405.928	1.603.246	14,0	12,3	17.513.306	17.441.096	-0,4	11,5
C. SANAYİ MAMULLERİ	7.228.460	7.716.203	6,7	59,4	85.230.387	89.117.966	4,6	58,7
Hazırlanmış ve Konfeksiyon	1.368.136	1.424.976	4,2	11,0	16.038.094	17.372.633	8,3	11,5
Otomotiv Endüstrisi	1.636.924	1.764.586	7,8	13,6	19.056.057	21.305.104	11,8	14,0
Gemi ve Yat	99.579	95.673	-3,9	0,7	810.936	1.163.591	43,5	0,8
Elektrik- Elektronik Mak. Bilişim	998.777	1.116.602	11,8	8,6	11.792.796	11.701.482	-0,8	7,7
Makine ve Aksamları	454.241	572.685	26,1	4,4	5.319.030	5.801.970	9,1	3,8
Demir ve Demir Dışı Metaller	542.724	575.140	6,0	4,4	6.464.263	6.834.461	5,7	4,5
Çelik	1.240.871	1.197.415	-3,5	9,2	15.441.093	13.835.180	-10,4	9,1
Çimento Cam Seramik ve Toprak	237.858	248.498	4,5	1,9	3.097.694	3.153.737	1,8	2,1
Mücevher	164.209	184.548	12,4	1,4	2.073.277	2.253.003	8,7	1,5
Savunma Sanayii	172.282	166.083	-3,6	1,3	1.260.810	1.391.603	10,4	0,9
İklimlendirme Sanayii	305.048	361.532	18,5	2,8	3.793.972	4.200.543	10,7	2,8
Diğer Sanayi Ürünleri	7.811	8.465	8,4	0,1	82.364	104.659	27,1	0,1
III. MADENCİLİK	397.225	425.748	7,2	3,3	4.179.511	5.042.322	20,6	3,3
Madencilik Ürünleri	397.225	425.748	7,2	3,3	4.179.511	5.042.322	20,6	3,3
T O P L A M (TİM*)	11.839.482	12.996.556	9,8	100,0	137.533.637	145.443.260	5,8	95,9
İhracatçı Birlikleri Kaydından Muaf İhracat					14.161.555	6.263.742	-55,8	4,1
T O P L A M (TİM+TÜİK*)	11.839.482	12.996.556	9,8	100,0	151.695.192	151.707.002	0,01	100,0

TÜİK verilerine göre, GTİP 87.00 kapsamında yapılan dış ticaret, ana ve yan sanayinin üretim için ara mali ithalatı ile sanayi dışındaki komple araç ve yedek parça ithalatını içermektedir. 2013 yılı Ocak-Kasım döneminde 15.143 milyon \$ ithalata karşılık 15.337 milyon \$ ihracat gerçekleşmiş ve bu

dönemdeki dış ticaret fazlası 194 milyon \$ düzeyinde olmuştur. 2012 yılı aynı dönemde ise ithalat 12.994 milyon \$ ihracat ise 13.721 milyon \$ olmuş ve dış ticaret fazlası 727 milyon \$ düzeyinde gerçekleşmişti.

2013 ve 2012 Yıllarında Dış Ticarete 3.000 Milyon \$ "Dış Ticaret Fazlası" ve "Dış Ticaret Açığı"

Değer / 000 \$

FASILLAR	2012 (Ocak-Kasım)			2013 (Ocak-Kasım)		
	İthalat	İhracat	Fark	İthalat	İhracat	Fark
Toplam	216.717.632	139.856.260	-76.861.372	228.510.506	138.710.446	-89.800.060
61 Örne giyim eşyası ve aksesuarları	787.671	7.711.026	6.923.355	870.384	8.497.911	7.627.527
62 Örülmemiş giyim eşyası ve aksesuarları	1.406.062	4.961.062	3.555.000	1.728.601	5.264.294	3.535.693
73 Demir veya çelikten eşya	2.141.777	5.530.203	3.388.426	2.508.768	5.623.922	3.115.155
8 Yenilebilir meyveler ve yenilen sert kabuklu meyveler	409.086	3.361.769	2.952.683	377.607	3.479.818	3.102.211
87 Motorlu kara taşıtları, traktor, bisiklet, motosiklet ve diğer	12.993.528	13.721.178	727.650	15.142.960	15.337.422	194.462
90 Optik Fotoğraf, sinema, alet ve cihazlar bunların aksam ve parçaları	3.652.363	596.842	-3.055.521	4.100.690	596.842	-3.503.848
29 Organik kimyasal ürünler	4.667.187	597.480	-4.069.707	4.868.895	522.816	-4.346.079
85 Elektrikli makina ve cihazlar, aksam ve parçaları	14.906.251	8.552.753	-6.353.498	16.112.261	8.643.258	-7.469.003
39 Plastik ve Mamulleri	11.529.301	4.626.419	-6.902.882	12.785.072	5.124.377	-7.660.695
72 Demir ve çelik	18.143.619	10.471.765	-7.671.854	16.887.249	9.078.154	-7.809.095
71 İnciler, kıymetli veya yarı kıymetli taşlar	8.161.989	15.541.310	7.379.321	14.748.614	6.661.166	-8.087.448
84 Kazan, makina ve cihazlar, aletler, parçaları	23.784.090	11.039.090	-12.745.000	27.028.748	11.830.449	-15.198.299
27 Mineral yakıtlar, mineral yağlar ve müstahsalları, mumlar	54.971.970	7.168.327	-47.803.643	50.694.752	6.079.594	-44.615.158

Bir önceki yıla göre, 2013 yılı Ocak-Kasım döneminde Türkiye'nin toplam ihracatı yüzde 1 oranında azalmış, ithalatı yüzde 5 oranında artmıştır ve dış ticaret açığında artış yüzde 17 oranında gerçekleşmiştir. Buna karşılık GTİP 87.00

ile tanımlanan otomotiv sanayi ürünlerinde ihracat yüzde 12, ithalat ise yüzde 17 oranında artmıştır.

Son 7 yıllık dönemde ise toplam taşıt araçları dış ticareti 12.524 milyon \$ fazla vermiştir.

		2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	Toplam	Dış Ticaret Fazlası	ihr/ith (%)
Taşıt Araçları Toplamı	İhracat	11.730	15.701	17.991	11.891	13.525	15.446	14.667	100.951	12.524	14
	İthalat	11.145	12.035	12.358	8.745	13.177	16.782	14.185	88.427		
Otomobil	İhracat	5.645	6.840	7.474	6.086	6.210	6.485	6.069	44.809	5.289	13
	İthalat	4.269	4.747	4.552	4.265	6.820	8.475	6.392	39.520		

ÇİN İLE TİCARET VE YATIRIM GELECEĞİMİZİ ŞEKİLLENDİRECEK

Mehmet Ögütçü

Kim Kimdir?

Mehmet Ögütçü, 5 Mayıs 1989'da genç diplomat olarak Pekin'e ayak bastıktan sonra yaşamı Çin ile yoğruldu. Ülkemizde Çin'e yönelik ilk stratejik vizyonu ortaya koyan «Yeni Ekonomik Süpergüc Çin ve Türkiye: Somut Tavsiyeler» çalışması 1994'de TUSİAD tarafından karar alıcılara sunuldu. Merkezi Paris'teki Uluslararası Enerji Ajansı ve OECD'nin Çin programlarını kurdu, yönetti. Yarım düzine çokuluslu enerji, yüksek teknoloji, tren, güvenlik, iletişim, finansal hizmetler şirketinin Çin'e giriş ve iş geliştirme stratejilerini olusturdu, icrasına katkı sağladı. Halen merkezi Londra'daki Global Resources Corporation Başkanı olarak diğer bölgelerin yanısıra Çin'e yönelik enerji ve doğal kaynaklar yatırım, finans ve strateji danışmanlık hizmetleri de sağlıyor. Energy Charter'in "Özel Elçisi" görevini yürütüyor.

Cuma günü öğleden sonra indik Pekin Havaalanı'na kucağımda bir yaşını henüz doldurmuş oğlum Can ve o zamanki eşim Seylan ile birlikte. Müthiş heyecanlıydım. Daha farkında değildim bu ülkenin sadece dünya sisteminde değil benim hayatımda da ne kadar önemli bir dönüm noktası olacağını.

Asya'nın en doğu ucundaki binlerce yıllık "Orta Krallık" medeniyetine ilk defa ayak basıyordum. Hem de bu medeniyetin son temsilcisi Çin Halk Cumhuriyeti ile ilişkileri geliştirmekten sorumlu diplomatik ekibin en genç üyesi olarak.

Büyükelçiliğin şoförü İdris Bey karşıladı bizi. Valizlerimizi aldıktan sonra iki arabanın zor geçeceği etraflı çam ağaçlarıyla çevrili dar bir otoyolu katederek Chaoyang İlçesi'ndeki Sanlitun Semtine vardık. Şimdiki gibi kentin yabancı konukları ve varlıklı yerlilerinin uğrak yeri olan bar ve klüpler, dünya'nın en büyük Adidas mağazası dâhil alışveriş merkezleri yoktu o zaman.

Çin Halk Cumhuriyeti kurulduktan sonra hükümet, son yüzyıl boyunca Çinlilerin sürekli aşağılandığı Tiananmen meydanının hemen doğusunda yer alan 1861-1959 arası dönemde başkentteki diplomatik misyonların merkezi "Legation Quarter"ı kent dışına taşımaya karar vermiş. Büyükelçiliklerin 1950 sonundan itibaren taşındığı Sanlitun'un anlamı, Dongzhimen Kapısı'ndan uzaklığı ile alakalı. Çince de "san" üç, "lı" 0.5 km ve "tun" yer anlamına geliyor. Topluca çevrilirse (Dongzhimen Kapısı'ndan) "1.5 km uzaktaki yer" olarak anlaşılabilir.

Nereden Nereye?

Bizim vardığımız dönemde Türkiye-Çin ilişkileri ne düzey, ne önem ne de içerik olarak bugünkü durum ile kıyas bile kabul etmezdi. 24 yıl zarfında ilişkiler gerçek anlamda çağ atladı. Bizim o zamanlar hararetle savundugumuz "stratejik ortaklık" önerimize burun kıvrırlar şimdi bu ortaklığın tedricen gerçekleşme yoluna girdiğini görüyorlar.

1990'lı yılların başından itibaren ilişkilerin boyutu değişmeye başladı. Dışişleri'nin gönderdiğimiz önerileri sadece ilgili dairesinin tozlu

raflarında bıraktığını görünce o zamanlar TUSİAD Genel Sekreteri olan Haluk Tukel'in önerisi üzerine deneyim ve düşüncelerimi bir strateji raporunda toplayip bi başıma cılız kalan sesimi iş dünyasının o dönemdeki güçlü teşkilatı aracılığıyla daha üst tellerden duyurmaya karar vermiştim.

Çalışmam, 1994'de "Yeni Ekonomik Süpergüc Çin ve Türkiye: Somut Öneriler" başlığıyla yayımlandı, hükümete ve özel sektörün liderlerine sunuldu. Pekin Baran, Sadi Gucum, Aldo Kaslowski, Bahadır Kaleagasi, Haluk Tukel, Ümit İzmen kuvvetle destek verdiler bu çalışmanın tamamlanıp, yayımlanmasına ve en geniş şekilde duyurulmasına.

Ardından da üç yıl sonra "Türkiye için Yeni Bir Ekonomik ve Ticari Diplomasi Stratejisine Doğru" raporumu yine aynı kanallardan hükümete, iş dünyasına sunduk. Milliyet Yayınları da 1998'de "Geleceğimiz Asya'da mı?" kitabımı yayımlayarak ülkemizde Dogu Asya'ya mümkün olan erken aşamada yönelmenin önemini geniş kitlelere yayma hedefine katkı sağladı.

Ne yazık ki bizde bu konularda uyanış, bilinçlenme ve harekete geçme çok geç oluyor. Mutlaka Batı'da birilerinin de aynı önerileri dillendirmesi, harekete geçmesi gerekiyor ki biz de onları izleyelim. TUSİAD'ın kendisi bile benimsediği önerilerden Pekin'de daimi bir mevcudiyet kurma bölümüne ancak 13 yıl sonra kulak verdi. Pekin Ofisi'ni, 26 Kasım 2007'de Raffles Beijing Oteli'nde düzenlenen resepsiyonla açtı. Onu, TÜGIAD'nin 16 Nisan 2010'da açtığı Şanghay Daimi Temsilciliği izledi.

Zhongguo, Orta Krallık, Hitay ya da bizim bildiğimiz adıyla Çin dünya sahnesinde yaklaşık beş bin yıldır gösterimden inmeyen görkemli bir ülke. 1970'li yılların gözde kitaplarından "Çin Uyanırsa"yı ya da Edgar Show'un dünyaya kıta Çin'ini ilk defa takdim ettiği meşhur "Çin Üzerindeki Kızıl Yıldız"ını çoğumuz hatırlarız.

O zamandan beri hep sorulagelmiştir. "Acaba Çin ne zaman uyanacak?" Daha gerilere gidersek, "Orada uyuyan bir dev var" diye başlıyordu Napolyon'un Çin'e ilişkin meşhur sözü ve arkasından uyarıyordu: "Bırakın uyusun; zira uyandığında bu dev dünyayı sarsacaktır."

Çoktan uyandılar. Dünya'da kendileri olmadan kurulmuş dengeleri, hesapları sorguluyorlar. Şimdilik ortalığa korku yaymadan yapıyorlar bunu. 2050'ye kadar "barış içinde yükselme" siyasetini uygulamayı tasarlıyorlar ama bu gidişle 5-10 yıla kalmaz Çin ile başatmenin, çalışmanın, iş yapmanın ne denli güçleşeceğini ilk işaretlerini görüyoruz.

En son 74 santimlik dünya'nın en kısa adamı He Pingping'i çıkartarak Guinness Rekorlar kitabına girmişti Çin. Ama hem uygarlık tarihine hem de günümüzdeki konumuna baktığımızda dünya'nın en uzun, en büyük, en yüksek, en zengin, en süratli birçok şeyine bu ülke sahip. Nüfus, kara ve demir yolları, sınır boyu, enerji, çimento, demir-çelik, maden, tahıl, su, karbondioksit, döviz rezervleri gibi aklınıza gelen hemen her alanda dünya rekorlarını elinde tutuyor.

Pekin'e vardığım yıl olan 1989'da Türkiye-Çin ticareti sadece 145 milyon dolar düzeyinde idi. O zamanki Başbakan Özal bize "ticareti en az 500 milyon dolara çıkartın" talimatini vermisti. Şu anda 24 milyar dolar. Her ne kadar rakamlardaki artış göz kamaştırıcı gibi gözükse de Türkiye'nin bu ticaretteki payı 4 milyar dolar civarında. Yaklaşık 20 milyar dolar fazla veriyor ticaret Çin lehine. Bu gidişat devam ederse Çin, Türkiye ile arasındaki ihracatı 2015'e kadar 50 milyar, 2020 itibari ile de 100 milyar dolara çıkarmayı hedefliyor. Sadece Ağustos ayındaki 28.6 milyar dolarlık ticaret fazlasına daha fazla katkı sağlayacak.

Yeni nesil Çinlilerle çalışmak

Geçmişten de güç alan bugünkü Çin neslinin öz güveni de, bu büyüklüklere sırtını dayadığından olacak, hızla artıyor. Eskinin mütevazı, alttan alan, güleryüzlü köylü sosyalistleri yerini süpergüç realitesinin farkında, pazularını şişirmekten hoşlanan, eskisi kadar sabırlı olmayan bir yeni nesle bırakıyor.

Davos'taki Dünya Ekonomik Forumu'nda çok ilginç sahneler yaşadık. Çin başbakan yardımcısı pek dikkat çekmeyen sıradan bir konuşma yapmıştı. Öyle gazetelere manşet olabilecek konuların dışında kalmayı tercih edip Çin'in istikrarı ve teknolojik ilerlemesi mantrasını yineliyordu.

Herkes sıkıcı bu konuşmaya dalmışken berabereki 75 kadar Çin heyet üyesi ortalığı birden

canlandırdı. Toplantılar boyunca tartışmalara aktif şekilde katılmakla kalmadılar kendilerini dizginlemeden gevrek kahkahalar attılar. Yeri geldiğinde avuçları patlayınca kadar alkışladılar, özel çaba sarfetmeden en doğal şekilde vücut dillerini kullandılar. Muhataplarıyla koyu sohbeta daldılar. Dikkatlerin merkezinde olmayı başardılar. Gösteriş olsun diye yapmıyorlardı tüm bunları. İçlerinden geldiği gibi davrandılar. Yeni nesil Çinlilerdi bunlar.

Bu sahne, tabii ki Deng Xiaoping'in uluslararası ilişkilerde "her zaman düşük profil göster; hic bir zaman öncülük alma" deyişine pek uymuyordu. Başka yerlerde de benzeri davranışlar giderek artan ölçüde gözlemleniyor. Çinlilerin alttan alma, başkalarına farketirmeden saman altından su yürüt yaklaşımı sona eriyor gibi. Çin, artık zamanının geldiğine inanıyor. En azından gençleri öyle düşünüyor.

Bu tesbiti Pekin'de Red Capital Club'da yemek sırasında paylaştığım eski Dışişleri Bakan Yardımcısı dostum Hua Liming, yeni neslin sabırsızlığı, uzun vadeli hedeflerin tutturulmasını beklemek yerine süratle sonuç alma arzusu nedeniyle Pekin'in başının uluslararası sistemde belaya girebileceği kaygısını dile getirdi. Hatta Komünist Partisi eski kuşak yöneticileri daha mütevazı davranmaya teşvik için Hua ve şimdi emekli olmuş onun neslinin kaymak tabakasını üniversitelere gençlerle sohbet için gönderiyor, televizyon programlarına çıkartıyormuş.

Dünya dengeleri yeniden oluşturulurken, önümüzdeki 20 yılda çok daha güçlü ve etkin hale geleceği anlaşılan bu dev ülkeye ilişkin bizim vizyonumuz ise suratle değişiyor, "ticari tehdit mi, fırsat mı" tartışmasının ötesine geçtiğimizi gösteren işaretler çoğalıyor. Pekin'den bakıldığında biz de son yıllara kadar Çinlilerin radarında öyle kayda değer bir ortak olarak gözüküyorduk. Hatta ayrılıkçı Uygurlar ve ticaret uyumsuzlukları nedeniyle aramızdaki mütevazı ilişkileri zehirleyen bazı pürüzler ön plandaydı hep. İkili ilişkiler nalıncı keseri gibi bugüne kadar genellikle Çin'in menfaatine çalışmış.

Tarihteki ilk komşumuz, ticari ortağımız

Türkler ile Çinliler arasındaki ilişkilerin tarihi Çin'in Han Hanedanlığı (M.Ö. 209-M.S. 220)

ile ilk Türk Devletlerinden Hun İmparatorluğu dönemine kadar gidiyor. Çin tarihinin en parlak ve istikrarlı olduğu Tang Hanedanlığı döneminde de (618-907) kuzeyde hüküm sürmekte olan Göktürkler'le yakın ilişkiler kurulmuş, tarihi "İpek Yolu" en canlı dönemini yaşamış.

Lakin 4 Ağustos 1971'de- Kissinger'in tarihi Çin ziyaretinden hemen sonra - Paris Büyükelçimiz Hasan Esat Işık ile Çin Halk Cumhuriyeti Paris Büyükelçisi Huang-chen arasında imzalanan protokolle iki ülke arasında diplomatik ilişki tesis edilene kadar ciddi bir gelişme olmamış ilişkilerde. Hiç bir zaman eksilmeyen Doğu Türkistan'a ilğimiz haricinde.

Üç aşağı beş yukarı Batı'nın çizgisini aynen izlemişiz sonraki Soğuk Savaş döneminde de. Bizim Pekin'e vardığımız tarihe kadar da Sivil Hava Ulaşım Anlaşması, Ticaret Anlaşması, TRT ile işbirliği protokolu, Konsolosluk Sözleşmesi gibi mutad işler dışında pek bir hareketlenme olmamış ilişkilerde.

O zamanlar Çin'in dünya haritasındaki yerimiz Asya'nın en batı ucu olmaktan ileri gitmiyordu. Bizimle Çin Dışişleri'ndeki Batı Asya Dairesi ilgileniyordu. Türkiye deyince akla ilk gelen şey bu ülkenin yumuşak karnı olan Sincan-Uygur Özerk Yönetim Bölgesi'ndeki Uygur ayrılıkçılara sessiz sedasız destek verdiğinden kuşku duyulan ülke idi. Bizim tarafta ise o zamanki Cumhurbaşkanı Kenan Evren'in literatürümüze kazandırdığı: "Her Çinliye bir portakal satsak..." söylemi.

Anayasa Mahkemesi üyelerinden gazetecilere, Dostluk Dernekleri'ne, Çifte Vergilendirmeyi Önleme Anlaşması müzakeresini yıllara yayan Maliye heyetlerine kadar Pekin'e gelen giden heyetlerin asıl hedefi ucuz ürünler karşısında kendini kaybedip alışveriş mağaza ve pazarlarına kendilerini atıp iki ülke arasındaki ticaret makasının biraz daha aleyhimize açılmasına katkı sağlamaktı. Çinli kadınların cazibesini duyup yolunu bu taraflara düşürenler de az değildi.

Arada askerler Norinco ile silah ticareti, füze fırlatılması dahil savunma işbirliği alanında neler yapılacağına kafa yoruyor, Çin Halk Kurtuluş Ordusu'ndaki muhatapları ile içeriği zengin görüşmelere geliyorlardı. Askeri Ataşemiz Yarbay Adem Demir idi. Herhalde o dönemde atlan

tohumlar sayesinde ki bugün iki ülke arasındaki askeri ilişkiler Amerika Birleşik Devletleri'ni endişelendirecek boyutlarda geliyor.

NATO üyesi Türkiye'nin 2010'da Çin Halk Kurtuluş Ordusu'nda görevli komandolar ile Isparta'daki Dağ ve Komando Okulu'nda ortak eğitim tatbikatı gerçekleştirilmesi, Çin Hava Kuvvetleri'ne ait Rus yapımı Mig-29 ve Su-27 savaş jetleri ile Konya'da ortak eğitim yapması hayal bile edilemezdi.

Nitekim, ABD, savaş jetlerinin ortak eğitimine F-16'ların katılmasına izin vermemiş ve ikili eğitim programına ilişkin detaylı bilgi talep etmişti. En son 4 milyar dolarlık Uzun Menzilli Füze Hava Savunma Sistemi ihalemizi de, hem daha ehven fiyatla, hem de teknoloji aktarımına izin verdiği için Halk Kurtuluş Ordusu'nun ilgili şirketi CPMI-EC kazandı. Bu kararın, hem ABD hem de NATO ile ciddi sorunlar çıkartması beklenebilir.

Çin sermayesini davet

Küresel güç kayması sadece enerjide, teknolojide ve jeopolitikte yaşanmıyor. Sermaye de güneşin doğduğu bölgeye doğru kayıyor. Özellikle Çin'in elindeki döviz rezervleri 10 yıl önceki 600 milyar dolardan bugün 3.5 trilyon dolara ulaştı ve ABD Hazine Bonoları yerine bu paranın dünya'nın dört bir tarafında elle tutulur varlık satın alımlarına akmakta olduğu biliniyor.

Türkiye'nin bu muazzam Çin sermayesini, Batı sermayesinin boşalttığı alanlara, çekmek için yeterli potansiyele sahip olduğu aşikâr. Özellikle de dış ticaretin artan oranlarda aleyhimize geliştiği bir dönemde denge sağlamanın yegâne yolu belki taze Çin sermayesi getirmek olabilir. Nitekim son yıllarda katlanarak artmaya başladı. Türkiye'ye giren Çin yatırımları.

Kafayı düşük maliyet avantajı nedeniyle Çin'den piyasaya akan ucuz ithal ürünlerine takmayalım fazla. Doğrudur, KOBİ'lerimiz bundan çok olumsuz etkileniyorlar. Bu olgunun, daha kaliteli ve rekabet gücü olan ürünlere yönelme konusunda firmalarımızı zorladığı da bir gerçek. Yoksul kitlelerin alım gücünü artırdığı da...

Çin'in yabancı yatırımcı olarak küresel ekonomide artan rolünü çok iyi anlamamız gerekiyor. Dünyanın en fazla yabancı sermaye çeken ülke-

lerinden birisi olan Çin, aynı zamanda dışarıya en fazla sermaye ihraç eden ülkeler sıralamasında da ön sıralarda. Başta egemen servet fonu China Investment Corporation (Londra'nın Heathrow Havaalanı'nın yüzde 10'unu geçenlerde 450 milyon pound'a satın aldı) olmak üzere yaklaşık 30.000'in üzerinde Çinli firma (çoğu KİT), dış pazarlara her yıl resmi rakamlara göre 67 milyar doların üzerinde yatırım yapıyor. Resmi yollar dışında dışarıya yatırılan sermayenin çok daha fazla olduğuna inanılıyor.

At end of of 2012, Chinese companies employed 1.49 million staff overseas, about half foreign citizens, the report added.

1995'te Fortune 500 Büyük Firma listesinde sadece üç Çinli firma var iken, bu sayı 1999'da 5'e, 2003'te ise 11'e yükseldi. Bu yılki listede 95 Çinli firma var. 132 firma ile hala birinci olan ABD'nin arkasından gelen ikinci ülke Çin. Birçok büyük Çin firması giderek çokuluslu şirket stratejilerini benimseme yolunu seçti ve hükümetin bu politikayı daha güçlü desteklemesini istiyorlar.

“Going Abroad” stratejisi ilk defa Çin hükümeti tarafından 1997-1998 Asya mali bunalımı sonrasında benimsendi. Çin İhracat-İthalat Bankası ve China Development Bank yurtdışındaki Çin şirketleri için, düşük faizli kredi ve garanti sağlayarak dışarı açılmanın zemin taşları ustaca döşenmiş.

Yurtdışındaki Çin yatırımlarının öyle uzun bir tarihi yok oldukça genç. Çin'in dışarıya sermaye akışı üzerine koyduğu kısıtlamalar kalktıkça ülkenin yabancı varlıklarının artan bir bölümü döviz rezervleri tutmadan Çin firmalarının doğrudan yabancı yatırımlarına doğru kayacak. 2015'e kadar, Çin Ticaret Bakanlığı rakamlarına göre, Çinli firmaların dış yatırımları her yıl yüzde 17 artarak 150 milyar dolara ulaşacak. Yurtdışındaki projelerin tutarı da 180 milyar doları bulacak. Gayri resmi rakamların çok daha yüksek olduğunu söylemeye gerek var mı?

Bugün hepimizin iyi bildiği uluslararası markalar yavaş yavaş Çinli firmaların eline geçiyor. Tekstilden otomobile, kimyadan kozmetik ürünlerine. Enerji ve doğal kaynak satın alımları da hızlandı. CNPC, CNOOC, Sinopec'in el atmadığı petrol ve doğalgaz yatağı kalmadı neredeyse. İran'dan

Sudan'a, Venezüella'dan Angola'ya, Rusya'dan Kazakistan'a ve Endonezya'ya kadar uzanan geniş coğrafyada.

Çin'deki makroekonomik politikadan sorumlu olanlar, ülke içindeki yüksek tasarruf oranları (ve düşük faizler), büyük ticaret fazlası ve muazzam doğrudan yabancı yatırım akışı nedeniyle ortaya çıkan aşırı likiditeyi eritmeye çalışıyorlar. Çinli firmalar uluslararası yatırıma teşvik ediliyor. Bugün 178 ülkede 13,000'den fazla Çinli firmanın operasyonları var. İn sermayesinin aktığı ilk beş ülke biraz şaşırtıcı gelebilir: Hong Kong, Cayman Adaları, Virgin Adaları, ABD ve Makao.

Yurtdışı Çin yatırımları aynı zamanda ihracat ve taahhüt işlerindeki patlamanın da itici gücü olarak görülüyor. Ayrıca, 150 milyar dolara yaklaşan yurtdışı mühendislik/taahhüt işleri sayesinde halen 2,5 milyon civarında Çinli işçi yurtdışında çalışabiliyor. Çinli firmalar, başlangıçta deniz aşırı Çinlilerin yoğun olarak yaşadığı ve geniş pazar imkanları sunan ABD, Kanada ve Avustralya ile ilgileniyorlardı. Çin'in yurtdışına yatırımla açılması, süratli büyümesinin gerektirdiği petrol, alüminyum, demir cevheri, kereste, kauçuk gibi hammadde ve doğal kaynaklarına ulaşma hedefi ile de alakalı; bu amaçla, Avustralya, Brezilya, Sibiryaya, Yeni Papua Gine, Sudan, Kazakistan gibi ülkelerde ortak yatırım ya da tamamen Çin mülkiyetinde şirketler kurmuşlar. Dış politika ve güvenlik mülahazalarının da yatırım kararlarını etkilemediği söylenemez. Özellikle ASEAN ve Orta Asya coğrafyasında. ASEAN ülkeleri Çin'deki süratli gelişmenin (ve de Çin'in Dünya Ticaret Örgütü'ne kalıtmasının) küresel yatırım akımlarını saptıracağından kaygı duyuyorlardı. Hatta kendi ülkelerindeki bazı çokuluslu firmaların Çin'e kaydığına tanık oldular oysa aradan geçen birkaç yıl gösterdi ki Çin'deki canlanma ve büyüme bu ekonomilerde de olumlu yansıyor. ASEAN ülkeleri, Çin sermayesinden aslan payını alıyor.

Her geçen gün daha fazla Çin firmasının dışarıya yatırım yaptığı bir ortamda ne yazık ki ülkemizin yeterli bir pay aldığı söylenemez. Bunda geçmişte Çinli şirketlerin "uyanık" işadamlarımızın elinde yaşadıkları bazı olumsuz deneyimlerin etkisi olduğu bir gerçek.

Ancak Avrupa Birliği, Ortadoğu, Balkanlar, Orta Asya, Rusya ve Hazar havzasına yönelik siyasi, ekonomik ve enerji perspektifleri Çin'i ister istemez Türkiye'ye farklı bir yaklaşım geliştirmeye zorluyor. Yeni bir atılımla hem ticaret, hem finans, hem taahhüt, hem de imalat sektörlerinde ekonomimize daha fazla taze Çin sermayesi çekmenin mümkün olduğunu düşünüyorum.

Çin, geleceğimizde önemli bir aktör

Çin sadece bizim değil hemen hemen dünyadaki her ülkenin bugününe ve geleceğine dokunuyor. 2023 için Türkiye ekonomisine biçilen büyüklük 2 trilyon dolarlık bir milli hasıla, 25 bin doların üstünde kişi başına gelir, yüzde 40'ın altında kamu borçluluk oranı, tek haneli enflasyon ve makul düzeyde cari açık. Milli gelirin önümüzdeki 10 yılda en azından üç katına çıkartılarak, dünyanın da 10 büyük ekonomisinden biri olması da hedefleniyor. Bu hedeflerin gerçekleşmesinde dünyanın yeni ekonomik süpergücü olma yolundaki Çin ile ilişkilerimiz önemli bir rol oynama potansiyeline sahip.

Biz yıllardır Çin'e çıkartma yapma arzumuzu dile getirirken bugün ülkemizde de oteller, uçaklar, restoranlar Çinliden geçilmiyor. Hidroelektrik santrallerinin türbinleri, 2023 demiryolları vizyonunun gerçekleşmesi, petrol ticareti, krom madenlerinin işlenmesi, uzay teknolojisinde ortak çalışmalar, askeri tatbikatlar, sayıları süratle artan Çinli turistler, hemen her kasabada karşımıza çıkan Çin restoranları, büyük projeler için aranan egemen Çin servet fonları, bölgesel ve uluslararası sorunlarda istişareler ilişkilerimizdeki göz kamaştırıcı patlamayı gösteriyor.

İtiraf etmeliyim ki, çoğunda nalıncı keseri gibi Çin menfaatleri bizimkilerden daha kıskançlıkla savunuluyor, öne çıkıyor. Bu gelişmeler karşısında ve Çin'in önümüzdeki on yıllarda bizim geleceğimizi belirlemede ne kadar kritik bir konuma yükseleceğini hesaba katarsak, 21'inci yüzyılın yeni süpergücünü her vechesiyle daha yakından tanımak bizim açımızdan artık akademik ve şahsi merak konusu olmaktan çıkıyor. Çin ile başladığımız, sürat şeridinde gitmekte olan ilişkilerimize Türk damgasını daha belirgin şekilde vurma çabalarına katkı sağlamaya devam etmeliyiz.

Hakan UÇAK¹

Hinderburg felaketi

Birinci Dünya Savaşı sonrasında hava taşımacılığında önemli adımlar atılmaya başlanmıştır. Özellikle Avrupa ve Amerika kıtaları arasında yolcu taşımacılığının gemiler ile yapılması ve uzun süre alması, hava taşımacılığında yenilikleri hızlandırmıştır. Bu dönemde, özellikle zeplinler hava taşımacılığında önemli bir yer işgal etmiştir.

Zeplinler sadece hava taşımacılığının değil aynı zamanda ülkelerin itibarı için önem arz etmekteydi. Bu dönemde yapılan zeplinlerden en gösterişlisi Alman yapımı Hinderbug idi. Hinderburg sadece döneminin en büyük hava taşıtı değil aynı zamanda Almanlar için bir övünç kaynağıydı.

Hinderburg 6 Mayıs 1937 tarihinde New Jersey'e iniş yaptığı sırada hidrojen tanklarının alev alması nedeniyle yanmış ve o dönemde yaşanan tarihin en büyük havacılık kazalarından biri olmuştu. Bu kaza sonucunda 36 kişi feci bir şekilde can vermişti.

Hinderburg faciasının temelinde bir ihracat yasağının yer aldığını biliyor muydunuz? Amerika Birleşik Devletleri tarafından daha güvenli olan helyum gazının ülke dışına ihracatının yasaklanması nedeniyle, Alman zeplinler daha yanıcı hidrojen gazını kullanmak zorunda kalmıştı. ABD tarafından uygulanan bu yasak nedeniyle Hinderburg faciası yaşanmış ve zeplin ile yolculuk devri bu dönem sonrasında kapanmıştır.

Trt bandrolü

Bilindiği üzere radyo veya televizyon yayınlarını almaya yarayan her türlü eşya için Türkiye Radyo Televizyon Kurumu'na TRT bandrolü ödenmektedir. Ticari amaç ile ithal edilen bu kapsamdaki eşyaların yurt içi satışından önce bandrol ücreti

ödenmektedir. Ticari amaç dışında ithal edilen bu kapsamdaki eşyaların TRT bandrolü ise gümrük idaresine ödenmektedir.

TRT bandrolü kapsamındaki eşyalara bakıldığında, radyo veya televizyon yayını almaya mahsus cihazlar arasında cep telefonlarının bulunduğu görülecektir. Yani radyolu bir cep telefonu bandrol kapsamında yer almaktadır.

Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu rakamlarına göre, 2013 yılının ilk üç ayında yaklaşık 3 milyon adet cep telefonu yolcu beraberinde ülkeye giriş yapmıştır. Yolcu beraberinde getirilen bu telefonlar için sadece 100 TL harç ödenmekte ve bu kapsamda yapılan bireysel ithalat için gümrük idaresine herhangi bir bildirim yapılmamaktadır.

TRT Gelirleri Kanunu uyarınca bu eşyalar ticari amaç ile ithal edilmemesine rağmen TRT bandrolüne tabi olacaklardır. Basit bir hesaplama ile 2013 yılında yolcu beraberinde ithal edilen telefonların yarısının radyolu cihaz olması durumunda ve TRT bandrolünün minimum 10 TL olduğu düşünülürse, bu kurumun 15.000.000 TL gelirinin tahsil edilmediği anlamına gelecektir. Yolcu beraberinde getirilen cep telefonlarının gümrük idaresine de sunulması durumunda kurum kazancının korunacağı düşünülmektedir.

Petrol

Kimilerine göre Allah tarafından bahşedilmiş bir nimet, kimilerine göre son yüzyıl içerisindeki savaşların bir numaralı kaynağıdır petrol. Bugün kullandığımız enerjinin büyük bir kısmını oluşturan ve bana göre mucizevi bir madde olan petrol hakkında hepimiz az çok bilgi sahibiyiz. Petrol ile ilgili bilmediğimiz o kadar çok konu olduğuna bu eşya ile ilgili izlediğim bir belgesel ile fark ettim. Naçizane bu bilgileri sizlerle paylaşmak istedim.

1 Eski Gümrük Müfettişi, KPMG Gümrük ve Dış Ticaret Müdürü

Bir varil ham petrolden % 50 benzin ve türevi olan eşyalar elde edilmektedir. % 15 oranında motorin ve türevi eşya elde edilmektedir. Diğer kalan % 35'lik kısım ise günlük yaşamımızda kullandığımız ürünlerin üretiminde kullanılmaktadır. Örneğin kullanmış olduğumuz televizyonların % 30'u petrol ve türevinden oluşmaktadır. Petrolün kullanım alanı o kadar geniş ki, bu yılın en fazla tüketilen ilaçlarından biri olan aspirin de petrol türevi bir ürün olarak değerlendirilmektedir. Birçok kanser ilacında petrol bazlı ürünler girdi olarak kullanılmaktadır.

Petrolün kullanım alanına son bir örnek vermek gerekirse, ruj ve vazelin gibi kozmetik alanındaki ürünlerin üretiminde de bu mucizevî eşya kullanılmaktadır.

Petrol bu kadar değerli bir madde iken, bu ürün ithalinde özel bir muafiyet olup olmadığı sorusu aklıma takıldı. Hemen tarife cetveline baktım. Ham petrol ithalinde gümrük vergisi ve KKDF muafiyetinin uygulandığını gördüm. Ancak bu ürünlerin ithalinde % 18 oranında KDV tahsil edilmekteydi.

Katma Değer Vergisi Kanunu'nu açıp baktığımda, petrol arama faaliyetleri kapsamında yapılan teslimlerin vergiden istisna edildiğini, ancak petrol ithalatında bu istisnasının yer almadığını fark ettim.

Katma Değer Vergisi Kanunu'nun istisnai hükümlerine bakarken hurda demir, kâğıt ve plastik ithalatlarında muafiyet uygulandığını gördüğümde biraz şaşırđım doğrusu. Çünkü bana göre ham petrol hurdadan daha değerli bir maddeydi. Petrolün üretimi ve işlenmesinin teşvik edilmesi gerekirken geri dönüşüm sektörünün istisna kapsamında desteklenmesini hala anlamış değilim.

İzmir İktisat Kongresi

Kasım ayının başlarında İzmir'deydim. Henüz kışın uğramadığı Ege'nin incisi bu şehirde yazdan kalma bir günde Kordon'da denize nazır kahve mi yudumlarırken, kocaman bir afiş gözüme takıldı. Kalkınma Bakanlığı'nın koordinesinde 5. İzmir İktisat Kongresi düzenleniyordu.

Hepinizin malumu İzmir İktisat Kongresi savaştan yeni çıkmış ülkemizin, ekonomi politikalarının belirlendiği önemli bir kongre olarak tarih sayfasında yerini almıştı. Bu kongrede, ülkemiz ekonomisi için çok önemli kararlar alınmıştır. Örneğin, hammaddesi yurt içinde üretilebilen sanayi dallarının kurulması ve el işçiliğinden ve küçük imalattan süratle fabrikalara veya büyük

işletmelere geçilmesi imalata ilişkin bir politika olarak belirlenmişti.

Sanayi sektörleri tarafından kurulamayan işletmelerin devlet tarafından kurulup işletilmesi KİT'lerin doğmasına neden olmuştu. Ayrıca özel sektöre kredi sağlayacak bir devlet bankasının kurulması amaçlanmıştı.

İzmir İktisat Kongresini, benim için farklı ve anlamlı kılan olay ise Cumhuriyetimizin kurucusu Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün gümrük ile ilgili çok önemli bir vecizesini bu kongrede söylemesidir.

Bir devlet ki, kendi uyruklarına saldığı vergiyi yabancılara salamaz, gümrük işlemlerini, resimlerini memleketin ihtiyaçlarına göre düzenlemekten uzaktır... Ve bir devlet ki, yabancılar üzerinde yargılama hakkını uygulayamaz... Böyle bir devlete elbette bağımsız denemez! (17.02.1923, İzmir İktisat Kongresi)

Türk gangesteri

Başlığı okuduğunuzda biraz şaşırđımş olabilirsiniz. Bazılarınızın aklına mafya bağlantılı olaylar ve kişiler, kimilerinizin aklına ise "Amerikan Gangesteri" filmi gelmiş olabilir. Bu kısımda yazmaya çalışacağım olay aslında her ikisini de içermektedir.

Her ne kadar çok sevdiğim teşkilatımdan ayrılp, kariyerime özel sektörde devam etsem de gümrük ve kaçakçılık eksenli haberler dikkatimi çekmektedir. Gümrük ve kaçakçılığın konu edildiği sinema filmlerini izlerken ayrı bir keyif almaktayım.

Amerikan Gangesteri filmi Danzel Washington ile Russell Crowe'un başrollerini paylaştığı gümrük ve uyuşturucu kaçakçılığını konu edinen önemli bir başyapıttır. Filmde Amerika Birleşik Devletleri'ne uyuşturucu sokan organize bir şebeke anlatılmaktadır. Filmin son sahnesinde Vietnam'dan gelen uyuşturucunun nasıl cenaze tabutlarının içine gizlenerek sokulduğu gösterilmektedir.

Bir gazetenin internet sayfasında okuduğum bir haber bana Amerikan Gangesteri filmi anımsattı. Haberde, Çankırı Emniyet Müdürlüğü tarafından yapılan denetimlerde, çevrilen bir cenaze aracında 110 bin paket kaçak sigara yakalandığı belirtilmişti. Tıpkı filmdeki gibi cenaze araçları kaçakçılıkta kullanılmıştı. Haberi ilk okuduğumda yukarıda yazdığım başlık aklımda şekillendi.

PRATİK BİLGİLER

5607 SAYILI KAÇAKÇILIKLA MÜCADELE KANUNU'NDA KAÇAKÇILIK SUÇU SAYILAN FİİLER VE YAPTIRIMLARI

Kaçakçılık Fiileri	Yaptırım
Eşyayı gümrük işlemlerine tabi tutmaksızın ülkeye sokmak (K.M.K. Md. 3/1)	bir yıldan beş yıla kadar hapis ve on bin güne kadar adlî para cezası
Eşyanın gümrük kapıları dışından ülkeye sokulması (K.M.K. Md. 3/1)	bir yıldan beş yıla kadar hapis ve on bin güne kadar adlî para cezası(verilecek ceza üçte birinden yarısına kadar artırılır)
Eşyayı sahte belge kullanmak suretiyle gümrük vergileri kısmen veya tamamen ödenmeksizin ülkeye sokmak (K.M.K. Md. 3/2)	bir yıldan beş yıla kadar hapis ve on bin güne kadar adlî para cezası
Transit rejimi çerçevesinde taşınan serbest dolaşımda bulunmayan eşyayı, rejim hükümlerine aykırı olarak gümrük bölgesinde bırakmak (K.M.K. Md. 3/3)	altı aydan iki yıla kadar hapis ve beş bin güne kadar adlî para cezası
Belli bir amaç için kullanılmak veya işlenmek üzere ülkeye geçici ithalat ve dahilde işleme rejimi çerçevesinde getirilen eşyayı, sahte belge ile yurt dışına çıkarmış gibi işlem yapmak (K.M.K. Md. 3/4)	altı aydan üç yıla kadar hapis ve beş bin güne kadar adlî para cezası
Birinci ila dördüncü fıkralarda tanımlanan fiillerin işlenmesine iştirak etmeksizin, bunların konusunu oluşturan eşyayı, bu özelliğini bilerek ve ticarî amaçla satın almak, satışı arz etmek, satmak, taşımak veya saklamak (K.M.K. Md. 3/5)	altı aydan iki yıla kadar hapis ve beş bin güne kadar adlî para cezası
Özel kanunları gereğince gümrük vergilerinden kısmen veya tamamen muaf olarak ithal edilen eşyayı, ithal amacı dışında başka bir kullanıma tahsis etmek, satmak veya devretmek ya da bu özelliğini bilerek satın almak veya kabul etmek (K.M.K. Md. 3/6)	üç aydan bir yıla kadar hapis ve beş bin güne kadar adlî para cezası
İthal kanun gereği yasak olan eşyayı ülkeye sokmak (fiil daha ağır bir cezayı gerektiren suç oluşturmadığı takdirde) (K.M.K. Md. 3/7)	iki yıldan altı yıla kadar hapis ve yirmi bin güne kadar adlî para cezası
İthal yasak eşyayı, bu özelliğini bilerek satın almak, satışı arz etmek, satmak, taşımak veya saklamak (K.M.K. Md. 3/7)	iki yıldan altı yıla kadar hapis ve yirmi bin güne kadar adlî para cezası

İhracı kanun gereği yasak olan eşyayı ülkeden çıkarmak(fil daha ağır cezayı gerektiren başka bir suç oluşturmadığı takdirde) (K.M.K. Md. 3/8)	altı aydan iki yıla kadar hapis ve beş bin güne kadar adlî para cezası
İhracat gerçekleşmediği halde gerçekleşmiş gibi göstermek ya da gerçekleştirilen ihracata konu malın cins, miktar, evsaf veya fiyatını değişik göstererek ilgili kanun hükümlerine göre teşvik, sübvansiyon veya parasal iadelerden yararlanmak suretiyle haksız çıkar sağlamak (K.M.K. Md. 3/9)	bir yıldan beş yıla kadar hapis ve on bin güne kadar adlî para cezası
Kaçakçılık suçunun konusunu oluşturan eşyanın akaryakıt ile tütün, tütün mamulleri, etil alkol, metanol ve alkollü içkiler olması halinde (K.M.K. Md. 3/10)	iki yıldan beş yıla kadar hapis ve yirmi bin güne kadar adlî para cezası
Akredite laboratuvar analiz sonucuna göre Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu tarafından belirlenen seviyede ulusal marker içermeyen, yasal yollarla Türkiye’de serbest dolaşım girdiği belgelendirilemeyen veya menşei belli olmayan akaryakıtı; üretmek, satışı arz etmek, satmak, bulundurmak, bu özelliğini bilerek ticarî amaçla satın almak, taşımak veya saklamak (K.M.K. Md. 3/11)	iki yıldan beş yıla kadar hapis ve yirmi bin güne kadar adlî para cezası
Enerji Piyasası Düzenleme Kurumundan izin alınmadan; akaryakıt haricinde kalan solvent, madenî yağ, baz yağ, asfalt ve benzeri petrol ürünlerinden akaryakıt üreten veya bunları doğrudan akaryakıt yerine ikmal ederek üreten, satışı arz eden, satan, bulunduran, bu özelliğini bilerek ticarî amaçla satın alan, taşıyan veya saklayan (K.M.K. Md. 3/12)	iki yıldan beş yıla kadar hapis ve yirmi bin güne kadar adlî para cezası
Her türlü üretim, iletim ve dağıtım hatları dahil olmak üzere sıvı veya gaz halindeki hidrokarbonlarla, hidrokarbon türevi olan yakıtları nakleden boru hatlarından, depolarından veya kuyulardan kanunlara aykırı şekilde alınan ürünleri satışı arz eden, satan, bulunduran, bu özelliğini bilerek ticarî amaçla satın alan, taşıyan veya saklayan (K.M.K. Md. 3/13)	iki yıldan beş yıla kadar hapis ve yirmi bin güne kadar adlî para cezası
Kaçak akaryakıt veya sahte ulusal marker elde etmeye, satmaya ya da herhangi bir piyasa faaliyetine konu etmeye yarayacak şekilde lisansa esas teşkil eden belgelerde belirlenenlere aykırı olarak sabit ya da seyyar tank, düzenek veya ekipman bulunduranlar (K.M.K. Md. 3/14)	iki yıldan beş yıla kadar hapis ve yirmi bin güne kadar adlî para cezası
Ulusal markeri yetkisiz olarak üreten, satışı arz eden, satan, yetkisiz kişilerden satın alan, kabul eden, bu özelliğini bilerek nakleden veya bulunduranlar(Ulusal markerin kimyasal özelliklerini taşımasa bile, bu madde yerine kullanılmak amacıyla üretilen kimyasal terkipler hakkında da bu fıkra hükmü uygulanır) (K.M.K. Md. 3/15)	iki yıldan beş yıla kadar hapis ve yirmi bin güne kadar adlî para cezası

Tütün mamulleri, etil alkol, metanol ve alkollü içkilerin ambalajlarına kamu kurumlarınca uygulanan bandrol, etiket, hologram, pul, damga veya benzeri işaretlerin taklitlerini imal eden veya ülkeye sokanlar ile bunları bilerek bulunduran, nakleden, satan ya da kullananlar (K.M.K. Md. 3/16)	üç yıldan altı yıla kadar hapis ve yirmi bin güne kadar adlî para cezası
Tütün mamulleri, etil alkol, metanol ve alkollü içkilerin ambalajlarına kamu kurumlarınca uygulanan bandrol, etiket, hologram, pul, damga veya benzeri işaretleri; ilgili mevzuatta belirlenen şekilde temin etmesine rağmen belirlenen ürünlerde kullanmaksızın bedelli veya bedelsiz olarak yayanlar, bunları alma veya kullanma hakkı olmadığı halde sahte evrak veya dokümanlarla veya herhangi bir biçimde ilgili kurum ve kuruluşları yanıltarak temin edenler, bunları taklit veya tahrif ederek ya da konulduğu üründen kaldırarak, değiştirerek ya da her ne suretle olursa olsun tedarik ederek amacı dışında kullananlar (K.M.K. Md. 3/17)	üç yıldan altı yıla kadar hapis ve yirmi bin güne kadar adlî para cezası
Ambalajlarında bandrol, etiket, hologram, pul, damga veya benzeri işaret bulunmayan tütün mamulleri, etil alkol, metanol ve alkollü içkileri üreten, yurda sokan, ticarî amaçla bulunduran, nakleden, satışa arz eden veya satanlar (K.M.K. Md. 3/18)	üç yıldan altı yıla kadar hapis ve yirmi bin güne kadar adlî para cezası
Ambalajlarında taklit bandrol, etiket, hologram, pul, damga veya benzeri işaretleri taşıyan tütün mamulleri, etil alkol, metanol ve alkollü içkileri üreten veya yurda sokanlar (K.M.K. Md. 3/19)	üç yıldan altı yıla kadar hapis ve yirmi bin güne kadar adlî para cezası
Ambalajlarında taklit bandrol, etiket, hologram, pul, damga veya benzeri işaretleri taşıyan tütün mamulleri, etil alkol, metanol ve alkollü içkileri ticarî amaçla bulunduran, nakleden, satışa arz eden veya satanlar (K.M.K. Md. 3/19)	iki yıldan beş yıla kadar hapis ve on bin güne kadar adlî para cezası
Tütün mamulleri, etil alkol, metanol ve alkollü içkilerin ambalajları üzerinde bulunan ürün bilgileri ile bandrol, etiket, hologram, pul, damga veya benzeri işaretlerin içerdiği bilgilerin farklı olması halinde, bu ürünleri üreten, ithal edenler ile ticarî amaçla bulunduran, nakleden, satışa arz eden veya satanlar (K.M.K. Md. 3/20)	iki yıldan beş yıla kadar hapis ve on bin güne kadar adlî para cezası
Yukarıdaki fıkralarda tanımlanan fiiller, teşebbüs aşamasında kalmış olsa bile, tamamlanmış gibi cezalandırılır (K.M.K. Md. 3/20)	tamamlanmış gibi cezalandırılır
Nitelikli Haller	Yaptırım
Bu Kanunda tanımlanan suçların (...) [1], bir örgütün faaliyeti çerçevesinde işlenmesi halinde, verilecek ceza iki kat artırılır (K.M.K. Md.4/1)	iki katı
Kanunda tanımlanan suçların (...), üç veya daha fazla kişi tarafından birlikte işlenmesi halinde, verilecek ceza yarı oranında artırılır (K.M.K. Md.4/2)	yarı oranında ilave

Bu Kanunda tanımlanan suçların, tüzel kişinin faaliyeti çerçevesinde veya yararına olarak işlenmesi halinde, ayrıca bunlara özgü güvenlik tedbirlerine hükmolunur (K.M.K. Md.4/3)	güvenlik tedbiri
Bu Kanunda tanımlanan suçların, kaçakçılık fiillerini önlemek, izlemek, araştırmak ve soruşturmakla görevli kişiler tarafından veya meslek ve sanatın sağladığı kolaylıklardan yararlanmak suretiyle işlenmesi halinde, verilecek ceza yarı oranında artırılır (K.M.K. Md.4/4)	yarı oranında ilave
Bu Kanunda tanımlanan suçların (...), belgede sahtecilik yapılarak işlenmesi halinde, ayrıca bu suçtan dolayı da cezaya hükmolunur (K.M.K. Md.4/5)	ceza içtimalı
Kaçakçılık fiillerini önlemek, izlemek ve araştırmakla görevli olup da bu Kanunda tanımlanan suçların işlenmesine kasten göz yuman kişi, işlenen suçun müşterek faili olarak sorumlu tutulur (K.M.K. Md.4/6)	müşterek fail gibi cezalandırma
Kaçakçılık suçunun konusunu oluşturan eşyanın, Devletin siyasî, iktisadî veya askerî güvenliğini bozacak ya da çevre veya toplum sağlığını tehdit edecek nitelikte olması halinde, fiil daha ağır cezayı gerektiren bir suç oluşturmadığı takdirde, verilecek hapis cezası on yıldan az olamaz (K.M.K. Md.4/7)	asgari on yıl hapis
Kaçak akaryakıt satışının, 3 üncü maddenin on dördüncü fıkrasında belirtildiği şekilde sabit ya da seyyar tank, düzenek veya ekipman kullanılarak gerçekleştirilmesi halinde verilecek cezalar iki kat artırılır. (11.04.2013 tarihli, 28615 sayılı R.G. 6455 s.k. ile eklenmiştir)(K.M.K. Md.4/8)	iki katı

VERGİ KAYBINA NEDEN OLAN CEZALAR

Madde	Fıkra	4458 Sayılı Gümrük Kanunu
234	1	Serbest dolaşıma giriş rejimi veya kısmi muafiyet suretiyle geçici ithalat rejimine tabi tutulan eşyaya ilişkin olarak, yapılan beyan ile muayene ve denetleme veya teslimden sonra kontrol sonucunda;
	a	15 inci maddede belirtilen Gümrük Tarifesini oluşturan unsurlarda veya vergilendirmeye esas olan sayı, baş, ağırlık gibi ölçülerinde aykırılık görüldüğü ve beyana göre hesaplanan ithalat vergileri ile muayene sonuçlarına göre alınması gereken ithalat vergileri arasındaki fark % 5'i aştığı takdirde, ithalat vergilerinden ayrı olarak bu farkın üç katı para cezası alınır.
	b	Kıymeti üzerinden ithalat vergilerine tabi eşyanın beyan edilen kıymeti, 23 ila 31 inci maddelerde yer alan hükümler çerçevesinde belirlenen kıymete göre noksan bulunduğu takdirde, bu noksanlığa ait ithalat vergilerinden başka vergi farkının üç katı para cezası alınır

	c	Satış birimine göre miktar itibarıyla % 5'i geçmeyen bir fark ile maddi hesap hatasından doğan noksan kıymet beyanlarında, bu farklara ait ithalat vergilerinden başka vergi farkının yarısı tutarında para cezası alınır
2		Dâhilde işleme rejimi, gümrük kontrolü altında işleme rejimi ve tam muafiyetli geçici ithalat rejimi hükümlerine tabi eşyaya ilişkin olarak yapılan beyan ile muayene ve denetleme veya teslimden sonra kontrol sonucunda; birinci fıkrada belirtilen farklılıkların tespiti durumunda aynı fıkrada öngörülen cezaların yarısı kadar para cezası alınır.
3		Yukarıda belirtilen aykırılıkların gümrük idaresince tespit edilmesinden önce beyan sahibince bildirilmesi durumunda söz konusu cezalar yüzde onbeş nisbetinde uygulanır.
4		Genel yönetim kapsamındaki kamu idareleri için yukarıda belirtilen cezalara ilişkin hükümler uygulanmaz. Bu gibi hallerde, 241 inci maddenin birinci fıkraya hükmüne göre işlem yapılır
5		194 üncü maddenin birinci fıkrası uyarınca doğan gümrük yükümlülüğü kapsamında ödenmesi gereken ithalat vergilerinin anılan maddenin dördüncü fıkrasında öngörülen tarihe kadar hiç ödenmemiş veya eksik ödenmiş olduğunun gümrük idaresince yapılan kontrol sonucunda tespit edildiği durumda, ödenmesi gereken ithalat vergilerinin söz konusu dördüncü fıkrada belirtilen faizi ile birlikte tahsilinin yanı sıra, yükümlüsü hakkında bu vergilerin dörtte biri tutarında para cezasına hükmedilir. Bu fıkrada belirtilen hiç ödenmeyen veya eksik ödenen ithalat vergilerinin yükümlüsünce gümrük idaresinin tespitinden önce bildirilmesi durumunda bu cezaya hükmedilmez. 194 üncü maddenin dördüncü fıkrası uyarınca işlem yapmakla yetinilir
6		Bir ila üçüncü fıkralara göre verilen cezalar 241 inci maddenin birinci fıkrasında belirtilen miktardan az olamaz.
235	1	Serbest dolaşıma giriş rejimine tabi tutulan eşyaya ilişkin olarak, yapılan beyan ile muayene ve denetleme veya teslimden sonra kontrol sonucunda;
	a	Eşyanın genel düzenleyici idari işlemlerle ithalinin yasaklanmış olduğunun tespiti halinde, eşyanın gümrük vergilerinin alınmasının yanı sıra, gümrüklenmiş değerinin dört katı idari para cezası verilir
	b	(a) bendindeki eşyanın değersiz, artık veya atık madde olması durumunda, idari para cezası; dökme halinde gelen eşya için ton başına otuz bin Türk Lirası, ambalajlı gelmesi halinde kap başına altı yüz Türk Lirası olarak hesaplanır ve eşya yurtdışı edilir
	c	Eşyanın ithali, lisansa, şarta, izne, kısıntıya veya belli kuruluşların vereceği uygunluk veya yeterlilik belgesine tabi olduğu halde uygunluk ve yeterlilik belgesine tabi değilmiş veya belge alınmış gibi beyan edildiğinin tespit edilmesi halinde, eşyanın gümrük vergilerinin yanı sıra, eşyanın gümrüklenmiş değerinin iki katı idari para cezası verilir
	d	(c) bendindeki eşyanın değersiz, artık veya atık madde olması durumunda, idari para cezası; dökme halinde gelen eşya için ton başına sekiz bin Türk Lirası, ambalajlı gelmesi halinde kap başına iki yüz Türk Lirası olarak hesaplanır ve eşya yurtdışı edilir

	2	İhracat rejimine tabi tutulan eşyaya ilişkin olarak, yapılan beyan ile muayene ve denetleme veya kontrol sonucunda;
	a	Eşyanın genel düzenleyici idari işlemlerle ihracının yasaklanmış olduğunun tespiti halinde, eşyanın gümrüklenmiş değerinin iki katı idari para cezası verilir
	b	Eşyanın ihracı, lisansa, şarta, izne, kısıntıya veya belli kuruluşların vereceği uygunluk veya yeterlilik belgesine tabi olduğu halde uygunluk ve yeterlilik belgesine tabi değilmiş veya belge alınmış gibi beyan edildiğinin tespit edilmesi halinde, eşyanın gümrüklenmiş değeri kadar idari para cezası verilir
	3	Yolcuların, gümrük mevzuatına göre kişisel ve hediyelik eşya kapsamı dışında olup beyanlarına aykırı olarak üzerlerinde, eşyası arasında veya taşıma araçlarında çıkan ya da başkasına ait olduğu halde kendi eşyasıymış gibi gösterdikleri eşyanın gümrük vergileri iki kat olarak alınır ve eşya sahibine teslim edilir. Gümrük vergileri ödenmediği takdirde, eşya gümrüğe terk edilmiş sayılır
	4	Birinci fıkranın (a) ve (c) bentlerinde belirtilen eşyaya el konularak mülkiyetinin kamuya geçirilmesine karar verilir ve eşya 177 ila 180 inci madde hükümlerine göre tasfiyeye tabi tutulur
	5	Türkiye Gümrük Bölgesine getirilen ve transit rejim beyanında bulunulan serbest dolaşımda olmayan eşyanın, beyan edilenden belirgin bir şekilde farklı cinsten eşya olduğunun tespiti halinde, farklı çıkan eşyanın gümrüklenmiş değerinin iki katı idari para cezası verilir
236	1	Teminat alınmış olsa bile, gümrük işlemlerine başlanmadan veya bu işlemler bitirilip gümrük idaresinin izni alınmadan gümrük antrepoları veya gümrük idaresince eşya konulmasına izin verilen yerlerden kısmen veya tamamen eşya çıkarılması veya buralardaki eşyanın değiştirilmesi ya da yapılan sayımlarda kayıtlara göre eşyanın bir kısmının noksan olduğunun anlaşılması hallerinde, bu eşyanın gümrük vergilerinin yanı sıra gümrüklenmiş değerinin iki katı idari para cezası verilir
	2	Gümrük antrepolarında veya gümrük idaresince eşya konulmasına izin verilen yerlerde yapılan sayımlarda kayıtlara göre fazla eşya çıkması halinde, bu eşyanın 177 ila 180 inci madde hükümlerine göre tasfiyeye tabi tutulmasının yanı sıra, fazla çıkan eşyaya ait ithalat veya ihracat vergileri tutarı kadar para cezası alınır
	3	Mülga
	4	Gümrüksüz satış mağazalarından hak sahibi olmayanlara satış yapılması halinde satışa konu eşyaya, hak sahibi olmakla birlikte limit üstü satış yapılması halinde de limit üstü eşyaya ait ithalat vergilerinin yanı sıra bu vergilerin üç katı para cezası verilir
	5	Gümrük antrepolarındaki eşyanın, antrepo beyannamesinde beyan edilenden belirgin bir şekilde farklı cinsten eşya olduğunun tespiti halinde, bu eşyanın gümrüklenmiş değerinin iki katı idari para cezası verilir, eşyaya el konularak mülkiyetinin kamuya geçirilmesine karar verilir ve eşya 177 ila 180 inci madde hükümlerine göre tasfiyeye tabi tutulur

237	1	35/A ila 35/C madde hükümlerine göre verilen özet beyan veya özet beyan olarak kullanılan ticari veya resmi belgelerdeki kayıtlı miktara göre noksan çıkan kapların mahrecinden yüklenmemiş veya yanlışlıkla başka yere çıkartılmış veya kaza ve avarya sonucunda yok olmuş veya çalınmış bulunduğu gümrük idaresince belirlenecek süre içinde kanıtlanamadığı takdirde, bu noksan kaplara ait eşyadan tarife pozisyonuna veya tarife pozisyonu tespit edilemiyor ise cinsine ve türüne göre tarifede dahil olduğu faslın en yüksek vergiye tabi pozisyonuna göre hesaplanacak gümrük vergileri kadar para cezası alınır
	2	1 inci fıkraya göre ceza belirlenmesi mümkün olamıyorsa, noksan her kap için 241 inci maddenin 1 inci fıkrasında belirlenen miktarda para cezası alınır
	3	35/A ila 35/C madde hükümlerine göre verilen özet beyan veya özet beyan olarak kullanılan ticari veya resmi belgelerdeki kayıtlı miktara göre fazla çıkan kapların yanlışlıkla mahrecinden fazla olarak yüklenmiş olduğu gümrük idaresince belirlenecek süre içinde kanıtlanamadığı takdirde, söz konusu eşyaya el konularak mülkiyetinin kamuya geçirilmesine karar verilir, 177 ila 180 inci madde hükümlerine göre tasfiyeye tabi tutulur ve eşyanın CIF kıymeti kadar para cezası alınır
	4	Dökme gelen eşyada yüzde üçü aşmayacak şekilde eşya cinsi itibarıyla Bakanlar Kurulu kararı ile belirlenecek oranlardaki eksiklik ve fazlalıklar için takibat yapılmaz. Doğalgaz ürünlerinde boru hatları ile taşınarak ithal edilenler hariç bu oran % 4'ü aşmayacak şekilde uygulanır
	5	Eşya miktarının gümrük idaresince tespit edilmediği ve rejim beyanının belgelerinde kayıtlı miktarlara göre yapıldığı durumlarda, tespit edilen miktar farklılıkları özet beyan eksiklik veya fazlalığı olarak değerlendirilir. Yapılan özet beyan eksiklik veya fazlalık takibati sonucunda miktar farklılığı nedeniyle cezayı gerektirir bir durum ortaya çıkması halinde, 234 üncü madde hükümleri uygulanmayarak sadece bu madde hükümlerine göre işlem yapılır.
	6	Türkiye Gümrük Bölgesine giriş yapan taşıt içerisinde özet beyan verilmeksizin eşya getirildiğinin gümrük idaresince belirlendiği veya eşyanın boşaltılmasına izin verilmesinden sonra gümrük idaresine bildirildiği ve bu eşyanın verilmiş olan özet beyanlardan biri ile ilişkili olmadığı anlaşıldığı hallerde, söz konusu eşya için özet beyan vermekle yükümlü olan kişinin tespit edilmesi halinde bu kişi, tespit edilememesi halinde ise eşyayı Türkiye Gümrük Bölgesine getiren kişi tarafından, eşyanın yanlışlıkla mahrecinden fazla olarak yüklenmiş olduğu gümrük idaresince belirlenecek süre içinde kanıtlanamadığı takdirde, söz konusu eşyaya el konularak mülkiyetinin kamuya geçirilmesine karar verilir ve 177 ila 180 inci madde hükümlerine göre tasfiyeye tabi tutulur. Ayrıca eşyanın CIF kıymeti kadar para cezası verilir.
	7	Birinci, ikinci ve üçüncü fıkralarda belirtilen para cezaları özet beyanı veren kişiden, altıncı fıkrada belirtilen para cezası ise özet beyanı vermekle yükümlü olduğu tespit edilen kişiden, bu kişinin tespit edilememesi halinde eşyayı Türkiye Gümrük Bölgesine getiren kişiden alınır

238	1	241 inci maddenin üçüncü fıkrasının (h), (l) ve (m) bentleri, dördüncü fıkrasının (g) ve (h) bentleri ile beşinci fıkrasının (b) bendinde belirtilen durumlar hariç, dâhilde işleme rejimi, gümrük kontrolü altında işleme rejimi ile geçici ithalat rejimine ilişkin hükümlerin ihlali halinde eşyanın gümrüklenmiş değerinin iki katı, tam muafiyet suretiyle geçici olarak ithal edilen özel kullanıma mahsus taşıtlar için gümrük vergileri tutarının dörtte biri oranında para cezası verilir. Ancak, dâhilde işleme rejimi kapsamı ithal eşyasının, işleme faaliyetindeki hali veya işlem görmüş ürün hali de dahil olmak üzere rejim çerçevesinde izin verilen yerlerde tespiti halinde, ithal eşyasının gümrük vergileri tutarının iki katı oranında para cezası verilir. Bu cezanın ödeme süresi içinde eşyanın gümrükçe onaylanmış başka bir işlem veya kullanıma tabi tutulmaması halinde eşyanın gümrük vergileri tutarında para cezası tahsil edilir
	2	Birinci fıkraya göre verilen cezalar 241 inci maddenin altıncı fıkrasında belirtilen miktardan az olamaz
	3	Genel yönetim kapsamındaki kamu idareleri hakkında bu maddenin para cezasına ilişkin hükümleri ile 241 inci maddenin üçüncü fıkrasının (h), (l) ve (m) bentleri, dördüncü fıkrasının (g) ve (h) bentleri ile beşinci fıkrasının (b) bendi hükümleri uygulanmaz. Bu durumda, 241 inci maddenin birinci fıkra hükmü uygulanır

USULSÜZLÜK CEZALARI

Madde	Fıkra	4458 Sayılı Gümrük Kanunu
239	1	İthalat veya ihracat vergilerinden muaf eşyayı 33 üncü madde hükümleri gereğince belirlenen gümrük kapıları dışında başka yerlerden izinsiz olarak ithal veya ihraç veya bunlara teşebbüs edenlerle, bu tür eşyayı gümrük işlemlerini yaptırmaksızın yurda sokanlar veya çıkarılanlar ile buna teşebbüs edenlerden, söz konusu eşyanın ithalata konu olması halinde, CIF değerinin, ihracata konu olması halinde ise FOB değerinin onda biri oranında para cezası alınır.
	2	Gümrük vergileri ödenmek suretiyle ihraç edilebilen eşyayı, gümrük işlemlerine tabi tutmaksızın veya gümrük vergileri kısmen veya tamamen ödenmeksizin Türkiye Gümrük Bölgesinden çıkarılana eşyanın gümrük vergilerinin yanı sıra bu vergilerin iki katı idari para cezası verilir
241	1	Bu Kanunda ayrı bir ceza tayin edilmiş haller saklı kalmak üzere, bu Kanuna ve bu Kanunda tanınan yetkilere dayanılarak çıkarılan ikincil düzenlemelerle getirilen hükümlere aykırı hareket edenlere söz konusu düzenlemelerde açıkça öngörülmüş olması kaydıyla altmış TL usulsüzlük cezası uygulanır.
	2	1 inci fıkrada belirtilen miktar, her yıl, bir önceki yıla ilişkin olarak 213 sayılı Vergi Usul Kanunu uyarınca belirlenen yeniden değerlendirme oranında arttırılır, bu hesaplamada 1.000.000 TL'sına kadar olan tutarlar dikkate alınmaz.
	3	Usulsüzlük cezası aşağıdaki hallerde 1 inci fıkrada belirtilen miktarın iki katı olarak uygulanır

	a	6 ve 7 nci maddelere göre, gümrük idarelerince verilen kararlara dayanak oluşturan belge ve bilgilerin, ilgili kişiler tarafından yanlış olarak verilmesi
	b	Vergi kaybı doğurmamasına karşın, 24 üncü maddeye göre birbirleriyle ilişkisi bulunan kişiler arasında bir satış işlemi olması ve bu ilişkinin beyan edilmemesi
	c	Limanlardan gelen veya Türkiye Gümrük Bölgesinden yabancı limanlara giden gemilerin geliş ve gidişlerinde yönetmelikle belirlenecek süreler içerisinde donatan veya işleten veya acentası tarafından gümrük idaresine bilgi verilmemesi
	d	35/A maddesine göre özet beyan veya özet beyan olarak kullanılan ticari veya resmi belgenin süresi içinde verilmemesi
	e	Türkiye Gümrük Bölgesinde karayoluyla transit eşya taşıyan taşıt araçlarının 91 inci maddeye göre verilen süreleri yirmidört saate kadar aşması
	f	Gümrük antrepolarının 93 üncü maddenin 3 üncü fıkrasında belirtilen teknik donanımlarında noksanlık bulunması
	g	Gümrük antrepo rejimine tabi tutulan eşyanın, antrepolara konuldukları tarihte işleticiler tarafından kayıtlara geçirilmemesi
	h	Dâhilde işleme rejimi ve gümrük kontrolü altında işleme rejimi kapsamında Türkiye Gümrük Bölgesine getirilen eşyanın izin verilen süresinin bitimini takiben bir ay içerisinde rejimin gerektirdiği işlemlerinin bitirilmesi, yeniden ihracı veya gümrükçe onaylanmış bir işlem veya kullanıma tabi tutulması
	ı	Geçici olarak Türkiye Gümrük Bölgesi dışına çıkarılan eşyanın verilen süreyi aştıktan sonra geri getirilmesi
	j	Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu hükümleri saklı kalmak kaydıyla, ihraç eşyasının yapılan beyan ve eki belgelere göre miktar veya cinsinde % 10'dan fazla farklılık çıkması
	k	Serbest bölgelerde çalışan veya buralara giren ve çıkan kişilerin bu Kanunla konulmuş kurallara uymaması
	l	Geçici ithalat rejimi kapsamında Türkiye Gümrük Bölgesine getirilen eşyanın verilen sürenin bitimini takiben bir ay içerisinde yeniden ihraç edilmesi veya gümrükçe onaylanmış bir işlem veya kullanıma tabi tutulması
	m	Geçici ithalat rejimi kapsamında ithal edilen eşyanın gümrük idaresine bilgi verilmeden, ancak süresi içerisinde Türkiye Gümrük Bölgesinin dışına çıkarıldığına kabul edilebilir belgelerle kanıtlanması
4		Usulsüzlük cezası aşağıdaki hallerde 1 inci fıkrada belirtilen miktarın dört katı olarak uygulanır
	a	Bir kişinin 5 inci madde hükümlerine göre geçerli bir temsil yetkisi olmadığı halde başka bir kişi adına veya hesabına gümrük idarelerinde iş takip etmesi
	b	34 üncü maddenin 2 nci fıkrası hükümlerinin aksine, karayolu taşıtlarının gümrük idaresinin izni olmadan yük veya yolcu olarak yoluna devam etmesi

	c	45 inci maddenin birinci fıkraya hükümlerine aykırı olarak taşıtlardan eşya boşaltılması, özet beyan veya özet beyan olarak kullanılan ticari ve resmi belgelerde kayıtlı eşyanın cinsinin yanlış beyan edilmesi veya kapların türleri ile üzerlerinde kayıtlı numara ve işaretlerin özet beyan kayıtlarına uygun olmaması
	d	Türkiye Gümrük Bölgesinde karayoluyla transit eşya taşıyan taşıt araçlarının 91 inci maddeye göre verilen süreleri kırksekiz saate kadar aşması
	e	Genel antrepo ve serbest bölgelere getirilen parlayıcı, patlayıcı veya bir arada buldukları eşya için tehlikeli olan ya da korunmaları özel düzenek ve yapılarla gerek gösteren eşyanın 94 ve 154 üncü madde hükümlerine aykırı olarak genel amaçlı eşya konulan yerlerde depolanması
	f	Gümrük antrepolarında bulunan eşyanın gümrük idarelerinin izni olmaksızın 102 nci maddede belirtilen elleçlemelere tabi tutulması
	g	Geçici ithalat rejimi kapsamında Türkiye Gümrük Bölgesine getirilen eşyanın verilen sürenin bitimini takiben iki ayı aşmayan sürede yeniden ihraç edilmesi veya gümrükçe onaylanmış bir işlem veya kullanıma tabi tutulması
	h	Dâhilde işleme rejimi ve gümrük kontrolü altında işleme rejimi kapsamında Türkiye Gümrük Bölgesine getirilen eşyanın izin verilen süresinin bitimini takiben iki ayı aşmayan süre içerisinde rejimin gerektirdiği işlemlerinin bitirilmesi, yeniden ihracı veya gümrükçe onaylanmış bir işlem veya kullanıma tabi tutulması
	ı	11 inci madde hükmüne göre kendilerinden yazılı olarak bilgi ve belge istenilmesine rağmen bilgi ve belgelerin ibraz edilmemesi
5		Usulsüzlük cezası aşağıdaki hallerde birinci fıkrada belirtilen miktarın altı katı olarak uygulanır
	a	Türkiye Gümrük Bölgesinde karayoluyla transit eşya taşıyan taşıt araçlarının 91 inci maddeye göre verilen süreleri yetmişiki saate kadar aşması
	b	Geçici ithalat rejimi kapsamında Türkiye Gümrük Bölgesine getirilen taşıtlara verilen sürenin bitimini takiben üç ayı aşmayan sürede yeniden ihraç edilmesi veya gümrükçe onaylanmış bir işlem veya kullanıma tabi tutulması
6		Usulsüzlük cezası aşağıdaki hallerde 1 inci fıkrada belirtilen miktarın sekiz katı olarak uygulanır
	a	34 üncü maddenin 3 üncü fıkrası hükümlerinin aksine, Türkiye Gümrük Bölgesine giren gemilerin rota değiştirmesi, yolda durması, başka gemilerle temas etmesi, gümrük gözetimi yapılması için yol kesmemesi veya gümrük idaresi bulunmayan yerlere yanaşması ile yükü bulunmadığı durumlarda, yük almadığının veya yükünün başka bir limana çıkarıldığının veya avarya olduğunun kanıtlanamaması
	b	Taşıtlarının 33 üncü ve 91 inci maddede belirtilen önceden belirlenmiş yollar dışında seyretmesi
	c	Türkiye Gümrük Bölgesinde karayoluyla transit eşya taşıyan taşıt araçlarının 91 inci maddeye göre verilen süreleri yetmişiki saatten daha fazla bir süre ile aşması
	d	13 üncü maddede belirtilen belgelerin beş yıl süreyle saklanmaması

6102 s. TÜRK TİCARET KANUNU'NUN 51 İNCİ MADDESİ KAPSAMINDA

CEZAI YAPTIRIMA BAĞLANAN FİİLLER VE YAPTIRIMLAR

2.000 TL İdari Para Cezası Uygulanan Fiiller

Ticari işletmeye ilişkin işlemlerin, ticaret unvanıyla yapılmaması ve işletmeyle ilgili senetlerle diğer belgelerin bu unvan altında imzalanmaması **(T.T.K. Md. 39/1)**

Tescil edilen ticaret unvanının, ticari işletmenin görülebilecek bir yerine okunaklı bir şekilde yazılmaması **(T.T.K. Md. 39/2)**

Tacirin düzenlediği ticari mektuplar ile ticari defterlere yapılan kayıtların dayandığı belgelerde ticaret unvanı, ticaret sicil numarası ve işletmenin merkez adresinin yazılmaması, İnternet sitesi yükümlülüğüne tabi şirketlerde bu sitede ayrıca yöneticilerin isimlerinin ve taahhüt edilen ve ödenen sermayenin belirtilmemesi **(T.T.K. Md. 39/2)**

Ticari işletmenin açıldığı günden itibaren onbeş gün içinde, ticari işletmenin ve seçilen ticaret unvanının, işletme merkezinin bulunduğu yer ticaret siciline tescil ve ilan ettirilmemesi **(T.T.K. Md. 40/1)**

Kullanılacak ticaret unvanının ve bunun altına atılacak imzanın notere onaylatıldıktan sonra sicil müdürlüğüne verilmemesi, tüzel kişi tacirlerde, unvanla birlikte onun adına imzaya yetkili kimse-lerin imzalarının notere onaylatılarak sicil müdürlüğüne verilmemesi,

Kullanılacak ticaret unvanının ve bunun altına atılacak imzanın notere onaylatıldıktan sonra sicil müdürlüğüne verilmemesi, tüzel kişi tacirlerde, unvanla birlikte onun adına imzaya yetkili kimse-lerin imzalarının notere onaylatılarak sicil müdürlüğüne verilmemesi **(T.T.K. Md. 40/2)**

Merkezi Türkiye'de bulunan ticari işletmelerin şubelerinin buldukları yerin ticaret siciline tescil ve ilan edilmemesi, Kanunda aksine hüküm bulunmadığı durumlarda merkezin bağlı olduğu sicile geçirilen kayıtların şubenin bağlı bulunduğu sicilde de tescil edilmemesi **(T.T.K. Md. 40/3)**

Merkezleri Türkiye dışında bulunan ticari işletmelerin Türkiye'deki şubelerinin, yerli ticari işletmeler gibi tescil edilmemesi, bu şubeler için yerleşim yeri Türkiye'de bulunan tam yetkili bir ticari mümessil atanmaması, ticari işletmenin birden çok şubesi varsa, ilk şubenin tescilinden sonra açılacak şubelerin yerli ticari işletmelerin şubeleri gibi tescil edilmemesi **(T.T.K. Md. 40/4)**

Gerçek kişi tacirin ticaret unvanının Kanuna uygun ekler ile kısaltılmadan yazılacak adı ve soyadından oluşmaması,

Gerçek kişi tacirin ticaret unvanının Kanuna uygun ekler ile kısaltılmadan yazılacak adı ve soyadından oluşmaması **(T.T.K. Md. 41)**

Kollektif şirketin ticaret unvanının, bütün ortakların veya ortaklardan en az birinin adı ve soyadıyla şirketi ve türünü gösterecek bir ibareyi içermemesi **(T.T.K. Md. 42/1)**

Adi veya sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketlerin ticaret unvanının, komandite ortaklardan en az birinin adı ve soyadıyla şirketi ve türünü gösterecek bir ibareyi içermemesi, bu şirketlerin ticaret unvanlarında komanditer ortakların adları ve soyadları veya ticaret unvanlarının bulunması,

Adi veya sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketlerin ticaret unvanının, komandite ortaklardan en az birinin adı ve soyadıyla şirketi ve türünü gösterecek bir ibareyi içermemesi, bu şirketlerin ticaret unvanlarında komanditer ortakların adları ve soyadları veya ticaret unvanlarının bulunması **(T.T.K. Md. 42/2)**

Anonim, limited ve kooperatif şirketlerin ticaret unvanlarında, işletme konusunun gösterilmemesi **(T.T.K. Md. 43/1)**

Anonim, limited ve kooperatif şirketlerin ticaret unvanlarında, “anonim şirket”, “limited şirket” ve “kooperatif” kelimelerinin bulunmaması, unvanda gerçek bir kişinin adı veya soyadı yer aldığı takdirde, şirket türünü gösteren ibarelerin, baş harflerle veya başka bir şekilde kısaltma yapılarak yazılması,

Anonim, limited ve kooperatif şirketlerin ticaret unvanlarında, “anonim şirket”, “limited şirket” ve “kooperatif” kelimelerinin bulunmaması, unvanda gerçek bir kişinin adı veya soyadı yer aldığı takdirde, şirket türünü gösteren ibarelerin, baş harflerle veya başka bir şekilde kısaltma yapılarak yazılması **(T.T.K. Md. 43/2)**

Ticari işletmeye sahip olan dernek, vakıf ve diğer tüzel kişilerin ticaret unvanlarının adları olarak belirlenmemesi **(T.T.K. Md. 44/1)**

Donatma iştirakinin ticaret unvanının, ortak donatanlardan en az birinin adı ve soyadını veya deniz ticaretinde kullanılan geminin adını içermemesi, soyadları ve gemi adının kısaltılarak yazılması, ayrıca ticaret unvanında donatma iştirakini gösterecek bir ibarenin bulunmaması,

Donatma iştirakinin ticaret unvanının, ortak donatanlardan en az birinin adı ve soyadını veya deniz ticaretinde kullanılan geminin adını içermemesi, soyadları ve gemi adının kısaltılarak yazılması, ayrıca ticaret unvanında donatma iştirakini gösterecek bir ibarenin bulunmaması **(T.T.K. Md. 44/2)**

Ticaret unvanına Türkiye'nin herhangi bir sicil dairesinde daha önce tescil edilmiş bulunan diğer bir unvandan ayırt edilmesi için gerekli olduğu takdirde ek yapılmaması **(T.T.K. Md. 45)**

Şubelerin unvanlarında, şube olduklarının belirtilmemesi, merkezlerinin ticaret unvanının kullanılması,

Şubelerin unvanlarında, şube olduklarının belirtilmemesi, merkezlerinin ticaret unvanının kullanılmaması **(T.T.K. Md. 48/1)**

Merkezi yabancı ülkede bulunan bir işletmenin Türkiye'deki şubesinin ticaret unvanında, merkezin ve şubenin bulunduğu yerlerin ve şube olduğunun gösterilmemesi **(T.T.K. Md. 48/3)**

Ticaret unvanlarına, tacirin kimliği, işletmesinin genişliği, önemi ve finansal durumu hakkında, üçüncü kişilerde yanlış bir görüşün oluşmasına sebep olacak nitelikte bulunan, gerçeğe ve kamu düzenine aykırı olan ek yapılması,

Üç Aydan İki Yıla Kadar Hapis veya Adli Para Cezası Uygulanan Fiiller

Ticaret unvanlarına, tacirin kimliği, işletmesinin genişliği, önemi ve finansal durumu hakkında, üçüncü kişilerde yanlış bir görüşün oluşmasına sebep olacak nitelikte bulunan, gerçeğe ve kamu düzenine aykırı olan ek yapılması **(T.T.K. Md. 46/1)**

Tek başlarına ticaret yapan gerçek kişilerin ticaret unvanlarına bir şirketin var olduğu izlenimini uyandıracak ekler yapılması **(T.T.K. Md. 46/2)**

“Türk”, “Türkiye”, “Cumhuriyet” ve “Millî” kelimelerinin bir ticaret unvanına Bakanlar Kurulu kararı olmadan konulması,

“Türk”, “Türkiye”, “Cumhuriyet” ve “Millî” kelimelerinin bir ticaret unvanına Bakanlar Kurulu kararı olmadan konulması **(T.T.K. Md. 46/3)**

Ticaret unvanının işletmeden ayrı olarak devredilmesi devralınması ve kullanılması **(T.T.K. Md. 49)**

**6102 s. TÜRK TİCARET KANUNU'NUN 562 NCİ MADDESİ KAPSAMINDA
CEZÂİ YAPTIRIMA BAĞLANAN FİİLLER VE YAPTIRIMLARI**

Fiil	Cezası
Ticari defterlerini üçüncü kişi uzmanların incelemeleri sonucunda anlayabileceği şekilde tutmamak (T.T.K. Md. 562-1/a)	4.000,00-TL idari para cezası
İşletmenin faaliyetlerinin defterlerden izlenememesi (T.T.K. Md. 562-1/a)	4.000,00-TL idari para cezası
İşletme ile ilgili gönderilen belgelerin kopyasının saklanmaması (T.T.K. Md. 562-1/b)	4.000,00-TL idari para cezası
Ticari defterlerin açılış ve kapanış onayının yaptırılması (T.T.K. Md. 562-1/c)	4.000,00-TL idari para cezası
Ticari defterlerin Türkçe tutulmaması, kullanılan sembollerin açıklanmaması, kayıtların zamanında yapılmaması, kayıtların usulsüz olarak değiştirilmesi (T.T.K. Md. 562-1/d)	4.000,00-TL idari para cezası
Envanterin Kanunda gösterilen usule uygun olarak çıkarılmaması (T.T.K. Md. 562-1/e)	4.000,00-TL idari para cezası
Elektronik ortamdaki verilerin gerekmesi halinde fiziki ortamda ibraz edilmemesi (T.T.K. Md. 562-1/f)	4.000,00-TL idari para cezası
Finansal tabloları muhasebe standartlarına uygun şekilde hazırlamamak (T.T.K. Md. 562-2)	4.000,00-TL idari para cezası
Bağlı şirketin faaliyet yılının ilk üç ayı içinde hakim ve bağlı şirketlerle ilişkilerine yönelik bağlı şirket raporu düzenlememesi (T.T.K. Md. 562-3)	200 günden az olmamak üzere adli para cezası
Hakim şirket yönetim kurulu üyesinin talebi üzerine bağlı şirketlerle ilgili raporun düzenlenmemesi (T.T.K. Md. 562-3)	200 günden az olmamak üzere adli para cezası
Bakanlık denetim elemanlarına denetim kapsamında istedikleri bilgi ve belgeleri vermemek (T.T.K. Md. 562-4)	300 günden az olmamak üzere adli para cezası
Kurucular beyanının gerekli kayıtları içermemesi ve gerçeğe aykırı olması (T.T.K. Md. 562-5/a)	300 günden az olmamak üzere adli para cezası
Pay sahibi olmayan yk üyeleri ile yk nın pay sahibi olmayan 3. D'ye kadar yakınlarından şirkete borçlanmak, şirketin bu kişiler için kefalet, garanti ve teminat vermesi sorumluluk yüklenmesi, borçlarını devralması (T.T.K. Md. 562-5/c)	300 günden az olmamak üzere adli para cezası

Ticari defterlerin mevcut olmaması veya hiçbir kayıt içermemesi yahut Kanuna uygun saklanmaması (T.T.K. Md. 562-6)	300 günden az olmamak üzere adli para cezası
Görevi dolayısıyla incelemesine sunulan defter ve belgeleri inceleyenlerin elde ettikleri veya verilen bilgilerden öğrendikleri iş ve işletme sırlarını açıklamaları (T.T.K. Md. 562-7)	Bir yıldan üç yıla kadar hapis ve 5.000 güne kadar adli para cezası
Şirketin kuruluşu, sermayesinin artırılması ve azaltılması ile birleşme, bölünme, tür değiştirme ve menkul kıymet çıkarma gibi işlemlerle ilgili belgelerin, izahnamelerin, taahhütlerin, beyanların ve garantilerin yanlış, hileli, sahte, gerçeğe aykırı olması, gerçeğin saklanmış bulunması (T.T.K. Md. 562-8)	Bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası
Ticari Defterlere kasıtlı olarak gerçeğe aykırı kayıt yapmak (T.T.K. Md. 562-8)	Bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası
Sermaye tamamıyla taahhüt olunmamış veya karşılığı kanun veya esas sözleşme hükümleri gereğince ödenmemişken, taahhüt edilmiş veya ödenmiş gibi göstermek, sermaye taahhüdünde bulunanların ödeme yeterliliği bulunmadığının bilinmesine rağmen buna onay vermek (T.T.K. Md. 562-9)	Üç aydan iki yıla kadar hapis cezası veya adli para cezası
Aynı sermayenin veya devralınacak işletme ile ayınların değerlendirilmesinde emsaline oranla yüksek fiyat biçmek, işletme ve ayının niteliğini veya durumunu farklı göstermek ya da başka bir şekilde yolsuzluk yapmak (T.T.K. Md. 562-10)	90 günden az olmamak üzere adli para cezası
Halktan para toplamak (T.T.K. Md. 562-11)	Altı aydan iki yıla kadar hapis cezası
Kanunun öngördüğü internet sitesini kurmamak (T.T.K. Md. 562-12)	100 günden 300 güne kadar adli para cezası
Kanunda öngörülen bilgi ve belgelerin internet sitesine konulmaması (T.T.K. Md. 562-12)	100 güne kadar adli para cezası

Ticari hayatımızın güven ve istikrar içinde sürdürülebilmesi için TBMM tarafından kabul edilerek 1 Temmuz 2012 tarihinde yürürlüğe giren 6102 sayılı (Yeni) Türk Ticaret Kanunu'nda bazı fiiller kabahat olarak tanımlanmış ve bu fiillerin işlenmesi halinde de anılan Kanun'da belirlenen idari para cezalarının uygulanması öngörülmüştür.

6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'ndaki idari para cezaları, 5326 sayılı Kabahatler Kanunu uyarınca her yıl yeniden değerlendirilmesinde artırılmaktadır ki 19/11/2013 tarihli ve 28826 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan, 430 sıra no.lu Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği ile yeniden değerlendirilmesinde, 2013 yılı için % 3,93 (üç virgül doksan üç) olarak tespit edilmiştir.

Bakanlığımızın görev alanıyla ilgili olarak 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nda düzenlenen kabahatlerin neler olduğuna ve bu kabahatlerin işlenmesi halinde yıllar itibarıyla hangi tutarda idari para cezasının uygulanacağına ilişkin bilgiler aşağıda tablo halinde gösterilmiştir.

Türk Ticaret Kanununa İlişkin 2014 yılında Uygulanacak İdari Para Cezaları

Sıra	Kabahat olarak tanımlanan fiil	2013	2014
1	Tescil ve kayıt için gerçeğe aykırı beyanda bulunulması	2.156	2.240
2	Tacirin, ticari işletmesine ilişkin işlemleri, ticaret unvanıyla yapmaması ve işletmesiyle ilgili senetlerle diğer belgeleri bu unvan altında imzalamaması	2.156	2.240
3	Tescil edilen ticaret unvanının, ticari işletmenin görülebilecek bir yerine okunaklı bir şekilde yazılmaması	2.156	2.240
4	Ticari mektuplarda ve ticari defterlerin dayanağını oluşturan belgelerde ticaret unvanının, işletmenin merkezinin, ticaret sicili numarasının ve şirket internet sitesi oluşturma yükümlülüğüne tabi ise internet sitesi adresinin gösterilmemesi, internet sitesi yükümlülüğü olan sermaye şirketlerince bu bilgilerin internet sitesine konulmaması	2.156	2.240
5	İnternet sitesi kurma yükümlülüğü olan anonim şirketlerin; yönetim kurulu başkan ve üyelerinin adları ve soyadları ile taahhüt edilen ve ödenen sermaye miktarını, limited şirketlerin; müdürlerinin adları ve soyadları ile taahhüt edilen ve ödenen sermaye miktarını, sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketlerin de yöneticilerinin adları ve soyadları ile taahhüt edilen ve ödenen sermaye miktarını, internet sitelerinde yayımlamamaları	2.156	2.240
6	Tacirin, ticari işletmenin açıldığı günden itibaren on beş gün içinde, ticari işletmesini ve seçtiği ticaret unvanını tescil ve ilan ettirmemesi	2.156	2.240
7	Tacirin kullanacağı ticaret unvanını ve bunun altına atacağı imzayı, notere onaylattırdıktan sonra sicil müdürlüğüne vermemesi, tacir tüzel kişi ise, unvanla birlikte onun adına imzaya yetkili kimselerin imzalarının notere onaylatılarak sicil müdürlüğüne verilmemesi	2.156	2.240
8	Merkezi Türkiye’de bulunan ticari işletmelerin şubelerinin, açıldıkları günden itibaren on beş gün içinde kendilerini ve seçtikleri ticaret unvanını buldukları yerin ticaret siciline tescil ve ilan ettirmemeleri, şube adına temsile yetkili kişilerin imzalarını notere onaylattıktan sonra sicil müdürüne vermemeleri,	2.156	2.240
9	Merkezleri Türkiye dışında bulunan ticari işletmelerin Türkiye’deki şubelerinin, açıldıkları günden itibaren on beş gün içinde kendilerini ve seçtikleri ticaret unvanını buldukları yerin ticaret siciline tescil ve ilan ettirmemeleri, şube adına temsile yetkili kişilerin imzalarını notere onaylattıktan sonra sicil müdürüne vermemeleri, yerleşim yeri Türkiye’de bulunan tam yetkili bir ticari mümessil atamamaları	2.156	2.240
10	Gerçek kişi tacirin ticaret unvanındaki adının ve soyadının kısaltılarak yazılması	2.156	2.240
11	Kollektif şirketin ticaret unvanında, bütün ortakların veya ortaklardan en az birinin adı ve soyadıyla şirketin ve türünü gösterecek bir ibareye yer verilmemesi	2.156	2.240
12	Adi veya sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketlerin ticaret unvanlarında, komandite ortaklardan en az birinin adının ve soyadının, şirketin ve türünün gösterilmemesi, bu şirketlerin ticaret unvanlarında komanditer ortakların adları ve soyadlarına yer verilmesi	2.156	2.240

13	Anonim, limited ve kooperatif şirketlerin, ticaret unvanlarında işletme konusunun gösterilmemesi, ticaret unvanlarında, “anonim şirket”, “limited şirket” ve “kooperatif” kelimelerinin bulunmaması, bu şirketlerin ticaret unvanında, gerçek bir kişinin adı veya soyadı yer aldığı takdirde, şirket türünü gösteren ibarelerin, baş harflerle veya başka bir şekilde kısaltma yapılarak yazılması	2.156	2.240
14	Ticari işletmeye sahip olan dernek, vakıf ve diğer tüzel kişilerin ticaret unvanlarında adlarının bulunmaması, donatma iştirakinin ticaret unvanında, ortak donatanlardan en az birinin adı ve soyadının veya deniz ticaretinde kullanılan geminin adının yer almaması, ticaret unvanındaki soyadların ve geminin adının kısaltılması, ticaret unvanında donatma iştirakinin belirtilmemesi	2.156	2.240
15	Bir ticaret unvanına Türkiye'nin herhangi bir sicil dairesinde daha önce tescil edilmiş bulunan diğer bir unvandan ayırt edilmesi için gerekli olduğu takdirde, ek yapılmaması	2.156	2.240
16	Her şubenin, kendi merkezine ticaret unvanını, şube olduğunu belirterek kullanmaması	2.156	2.240
17	Merkezi yabancı ülkede bulunan bir işletmenin Türkiye'deki şubesinin ticaret unvanında, merkezin ve şubenin bulunduğu yerlerin ve şube olduğunun gösterilmemesi	2.156	2.240
18	İşletme adının tescil ve ilan ettirilmemesi	2.156	2.240
19	Defterlerin üçüncü kişi uzmanlara, makul bir süre içinde yapacakları incelemede işletmenin faaliyetleri ve finansal durumu hakkında fikir verebilecek şekilde tutulmaması	4.312	4.481
20	İşletme faaliyetlerinin oluşumunun ve gelişmesinin defterlerden izlenememesi	4.312	4.481
21	Tacirin, işletmesiyle ilgili olarak gönderilmiş bulunan her türlü belgenin, kopyasını, yazılı, görsel veya elektronik ortamda saklamaması	4.312	4.481
22	Ticari defterlerin açılış veya kapanış onaylarının yaptırılmaması	4.312	4.481
23	Defterlerin Türkçe tutulmaması	4.312	4.481
24	Defterlerde, kısaltmaların, harflerin, rakamların ve sembollerin kullanılmasında bunların anlamlarının açıkça belirtilmemesi	4.312	4.481
25	Defterlere yazımların ve diğer gerekli kayıtların eksiksiz, doğru, zamanında ve düzenli olarak yapılmaması	4.312	4.481
26	Defterlere yapılan bir kaydın, önceki içeriği belirlenemeyecek şekilde çizilmesi ve değiştirilmesi	4.312	4.481
27	Defterlerde, kayıt sırasında mı yoksa daha sonra mı yapıldığı anlaşılmayan değiştirmelerin yapılması	4.312	4.481
28	Defterlerin ve diğer kayıtların elektronik ortamda tutulması durumunda, bu bilgilerin her zaman kolaylıkla okunmasının temin edilmemiş olması	4.312	4.481
29	Hileli envanter çıkarılması	4.312	4.481
30	Elektronik ortamda saklanan belgelerin ibraz edilememesi	4.312	4.481
31	Finansal tabloların, Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu tarafından yayımlanan muhasebe standartlarına göre düzenlenmemesi	4.312	4.481

Tüketicinin Korunması Hakkında Kanuna İlişkin 2014 Yılında Uygulanacak İdari Para Cezaları

Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun hükümlerine aykırı hareket edenlere uygulanan idari para cezaları yeni yıldan itibaren yüzde 3,93 oranında artırılmış olup buna göre;

Satıcılar, tüketici ile müzakere etmeden, tüketici aleyhine dengesizliğe neden olan koşullara sözleşmede yer vermeleri halinde 149 lira idari para cezası ödeyeceklerdir.

Tüketiciyi aldatıcı, yanıltıcı veya onun tecrübe ve bilgi noksanlıklarını istismar edici, tüketicinin can ve mal güvenliğini tehlikeye düşürücü, şiddet hareketlerini ve suç işlemeyi özendirici, kamu sağlığını bozucu, hastaları, yaşlıları, çocukları ve engellileri istismar edici reklam ve ilanlar ile örtülü reklam yapanlara 91 bin 370 lira ceza uygulanacaktır.

Satışa sunulan ayıplı malların ya da ambalajlarının üzerine, "özürdür" ibaresi yazmayan, tüketici sözleşmelerini 12 punto ve koyu siyah harflerle düzenlemeyen; taksitli satış, devre tatil, paket turu sözleşmelerine aykırı hareket eden firma ve satıcılar 302 lira para cezası ödeyeceklerdir.

Kampanyalarda satış ve teslim tarihi ile ilgili bilgileri tüketiciye sunmayan ve kapıdan satışlarda kurallara aykırı hareket edenler 759 lira ceza ödeyeceklerdir.

Ayrıca "Tüketicinin kullanımına sunulan mal ve hizmetlerin kişi beden ve ruh sağlığı ile çevreye zararlı veya tehlikeli olması durumunda, bu malların emniyetle kullanılabilmesi için üzerine veya kullanım kılavuzlarına, bu durumla ilgili açıklayıcı bilgi ve uyarıları, açıkça görülecek ve okunacak şekilde koymayan üretici, imalatçı veya ithalatçılara 3 bin 43 lira; satıcılara ise 606 lira ceza kesilecektir.

İlgili Bakanlıklar tarafından belirlenen kurallara aykırı olarak tüketiciye mal ve hizmet sunulara 7 bin 612 lira ceza verilecektir.

Kitap, dergi, ansiklopedi, afiş, bayrak, poster, sözlü veya görüntülü manyetik bant veya optik disk gibi kültürel ürünler dışında mal ya da hizmetin taahhüdü ve dağıtımını yapan süreli yayın kuruluşlarına 15 bin 226 lira ceza verilecektir.

Bakanlık'tan izin almadan kampanyalı satış yapanlar ise 121 bin 826 lira ceza ödeyeceklerdir.

Aşağıda konuya ilişkin yasal mevzuata yer verilmiştir.

25/12/2013 tarih, 28862 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan TGM-2013/1 nolu "4077 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanununun 25 inci Maddesine Göre 2014 Yılında Uygulanacak Olan İdari Para Cezalarına İlişkin Tebliğ" uyarınca;

23/02/1995 tarihli ve 4077 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanununun 25 inci maddesinde düzenlenmiş olan idari para cezaları, 19/11/2013 tarihli ve 28826 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği (Sıra No:430)'nde tespit edilen 2013 yılı için yeniden değerlendirilen oranı olan % 3,93 (üç virgül doksan üç) artış esas alınarak, 01/01/2014 tarihinden itibaren geçerli olmak üzere aşağıdaki şekilde artırılmıştır:

4077 sayılı Kanununun 25 inci maddesinin;	1/1/2013-31/12/2013 TL	1/1/2014-28/05/2014 TL
Birinci fıkrasındaki ceza miktarı	144	149
İkinci fıkrasındaki ceza miktarı	291	302
Üçüncü fıkrasındaki ceza miktarı	731	759

Dördüncü fıkrasındaki ceza miktarları	1.463	1.520
	14.651	15.226
Beşinci fıkrasındaki ceza miktarları	2.928	3.043
	584	606
Altıncı fıkrasındaki ceza miktarı	7.325	7.612
Yedinci fıkrasındaki ceza miktarları	14.651	15.226
	293.055	304.572
	293.055	304.572
Sekizinci fıkrasındaki ceza miktarları	8.788	9.133
	87.915	91.370
Onuncu fıkrasındaki ceza miktarı	117.220	121.826

Tüketici Sorunları Hakem Heyetlerine İlişkin Parasal Sınır

25 Aralık 2013 tarih, 28862 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan 4077 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanununun 22 nci ve Tüketici Sorunları Hakem Heyetleri Yönetmeliğinin 5 inci Maddelerinde Yer Alan Parasal Sınırların Arttırılmasına İlişkin Tebliğ uyarınca;

Türkiye İstatistik Kurumu tarafından bildirilen Üretici Fiyatları Endeksinde meydana gelen ortalama % 6,77 (altı virgöl yetmiş yedi) oranında artış esas alınarak 01/01/2014 tarihinden itibaren geçerli olmak üzere:

- Tüketici sorunları hakem heyetlerinin kararlarının bağlayıcı olacağına ilişkin üst veya tüketici mahkemelerinde delil olacağına ilişkin alt parasal sınır 1.272,19 TL,
- Büyükşehir statüsünde bulunan illerde faaliyet gösteren il hakem heyetlerinin uyuşmazlıklara bakmakla görevli ve yetkili olmalarına ilişkin alt parasal sınır 3.321,17 TL,

olarak tespit edilmiştir.

Hal Hakem Heyetlerine İlişkin Parasal Sınır

24 Aralık 2013 tarih, 28861 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan "5957 Sayılı Sebze ve Meyveler ile Yeterli Arz ve Talep Derinliği Bulunan Diğer Malların Ticaretinin Düzenlenmesi Hakkında Kanununun 10 uncu Maddesinde Yer Alan Parasal Sınırların Arttırılmasına İlişkin Tebliğ" uyarınca;

Hal Hakem Heyetlerinde görüşülecek uyuşmazlıklarda uygulanacak parasal sınır 01/01/2014 tarihinde itibaren 56.018,27 TL olarak belirlenmiştir.

YARGI KARARLARI

Özlem ARABACI*
Ali Said DOLU**

T.C. DANIŞTAY YEDİNCİ DAİRE BAŞKANLIĞI

Esas No: 2008/7106

Karar No: 2012/1249

Temyiz İsteminde Bulunan: Özışık Pamuk iplik Tekstil Gıda Petrol Yağ Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi İncirliçınar Mah. Nail Bilen Cad. Kantar İş Merkezi K-5 No:502-GAZİANTEP

Karşı Taraf: Gümrük ve Ticaret Bakanlığı adına Mersin Gümrük Müdürlüğü-MERSİN

İstemin Özeti: Davacı adına tescilli 26.12.2005 gün ve 25607 sayılı beyanname ile 21.12.2005 gün ve 2005/D-1 4903 sayılı Dahilde İşleme İzin Belgesiyle ithal edilen eşyanın ihrac edilen eşyanın bünyesinde kullanılmadığından bahisle, eşyaya isabet eden kaynak kullanımını destekleme fonu payının, bu fon payının üzerinden hesaplanan gecikme faizinin ve hesaplanan cezai faizin tahsili amacıyla düzenlenerek tebliğ edilen ödeme emrinin iptali istemiyle açılan davayı olayda, gümrük ve katma değer vergileriyle birlikte, içeriğinde ödeme emrinin konusunu oluşturan fon payı, fon payı üzerinden hesaplanan gecikme faizi ile cezai faizin tahsili amacıyla 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kânunun teminatlı alacakların tahsiline ilişkin 56'ncı maddesi uyarınca tesis edilen işlemin iptali istemiyle açılan davanın Mersin Birinci Vergi Mahkemesinin 06.11.2007 günlü, E:2007/859; K 2007/1753 sayılı kararıyla süre aşımı yönünden reddedilmesi üzerine, öngörülen süre içerisinde ödeme yapılmaması nedeniyle vergilere ilişkin olarak teminatın nakde dönüştürüldü-

ğünün anlaşıldığı; buna göre, işlemde yer alan ancak teminat kapsamında olmayan fon payının gecikme faizinin ve cezai faizin verilen süre içinde ödenmemesi nedeniyle, tahsili amacıyla düzenlenen ödeme emrinde hukuka aykırılık bulunmadığı gerekçesiyle reddeden Mersin İkinci Vergi Mahkemesinin 02.09.2008 gün ve E:2008/34; K:2008/1115 sayılı kararının; tahakkuk işlemine itiraz edildiği, henüz, ortada kesinleşmiş bir kamu alacalının olmadığı ileri sürülerek bozulması istenilmektedir.

Savunmanın Özeti :İstemin reddi gerektiği savunulmuştur.

Tetkik Hakimi Bülent SEYİTDANLIOĞLU'nun Düşüncesi: Temyiz dilekçesinde ileri sürülen iddialar, 2577 sayılı Kanunun 49'uncu maddesinin 1'inci fıkrasında sayılan bozma nedenlerine uymadığından, temyiz istemi reddedilerek kararın onanması gerektiği düşünülmektedir.

Danıştay Savcısı M. Oğuz ULAŞ'ın Düşüncesi: İdare ve vergi mahkemelerince verilen kararların temyizen incelenerek bozulabilmesi için, 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanununun 49'uncu maddesinin 1'inci fıkrasında belirtilen nedenlerin bulunması gerekmektedir. Temyiz dilekçesinde öne sürülen hususlar, söz konusu maddede yazılı nedenlerden hiçbirisine uymadığından, istemin reddi ile temyiz edilen mahkeme kararının onanmasının uygun olacağı düşünülmektedir.

* Gümrük ve Ticaret Müfettişi

** Gümrük ve Ticaret Müfettişi

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danıştay Yedinci Dairesince İşin gereği görüşüldü; Temyiz başvurusu, davacı adına tescilli 26.12.2005 gün ve 25607 sayılı beyanname ile 21.12.2005 gün ve 2005/D-14903 sayılı Dahilde İşleme İzin Belgesiyle ithal edilen eşyanın ihraç edilen eşyanın bünyesinde kullanılmadığından bahisle, eşyaya isabet eden kaynak kullanımını destekleme fonu payının, bu fon payı üzerinden hesaplanan gecikme faizinin ve hesaplanan cezai faizin tahsili amacıyla düzenlenerek tebliğ edilen ödeme emrinin iptali istemiyle açılan davayı reddeden mahkeme kararının bozulması istemine ilişkindir. Temyiz dilekçesinde ileri sürülen iddialar, gerekçesi yukarıda açıklanmış bulunan mahkeme kararının dayandığı hukuksal nedenler karşısında, söz konusu kararın kaynak kullanımını destekleme fonu payı ile bu fon payı üzerinden hesaplanan gecikme faizine ilişkin hüküm fıkrasının bozulmasını gerektirecek nitelikte bulunmamıştır. Mahkeme kararının, ödeme emrinin, kaynak kullanımını destekleme fonu payı için hesaplanan cezai faize ilişkin hüküm fıkrasına gelince; Kaynak kullanımını destekleme fonu payı tutarı üzerinden, 07.06.1988 gün ve 19835 sayılı

Resmi Gazete’de yayımlanan 1988/12944 sayılı Bakanlar Kurulu Kararının 8’inci maddesi uyarınca müeyyide olarak cezai faiz istenmiş olup, anılan Bakanlar Kurulu Kararına göre cezai faiz hesaplanması Anayasanın 38’inci maddesinde ifade edilen “Kanunsuz suç ve ceza olmaz” ilkesine aykırılık oluşturduğundan, ödeme emrinin, fon payı üzerinden hesaplanan cezai faize ilişkin kısmının, 6183 sayılı Kanunun 58’inci maddesinde sözü edilen “böyle bir borcu olmadığı” kapsamında değerlendirilmesi suretiyle iptali gerektiğinden mahkeme kararının buna ilişkin hüküm fıkrasında isabet görülmemiştir. Açıklanan nedenlerle, temyiz isteminin kısmen kabulüne, mahkeme kararının, kaynak kullanımını destekleme fonu payı için hesaplanan cezai faize ilişkin hüküm fıkrasının bozulmasına kısmen bozma kararı üzerine, Mahkemece, yeniden verilecek kararlar birlikte yargılama giderleri de hüküm altına alınacağından, bu hususta ayrıca hüküm tesisine gerek bulunmadığına, diğer hüküm fıkrasına yönelik temyiz işleminin ise reddine ve bu hüküm fıkrasının onanmasına 43.90 (KırküçTürklirasıdoksankuruş) Türk lirası maktu karar harcının temyiz edenden alınmasına 06.04.2012 gününde oybirliği ile karar verildi.

T.C. DANIŞTAY VERGİ DAVA DAİRELERİ KURULU**Esas No:** 2009/173**Karar No:** 2012/19**Anahtar Kelimeler:** *Başvuru Süresi, İttıla, Ödeme Emri, Dava Açma Süresi*

*Özeti: Devletin kurumları vasıtasıyla tesis edilen her türlü işlemlerinde, bu işlemlere karşı başvuru-
lacak yargı yeri veya idari makamların ve başvuru süresinin gösterilmesinin anayasal zorunluluk
olması ve Anayasanın bağlayıcılığı karşısında, bu zorunluluğa uyulmadan tesis ve tebliğ edilen idari
işlemlere karşı ittıla tarihine göre süresinde açılan davanın incelenmesi gerektiği hakkında.*

Temyiz Eden: Başbakanlık Gümrük Müsteşarlığı adına Halkalı Tekstil İhtisas Gümrük Müdürlüğü

Karşı Taraf: ... Gümrük Müşavirliği Limited Şirketi

Vekili: Av. ...

İstem Özet: ... Kumaşçılık Tekstil Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi adına tescilli 30.11.2001 gün ve 49929 sayılı serbest dolaşıma giriş beyanname muhteviyatı eşya nedeniyle ek olarak tahakkuk ettirilen gümrük vergisi ve katma değer vergisi ile bu

vergiler üzerinden hesaplanarak karara bağlanan para cezalarının, müteselsil sorumlu sıfatıyla davacıdan tahsili amacıyla düzenlenen ödeme emri davaya konu yapılmıştır.

Davayı inceleyen İstanbul 2. Vergi Mahkemesi, 29.9.2006 gün ve E:2006/237; K:2006/1442 sayılı kararıyla; gümrük yükümlüsü ile birlikte müteselsil sorumlu tutulan gümrük müşavirinin gümrük vergilerinin eksik tahakkuk ve tahsiline neden olan durumu bildiği veya bilmesi gerektiğine iliş-

kin somut tespitlerin bulunması, sorumlu tutulduğu olayla arasındaki ilişkinin vergi kaybına yol açtığına açık bir şekilde ortaya konulmasının yasa gereği olduğu, gümrük müşaviri için müteselsil sorumlu tutulmayı gerektiren hukuki koşulların gerçekleştiği ortaya konulmadan sadece gümrük vergilerinin asıl yükümlüsünden tahsil edilmemiş olmasının, gümrük müşavirinin takibine yeterli ve kabul edilebilir bir hukuki dayanak olmadığı, davacının vergi kaybına neden olan durumun varlığını bildiği ya da bilmesi gerektiğine dair bir iddia ileri sürülmediği gibi sorumlu tutulmasını gerektiren herhangi bir bilgi ve belge sunulmadığı, sorumlulukla ilgili yasal düzenlemelerin öngördüğü hukuki koşulların gerçekleşmediği gerekçesiyle ödeme emrini iptal etmiştir.

Gümrük idaresinin temyiz istemini inceleyen Danıştay Yedinci Dairesi, 11.2.2008 günlü ve E:2006/5240, K:2008/831 sayılı kararıyla; dava konusu ödeme emrinin 6.1.2006 tarihinde tebliğ edildiği, davanın 25.1.2006 tarihinde İstanbul 2. Vergi Mahkemesi kayıtlarına alınan dilekçeyle açıldığı, 6183 sayılı Kanunun 58'inci maddesinde öngörülen ve yedi gün olan dava açma süresinin geçirilmesinden sonra açılan davanın, bu nedenle reddi gerekirken, esası incelenmek suretiyle verilen kararda isabet görülmediği gerekçesiyle kararı bozmuştur.

Bozma kararına uymayan İstanbul 2. Vergi Mahkemesi, 19.11.2008 günlü ve E:2008/3920, K:2008/3054 sayılı kararıyla; ilk kararında yer alan hukuksal nedenler ve gerekçeye ek olarak, tebliğ alındısından, dava konusu ödeme emrinin davacı adına düzenlenmiş olmasına rağmen, 7201 sayılı Tebligat Kanununun 32'nci maddesi gereğince usule aykırı olarak Yalçın Binici ismine tebliğe çıkarıldığı, bu kişinin davacının iş yeri adresinde bulunamaması üzerine komşusuna haber verilerek tebliğ evrakının muhtara bırakıldığı, usulüne uygun olmayan tebliğde muhatabın beyan ettiği tarihin tebliğ tarihi olarak kabul edileceği, davacının bildirdiği 18.1.2006 tarihine göre davanın süresinde açıldığı gerekçesiyle ilk kararında ısrar etmiştir. İsrar kararı gümrük idaresi tarafından temyiz edilmiş ve kamu alacağının tahsili amacıyla müşavirlik şirketi adına düzenlenen ödeme emrinde hukuka aykırılık bulunmadığı ileri sürülerek bozulması istenmiştir.

Savunmanın Özeti: İstem reddi gerektiği savunulmuştur.

Danıştay Tetkik Hakimi Yunus Emre Yılmazoğlu'nun Düşüncesi: Anayasa'nın hak arama hürriyetini düzenleyen 36'ncı maddesinde herkesin, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahip olduğu; temel hak ve hürriyetlerin korunmasına ilişkin 40'nci maddesinde ise Devletin işlemlerinde, ilgili kişilerin hangi kanun yolları ve mercilere başvuracağını ve sürelerini belirtmek zorunda olduğu kurala bağlanmıştır.

Hak arama özgürlüğü ve dava hakkı salt mahkemeye başvurabilme imkanı tanımakla sınırlı olmayıp, hakkın kullanımını sağlayacak güvencelerin getirilmesini de gerektirmektedir. Aksi halde hak arama özgürlüğünün etkili kullanımından bahsedilemeyeceği gibi davacı olabilmeyi fiilen mevcut kılacak, hak aramayı kolaylaştıracak düzenleme yapılmadıkça evrensel normlara uygun, insan haklarına ve hukukun üstünlüğüne dayalı bir hukuk devletinin varlığından söz edilemeyecektir. İşte bu nedendir ki Anayasa Komisyonunda oybirliği ile kabul edilen ve 4709 sayılı Kanunun 16'ncı maddesiyle Anayasanın 40'inci maddesine ikinci fıkra olarak eklenen hüküm ile daha saydam bir yönetim anlayışı benimsenmiştir. Anayasanın bu amir hükmünün kanunla düzenleme yapılması aranmaksızın doğrudan uygulanabileceği de açıktır.

Bu nedenle, Anayasanın emredici kuralına rağmen, 7.12.2005 tarihli ödeme emrinde; karara karşı hangi makama itiraz edilebileceği ve süresi gösterilmediğinden işin esasının incelenmesi gerekeceği gerekçesiyle temyiz isteminin ısrar hükmü yönünden reddine, işlemin iptaline ilişkin hüküm fıkrası temyizen incelenmek üzere dosyanın, Danıştay Yedinci Dairesine gönderilmesine karar verilmesi gerektiği düşünülmektedir.

Danıştay Savcısı H. Hüseyin TOK'un Düşüncesi : İdare ve vergi mahkemelerince verilen kararların temyizen incelenerek bozulabilmesi için, 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanununun 49 uncu maddesinin birinci fıkrasında belirtilen nedenlerin bulunması gerekmektedir.

Temyiz dilekçesinde öne sürülen hususlar, söz konusu maddede yazılı nedenlerden hiçbirisine uyulmadığından, istemin reddi ile temyiz edilen Mahkeme ısrar kararının onanmasının uygun olacağı düşünülmektedir.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danıştay Vergi Dava Daireleri Kurulunca; 640 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin 40'inci maddesinin 6'ncı fıkrası, 485 sayılı Kanun Hükmünde Kararnameyi yürürlükten kaldırmışsa da aynı Kanun Hükmünde Kararnamenin geçici 5'inci maddesinde, Gümrük ve Ticaret Bakanlığı teşkilatlanıncaya kadar, teşkilatında değişen veya yeni kurulan birimlere verilen görevler ve hizmetlerin, Gümrük Müsteşarlığının mevcut personeli eliyle yürütülmesine devam olunacağı da düzenlendiğinden, bu davada davalı tarafı gümrük müdürlüğünün oluşturduğu, verilen hükmün de hangi mercie izafeten olursa olsun gümrük müdürlüğü tarafından yerine getirilmesi gerektiği gözetildiğinden; 640 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin yürürlüğe girdiği 8.6.2011 tarihinden çok önce karara bağlanmış dava hakkında verilen ısrar kararının temyizden inceleneyeceği bu dosyada, temyiz edilen kararda gösterilen ve davaya konu oluşturan işlemi kurmuş olan gümrük müdürlüğünün, Gümrük Müsteşarlığına izafeten davalı tarafı oluşturmamasından dolayı kararın tarafları bölümünden Gümrük Müsteşarlığının çıkarılması gerekmediğine ve yargılamaya, temyiz edilen kararın verildiği tarihte oluşmuş kararda yer alan taraflarda herhangi bir değişiklik yapılması gerekmez sonulandırılması gerektiğine, ... Daire Başkanı ... ile Üyeler; ... ve ...'ün bu konudaki karşı oyları ve oy çokluğu ile karar verilip, dosyadaki belgeler incelendikten sonra gereği görüldü:

İthalatçısı adına tescilli serbest dolaşıma giriş beyannamesi muhteviyatı eşya nedeniyle ek olarak tahakkuk ettirilen gümrük vergisi ve katma değer vergisi ile bu vergiler üzerinden hesaplanarak karara bağlanan para cezalarının müteselsil sorumlu sıfatıyla davacıdan tahsili amacıyla düzenlenen ödeme emrinin iptali yolundaki ısrar kararı, gümrük idaresi tarafından temyiz edilmiştir.

Temyiz istemine konu yapılan vergi mahkemesi kararının; davanın ittıla tarihine göre süresinde açılması nedeniyle esasının incelenmesi gerektiği yö-

nündeki hüküm fıkrası, Danıştay Yedinci Dairesinin bozma kararına uyulmayarak verildiğinden ısrar hükmü içermektedir. 2575 sayılı Yasanın 38'inci maddesinin 2'nci fıkrasının (a) bendi uyarınca, kararın ısrar hükmü yönünden hukuka uygunluğu konusundaki temyiz incelemesinin Kurulumuzca yapılması gerektiğinden istem incelendi: 2709 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın "Anayasanın bağlayıcılığı ve üstünlüğü" başlıklı 11'inci maddesinde, Anayasa hükümlerinin, yasama, yürütme ve yargı organlarını, idare makamlarını ve diğer kuruluş ve kişileri bağlayan temel hukuk kuralları olduğu; "Hak arama hürriyeti" başlıklı 36'nci maddesinde, herkesin, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı ve davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahip olduğu hükümlerine yer verilmiştir. Anayasanın "Temel hak ve hürriyetlerin korunması" başlıklı 40'inci maddesine, 4709 sayılı Kanunun 16'nci maddesiyle eklenen ikinci fıkrada ise, "Devlet, işlemlerinde, ilgili kişilerin hangi kanun yolları ve mercilere başvuracağını ve sürelerini belirtmek zorundadır." düzenlemesi yapılmıştır. Bu ek fıkranın gerekçesinde değişikliğin, bireylerin yargı ya da idari makamlar önünde sonuna kadar haklarını arayabilmelerine kolaylık ve imkan sağlanması amacıyla ve son derece dağınık mevzuat karşısında kanun yolu, mercii ve sürelerin belirtilmesinin hak arama; hak ve hürriyetlerin korunması açısından zorunluluk haline gelmesi nedeniyle yapıldığına değinilmiştir.

Anayasal düzenlemeler ve değinilen gerekçeden Devletin, kurumları vasıtasıyla tesis edilen her türlü işlemlerinde, bu işlemlere karşı başvuru- lacak yargı yeri veya idari makamlar ile başvuru süresinin gösterilmesinin bir anayasal zorunluluk haline getirildiği anlaşılmaktadır. Anayasanın bağlayıcılığı karşısında, bu zorunluluğa; yasama, yürütme ve yargı organlarının, idare makamlarının ve diğer kamu kurum ve kuruluşlarının uymakla yükümlü oldukları sonucuna ulaşılmaktadır. Bu durum, Anayasa Mahkemesinin 18.10.2003 günlü ve E.2003/67, K.2003/88 sayılı kararında; hukukun üstünlüğünün egemen olduğu ve bireyin insan olarak varlığının korunmasını amaçlayan hukuk devletinde vatandaşların hukuk güvenliğinin sağlanmasının, hukuk devleti ilkesinin yerine getirilmesi zorunlu koşullarından olduğu ve hukuki güvenliğin, statü hukukuna ilişkin düzenlemelerde

istikrar, belirlilik ve öngörülebirlilik göz önünde bulundurularak, açık ve belirgin hukuk kuralları yürürlüğe koyup, uygulayarak sağlanacağı şeklinde ifade edilmiştir. Bu bağlamda, Devletin bir kurumu olan gümrük idaresinin de kurduğu idari işlemlerde; işleme karşı başvurulacak kanun yolunu, idari mercii ve başvuru süresini göstermesi gerekmekte olup, bu gereklilik, ilgili makamların takdirinde olmayıp, en üst hukuki norm olan Anayasanın bağlayıcılığının zorunlu bir sonucudur. Diğer yünden, uygulama yasalarında bu zorunluluğu öngören bir düzenleme bulunmayan durumlarda, Anayasanın 40'inci maddesinin ikinci fıkrasının, doğrudan uygulanabilirliği sorunu yönünden de değerlendirilme yapılması gereklidir. Bilindiği gibi Anayasa kuralları, kural olarak doğrudan uygulanacak hükümlerden olmayıp, yasalarda gerekli düzenlemeler yapılarak yaşama geçirilirler. Ancak, öğretilerde ve Anayasa Mahkemesinin kimi kararlarında, yürürlüğe konulması gereken yasal düzenlemede yer verilmesi gereken konuların anayasa metninde açıkça kurala bağlandığı durumlarda, bir özel yasa ya da yürürlükteki yasalarda uygun değişiklik yapılması gerekmeksizin anayasa hükümlerinin doğrudan uygulanacağı kabul edilmektedir. Nitekim Anayasa Mahkemesi, Anayasanın 40'inci maddesinin ikinci fıkrasının doğrudan uygulanması gerektiğini, 8.12.2004 tarihinde verdiği E:2004/84, K:2004/124 sayılı kararında; 5225 sayılı Yasada, başvurulacak kanun yolu ve süresinin özel olarak düzenlenmemiş olmasının, Anayasanın 40'inci maddesine aykırılık oluşturmadığını belirterek benimsemiş ve kararında; bireyler hakkında kurulan işlemlere karşı kanun yolları, başvurulacak merciler ile sürelerin belirtilmesi yönünden Devlete verilen görevin bir zorunluluk içerdiğine, bu zorunluluk nedeniyle her yasada özel bir düzenleme yapılması gerekmediğine değinerek, Anayasanın 40'inci maddesinin ikinci fıkrasının, doğrudan uygulanır nitelik taşıdığını kabul etmiştir.

Devletin, işlemlerinde, bireylerin hangi kanun yolları ve mercilere başvuracağını ve sürelerini belirtmek zorunda olduğunu öngören Anayasanın 40'inci maddesinin ikinci fıkrasının, ayrı bir yasal düzenlemenin varlığını gerektirmeyen, doğrudan uygulanabilir nitelik taşımasından dolayı yasama, yürütme ve yargı organlarının, idare makamlarının ve diğer kamu kurum ve kuruluşlarının işlemlerinin

de, bu işlemlere karşı başvurulacak idari veya yargı mercileri ve kanun yolları ile sürelerini belirtmesi zorunludur.

Her ne kadar, 6.1.2006 tarihinde tebliğ edilen ödeme emrinin iptali istemiyle 25.1.2006 tarihinde açılan davanın, 6183 sayılı Kanunun 58'inci maddesinde öngörülen ve yedi gün olan dava süresi geçirildikten sonra açılması nedeniyle süreaşımı bulunduğu gerekçesiyle bozma kararı verilmişse de, dosyada bulunan ve dava dilekçesinde 18.1.2006 tarihinde tebliğ edildiği belirtilen 7.12.2005 günlü ödeme emrinde, bu işleme karşı başvurulacak yargı mercii veya idari makamın ve başvuru süresinin gösterilmediği saptanmaktadır.

Bu durum, Anayasanın 40'inci maddesinin ikinci fıkrasına ilişkin gerekçede belirtildiği gibi son derece karışık olan mevzuat karşısında bireylerin yargı yeri ve idari makamlar önünde haklarını sonuna kadar arayabilmelerini olanaklı kılmak amacıyla öngörülen zorunluluğa aykırı ve dolayısıyla, Anayasanın 36'ncı maddesinde öngörülen hak arama hürriyetini sınırlayıcı bir sonuç doğurmuş ve Anayasanın temel hak ve hürriyetlerin korunmasını düzenleyen 40'inci maddesine açıkça aykırılık yaratmıştır.

Başvuru mercii ve süresi gösterilmeyen ödeme emrine ilişkin yazılı bildirim süreyi başlatmayacağı için davanın süresinde açılmadığından söz edilemeyeceğinden, temyiz istemine konu yapılan İstanbul 2. Vergi Mahkemesinin, 19.11.2008 günlü ve E:2008/3920, K:2008/3054 sayılı kararında ısrar hükmü yönünden hukuka aykırılık bulunmamıştır.

Vergi mahkemesi kararının dava incelenerek verilen ödeme emrinin iptaline ilişkin hüküm fıkrası üzerinde daha önce temyiz merciiince temyiz incelemesi yapılmamıştır. İsrar hükmü içermeyen sözü edilen hükmün hukuka uygunluğu konusundaki yargısal denetimin Kurulumuzca değil, ilk derece yargı yerince verilen kararları temyizen incelemekle görevli vergi dava dairesince yapılması gerekmektedir. Bu nedenle, temyiz isteminin ısrar hükmü yönünden reddine, kararın, işlemin iptaline ilişkin hüküm fıkrası temyizen incelenmek üzere dosyanın, Danıştay Yedinci Dairesine gönderilmesine, 25.1.2012 gününde oyçokluğu ile karar verildi.

KARŞI OY

X- 8.6.2011 tarihinde yürürlüğe giren 640 sayılı Gümrük ve Ticaret Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin 41 'inci maddesinde, bu Kanun Hükmünde Kararnamenin, Resmi Gazetede yayımlandığı tarihte yürürlüğe girmesi hükme bağlanmıştır. Aynı tarihte yayımlanan 643 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin 6'ncı maddesi ile 3046 sayılı Kanuna eklenen Geçici Madde 6'da ise, 640 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin, 12.6.2011 tarihinde yapılacak milletvekili genel seçiminden sonra kurulacak ilk Bakanlar Kurulu üyelerinin atandığı tarihten itibaren uygulanacağı hükmü yer almıştır.

Buna göre, 25.1.2012 tarihinde temyiz incelenmesi yapılan iş bu dosyaya ait aynı tarihli kararın, davanın taraflarını gösteren bölümde yer alan Başbakanlık Gümrük Müsteşarlığı yerine, yukarıda belirtilen düzenlemeler uyarınca, Bakanlar Kurulu üyelerinin atandığı 6.7.2011 tarihinde kurulmuş bulunan Gümrük ve Ticaret Bakanlığının yazılması gerektiği oyuyla, karara bu yönden katılmıyoruz.

KARŞI OY

XX- Temyiz isteminin kabulüyle, ısrar kararının Danıştay Yedinci Dairesinin bozma kararında yer alan hukuksal nedenler ve gerekçe uyarınca bozulması gerektiği oyu ile karara katılmıyoruz.

T.C. DANIŞTAY YEDİNCİ DAİRE

Esas No : 2009/2193

Karar No : 2012/2621

Anahtar Kelimeler : *Noksan Beyan, Gümrük Müşaviri, Beyan Sahibi, Müşterek ve Müteselsil Sorumluluk*

Özeti : Dolaylı temsilde, hesabına gümrük beyanında bulunulan (ithalatçı) ile birlikte beyan sahibinin (gümrük müşavirinin) de yükümlü sıfatıyla vergilerin ödenmesinden müşterek ve müteselsil sorumlu olduğu hakkında.

Temyiz İsteminde Bulunan: Gümrük ve Ticaret Bakanlığı adına Atatürk Havalimanı Gümrük Müdürlüğü

hukuka aykırılık bulunmadığı ileri sürülerek bozulması istenilmektedir.

Karşı Taraf : ... Müşavirliği Limited Şirketi

Savunmanın Özeti : Savunma verilmemiştir.

İstem Özet i : ... adına tescilli 09.10.2006 gün ve 318138 sayılı serbest dolaşıma giriş beyannamesi muhteviyatı eşyanın kıymetinin noksan beyan edildiğinden bahisle, davacı müşavirlik şirketi adına yapılan özel tüketim ve katma değer vergileri ek tahakkukuna vaki itirazın reddine dair işlemi; 4458 sayılı Gümrük Kanununun 181'inci maddesi ile 229'uncu maddesinin 2'nci fıkrasını açıklayarak, gümrük müşavirinin, vergi kaybına neden olan durumun varlığını bildiği ya da bilmesi gerektiği hususunda herhangi bir somut tespit yapılmadan tesis edilen işlemde isabet bulunmadığı gerekçesiyle iptal eden İstanbul Dördüncü Vergi Mahkemesinin 28.11.2008 gün ve E:2008/1512; K:2008/3844 sayılı kararının; vergi borcundan müteselsilen sorumlu olan davacı adına tesis edilen işlemde

Tetkik Hâkimi Selim GÜNDOĞDU'nun Düşüncesi : Her ne kadar, Mahkemece, gümrük müşavirinin, ithalatçı firmayla birlikte ithal edilen eşyaya ait vergilerin ödenmesinden sorumlu tutulabilmesi için, vergi kaybına neden olan fiili bildiği ya da bilmesi gerektiği hususunun açık olarak ortaya konulması gerektiği; olayda, davalı İdarece, bu yönde yapılmış somut herhangi bir tespit olmadığı; dolayısıyla, gümrük müşaviri adına ek tahakkuk yapılmasında hukuka uyarlık bulunmadığı gerekçesiyle hüküm kurulmuş ise de, dolaylı temsil durumunda, ithalatta gümrük yükümlülüğünde, hesabına gümrük beyanında bulunulan (ithalatçı) kişi ile birlikte beyan sahibi (gümrük işlemlerini yürüten gümrük müşaviri) de yükümlü olduğundan ve vergilerin ödenmesi bakımından aralarında gerekçesine katılmak olanaklı değildir. Müteselsil borç, Borçlar Kanu-

nunun 141'inci maddesinde, alacaklıya karşı her biri borcun tamamından sorumlu olmayı kabul eden veya kanunun açıkça bu şekilde sorumlu kıldığı borçlular arasında mevcut olan borç olarak tanımlanmış; anılan Kanunun 142'nci maddesinde de, alacaklının birden fazla borçlunun her birinden borcun ifasını isteyebileceğine borcun tamamı ifa edilinceye kadar bütün borçluların mesuliyetinin devam edeceği belirtilmiştir. Bu hükümler karşısında; alacaklının, borçlulardan her birine, alacağın bulunduğu her aşamada, o aşamaya ilişkin yasal düzenlemenin gerektirdiği usullere göre başvuruda bulunabilmesi, müşterek ve müteselsil borç ilişkisinin yasal tanımının sonucu olduğundan, davacı adına yapılan ek tahakkukta mevzuata aykırılık bulunmamaktadır. Bu durumda; noksan kıymet beyanında bulunulduğundan bahisle ithalatçı ile birlikte müşterek ve müteselsil sorumlu olan davacı gümrük müşaviri adına yapılan ek tahakkukta mevzuata aykırılık bulunmadığından, uyumsuzluğun esasının incelenmesi suretiyle karar verilmesi gerekirken, aksi yolda verilen mahkeme kararında isabet görülmemiştir. Açıklanan nedenlerle, temyiz isteminin kabulü ile mahkeme kararının bozulması gerektiği düşünülmektedir.

Danıştay Savcısı M. Oğuz ULAŞ'ın Düşüncesi : İdare ve vergi mahkemelerince verilen kararların temyizen incelenerek bozulabilmesi için, 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanununun 49'uncu maddesinin 1'inci fıkrasında belirtilen nedenlerin bulunması gerekmektedir. Temyiz dilekçesinde öne sürülen hususlar, söz konusu maddede yazılı nedenlerden hiçbirisine uymadığından, istemin reddi ile temyiz edilen mahkeme kararının onanmasının uygun olacağı düşünülmektedir.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danıştay Yedinci Dairesince işin gereği görüldü: Temyiz başvurusu; ... adına tescilli 9.10.2006 gün ve 318138 sayılı serbest dolaşıma giriş beyannamesi muhteviyatı eşyanın kıymetinin noksan beyan edildiğinden bahisle, davacı müşavirlik şirketi adına yapılan özel tüketim ve katma değer vergileri ek tahakkukuna vaki itirazın reddine dair işlemi iptal eden mahkeme kararının bozulması istemine ilişkin-

dir. 4458 sayılı Gümrük Kanununun 3'üncü maddesinin 1'inci fıkrasının 11'inci bendinin olay tarihinde yürürlükte bulunan şeklinde, "yükümlü" deyiminin, gümrük yükümlülüklerini yerine getirmekle sorumlu olan bütün kişileri ifade ettiği belirtilmiş; aynı maddenin 1'inci fıkrasının 17'incibendinde, "beyan sahibi" deyiminden, kendi adına beyanda bulunan veya adına beyanda bulunulan kişinin anlaşılması gerektiği açıklandıktan sonra, aynı Kanunun 5'inci maddesinin olay tarihinde yürürlükte bulunan şeklinde, bütün kişilerin, gümrük mevzuatı ile öngörülen tasarrufları ve işlemleri gerçekleştirmek üzere gümrük idarelerindeki işleri için bir temsilci tayin edilecekleri; transit taşımacılık yapan veya arızı olarak beyanda bulunan kişiler hariç olmak üzere, temsilcinin Türkiye Gümrük Bölgesinde yerleşik bulunan kişileri ifade ettiği; temsilin, doğrudan veya dolaylı olabileceği; temsilcinin, doğrudan temsil durumunda başkasının adına hareket edeceği; dolaylı temsil durumunda ise kendi adına, ancak başkasının hesabına hareket edeceği; temsilcinin, temsil edilen kişi namına hareket ettiğini beyan etmek, temsilin doğrudan veya dolaylı olduğunu belirtmek ve sahip olduğu temsil yetki belgesini gümrük idarelerine ibraz etmek zorunda olduğu; bir başka kişi adına veya hesabına hareket ettiğini beyan etmeyen ya da bir temsil yetkisine sahip olmadığı halde, başka bir kişi adına ya da hesabına hareket ettiğini beyan eden kişinin, kendi adına ve kendi hesabına hareket ediyor sayılacağı hükmüne yer verilmiş; aynı Kanunun 181'inci maddesinin yine olay tarihinde yürürlükte bulunan şeklinde, ithalatta gümrük yükümlülüğünün; ithalat vergilerine tabi eşyanın serbest dolaşıma girmesi, ithalat vergilerine tabi eşyanın ithalat vergilerinden kısmi muafiyet suretiyle geçici ithali halinde doğacağı; gümrük yükümlülüğünün, söz konusu gümrük beyannamesinin tescil tarihinde başlayacağı; ithalatta gümrük yükümlülüğünde yükümlünün beyan sahibi; dolaylı temsil durumunda, hesabına gümrük beyanında bulunulan kişinin de yükümlü olduğu hükmü yer almış; aynı Kanunun 192'inci maddesinde ise, aynı gümrük vergilerinin ödenmesinden birden çok yükümlünün sorumlu olduğu hallerde, bunların söz konusu vergilerin ödenmesinde müştereken ve müteselsilen sorumlu oldukları hükme bağ-

lanmıştır. Yukarıda yer verilen hükümlerin birlikte değerlendirilmesinden; ithalat işlemlerinin gümrük müşaviri aracılığıyla gerçekleştirildiği hallerde gümrük müşaviri olan gerçek veya tüzel kişinin ve ithalat işlemlerinin adına yürütüldüğü kişinin (ithalatçı) «yükümlü» olduğu; eşyanın gümrük vergileri kısmen veya tamamen ödenmesiz Yurda girişinin yapılması durumunda; bir başka deyişle, ithalata ilişkin olarak gümrük yükümlülüğünün doğması halinde, vergilerin ödenmesinden ithalatçı ile gümrük müşavirinin, yükümlü olmaları nedeniyle müştereken ve müteselsilen sorumlu oldukları; dolayısıyla, bu tür durumlarda, alacaklı kamu idaresince, gümrük vergilerinin tamamının, sorumlulardan, aralarında sıra gözetilmeksizin tahsili yoluna gidilmesinin mümkün olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Her ne kadar, Mahkemece, gümrük müşavirinin, ithalatçı firmayla birlikte ithal edilen eşyaya ait vergilerin ödenmesinden sorumlu tutulabilmesi için, vergi kaybına neden olan durumun varlığını bildiği ya da bilmesi gerektiği hususunun açık olarak ortaya konulması gerektiği; olayda, davalı İdarece, bu yönde yapılmış somut herhangi bir tespit olmadığı; dolayısıyla, gümrük müşaviri adına ek tahakkuk yapılmasında hukuka uyarlık bulunmadığı gerekçesiyle hüküm kurulmuş ise de, yukarıda yapılan açıklama ve değerlendirmelerden de açıkça anlaşılacağı üzere, dolaylı temsil durumunda, ithalatta gümrük yükümlülüğünde, hesabına gümrük beyanında bulunan (ithalatçı) kişi ile birlikte beyan sahibi (gümrük işlemlerini yürüten gümrük müşaviri) de yükümlü olduğundan ve vergilerin ödenmesi bakımından aralarında müşterek ve müteselsil sorumluluk bulunduğundan, Mahkemenin bu gerekçesine katılmak olanaklı değildir. Bu bakımdan; verginin ödenmesinden, ithalatçı ile birlikte ve yükümlü sıfatıyla müşterek ve müteselsil sorumlu olan davacı gümrük müşaviri adına ek tahakkuk yapılmasında mevzuata aykırılık bulunmadığından; dava hakkında, dava konusu işlemin diğer yönlerden hukuka uygunluğunun incelenmesi suretiyle karar verilmesi gerekirken, aksi yolda verilen mahkeme kararında isabet görülmemiştir. Açıklanan nedenlerle; temyiz isteminin kabulüne; mahkeme kararının bozulmasına; bozma kararı üzerine, Mahkemece yeniden verilecek kararla birlikte yargılama giderleri de hüküm altına alınacağından, bu

hususla ayrıca hüküm tesisine gerek bulunmadığına, 29.05.2012 gününde oybirliği ile karar verildi.

DÜŞÜNCE

Her ne kadar, Mahkemece, gümrük müşavirinin, ithalatçı firmayla birlikte ithal edilen eşyaya ait vergilerin ödenmesinden sorumlu tutulabilmesi için, vergi kaybına neden olan fiili bildiği ya da bilmesi gerektiği hususunun açık olarak ortaya konulması gerektiği; olayda, davalı İdarece, bu yönde yapılmış somut herhangi bir tespit olmadığı; dolayısıyla, gümrük müşaviri adına ek tahakkuk yapılmasında hukuka uyarlık bulunmadığı gerekçesiyle hüküm kurulmuş ise de, dolaylı temsil durumunda, ithalatta gümrük yükümlülüğünde, hesabına gümrük beyanında bulunan (ithalatçı) kişi ile birlikte beyan sahibi (gümrük işlemlerini yürüten gümrük müşaviri) de yükümlü olduğundan ve vergilerin ödenmesi bakımından aralarında müşterek ve müteselsil sorumluluk bulunduğundan, Mahkemenin bu gerekçesine katılmak olanaklı değildir. Müteselsil borç, Borçlar Kanununun 141'inci maddesinde, alacaklıya karşı her biri borcun tamamından sorumlu olmayı kabul eden veya kanunun açıkça bu şekilde sorumlu kıldığı borçlular arasında mevcut olan borç olarak tanımlanmış; anılan Kanunun 142'nci maddesinde de, alacaklının birden fazla borçlunun her birinden borcun ifasını isteyebileceği ve borcun tamamı ifa edilinceye kadar bütün borçluların mesuliyetinin devam edeceği belirtilmiştir. Bu hükümler karşısında; alacaklının, borçlulardan her birine, alacağın bulunduğu her aşamada, o aşamaya ilişkin yasal düzenlemenin gerektirdiği usullere göre başvuruda bulunulabilmesi, müşterek ve müteselsil borç ilişkisinin yasal tanımının sonucu olduğundan, davacı adına yapılan ek tahakkukta mevzuata aykırılık bulunmamaktadır. Bu durumda; noksan kıymet beyanında bulunulduğundan bahisle ithalatçı ile birlikte müşterek ve müteselsil sorumlu olan davacı gümrük müşaviri adına yapılan ek tahakkukta mevzuata aykırılık bulunmadığından, uyuşmazlığın esasının incelenmesi suretiyle karar verilmesi gerekirken, aksi yolda verilen mahkeme kararında isabet görülmemiştir. Açıklanan nedenlerle, temyiz isteminin kabulü ile mahkeme kararının bozulması gerektiği düşünülmektedir.

T.C. YARGITAY 19. HUKUK DAİRESİ

Konu: Gizli Ayıp Nedeniyle Tazminat Talebi

Esas No: 2005/2350

Karar No: 2005/2830

Karar Tarihi: 17.03.2005

GİZLİ AYIP NEDENİYLE TAZMİNAT TALEBİ (Ticari İşletme İçin Alınan Araç- Davada Tüketici Mahkemesinin Görevli Olmadığı)

TİCARİ İŞLETME İÇİN ALINAN ARAÇ (Gizli Ayıp Nedeniyle Tazminat Talebi - Davada Tüketici Mahkemesinin Görevli Olmadığı)

GÖREV (Ticari İşletme İçin Alınan Araçtaki Gizli Ayıp Nedeniyle Tazminat Davasında Tüketici Mahkemesinin Görevli Olmadığı)

TÜKETİCİ (Bir Mal Veya Hizmeti Ticari Veya Mesleki Olmayan Amaçlarla Edinen Veya Yararlanan Gerçek Ya Da Tüzel Kişi Olduğu- Görev)

Özet: Dava, satın alınan araçtaki gizli ayıp nedeniyle tazminat talebine ilişkindir. Tüketici, bir mal veya hizmeti ticari veya mesleki olmayan amaçlarla edinen veya yararlanan gerçek ya da tüzel kişidir. Ticari işletme için alınan araçtaki ayıp nedeniyle açılan tazminat davasında tüketici mahkemeleri görevli değildir. Yerel mahkemece aksi kanaat ile görevsizlik kararı verilmesi hatalıdır.

Dava: Taraflar arasındaki İtirazın iptali davasının yapılan yargılaması sonunda, ilamda yazılı nedenlerden dolayı mahkemenin görevsizliğine yönelik olarak verilen hükmün süresi içinde davalı vekilince temyiz edilmesi üzerine dosya incelendi, gereği konuşulup düşünüldü:

Karar: 1- Dosyadaki yazılara, kararın dayandığı delillerle gerektirici sebeplere, delillerin takdirinde bir isabetsizlik bulunmamasına göre, davalı vekilinin aşağıdaki bendin kapsamı dışında kalan diğer temyiz itirazlarının reddi gerekmiştir.

2- Dava, tacir olan davalıdan satın alınan araçtaki gizli ayıp nedeniyle uğranılan zararın tazmini istemine ilişkindir.

4077 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkındaki Kanun'un 3/e bendinde tüketici, bir mal veya hizmeti ticari veya mesleki olmayan amaçlarla edinen veya yararlanan gerçek ya da tüzel kişi olarak tanımlanmıştır.

Somut olayda, davacı ve davalı tacir olduğundan, dava konusu alacak da ticari işletmeye alınan araçtaki zararın tazmini ile ilgili bulunduğundan 4077 Sayılı Kanunun uygulanmasına imkan yoktur.

Bu nedenle mahkemece işin esasını incelenerek bir karar verilmek gerekirken yazılı gerekçe ile görevsizlik kararı verilmesi usul ve yasaya aykırıdır.

Sonuç: Yukarıda (1) nolu bentte açıklanan nedenlerle davalı vekilinin diğer temyiz itirazlarının reddine, (2) nolu bentte açıklanan nedenlerle hükmün BOZULMASINA, peşin harcın istek halinde iadesine, 17.03.2005 gününde oybirliğiyle karar verildi.

T.C. YARGITAY 13. HUKUK DAİRESİ

Konu: Tüketici Aleyhine Haksız Şart

Esas No: 2003/13819

Karar No: 2004/1888

Karar Tarihi: 19.02.2004

TÜKETİCİ ALEYHİNE HAKSIZ ŞART (Bireysel Kredi Sözleşmesi - Tüketici İle Mal Sunan Arasındaki Uyuşmazlık ve Malın Ayıplı Olmasından Bankanın Hiçbir Sorumluluğu Olmayacağı Maddesi)

AYIPLI MAL (Bankanın Dava Dışı Şirketle Yaptığı Kredili Bilgisayar Kampanyası- Kredi Veren Bankanın Her Türlü Zarardan Sorumlu Olacağı)

BİREYSEL KREDİ SÖZLEŞMESİ (Tüketici Aleyhine

Haksız Şart - Tüketici İle Mal Sunan Arasındaki Uyuşmazlık ve Malın Ayıplı Olmasından Bankanın Hiçbir Sorumluluğu Olmayacağı Maddesi)

Özet: Taraflar arasında düzenlenen kredi sözleşmesinin 7. maddesinde "kredinin veriliş tarihinden sonra kendisi ile mal ve hizmet sunan kişi ve kuruluşlar arasında çıkacak uyuşmazlıklardan veya malın ayıplı olması ... vb. hallerde bankanın hiçbir sorumluluğu olmayacağını ve bunların da kredi borcunun geri ödenmesi hususuna hiçbir etkisinin olmayacağını kabul ve taahhüt eder" denmesine rağmen bu maddenin Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun uyarınca tüketici aleyhine haksız şart teşkil etmesi yanında davalının kredi veren olarak ayıptan sorumlu olacağına gözetilmemesi kanuna aykırıdır.

Dava: Taraflar arasındaki tüketici davanın yapılan yargılaması sonunda ilamda yazılı nedenlerden dolayı davanın reddine yönelik olarak verilen hükmün süresi içinde davacı avukatınca temyiz edilmesi üzerine dosya incelendi gereği konuşulup düşünüldü:

Davacı, davalının dava dışı şirketle yaptığı kredili kampanyasından satın aldığı iki adet bilgisayarın ayıplı çıktığını, arızalarının giderilmediğini, 14.03.2000 tarihinde sözleşmeyi fesh ettiğini bildirdiği ve bilgisayarları satıcı firmaya iade ettiği halde ödediği kredi bedellerinin iade edilmediğini yaptığı icra takibine de itiraz edildiğini ileri sürerek itirazın iptali ile inkar tazminatını dilemiştir.

Davalı, davacının kullandığı kredi nedeni ile kendilerinin alacaklı olduğunu, ayrıca kredi sözleşmesinin 7. maddesi gereğince kendilerinden talepte bulunamayacağını savunarak davanın reddini dile-

miştir.

Mahkemece, aradaki sözleşmenin tüketici sözleşmesi olup belirli bir mal veya hizmet alımı için kredi verilmediğinden davanın reddine karar verilmiş; hüküm, davacı tarafından temyiz edilmiştir.

Taraflar arasında düzenlenen 17.11.1998 tarihli bireysel kredi sözleşmesinin 7. maddesi kredinin veriliş tarihinden sonra kendisi ile mal ve hizmet sunan kişi ve kuruluşlar arasında çıkacak uyuşmazlıklardan veya malın ayıplı olması... vb. hallerde bankanın hiçbir sorumluluğu olmayacağı ve bunların da kredi borcunun geri ödenmesi hususuna hiçbir etkisi olmayacağını kabul ve taahhüt eder" denmektedir. Ancak bu madde 4077 sayılı Kanun'un 6/1. maddesi uyarınca tüketici aleyhine haksız şart teşkil etmekte olup, 6/2-3 maddeleri uyarınca tüketici için bağlayıcı değildir. Davalı 4077 sayılı Kanun'un 4/3. maddesi gereği "sağlayıcı bayi acente" ve 10. maddesinin 5. fıkrasına göre "kredi veren ayıplı hizmetten ve ayıplı hizmetin neden olduğu her türlü zarardan ve tüketicinin bu maddede yer alan seçimlik haklarından müstesilen sorumludur" denmektedir. Bu durumda davalının kredi veren olarak ayıptan sorumlu olacağı gözetilerek mahkemece işin esasına girilip delillerin değerlendirilmesi suretiyle hasil olacak sonuca göre hüküm kurulması gerekirken yazılı gerekçe ile davanın reddi usul ve yasaya aykırı olup, bozma nedenidir.

Sonuç: Yukarıda açıklanan nedenlerden dolayı temyiz edilen hükmün davacı yararına BOZULMASINA, 19.02.2004 gününde oybirliğiyle karar verildi.

T.C. YÜKSEK SEÇİM KURULU

Karar No: 317

Karar: Denizli Merkez İlçe Seçim Kurulu Başkanlığınca Kurulumuz Başkanlığına gönderilen 03/11/2008 tarihli, C.05.0.SKB.4.20.01-472 sayılı yazıda; 2972 sayılı Kanun gereğince 29 Mart 2009 tarihinde mahalli idareler seçimleri, 5174 sayılı Kanun gereğince de 2009 yılı Ocak ve Şubat aylarında Ticaret Odaları, Sanayi Odaları, Ticaret Borsaları seçimlerinin yapılacağı, ancak

mahalli idareler seçim çalışmalarının Ocak ve Şubat aylarında yoğun olması nedeniyle, Ticaret Odaları, Sanayi Odaları, Ticaret Borsaları seçimlerinin 2009 yılı Mayıs ve Haziran aylarına ertelenmesi halinde seçim işlerinin daha düzgün ve sağlıklı yürütülebileceği belirtilerek, 5174 sayılı Kanun gereğince 2009 yılı Ocak ve Şubat aylarında yapılacak Ticaret Odaları, Sanayi Odaları

ve Ticaret Borsaları seçimlerinin 2009 yılı Mayıs ve Haziran aylarına ertelenmesi istenilmiş olmakla, konu incelenerek;

GEREĞİ GÖRÜŞÜLÜP DÜŞÜNÜLDÜ:

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 79. maddesi, seçimlerin yargı organlarının genel yönetim ve denetimi altında yapılacağını kurala bağlamış ve seçimlerin başlamasından bitimine kadar, seçimin düzen içinde yönetim ve dürüstlüğü ile ilgili bütün işlemleri yapma ve yaptırma görevini Yüksek Seçim Kurulu'na vermiştir.

2972 sayılı Mahalli İdareler ile Mahalle Muhtarlıkları ve İhtiyar Heyetleri Seçimi Hakkında Kanun'un 8 inci maddesinin birinci fıkrasında; "Mahalli idareler seçimleri beş yılda bir yapılır. Her seçim döneminin beşinci yılındaki 1 Ocak günü seçimin başlangıç tarihidir. Aynı yılın Mart ayının son Pazar günü oy verme günüdür." hükmüne yer verilmiştir. Bu hükme istinaden mahalli idareler seçimleri 29 Mart 2009 Pazar günü yapılacaktır. Söz konusu Kanun uyarınca hazırlanan seçim takvimi ise en kısa sürede uygulamaya konulacaktır.

Hazırlanacak olan seçim takviminde, mahalli idareler seçimleri 01/01/2009 günü başlayacak ve 29/03/2009 tarihinde oy verme ile sona erecektir.

5174 sayılı Kanununun 84. maddesi uyarınca, oda ve borsaların organlarının seçimlerinin Ekim ayı başında başlayıp Kasım ayı içinde biteceği hükmüne yer verilmiş, ancak Resmi Gazete'nin 01/03/2008 tarihli ve 26803 sayılı nüshasında yayımlanan 2008/13299 sayılı Bakanlar Kurulu kararı uyarınca; 5174 sayılı Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği ile Odalar ve Borsalar Kanununun 84 üncü maddesi gereğince 2008 yılının Ekim ayında başlayıp Kasım ayında tamamlanması gereken oda ve borsaların organ seçimlerinin, 2009 yılının Ocak ayında başlayıp Şubat ayında tamamlanmasına karar verildiği anlaşılmaktadır.

Anayasa'nın 135. maddesinde; kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının, kanunla kurulan ve organları kendi üyeleri tarafından kanunda gösterilen usullere göre yargı gözeti-

mi altında gizli oyla seçilen kamu tüzel kişileri olduğu belirtilmiş, gerek 5174 sayılı Kanunda ve gerekse kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarına ilişkin sair mevzuatta, organ seçimlerinin ertelenmesi konusunda Kurulumuza verilmiş bir yetki bulunmamaktadır.

Bu nedenle; 29 Mart 2009 tarihinde yapılacak mahalli idareler seçimlerine ilişkin iş ve işlemlerin, 2009 yılı Ocak ve Şubat ayları içinde ilçe seçim kurulu başkanlıklarınca yapılması zorunlu olan oda ve borsaların organ seçimlerinin yargı gözetimi altında yapılmasına engel teşkil etmeyeceği sonucuna varılmıştır.

Sonuç:

Açıklanan nedenlerle;

1. Ticaret Odaları, Sanayi Odaları ile Ticaret Borsaları Organ seçimlerinin ertelenmesine ilişkin istemin reddine,
2. Karar örneğinin Denizli 1. Merkez İlçe Seçim Kurulu Başkanlığına gönderilmesine,

06/12/2008 tarihinde oybirliği ile karar verildi.

BUNLARI BİLİYOR MUYDUNUZ?

Murat PALAOĞLU¹

Hakan UÇAK²

Yetkilendirilmiş Yükümlü Uygulaması

Gün geçtikçe globalleşip sınırların daha az belirgin bir hal aldığı dünyamızda dış ticaret hacmindeki artışa paralel olarak gümrük işlemleriyle muhatap olanların sayısı hızla artmakta ve bu alanda uygulanan prosedürler günün ihtiyaçları doğrultusunda azaltılmaya çalışılmaktadır. Ticaret hacminde yaşanan artışın baskısı ve gelişen teknolojinin yardımıyla karmaşık bir yapıda olan gümrük işlemlerinin uyumlaştırılması gereksinimi oluşmuş ve sınırların ortadan kalktığı bir ortamda uluslararası ticaretin kolaylaştırılması amacıyla ülkeler gümrük işlemlerinde uyum içinde olmak adına uluslararası ticarete yeni uygulamalar entegre etmeye başlamışlardır.

Gümrük işlemlerinin kolaylaştırılması amacıyla uygulamaya başlanan Yetkilendirilmiş Yükümlü statüsü ile birlikte, dış ticaretle uğraşan kişiler yerinde gümrükleme ve izinli gönderici gibi uygulamalar ile dış ticaret işlemlerinde süre ve maliyetlerden tasarruf sağlayabilirler.

Takas Yöntemi ve KKDF

Bankacılık sisteminin çalışmadığı ülkelere ihracat yapan firmalar, Gümrükler Genel Müdürlüğü'nün 2013/21 sayılı Genelgesinden istifade ederek, bu ülkelerden KKDF ödemediği ithalata yapabilirler.

Söz konusu Genelge kapsamındaki ülkeler Gümrükler Genel Müdürlüğü tarafından duyurulacak olup, şu an itibarıyla sadece İran'dan yapılan ithalatlara bu kapsamda değerlendirilmiştir.

1 Eski Gümrük Başmüfettişi, KPMG Gümrük ve Dış Ticaret Direktörü

2 Eski Müfettişi, KPMG Gümrük ve Dış Ticaret Müdürü

Sentetik Motor Yağlarının İthalinde Özel Tüketim Vergisi

Özel Tüketim Vergisi Kanunu'nun ekinde yer alan I sayılı Listenin B kısmında 3403.99.00 pozisyonunda kayıtlı eşya yer almaktadır. Söz konusu pozisyon esas itibarıyla %70'den az petrol veya petrol yağı içeren ürünleri kapsamaktadır.

Gelişen teknoloji ile birlikte bazı motor yağları hiç petrol ürünü veya petrol türevi içermeyebilmektedir. Bu kapsamdaki ürünlere "sentetik motor yağı" denilmektedir. Sentetik motor yağları tarife cetvelinde 3403.99.00 pozisyonunda yer alabilmektedir.

3403.99.00 tarife pozisyonunda yer alan bu eşyaların Özel Tüketim Vergisi Kanunu'nun I-B listesinde yer almasından ötürü bu ürünlerin ithalinde özel tüketim vergisi hesaplanmaktadır.

Sakal Tıraşı ve Özel Tüketim Vergisi

Erkeklerin her sabah vakit ayırmakta olduğu sakal tıraşının özel tüketim olarak sayıldığını biliyor muydunuz?

Tıraş köpüğünün ithalinde %6,7 oranında özel tüketim vergisi ödenmektedir. Tıraş sabununun ithalatında da ÖTV tahsil edilmektedir. Çünkü hem tıraş sabunu hem de tıraş köpüğünün tarife pozisyonu 3307'dir ve her iki ürün için öngörülen vergi oranı aynıdır. Ayrıca tıraş makinelerinin ithalinde de ÖTV tahsil edilmektedir.

Bu açıklamalar ışığında sakal tıraşı aslında lüks bir tüketim olup, %6,7 özel tüketim vergisine tabidir. Yani sakal tıraşı aslında bir özel tüketim!!!

AB'nin GTS Sistemindeki Değişiklik ve Yeni İthalat Vergileri

Avrupa Birliği tarafından üçüncü ülkelere GTS kapsamında yapılan ithalatlarda indirimli vergi oranı uygulamasında 01.01.2014 yılı itibariyle değişikliğe gidilecektir. Yapılan düzenleme ile aralarında Rusya, İran, Brezilya'nın da bulunduğu 89 ülke GTS kapsamı dışında tutulacaktır.

AB'nin GTS sistemindeki bu değişikliğin Gümrük Birliği kapsamında ülkemiz tarafından da uygulanacağı düşünülmektedir. Bu bağlamda, AB tarafından GTS kapsamı dışında tutulan 89 ülkeden gerçekleştirilecek ithalatlarda ülkemiz tarafından da gümrük vergisi tahsilatı yapılacağı düşünülmektedir.

Vergi Gelirleri ve Gümrük ve Ticaret Bakanlığı

2012 yılı sonu itibariyle Hazine'nin topladığı vergilerin % 20'sinin gümrük idareleri tarafından toplandığını biliyor muydunuz?

Gümrük ve Ticaret Bakanlığı'nın yayımladığı 2012 yılına ait Faaliyet Raporunda yer alan bilgilerde 2012 yılı içerisinde Hazine tarafından toplanan vergilerin %20'sinin gümrük idareleri

tarafından tahsil edildiği belirtilmiştir.

Bu veri, Gümrük ve Ticaret Bakanlığı'nın vergi gelirlerinin toplanmasındaki önemini bir kez daha ortaya koymaktadır.

Tarife Uyuşmazlığı ve Bağlayıcı Tarife Bilgisi

Dış ticaret işlemlerini gerçekleştiren kişiler, gümrük idaresi ile yaşanan tarife odaklı ihtilafları engellemek amacıyla Bağlayıcı Tarife Bilgisi uygulamasından istifade edebilirler. Bağlayıcı tarife bilgisi uygulaması ile tarife esaslı cezaların önüne geçilebilir.

Bağlayıcı tarife bilgisi uygulamasından mükellefler ne kadar istifade ediyorlar? Gümrük ve Ticaret Bakanlığı'nın yayımladığı 2012 yılına ait Faaliyet Raporunda yer alan bilgilerde mükellefler tarafından 2012 yılı içerisinde 326 adet bağlayıcı tarife bilgisi başvurusu yapıldığı yer almaktadır.

Gümrük ihtilaflarının dayandığı en önemli konu olan gümrük tarife istatistik pozisyonlarının belirlenmesine yönelik bağlayıcı tarife başvurularına ait tablo aşağıda yer almaktadır.

	2009	2010	2011	2012
ORTA ANADOLU (ANKARA)	12	4	3	10
ORTA AKDENİZ (MERSİN)	4	5	4	5
İSTANBUL	135	119	108	276
EGE (İZMİR)	16	67	39	23
DOĞU MARMARA (KOCAELİ)	8	12	10	5
ULUDAĞ (BURSA)	3	3	3	7
TOPLAM	178	210	167	326

Kaynak: Gümrük ve Ticaret Bakanlığı 2012 Faaliyet Raporu

Sonradan Kontrol ve Gümrük Denetimleri

Ülkemizin dış ticaret hacmindeki artışa paralel olarak gümrük işlemleri ile muhatap olan kişilerin sayısı gün be gün artış göstermektedir. Dış ticaret işlemlerindeki artışa paralel olarak ithalat ve ihracat işlemleri üzerindeki denetimlerin önemi artmıştır.

Gümrük idarelerinin dış ticaret üzerindeki denetimlerinin bir kısmı ithalat ve ihracat aşamasından sonra gerçekleştirilmeye başlanmıştır. Gümrük idareleri tarafından yapılan bu dene-

timler ise Sonradan Kontrol ve Riskli İşlemler Yönetmeliği çerçevesinde Gümrük ve Ticaret Müfettişleri tarafından gerçekleştirilmektedir.

Sonradan kontrol kapsamında, Gümrük ve Ticaret Müfettişleri tarafından denetlenen firma sayısı yıllar itibariyle artış göstermektedir.

Gümrük ve Ticaret Bakanlığı'nın yayımladığı 2012 yılına ait Faaliyet Raporunda yer alan bilgilerde, 2012 yılında 453 adet firmanın denetlendiği belirtilmiştir. Yıllar itibariyle incelenen firma sayıları aşağıda yer almaktadır.

YILI	SONRADAN KONTROL PROGRAMI KAPSAMI FİRMA SAYISI	PLAN DIŞI SONRADAN KONTROLE ALINAN FİRMA SAYISI	TOPLAM
2009	370	27	397
2010	277	27	304
2011	350	15	365
2012	400	53	453

Kaynak: Gümrük ve Ticaret Bakanlığı 2012 Faaliyet Raporu

Gümrük ve Ticaret Müfettişleri tarafından yapılan denetimlerde düzenlenen raporların mali boyutu ise aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

	2008	2009	2010	2011	2012	
Başmüfettiş Sayısı	44	42	42	190	209	5 YILIN TOPLAMI
Müfettiş Sayısı	45	59	57	110	104	
Müfettiş Yrd. Sayısı	19	7	14	91	62	
TOPLAM	108	108	113	392	375	
Düzenlenen Rapor Sayısı	934	763	1287	1746	2324	7054
Önlenen Hazine Kaybı ve/veya Mali Boyutu (Bin TL)	9.032.915	784.794	1.058.285	619.273	643.542	12.138.809

Kaynak: Gümrük ve Ticaret Bakanlığı 2012 Faaliyet Raporu

Yukarıda yer alan tablolardan da görüleceği üzere dış ticaret yapan firmaların kapısı her an Gümrük ve Ticaret Müfettişleri tarafından sonradan kontrol amacıyla çalınabilecektir.

TÜRK TİCARET HAYATINDA BAZI KÜÇÜK AYRINTILAR

Özlem ARABACI¹

Ticaret ortaklıklarının birleşmesi kavramını ve bu konuda türk ticaret kanununda getirilen temel düzenlemeleri biliyor musunuz?

Ticaret ortaklıklarının birleşmesi, en az bir ortaklığın ortaklarının -kural olarak- başka bir ortaklığa alınması karşılığında, malvarlığı veya işletmesini aktif ve pasifleriyle bir bütün olarak o ortaklığa devrederek tasfiyesiz dağılması (devralma) veyahut en az iki ortaklığın ortaklarının yeni kurulan bir ortaklığa alınmaları karşılığında malvarlıkları veya işletmelerini aktif ve pasifleriyle birlikte birer bütün olarak bu ortaklığa devrederek tasfiyesiz dağılmaları sonucunda, iki veya daha çok ortaklığın tek bir ortaklık durumuna gelmesidir. Şirket birleşmelerine, TTK'nın 136. ila 148. maddelerinde yer verilmiş olup, yeni Kanun'da eski Kanuna oranla daha ayrıntılı ve geniş kapsamlı olarak düzenlenmiştir. Bu çerçevede, eski TTK'da olduğu gibi, Yeni TTK'da da birleşme "devralma şeklinde" ve "yeni kuruluş şeklinde" birleşme olmak üzere iki çeşit olarak ele alınmış olup, kabul eden şirket "devralan", katılan şirket ise "devrolunan" şeklinde ifade edilmiştir. Eski TTK'da yer alan birleşmeye ilişkin temel ilkeler Yeni TTK kapsamındaki düzenlemeler ile genel anlamda korunmuştur. Bu çerçevede; Yeni TTK'da, birleşmenin temel unsurları olan külli halefiyet ilkesi, işletmeye ilişkin tüm iş ve işlemlerde devamlılık ilkesi, ortaklık haklarının devamlılığı, tasfiyesiz sona erme gibi ilkelerin muhafaza edildiği görülmektedir. Ancak, mevcut yasadan farklı olarak tasfiyesiz sona ermenin istisnasını teşkil eden, Yeni TTK'da bir ticari işletmenin bir ticaret şir-

ketiyle (onun tarafından devralınması suretiyle) birleşmesi düzenlemesi kabul edilmiştir. Bu tür birleşmede, ticari işletmenin tüzel kişiliği bulunmadığından, sona erme söz konusu olmamakta, sadece ticari işletme aktif ve pasifiyle birlikte ticaret şirketi tarafından devralınmaktadır.

Yeni TTK'da düzenlenen kayıtlı sermaye sisteminin ne olduğunu, avantajlarını ve halka açık olmayan anonim şirketlerin de bu sermaye sistemini tercih edebileceğini biliyor musunuz?

Yeni TTK'nın anonim şirketlere yönelik olarak öngördüğü yeniliklerden birisi, halka açık olmayan anonim şirketlere kayıtlı sermaye sistemini benimseme olanağının getirilmesidir. Anonim şirketlerde kayıtlı sermaye, sermayenin artırılmasında yönetim kuruluna tanınmış yetki tavanını gösterir. Kayıtlı sermaye sisteminde sermayenin azami haddi esas sözleşmede gösterilir ve bu hadde ulaşıncaya kadar yönetim kuruluna sermaye artırımı yetkisi verilir. Böylece şirketlerin ihtiyaca göre sermaye ihraç etmelerine esneklik getirilirken, bir yandan da uzun ve külfetli formaliteler ortadan kaldırılmaktadır. Konuya ilişkin olarak Gümrük ve Ticaret Bakanlığı tarafından Halka Açık Olmayan Şirketlerde Kayıtlı Sermaye Sistemine İlişkin Esaslar Hakkında Tebliğ uygulamaya konulmuştur (RGT: 19/10/2012, Sa. 28446).

Yeni TTK'da düzenlenen şarta bağlı sermaye artırımının ne olduğunu ve nasıl uygulanacağını biliyor musunuz?

Şarta bağlı sermaye artırımı, hisse senedi ile değiştirilebilir tahvil çıkarılıp anonim şirketler-

1 Gümrük ve Ticaret Müfettişi

de sermaye artırımının kolayca uygulanabilmesine olanak sağlamaktadır. Bu artırım türünde sermaye artırımına genel kurul karar vermekle birlikte, sermaye artırım işlemi ve hisse senedi ihraç işlemi yönetim kurulu tarafından yapılmaktadır. Şarta bağlı sermaye artırımının ayırıcı niteliği; uygulamasının hem zaman açısından, hem miktar açısından hak sahibi üçüncü kişilerin değiştirme, alma taleplerine bağlı olmasıdır. Şarta bağlı sermaye artırımını TTK'nın 463 ila 472. maddelerinde düzenlenmiştir. Buna göre esas sözleşmede şarta bağlı sermaye artırımına ilişkin bir hüküm bulunmalı, artırımın şartları ve kuralları bu hükümde yer almalıdır. Bu bütün şarta bağlı sermaye artırımlarına uygulanacak genel bir hüküm değildir. Sistem gereği her şarta bağlı sermaye artırımı için, ona özgü, yani ayrı bir esas sözleşme hükmüne gerek vardır. Bir şarta bağlı sermaye artırımı tamamlanınca, ona ilişkin sözleşme maddesi hükmünü tamamladığı için esas sözleşmeden çıkarılır. Yeni bir şarta bağlı sermaye artırımı için yeni bir esas sözleşme hükmünün kabulü gerekir.

Yeni TTK'da düzenlenen haklı sebeplerle fesih kavramı nedir biliyor musunuz?

Türk Ticaret Kanunu'nda öngörülen yeni sona erme hallerinden birisi haklı sebeplerin varlığında, esas sermayenin en az onda birini, halka açık şirketlerde ise yirmide birini temsil eden pay sahiplerine mahkmeden şirketin feshini talep hakkı tanınmış olmasıdır (m. 531). Kanunda haklı sebepler kavramı tanımlanmamış olup MK. m. 4 hükmü uyarınca, kanunun takdir yetkisi tanıdığı veya durumun gereklerini ya da haklı sebepleri göz önünde tutmayı emrettiği konularda yargıç kararını, "hukuka ve hakkaniyete göre verir".

Yeni TTK'da düzenlenen ek tasfiye kavramı nedir biliyor musunuz?

Ek tasfiye TTK'nın 547. maddesinde düzenlenmiştir. Anılan madde ile düzenlenen hukuki kurum eski Ticaret Kanunu'nda bulunmamaktadır, ancak uygulamanın ihtiyaçları nedeniyle öğreti ve yargı tarafından benimsenmiş olan ve uygulanan bir durumdur. Ek tasfiye, tasfiye işlemleri

tamamlanıp tasfiyenin bitirilmiş olmasına rağmen, daha sonra başkaca tasfiye önlemleri alınmasının zorunlu olduğunun anlaşılması halinde başvurulacak bir tedbirdir. Ek tasfiye ile yeni bir hukuki durum meydana getirilmemekte, alınması ihmal edilmiş tedbirler alınmaya çalışılmaktadır. Yapılması ihmal edilmiş tasfiye işlemlerinin yapılmasını takiben, şirket yine sona erdirilecektir.

Bu itibarla, tasfiyenin kapanmasından sonra ek tasfiye işlemlerinin yapılmasının zorunlu olduğu anlaşılırsa, son tasfiye memurları, yönetim kurulu üyeleri, pay sahipleri veya alacaklılar, şirket merkezinin bulunduğu yerdeki asliye ticaret mahkemesinden, bu ek işlemler sonuçlandırılıncaya kadar, şirketin yeniden tescilini isteyebilirler. Mahkeme istemin yerinde olduğuna kanaat getirirse, şirketin ek tasfiye için yeniden tesciline karar verir ve bu işlemlerini yapmaları için son tasfiye memurlarını veya yeni bir veya birkaç kişiyi tasfiye memuru olarak atayarak tescil ve ilan ettirir.

Yeni TTK'da düzenlenen tasfiyeden dönme kavramı nedir biliyor musunuz?

Tasfiyeden dönülmesi yeni TTK'nın 548. maddesinde düzenlenmiştir. Anılan madde de ek tasfiye gibi, eski TTK'da bulunmayan, fakat uygulamanın ihtiyaçları nedeniyle doktrin ve yargı tarafından benimsenip uygulanan bir hukuki müesseseyi düzenlemeye kavuşturmakta ve esaslarını belirlemektedir. Tasfiyeden dönme, tasfiye haline giren bir şirket genel kurulunun, alacağı bir kararla, şirketi tasfiye gayesi güden bir şirket olmaktan çıkartabilip, tekrar kar elde etme amacı güden ve varlığını devam ettiren bir şirket haline döndürmesidir. Ancak tasfiyeden dönme, şirketin sadece sürenin dolmasıyla veya genel kurul kararıyla sona ermesi halinde söz konusu olabilir. Diğer sona erme hallerinin iflasa ilişkin özel düzenleme hariç- gerçekleşmesi nedeniyle şirketin sona ermiş olması halinde tasfiyeden dönme kararı alınarak şirkete hayatiyet kazandırılmaz.

Bu çerçevede, eğer anonim şirket sürenin dolmasıyla veya genel kurul kararıyla sona ermiş

ve de pay sahipleri arasında şirket malvarlığının dağıtımına başlanılmış ise, genel kurul şirketin devam etmesini kararlaştırabilir.

Mevcut uygulamada aldatıcı ve yanıltıcı reklam ve ilanlara ilişkin nereye başvurulabilir biliyor musunuz?

Radyo, televizyon, gazete, dergi, internet sitesi, broşür, açık hava vb. mecralarda yayınlanan tüm ticari reklamlar ile ilgili görevli ve yetkili tek idari otorite, Gümrük ve Ticaret Bakanlığı bünyesinde oluşturulmuş olan Reklam Kurulu'dur.

Reklam Kurulu aykırı bulduğu reklamlar ile ilgili durdurma veya düzeltme veya idari para cezalarını birlikte veya ayrı ayrı verebilmektedir.

2014 yılında aykırı bulunan bir reklam ile ilgili reklam yerel mecralarda yayınlanmış ise 9.133 TL, ulusal mecralarda yayınlanmış ise 91.370 TL idari para cezası verilebilmekte olup, şayet aykırılık bir yıl içerisinde tekrar edilirse para cezası iki katı olarak uygulanmaktadır.

Ticari bir reklam ile ilgili şikayetler bu kurula hem yazılı olarak hem de www.tuketici.gov.tr adresli internet sitesi aracılığıyla elektronik olarak iletilebilir.

Tüketicilerin sağlık ve güvenliğinin korunması amacı ile yapılan Piyasa Gözetimi ve Denetimi çalışmalarında Gümrük ve Ticaret Bakanlığı'nın rolü nedir biliyor musunuz?

Bakanlığımız tüketicilerin günlük hayatta yoğun olarak kullandıkları giysi, ayakkabı, kırtasiye, mobilya, deterjan, çocuk bakım ürünleri, oyuncaklar gibi birçok üründe piyasa gözetimi ve denetimi faaliyeti yürütmektedir.

Buradaki amaç, söz konusu ürünlerin taşıdığı fiziksel ve kimyasal risklerden tüketicilerin korunmasıdır. Bunu sağlamak için de piyasada planlı ve şikayet üzerine denetimler yapılmaktadır. Bakanlık denetimleri belge kontrolü ve gerektiğinde laboratuarda test ettirme şeklinde yapılmaktadır.

Denetimler sonucunda mevzuata aykırı bulunan ürünler toplatılmakta, ilan ettirilmekte ayrıca üreticisine de idari para cezası uygulanmaktadır.

Satın aldığı ürünün güvensiz olduğunu düşünen tüketiciler, Alo 175 Tüketici Hattı'ndan ve www.tuketici.gov.tr adresinden Bakanlığa ulaşabilirler.

“Bilimsel, akademik ve alanının pratik uygulamalarına yön veren bir derginin içerik itibariyle dolu olmasının yanında, yayımlanacak makalelerin belli şekil kurallarına azami uyumu da önem arz etmektedir. Bu kapsamda, Gümrük ve Ticaret Dergisi’nde yayımlanacak yazı ve makalelere ilişkin belirlenmiş yazım kuralları aşağıda belirtilmiştir.

Dergimizi yazılarıyla destekleyen çok değerli hocalarımız, bürokratlarımız, uygulamacılarımız, idarecilerimiz ve ilgili tüm kesimlerin aşağıdaki kuralları gözeterek kaleme aldıkları kıymetli makaleleriyle dergimizi desteklemeye devam etmelerini umuyor, çalışmalarınızda kolaylıklar diliyor ve saygılar sunuyoruz.

GÜMRÜK ve TİCARET DERGİSİ MAKALE YAZIM KURALLARI

1. Hazırlanan çalışmaların İngilizce başlığı, en çok 100 kelime uzunluğunda İngilizce ve Türkçe özetleri ile JEL ClassificationCode yer almalıdır. Anahtar kelimeler İngilizce ve Türkçe olarak belirtilmelidir.
2. Yazılar, A4 boyutunda kağıdın bir yüzüne bir buçuk (1,5) satır aralığı kullanılarak, Times New Roman karakterinde, 12 punto ile yazılmalıdır.
3. Giriş ve sonuç başlıkları hariç olmak üzere, bölüm ve alt bölümler numaralandırılır, her numaradan sonra ilgili bölüm ve alt bölümlerin başlığı yazılır.
4. Bölümler sırasıyla (1., 2., 3., ...) şeklinde numaralanırken, alt bölümler ve onların altındaki diğer alt bölümler;
1.1., 1.1.1., 1.2., 1.2.1., 1.2.2., 2.1., 2.1.1., 2.1.1.1., 2.1.1.2., gibi birden çok haneli olarak numaralandırılır.
5. Makalelerde makale başlığı dahil tüm başlıkların sadece ilk harfleri büyük yazılır.
6. Bölüm başlıkları ile tablo, grafik ve şekil başlıkları koyu yazı karakteriyle yazılır, bunun dışında içerikte, dip notlarda ve kaynakçada koyu yazı karakteri kullanılmaz.
7. Tablo ve şekillere başlık ve numara verilmeli, başlıklar tabloların üzerinde, şekillerin ve grafiklerin altında yer almalı, kaynaklar ise tablo ve şekillerin altına yazılmalıdır.
8. Sayfa numaraları parantez, çizgi vb. işaretler kullanılmadan kağıdın altına ve sayfa yönüne göre sağa/sola yaslı yazılır.
9. Tarihler; gün, ay ve yıl rakamla, aralarına (/) işareti konularak yazılır (Örn: 22/11/2013). Yüzdeli ifadelerde ise yüzde işareti (%) ile rakam arasında boşluk bırakılmaz (Örn: %45).
10. Rakamlarda ondalık kesirler virgülle, dört ve dörtten çok rakamlı sayılar sondan sayılmak üzere üçlü gruplar halinde noktayla ayrılmalıdır. Denklemlere verilecek sıra numarası parantez içinde sayfanın sağında yer almalıdır.

Denklemlerin türetilişi, yazıda açıkça gösterilmemişse, yazı danışma kurulu üyelerinin değerlendirmesi için, türetme işlemi bütün basamaklarıyla ayrı bir sayfada verilmelidir.

11. "Kaynakça" bölümü, APA (American Psychological Association, 2001: 5. baskı) kurallarına uygun olacak şekilde aşağıdaki örneklerde gösterildiği gibi ve alfabetik sırayla yapılmalıdır:

Kitaplar

Kenen, P.B. (1989), *The International Economy*, Englewood Cliffs, N.J.:Prentice-Hall, Inc.

Dergiler:

Langeheine, B. ve Weinstock, U. (1985), "Graduate Integration", *Journal of Common Market Studies*, 23(3), 185-97.

Derlemeler

Krugman, P. (1995), "The Move Toward Free Trade Zones", P. King (der.), *International Economics and International Economic Policy : A Reader içinde*, New York: Mc Graw-Hill, Inc., 163-82.

Diğer Kaynaklar

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (2001), *2002 Yılında Para ve Kur Politikası ve Muhtemel Gelişmeler*, Basın Duyurusu, 2 Ocak, Ankara, <<http://www.tcmb.gov.tr>>.

Chang, R. (1998), "The Asian Crisis", NBER Discussion Paper, 4470, National Bureau of Economic Research, Cambridge, Mass.

12.... Dergisinde kaynaklara göndermeler dipnotlarla değil, metin içinde, sayfa numaralarını da içererek, aşağıda

gösterildiği gibi yapılmalıdır:

.....belirtmiştir (Alkin, 1982:210-5).

.....Griffin (1970a:15-20) ileri sürmektedir.

(Gupta vd., 1982:286-7).

(Rivera-Batiz ve Rivera-Batiz, 1989:247-9; Dornbusch, 1980:19-23).

Gümrük ve Ticaret Dergisi Yayın Kurulu

göldağıkablo

GÖLDAĞI KABLO

KABLO İMALAT SAN.DİŞ
TİC.ve PAZARLAMA A.Ş.

Merkez :

Okçumusa Cd. Midilli Sk. Göldağı İş Mrkz.
No.2/8 34420 Karaköy - İstanbul -TÜRKİYE
T. +90 212 251 40 83 pbx - F. +90 212 249 83 00

Fabrika :

Istasyon Mh. Baraj Yolu Mevkii Kümesi No.20
Velimeşe Org.San.Bölg. Çorlu - TEKİRDAĞ
T. +90 282 674 38 95-96 - F. +90 282 674 38 94

PROFESYONEL ÇÖZÜMLER...
PROFESSIONAL SOLUTIONS

göldağıkablo

www.kablo.com - bilgi@kablo.com

Ekin Gümrük Müşavirliği
Hizmetleri Limited Şirketi

Güvenilir, tecrübeli, kaliteli, etkin: Ekin!

Ekin, 1991 yılından beri 20 Milyar USD'lik ithalat işlemine aracılık etmiştir. 1991 yılından beri Türkiye'nin önde gelen sanayi, ticaret ve yatırım şirketlerine yönelik gümrük müşavirliği hizmeti vermiş, deneyimli çalışanları, hizmet kalitesi, açıklığı ve uzun vadeli perspektifleri ile müşterilerinin güvenini kazanmış, iş ortakları ile birlikte sağlam ve istikrarlı bir şekilde büyümüştür.

Ekin Gümrük Müşavirliği

'İş Ortağınız'

Fetih Mahallesi Libadiye Caddesi Tahralı Sokak Kavakyeli Plaza
D Blok No: 7 K: 3 D: 7 ATAŞEHİR İSTANBUL
info@ekingumruk.com Tel: (216) 330 51 01 (pbx)